නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

සංයුත්තනිකායො

ඛන්ධවග්ගො

1. ඛන්ධසංයුත්තං

1. නකුලපිතුවග්ගො

1. නකුලපිතුසුත්තං

1. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා භග්ගෙසු විහරති සුසුමාරගිරෙ [සුංසුමාරගිරෙ (සී.ස්‍යා. කං. පී.)] භෙසකළාවනෙ මිගදායෙ. අථ ඛො නකුලපිතා ගහපති යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො නකුලපිතා ගහපති භගවන්තං එතදවොච –

''අහමස්මි , භන්තෙ, ජිණ්ණො වුඩ්ඪො මහල්ලකො අද්ධගතො වයොඅනුප්පත්තො ආතුරකායො අභික්ඛණාතඞ්කො. අනිච්චදස්සාවී ඛො පනාහං, භන්තෙ, භගවතො මනොභාවනීයානඤ්ච භික්ඛූනං. ඔවදතු මං, භන්තෙ, භගවා; අනුසාසතු මං, භන්තෙ, භගවා; යං මමස්ස දීඝරත්තං හිතාය සුඛායා''ති.

''එවමෙතං, ගහපති, එවමෙතං, ගහපති! ආතුරො හායං, ගහපති, කායො අණ්ඩභූතො පරියොනද්ධො. යො හි, ගහපති, ඉමං කායං පරිහරන්තො මුහුත්තම්පි ආරොග්‍යං පටිජානෙය්‍ය, කිමඤ්ඤත්‍ර බාල්‍යා? තස්මාතිහ තෙ, ගහපති, එවං සික්ඛිතබ්බං – 'ආතුරකායස්ස මෙ සතො චිත්තං අනාතුරං භවිස්සතී'ති. එවඤ්හි තෙ, ගහපති, සික්ඛිතබ්බ''න්ති.

අථ ඛො නකුලපිතා ගහපති භගවතො භාසිතං අභිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වා උට්ඨායාසනා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා යෙනායස්මා සාරිපුත්තො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො නකුලපිතරං ගහපතිං ආයස්මා සාරිපුත්තො එතදවොච – ''විප්පසන්නානි ඛො තෙ, ගහපති, ඉන්ද්‍රියානි; පරිසුද්ධො මුඛවණ්ණො පරියොදාතො. අලත්ථ නො අජ්ජ භගවතො සම්මුඛා ධම්මිං කථං සවනායා''ති?

''කථඤ්හි නො සියා, භන්තෙ! ඉදානාහං, භන්තෙ, භගවතා ධම්මියා කථාය අමතෙන අභිසිත්තො''ති. ''යථා කථං පන ත්වං, ගහපති, භගවතා ධම්මියා කථාය අමතෙන අභිසිත්තො''ති? ''ඉධාහං, භන්තෙ, යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිං; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිං. එකමන්තං නිසින්නො ඛ්වාහං, භන්තෙ, භගවන්තං එතදවොචං – 'අහමස්මි, භන්තෙ, ජිණ්ණො වුඩ්ඪො මහල්ලකො අද්ධගතො වයොඅනුප්පත්තො ආතුරකායො අභික්ඛණාතඞ්කො. අනිච්චදස්සාවී ඛො පනාහං, භන්තෙ, භගවතො මනොභාවනීයානඤ්ච භික්ඛූනං. ඔවදතු මං, භන්තෙ, භගවා; අනුසාසතු මං, භන්තෙ, භගවා; යං මමස්ස දීඝරත්තං හිතාය සුඛායා'''ති.

''එවං වුත්තෙ , මං, භන්තෙ, භගවා එතදවොච – 'එවමෙතං, ගහපති, එවමෙතං, ගහපති! ආතුරො හායං, ගහපති, කායො අණ්ඩභූතො පරියොනද්ධො. යො හි, ගහපති, ඉමං කායං පරිහරන්තො මුහුත්තම්පි ආරොග්‍යං පටිජානෙය්‍ය, කිමඤ්ඤත්‍ර බාල්‍යා? තස්මාතිහ තෙ ගහපති, එවං සික්ඛිතබ්බං – ආතුරකායස්ස මෙ සතො චිත්තං අනාතුරං භවිස්සතීති. එවඤ්හි තෙ, ගහපති, සික්ඛිතබ්බ'න්ති. එවං ඛ්වාහං, භන්තෙ, භගවතා ධම්මියා කථාය අමතෙන අභිසිත්තො''ති.

''න හි පන තං, ගහපති, පටිභාසි භගවන්තං [තං භගවන්තං (සී.)] උත්තරිං පටිපුච්ඡිතුං – 'කිත්තාවතා නු ඛො, භන්තෙ, ආතුරකායො චෙව හොති ආතුරචිත්තො ච, කිත්තාවතා ච පන ආතුරකායො හි ඛො හොති නො ච ආතුරචිත්තො'''ති ? ''දූරතොපි ඛො මයං, භන්තෙ, ආගච්ඡෙය්‍යාම ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස සන්තිකෙ එතස්ස භාසිතස්ස අත්ථමඤ්ඤාතුං. සාධු වතායස්මන්තංයෙව සාරිපුත්තං පටිභාතු එතස්ස භාසිතස්ස අත්ථො''ති.

''තෙන හි, ගහපති, සුණාහි, සාධුකං මනසි කරොහි; භාසිස්සාමී''ති. ''එවං, භන්තෙ''ති ඛො නකුලපිතා ගහපති ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස පච්චස්සොසි. ආයස්මා සාරිපුත්තො එතදවොච –

''කථඤ්ච, ගහපති, ආතුරකායො චෙව හොති, ආතුරචිත්තො ච? ඉධ, ගහපති, අස්සුතවා පුථුජ්ජනො අරියානං අදස්සාවී අරියධම්මස්ස අකොවිදො අරියධම්මෙ අවිනීතො සප්පුරිසානං අදස්සාවී සප්පුරිසධම්මස්ස අකොවිදො සප්පුරිසධම්මෙ අවිනීතො රූපං අත්තතො සමනුපස්සති, රූපවන්තං වා අත්තානං; අත්තනි වා රූපං, රූපස්මිං වා අත්තානං. 'අහං රූපං, මම රූප'න්ති පරියුට්ඨට්ඨායී හොති. තස්ස 'අහං රූපං, මම රූප'න්ති පරියුට්ඨට්ඨායිනො තං

රූපං විපරිණමති අඤ්ඤථා හොති. තස්ස රූපවිපරිණාමඤ්ඤථාභාවා උප්පජ්ජන්ති සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා.

‘‘වෙදනං අත්තතො සමනුපස්සති, වෙදනාවන්තං වා අත්තානං; අත්තනි වා වෙදනං, වෙදනාය වා අත්තානං. ‘අහං වෙදනා, මම වෙදනා’ති පරියුට්ඨට්ඨායී හොති. තස්ස ‘අහං වෙදනා, මම වෙදනා’ති පරියුට්ඨට්ඨායිනො, සා වෙදනා විපරිණමති අඤ්ඤථා හොති. තස්ස වෙදනාවිපරිණාමඤ්ඤථාභාවා උප්පජ්ජන්ති සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා.

‘‘සඤ්ඤං අත්තතො සමනුපස්සති, සඤ්ඤාවන්තං වා අත්තානං; අත්තනි වා සඤ්ඤං, සඤ්ඤාය වා අත්තානං. ‘අහං සඤ්ඤා, මම සඤ්ඤා’ති පරියුට්ඨට්ඨායී හොති. තස්ස ‘අහං සඤ්ඤා, මම සඤ්ඤා’ති පරියුට්ඨට්ඨායිනො, සා සඤ්ඤා විපරිණමති අඤ්ඤථා හොති. තස්ස සඤ්ඤාවිපරිණාමඤ්ඤථාභාවා උප්පජ්ජන්ති සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා.

‘‘සඞ්ඛාරෙ අත්තතො සමනුපස්සති, සඞ්ඛාරවන්තං වා අත්තානං; අත්තනි වා සඞ්ඛාරෙ, සඞ්ඛාරෙසු වා අත්තානං. ‘අහං සඞ්ඛාරා, මම සඞ්ඛාරා’ති පරියුට්ඨට්ඨායී හොති. තස්ස ‘අහං සඞ්ඛාරා, මම සඞ්ඛාරා’ති පරියුට්ඨට්ඨායිනො, තෙ සඞ්ඛාරා විපරිණමන්ති අඤ්ඤථා හොන්ති. තස්ස සඞ්ඛාරවිපරිණාමඤ්ඤථාභාවා උප්පජ්ජන්ති සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා.

‘‘විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති, විඤ්ඤාණවන්තං වා අත්තානං; අත්තනි වා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණස්මිං වා අත්තානං. ‘අහං විඤ්ඤාණං, මම විඤ්ඤාණ’න්ති පරියුට්ඨට්ඨායී හොති. තස්ස ‘අහං විඤ්ඤාණං, මම විඤ්ඤාණ’න්ති පරියුට්ඨට්ඨායිනො, තං විඤ්ඤාණං විපරිණමති අඤ්ඤථා හොති. තස්ස විඤ්ඤාණවිපරිණාමඤ්ඤථාභාවා උප්පජ්ජන්ති සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා. එවං ඛො, ගහපති, ආතුරකායො චෙව හොති ආතුරචිත්තො ච.

‘‘කථඤ්ච, ගහපති, ආතුරකායො හි ඛො හොති නො ච ආතුරචිත්තො? ඉධ, ගහපති, සුතවා අරියසාවකො අරියානං දස්සාවී අරියධම්මස්ස කොවිදො අරියධම්මෙ සුවිනීතො සප්පුරිසානං දස්සාවී සප්පුරිසධම්මස්ස කොවිදො සප්පුරිසධම්මෙ සුවිනීතො න රූපං අත්තතො සමනුපස්සති, න රූපවන්තං වා අත්තානං; න අත්තනි වා රූපං, න රූපස්මිං වා අත්තානං. ‘අහං රූපං, මම රූප’න්ති න පරියුට්ඨට්ඨායී හොති. තස්ස ‘අහං රූපං, මම රූප’න්ති අපරියුට්ඨට්ඨායිනො, තං රූපං විපරිණමති අඤ්ඤථා හොති. තස්ස රූපවිපරිණාමඤ්ඤථාභාවා නුප්පජ්ජන්ති සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා.

‘‘න වෙදනං අත්තතො සමනුපස්සති, න වෙදනාවන්තං වා අත්තානං; න අත්තනි වා වෙදනං, න වෙදනාය වා අත්තානං . ‘අහං වෙදනා, මම වෙදනා’ති න පරියුට්ඨට්ඨායී හොති. තස්ස ‘අහං වෙදනා, මම වෙදනා’ති අපරියුට්ඨට්ඨායිනො, සා වෙදනා විපරිණමති අඤ්ඤථා හොති. තස්ස වෙදනාවිපරිණාමඤ්ඤථාභාවා නුප්පජ්ජන්ති සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා.

‘‘න සඤ්ඤං අත්තතො සමනුපස්සති, න සඤ්ඤාවන්තං වා අත්තානං; න අත්තනි වා සඤ්ඤං, න සඤ්ඤාය වා අත්තානං. ‘අහං සඤ්ඤා, මම සඤ්ඤා’ති න පරියුට්ඨට්ඨායී හොති. තස්ස ‘අහං සඤ්ඤා, මම සඤ්ඤා’ති අපරියුට්ඨට්ඨායිනො, සා සඤ්ඤා විපරිණමති අඤ්ඤථා හොති. තස්ස සඤ්ඤාවිපරිණාමඤ්ඤථාභාවා නුප්පජ්ජන්ති සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා.

``න සඞ්ඛාරෙ අත්තතො සමනුපස්සති, න සඞ්ඛාරවන්තං වා අත්තානං; න අත්තනි වා සඞ්ඛාරෙ, න සඞ්ඛාරෙසු වා අත්තානං. ‘අහං සඞ්ඛාරා, මම සඞ්ඛාරා’ති න පරියුට්ඨට්ඨායී හොති. තස්ස ‘අහං සඞ්ඛාරා, මම සඞ්ඛාරා’ති අපරියුට්ඨට්ඨායිනො, තෙ සඞ්ඛාරා විපරිණමන්ති අඤ්ඤථා හොන්ති. තස්ස සඞ්ඛාරවිපරිණාමඤ්ඤථාභාවා නුප්පජ්ජන්ති සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා.

‘‘න විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති, න විඤ්ඤාණවන්තං වා අත්තානං; න අත්තනි වා විඤ්ඤාණං, න විඤ්ඤාණස්මිං වා අත්තානං. ‘අහං විඤ්ඤාණං, මම විඤ්ඤාණ’න්ති න පරියුට්ඨට්ඨායී හොති. තස්ස ‘අහං විඤ්ඤාණං, මම විඤ්ඤාණ’න්ති අපරියුට්ඨට්ඨායිනො, තං විඤ්ඤාණං විපරිණමති අඤ්ඤථා හොති . තස්ස විඤ්ඤාණවිපරිණාමඤ්ඤථාභාවා නුප්පජ්ජන්ති සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා. එවං ඛො, ගහපති, ආතුරකායො හොති නො ච ආතුරචිත්තො’’ති.

ඉදමවොච ආයස්මා සාරිපුත්තො. අත්තමනො නකුලපිතා ගහපති ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස භාසිතං අභිනන්දීති. පඨමං.

2. දෙවදහසුත්තං

2. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සක්කෙසු [සකොයසු (ක.)] විහරති දෙවදහං නාම සක්‍යානං නිගමො. අථ ඛො සම්බහුලා පච්ඡාභූමගමිකා භික්ඛූ යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නා ඛො තෙ භික්ඛූ භගවන්තං එතදවොචුං – ''ඉච්ඡාම මයං, භන්තෙ, පච්ඡාභූමං ජනපදං ගන්තුං, පච්ඡාභූමෙ ජනපදෙ නිවාසං කප්පෙතු''න්ති.

''අපලොකිතො පන වො, භික්ඛවෙ, සාරිපුත්තො''ති? ''න ඛො නො, භන්තෙ, අපලොකිතො ආයස්මා සාරිපුත්තො''ති. ''අපලොකෙථ, භික්ඛවෙ, සාරිපුත්තං. සාරිපුත්තො, භික්ඛවෙ, පණ්ඩිතො, භික්ඛූනං අනුග්ගාහකො සබ්‍රහ්මචාරීන''න්ති. ''එවං භන්තෙ''ති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං.

තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා සාරිපුත්තො භගවතො අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං එළගලාගුම්බෙ නිසින්නො හොති. අථ ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො භාසිතං අභිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වා උට්ඨායාසනා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා යෙනායස්මා සාරිපුත්තො තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මතා සාරිපුත්තෙන සද්ධිං සම්මොදිංසු. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං [සාරාණීයං (සී. ස්‍යා. කං. පී.)] වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නා ඛො තෙ භික්ඛූ ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං එතදවොචුං – ''ඉච්ඡාම මයං, ආවුසො සාරිපුත්ත, පච්ඡාභූමං ජනපදං ගන්තුං, පච්ඡාභූමෙ ජනපදෙ නිවාසං කප්පෙතුං. අපලොකිතො නො සත්ථා''ති.

''සන්ති හාවුසො, නානාවෙරජ්ජගතං භික්ඛුං පඤ්හං පුච්ඡිතාරො – ඛත්තියපණ්ඩිතාපි බ්‍රාහ්මණපණ්ඩිතාපි ගහපතිපණ්ඩිතාපි සමණපණ්ඩිතාපි. පණ්ඩිතා හාවුසො, මනුස්සා වීමංසකා – 'කිංවාදී පනායස්මන්තානං [කිංවාදායස්මන්තානං (පී. ක.)] සත්ථා කිමක්ඛායීති, කච්චි වො ආයස්මන්තානං ධම්මා සුස්සුතා සුග්ගහිතා සුමනසිකතා සූපධාරිතා සුප්පටිවිද්ධා පඤ්ඤාය, යථා බ්‍යාකරමානා ආයස්මන්තො වුත්තවාදිනො චෙව භගවතො අස්සථ, න ච භගවන්තං අභූතෙන අබ්භාචික්ඛෙය්‍යාථ, ධම්මස්ස චානුධම්මං බ්‍යාකරෙය්‍යාථ, න ච කොචි සහධම්මිකො වාදානුවාදො [වාදානුපාතො (අට්ඨකථායං පාඨන්තරං)] ගාරය්හං ඨානං ආගච්ඡෙය්‍යා'''ති?

''දූරතොපි ඛො මයං, ආවුසො, ආගච්ඡෙය්‍යාම ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස සන්තිකෙ එතස්ස භාසිතස්ස අත්ථමඤ්ඤාතුං. සාධු වතායස්මන්තංයෙව සාරිපුත්තං පටිභාතු එතස්ස භාසිතස්ස අත්ථො''ති. ''තෙන හාවුසො, සුණාථ, සාධුකං මනසි කරොථ; භාසිස්සාමී''ති. ''එවමාවුසො''ති ඛො තෙ භික්ඛූ ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස පච්චස්සොසුං. ආයස්මා සාරිපුත්තො එතදවොච –

''සන්ති හාවුසො, නානාවෙරජ්ජගතං භික්ඛුං පඤ්හං පුච්ඡිතාරො – ඛත්තියපණ්ඩිතාපි ...පෙ.... සමණපණ්ඩිතාපි. පණ්ඩිතා හාවුසො, මනුස්සා වීමංසකා – 'කිංවාදී පනායස්මන්තානං සත්ථා කිමක්ඛායී'ති? එවං පුට්ඨා තුම්හෙ, ආවුසො, එවං බ්‍යාකරෙය්‍යාථ – 'ඡන්දරාගවිනයක්ඛායී ඛො නො, ආවුසො, සත්ථා'''ති.

''එවං බ්‍යාකතෙපි ඛො, ආවුසො, අස්සුයෙව උත්තරිං පඤ්හං පුච්ඡිතාරො – ඛත්තියපණ්ඩිතාපි...පෙ.... සමණපණ්ඩිතාපි. පණ්ඩිතා හාවුසො, මනුස්සා වීමංසකා – 'කිස්මිං පනායස්මන්තානං ඡන්දරාගවිනයක්ඛායී සත්ථා'ති? එවං පුට්ඨා තුම්හෙ, ආවුසො, එවං බ්‍යාකරෙය්‍යාථ – 'රූපෙ ඛො, ආවුසො, ඡන්දරාගවිනයක්ඛායී සත්ථා, වෙදනාය... සඤ්ඤාය... සඞ්ඛාරෙසු... විඤ්ඤාණෙ ඡන්දරාගවිනයක්ඛායී සත්ථා'''ති.

''එවං බ්‍යාකතෙපි ඛො, ආවුසො, අස්සුයෙව උත්තරිං පඤ්හං පුච්ඡිතාරො – ඛත්තියපණ්ඩිතාපි...පෙ.... සමණපණ්ඩිතාපි. පණ්ඩිතා හාවුසො, මනුස්සා වීමංසකා – 'කිං පනායස්මන්තානං ආදීනවං දිස්වා රූපෙ ඡන්දරාගවිනයක්ඛායී සත්ථා, වෙදනාය... සඤ්ඤාය... සඞ්ඛාරෙසු... විඤ්ඤාණෙ ඡන්දරාගවිනයක්ඛායී සත්ථා'ති? එවං පුට්ඨා තුම්හෙ, ආවුසො, එවං බ්‍යාකරෙය්‍යාථ – 'රූපෙ ඛො, ආවුසො , අවිගතරාගස්ස [අවීතරාගස්ස (ස්‍යා. කං.)] අවිගතඡන්දස්ස අවිගතපෙමස්ස අවිගතපිපාසස්ස අවිගතපරිළාහස්ස අවිගතතණ්හස්ස තස්ස රූපස්ස විපරිණාමඤ්ඤථාභාවා උප්පජ්ජන්ති සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා. වෙදනාය... සඤ්ඤාය... සඞ්ඛාරෙසු අවිගතරාගස්ස...පෙ.... අවිගතතණ්හස්ස තෙසං සඞ්ඛාරානං විපරිණාමඤ්ඤථාභාවා උප්පජ්ජන්ති සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා. විඤ්ඤාණෙ අවිගතරාගස්ස අවිගතඡන්දස්ස අවිගතපෙමස්ස අවිගතපිපාසස්ස අවිගතපරිළාහස්ස අවිගතතණ්හස්ස තස්ස විඤ්ඤාණස්ස විපරිණාමඤ්ඤථාභාවා උප්පජ්ජන්ති සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා. ඉදං ඛො නො, ආවුසො, ආදීනවං දිස්වා රූපෙ ඡන්දරාගවිනයක්ඛායී සත්ථා, වෙදනාය... සඤ්ඤාය... සඞ්ඛාරෙසු... විඤ්ඤාණෙ ඡන්දරාගවිනයක්ඛායී සත්ථා'''ති.

''එවං බ්‍යාකතෙපි ඛො, ආවුසො, අස්සුයෙව උත්තරිං පඤ්හං පුච්ඡිතාරො – ඛත්තියපණ්ඩිතාපි බ්‍රාහ්මණපණ්ඩිතාපි ගහපතිපණ්ඩිතාපි සමණපණ්ඩිතාපි. පණ්ඩිතා හාවුසො, මනුස්සා වීමංසකා – 'කිං පනායස්මන්තානං ආනිසංසං දිස්වා රූපෙ ඡන්දරාගවිනයක්ඛායී සත්ථා, වෙදනාය... සඤ්ඤාය... සඞ්ඛාරෙසු... විඤ්ඤාණෙ ඡන්දරාගවිනයක්ඛායී සත්ථා'ති? එවං පුට්ඨා තුම්හෙ , ආවුසො, එවං බ්‍යාකරෙය්‍යාථ – 'රූපෙ ඛො, ආවුසො, විගතරාගස්ස විගතඡන්දස්ස විගතපෙමස්ස විගතපිපාසස්ස විගතපරිළාහස්ස විගතතණ්හස්ස තස්ස රූපස්ස විපරිණාමඤ්ඤථාභාවා නුප්පජ්ජන්ති සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා. වෙදනාය... සඤ්ඤාය... සඞ්ඛාරෙසු විගතරාගස්ස විගතඡන්දස්ස විගතපෙමස්ස විගතපිපාසස්ස විගතපරිළාහස්ස විගතතණ්හස්ස තෙසං සඞ්ඛාරානං විපරිණාමඤ්ඤථාභාවා නුප්පජ්ජන්ති සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා. විඤ්ඤාණෙ විගතරාගස්ස විගතඡන්දස්ස

විගතපෙමස්ස විගතපිපාසස්ස විගතපරිළාහස්ස විගතතණ්හස්ස තස්ස විඤ්ඤාණස්ස විපරිණාමඤ්ඤථාභාවා නුප්පජ්ජන්ති සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා. ඉදං ඛො නො, ආවුසො, ආනිසංසං දිස්වා රූපෙ ඡන්දරාගවිනයක්ඛායී සත්ථා, වෙදනාය... සඤ්ඤාය... සඞ්ඛාරෙසු... විඤ්ඤාණෙ ඡන්දරාගවිනයක්ඛායී සත්ථා’’’ති.

‘‘අකුසලෙ චාවුසො, ධම්මෙ උපසම්පජ්ජ විහරතො දිට්ඨෙ චෙව ධම්මෙ සුඛො විහාරො අභවිස්ස අවිඝාතො අනුපායාසො අපරිළාහො, කායස්ස ච භෙදා පරං මරණා සුගති පාටිකඞ්ඛා, නයිදං භගවා අකුසලානං ධම්මානං පහානං වණ්ණෙය්‍ය. යස්මා ච ඛො, ආවුසො, අකුසලෙ ධම්මෙ උපසම්පජ්ජ විහරතො දිට්ඨෙ චෙව ධම්මෙ දුක්ඛො විහාරො සවිඝාතො සඋපායාසො සපරිළාහො, කායස්ස ච භෙදා පරං මරණා දුග්ගති පාටිකඞ්ඛා, තස්මා භගවා අකුසලානං ධම්මානං පහානං වණ්ණෙති.

‘‘කුසලෙ චාවුසො, ධම්මෙ උපසම්පජ්ජ විහරතො දිට්ඨෙ චෙව ධම්මෙ දුක්ඛො විහාරො අභවිස්ස සවිඝාතො සඋපායාසො සපරිළාහො, කායස්ස ච භෙදා පරං මරණා දුග්ගති පාටිකඞ්ඛා, නයිදං භගවා කුසලානං ධම්මානං උපසම්පදං වණ්ණෙය්‍ය. යස්මා ච ඛො, ආවුසො, කුසලෙ ධම්මෙ උපසම්පජ්ජ විහරතො දිට්ඨෙ චෙව ධම්මෙ සුඛො විහාරො අවිඝාතො අනුපායාසො අපරිළාහො, කායස්ස ච භෙදා පරං මරණා සුගති පාටිකඞ්ඛා, තස්මා භගවා කුසලානං ධම්මානං උපසම්පදං වණ්ණෙතී’’ති.

ඉදමවොචායස්මා සාරිපුත්තො. අත්තමනා තෙ භික්ඛූ ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස භාසිතං අභිනන්දුන්ති. දුතියං.

3. හාලිද්දිකානිසුත්තං

3. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං ආයස්මා මහාකච්චානො අවන්තීසු විහරති කුරරඝරෙ [කුලඝරෙ (ක.)] පපාතෙ පබ්බතෙ. අථ ඛො හාලිද්දිකානි [හාලිද්දකානි (සී.), හලිද්දිකානි (ස්‍යා.)] ගහපති යෙනායස්මා මහාකච්චානො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං මහාකච්චානං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො හාලිද්දිකානි ගහපති ආයස්මන්තං මහාකච්චානං එතදවොච – ‘‘වුත්තමිදං, භන්තෙ, භගවතා අට්ඨකවග්ගියෙ මාගණ්ඩියපඤ්හෙ –

‘‘ඔකං පහාය අනිකෙතසාරී,
ගාමෙ අකුබ්බං [අක්‍රුබ්බං (ක.)] මුනි සන්ථවානි [සන්ධවානි (ක.)];
කාමෙහි රිත්තො අපුරක්ඛරානො [අපුරෙක්ඛරානො (සී. සුත්තනිපාතෙපි) මොග්ගල්ලානෙ 5-135 සුත්තම්පි ඔලොකෙතබ්බං],
කථං න විග්ගය්හ ජනෙන කයිරා’’ති.

‘‘ඉමස්ස නු ඛො, භන්තෙ, භගවතා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස කථං විත්ථාරෙන අත්ථො දට්ඨබ්බො’’ති?

‘‘රූපධාතු ඛො, ගහපති, විඤ්ඤාණස්ස ඔකො. රූපධාතුරාගවිනිබන්ධඤ්ච [... විනිබද්ධඤ්ච (පී. සී. අට්ඨ.)] පන විඤ්ඤාණං ‘ඔකසාරී’ති වුච්චති. වෙදනාධාතු ඛො, ගහපති, විඤ්ඤාණස්ස ඔකො. වෙදනාධාතුරාගවිනිබන්ධඤ්ච පන විඤ්ඤාණං ‘ඔකසාරී’ති වුච්චති. සඤ්ඤාධාතු ඛො, ගහපති, විඤ්ඤාණස්ස ඔකො. සඤ්ඤාධාතුරාගවිනිබන්ධඤ්ච පන විඤ්ඤාණං ‘ඔකසාරී’ති වුච්චති. සඞ්ඛාරධාතු ඛො, ගහපති, විඤ්ඤාණස්ස ඔකො. සඞ්ඛාරධාතුරාගවිනිබන්ධඤ්ච පන විඤ්ඤාණං ‘ඔකසාරී’ති වුච්චති. එවං ඛො, ගහපති, ඔකසාරී හොති.

‘‘කථඤ්ච, ගහපති, අනොකසාරී හොති? රූපධාතුයා ඛො, ගහපති, යො ඡන්දො යො රාගො යා නන්දී [නන්දි (සී. ස්‍යා. කං. පී.)] යා තණ්හා යෙ උපයුපාදානා [උපායුපාදානා (සී. ස්‍යා. කං. පී.)] චෙතසො අධිට්ඨානාභිනිවෙසානුසයා තෙ තථාගතස්ස පහීනා උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා [අනභාවකතා (සී. පී.), අනභාවංගතා (ස්‍යා. කං.)] ආයතිං අනුප්පාදධම්මා. තස්මා තථාගතො ‘අනොකසාරී’ති වුච්චති. වෙදනාධාතුයා ඛො, ගහපති... සඤ්ඤාධාතුයා ඛො, ගහපති... සඞ්ඛාරධාතුයා ඛො, ගහපති... විඤ්ඤාණධාතුයා ඛො, ගහපති, යො ඡන්දො යො රාගො යා නන්දී යා තණ්හා යෙ උපයුපාදානා චෙතසො අධිට්ඨානාභිනිවෙසානුසයා තෙ තථාගතස්ස පහීනා උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මා. තස්මා තථාගතො ‘අනොකසාරී’ති වුච්චති. එවං ඛො, ගහපති, අනොකසාරී හොති.

‘‘කථඤ්ච, ගහපති, නිකෙතසාරී හොති? රූපනිමිත්තනිකෙතවිසාරවිනිබන්ධා ඛො, ගහපති, ‘නිකෙතසාරී’ති වුච්චති. සද්දනිමිත්ත...පෙ.... ගන්ධනිමිත්ත... රසනිමිත්ත... ඵොට්ඨබ්බනිමිත්ත... ධම්මනිමිත්තනිකෙතවිසාරවිනිබන්ධා ඛො, ගහපති, ‘නිකෙතසාරී’ති වුච්චති. එවං ඛො, ගහපති, නිකෙතසාරී හොති.

‘‘කථඤ්ච, ගහපති, අනිකෙතසාරී හොති? රූපනිමිත්තනිකෙතවිසාරවිනිබන්ධා ඛො, ගහපති, තථාගතස්ස පහීනා උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මා. තස්මා තථාගතො ‘අනිකෙතසාරී’ති වුච්චති. සද්දනිමිත්ත... ගන්ධනිමිත්ත... රසනිමිත්ත... ඵොට්ඨබ්බනිමිත්ත... ධම්මනිමිත්තනිකෙතවිසාරවිනිබන්ධා ඛො,

ගහපති, තථාගතස්ස පහීනා උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මා. තස්මා තථාගතො ‘අනිකෙතසාරී’ති වුච්චති. එවං ඛො, ගහපති, අනිකෙතසාරී හොති.

‘‘කථඤ්ච, ගහපති, ගාමෙ සන්ථවජාතො [සන්ධවජාතො (ක.)] හොති? ඉධ, ගහපති, එකච්චො ගිහීහි [ගිහි (ක.)] සංසට්ඨො විහරති සහනන්දී සහසොකී, සුඛිතෙසු සුඛිතො, දුක්ඛිතෙසු දුක්ඛිතො, උප්පන්නෙසු කිච්චකරණීයෙසු අත්තනා තෙසු යොගං ආපජ්ජති. එවං ඛො, ගහපති, ගාමෙ සන්ථවජාතො හොති.

‘‘කථඤ්ච, ගහපති, ගාමෙ න සන්ථවජාතො හොති? ඉධ, ගහපති, භික්ඛු ගිහීහි [ගිහි (ක.)] අසංසට්ඨො විහරති න සහනන්දී න සහසොකී න සුඛිතෙසු සුඛිතො න දුක්ඛිතෙසු දුක්ඛිතො, උප්පන්නෙසු කිච්චකරණීයෙසු න අත්තනා තෙසු යොගං ආපජ්ජති. එවං ඛො, ගහපති, ගාමෙ න සන්ථවජාතො හොති.

‘‘කථඤ්ච, ගහපති, කාමෙහි අරිත්තො හොති? ඉධ, ගහපති, එකච්චො කාමෙසු අවිගතරාගො හොති අවිගතඡන්දො අවිගතපෙමො අවිගතපිපාසො අවිගතපරිළාහො අවිගතතණ්හො. එවං ඛො, ගහපති, කාමෙහි අරිත්තො හොති.

‘‘කථඤ්ච, ගහපති, කාමෙහි රිත්තො හොති? ඉධ, ගහපති, එකච්චො කාමෙසු විගතරාගො හොති විගතඡන්දො විගතපෙමො විගතපිපාසො විගතපරිළාහො විගතතණ්හො . එවං ඛො, ගහපති, කාමෙහි රිත්තො හොති.

‘‘කථඤ්ච, ගහපති, පුරක්ඛරානො හොති? ඉධ, ගහපති, එකච්චස්ස එවං හොති – ‘එවංරූපො සියං අනාගතමද්ධානං, එවංවෙදනො සියං අනාගතමද්ධානං, එවංසඤ්ඤො සියං අනාගතමද්ධානං, එවංසඞ්ඛාරො සියං අනාගතමද්ධානං, එවංවිඤ්ඤාණො සියං අනාගතමද්ධාන’න්ති. එවං ඛො, ගහපති, පුරක්ඛරානො හොති.

‘‘කථඤ්ච, ගහපති, අපුරක්ඛරානො හොති? ඉධ, ගහපති, එකච්චස්ස න එවං හොති – ‘එවංරූපො සියං අනාගතමද්ධානං, එවංවෙදනො සියං අනාගතමද්ධානං, එවංසඤ්ඤො සියං අනාගතමද්ධානං, එවංසඞ්ඛාරො සියං අනාගතමද්ධානං, එවංවිඤ්ඤාණො සියං අනාගතමද්ධාන’න්ති. එවං ඛො, ගහපති, අපුරක්ඛරානො හොති.

‘‘කථඤ්ච , ගහපති, කථං විග්ගය්හ ජනෙන කත්තා හොති? ඉධ, ගහපති, එකච්චො එවරූපිං කථං කත්තා හොති – ‘න ත්වං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාසි; අහං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාමි. කිං ත්වං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානිස්සසි? මිච්ඡාපටිපන්නො ත්වමසි; අහමස්මි සම්මාපටිපන්නො. පුරෙ වචනීයං පච්ඡා අවච; පච්ඡා වචනීයං පුරෙ අවච. සහිතං මෙ, අසහිතං තෙ. අධිචිණ්ණං තෙ විපරාවත්තං. ආරොපිතො තෙ වාදො; චර වාදප්පමොක්ඛාය. නිග්ගහිතොසි; නිබ්බෙඨෙහි වා සචෙ පහොසී’ති. එවං ඛො, ගහපති, කථං විග්ගය්හ ජනෙන කත්තා හොති.

‘‘කථඤ්ච , ගහපති, කථං න විග්ගය්හ ජනෙන කත්තා හොති? ඉධ, ගහපති, භික්ඛු න එවරූපිං කථං කත්තා හොති – ‘න ත්වං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාසි…පෙ.… නිබ්බෙඨෙහි වා සචෙ පහොසී’ති. එවං ඛො, ගහපති, කථං න විග්ගය්හ ජනෙන කත්තා හොති.

‘‘ඉති ඛො, ගහපති, යං තං වුත්තං භගවතා අට්ඨකවග්ගියෙ මාගණ්ඩියපඤ්හෙ –

‘‘ඔකං පහාය අනිකෙතසාරී,
ගාමෙ අකුබ්බං මුනිසන්ථවානි;
කාමෙහි රිත්තො අපුරක්ඛරානො,
කථං න විග්ගය්හ ජනෙන කයිරා’’ති.

‘‘ඉමස්ස ඛො, ගහපති, භගවතා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස එවං විත්ථාරෙන අත්ථො දට්ඨබ්බො’’ති. තතියං.

4. දුතියහාලිද්දිකානිසුත්තං

4. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං ආයස්මා මහාකච්චානො අවන්තීසු විහරති කුරරඝරෙ පපාතෙ පබ්බතෙ. අථ ඛො හාලිද්දිකානි ගහපති යෙනායස්මා මහාකච්චානො…පෙ.… එකමන්තං නිසින්නො ඛො හාලිද්දිකානි ගහපති ආයස්මන්තං මහාකච්චානං එතදවොච – ‘‘වුත්තමිදං, භන්තෙ, භගවතා සක්කපඤ්හෙ – ‘යෙ තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා තණ්හාසඞ්ඛයවිමුත්තා, තෙ අච්චන්තනිට්ඨා අච්චන්තයොගක්ඛෙමිනො අච්චන්තබ්‍රහ්මචාරිනො අච්චන්තපරියොසානා සෙට්ඨා දෙවමනුස්සාන’’’න්ති.

‘‘ඉමස්ස නු ඛො, භන්තෙ, භගවතා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස කථං විත්ථාරෙන අත්ථො දට්ඨබ්බො’’ති?

‘‘රූපධාතුයා ඛො, ගහපති, යො ඡන්දො යො රාගො යා නන්දී යා තණ්හා යෙ උපයුපාදානා චෙතසො අධිට්ඨානාභිනිවෙසානුසයා, තෙසං ඛයා විරාගා නිරොධා චාගා පටිනිස්සග්ගා චිත්තං සුවිමුත්තන්ති වුච්චති.

‘‘වෙදනාධාතුයා ඛො, ගහපති… සඤ්ඤාධාතුයා ඛො, ගහපති… සඞ්ඛාරධාතුයා ඛො, ගහපති… විඤ්ඤාණධාතුයා ඛො, ගහපති, යො ඡන්දො යො රාගො යා නන්දී යා තණ්හා යෙ උපයුපාදානා චෙතසො අධිට්ඨානාභිනිවෙසානුසයා, තෙසං ඛයා විරාගා නිරොධා චාගා පටිනිස්සග්ගා චිත්තං සුවිමුත්තන්ති වුච්චති.

‘‘ඉති ඛො, ගහපති, යං තං වුත්තං භගවතා සක්කපඤ්හෙ – ‘යෙ තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා තණ්හාසඞ්ඛයවිමුත්තා තෙ අච්චන්තනිට්ඨා අච්චන්තයොගක්ඛෙමිනො අච්චන්තබ්‍රහ්මචාරිනො අච්චන්තපරියොසානා සෙට්ඨා දෙවමනුස්සාන’’’න්ති.

‘‘ඉමස්ස ඛො, ගහපති, භගවතා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස එවං විත්ථාරෙන අත්ථො දට්ඨබ්බො’’ති. චතුත්ථං.

5. සමාධිසුත්තං

5. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘භික්ඛවො’’ති. ‘‘භදන්තෙ’’ති තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච – ‘‘සමාධිං, භික්ඛවෙ, භාවෙථ; සමාහිතො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු යථාභූතං පජානාති. කිඤ්ච යථාභූතං පජානාති? රූපස්ස සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච, වෙදනාය සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච , සඤ්ඤාය සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච, සඞ්ඛාරානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච, විඤ්ඤාණස්ස සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච’’.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, රූපස්ස සමුදයො, කො වෙදනාය සමුදයො, කො සඤ්ඤාය සමුදයො, කො සඞ්ඛාරානං සමුදයො, කො විඤ්ඤාණස්ස සමුදයො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අභිනන්දති අභිවදති අජ්ඣොසාය තිට්ඨති.

‘‘කිඤ්ච අභිනන්දති අභිවදති අජ්ඣොසාය තිට්ඨති? රූපං අභිනන්දති අභිවදති අජ්ඣොසාය තිට්ඨති. තස්ස රූපං අභිනන්දතො අභිවදතො අජ්ඣොසාය තිට්ඨතො උප්පජ්ජති නන්දී. යා රූපෙ නන්දී තදුපාදානං. තස්සුපාදානපච්චයා භවො; භවපච්චයා ජාති; ජාතිපච්චයා ජරාමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා සම්භවන්ති. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

‘‘වෙදනං අභිනන්දති…පෙ…. සඤ්ඤං අභිනන්දති… සඞ්ඛාරෙ අභිනන්දති… විඤ්ඤාණං අභිනන්දති අභිවදති අජ්ඣොසාය තිට්ඨති. තස්ස විඤ්ඤාණං අභිනන්දතො අභිවදතො අජ්ඣොසාය තිට්ඨතො උප්පජ්ජති නන්දී. යා විඤ්ඤාණෙ නන්දී තදුපාදානං. තස්සුපාදානපච්චයා භවො; භවපච්චයා ජාති; ජාතිපච්චයා…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

‘‘අයං, භික්ඛවෙ, රූපස්ස සමුදයො; අයං වෙදනාය සමුදයො; අයං සඤ්ඤාය සමුදයො; අයං සඞ්ඛාරානං සමුදයො; අයං විඤ්ඤාණස්ස සමුදයො.

‘‘කො ච, භික්ඛවෙ, රූපස්ස අත්ථඞ්ගමො, කො වෙදනාය… කො සඤ්ඤාය… කො සඞ්ඛාරානං… කො විඤ්ඤාණස්ස අත්ථඞ්ගමො?

ඉධ, භික්ඛවෙ, නාභිනන්දති නාභිවදති නාජ්ඣොසාය තිට්ඨති.

‘‘කිඤ්ච නාභිනන්දති නාභිවදති නාජ්ඣොසාය තිට්ඨති? රූපං නාභිනන්දති නාභිවදති නාජ්ඣොසාය තිට්ඨති. තස්ස රූපං අනභිනන්දතො අනභිවදතො අනජ්ඣොසාය තිට්ඨතො යා රූපෙ නන්දී සා නිරුජ්ඣති. තස්ස නන්දීනිරොධා උපාදානනිරොධො; උපාදානනිරොධා භවනිරොධො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොති.

‘‘වෙදනං නාභිනන්දති නාභිවදති නාජ්ඣොසාය තිට්ඨති. තස්ස වෙදනං අනභිනන්දතො අනභිවදතො අනජ්ඣොසා තිට්ඨතො යා වෙදනාය නන්දී සා නිරුජ්ඣති. තස්ස නන්දීනිරොධා උපාදානනිරොධො; උපාදානනිරොධා භවනිරොධො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොති.

‘‘සඤ්ඤං නාභිනන්දති…පෙ…. සඞ්ඛාරෙ නාභිනන්දති නාභිවදති නාජ්ඣොසාය තිට්ඨති. තස්ස සඞ්ඛාරෙ අනභිනන්දතො අනභිවදතො අනජ්ඣොසාය තිට්ඨතො යා සඞ්ඛාරෙසු නන්දී සා නිරුජ්ඣති. තස්ස නන්දීනිරොධා උපාදානනිරොධො; උපාදානනිරොධා භවනිරොධො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොති.

‘‘විඤ්ඤාණං නාභිනන්දති නාභිවදති නාජ්ඣොසාය තිට්ඨති. තස්ස විඤ්ඤාණං අනභිනන්දතො අනභිවදතො අනජ්ඣොසාය තිට්ඨතො යා විඤ්ඤාණෙ නන්දී සා නිරුජ්ඣති. තස්ස නන්දීනිරොධා උපාදානනිරොධො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොති.

‘‘අයං , භික්ඛවෙ, රූපස්ස අත්ථඞ්ගමො, අයං වෙදනාය අත්ථඞ්ගමො, අයං සඤ්ඤාය අත්ථඞ්ගමො, අයං සඞ්ඛාරානං අත්ථඞ්ගමො, අයං විඤ්ඤාණස්ස අත්ථඞ්ගමො’’ති. පඤ්චමං.

6. පටිසල්ලාණසුත්තං

6. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘පටිසල්ලාණෙ, භික්ඛවෙ, යොගමාපජ්ජථ. පටිසල්ලීනො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු යථාභූතං පජානාති. කිඤ්ච යථාභූතං පජානාති? රූපස්ස සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච, වෙදනාය සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච, සඤ්ඤාය සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච, සඞ්ඛාරානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච, විඤ්ඤාණස්ස සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච’’…පෙ…. (යථා පඨමසුත්තෙ තථා විත්ථාරෙතබ්බො.) ඡට්ඨං.

7. උපාදාපරිතස්සනාසුත්තං

7. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘උපාදාපරිතස්සනඤ්ච වො, භික්ඛවෙ, දෙසෙස්සාමි අනුපාදාඅපරිතස්සනඤ්ච. තං සුණාථ, සාධුකං මනසි කරොථ; භාසිස්සාමී’’ති. ‘‘එවං , භන්තෙ’’ති, ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

‘‘කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, උපාදාපරිතස්සනා හොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, අස්සුතවා පුථුජ්ජනො අරියානං අදස්සාවී අරියධම්මස්ස අකොවිදො අරියධම්මෙ අවිනීතො, සප්පුරිසානං අදස්සාවී සප්පුරිසධම්මස්ස අකොවිදො සප්පුරිසධම්මෙ අවිනීතො රූපං අත්තතො සමනුපස්සති, රූපවන්තං වා අත්තානං; අත්තනි වා රූපං, රූපස්මිං වා අත්තානං. තස්ස තං රූපං විපරිණමති අඤ්ඤථා හොති. තස්ස රූපවිපරිණාමඤ්ඤථාභාවා රූපවිපරිණාමානුපරිවත්ති විඤ්ඤාණං හොති. තස්ස රූපවිපරිණාමානුපරිවත්තිජා පරිතස්සනා ධම්මසමුප්පාදා චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨන්ති. චෙතසො පරියාදානා උත්තාසවා ච හොති විඝාතවා ච අපෙක්ඛවා ච උපාදාය ච පරිතස්සති.

‘‘වෙදනං අත්තතො සමනුපස්සති, වෙදනාවන්තං වා අත්තානං; අත්තනි වා වෙදනං, වෙදනාය වා අත්තානං. තස්ස සා වෙදනා විපරිණමති අඤ්ඤථා හොති. තස්ස වෙදනාවිපරිණාමඤ්ඤථාභාවා වෙදනාවිපරිණාමානුපරිවත්ති විඤ්ඤාණං හොති. තස්ස වෙදනාවිපරිණාමානුපරිවත්තිජා පරිතස්සනා ධම්මසමුප්පාදා චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨන්ති. චෙතසො පරියාදානා උත්තාසවා ච හොති විඝාතවා ච අපෙක්ඛවා ච උපාදාය ච පරිතස්සති.

‘‘සඤ්ඤං අත්තතො සමනුපස්සති…පෙ…. සඞ්ඛාරෙ අත්තතො සමනුපස්සති, සඞ්ඛාරවන්තං වා අත්තානං; අත්තනි වා සඞ්ඛාරෙ, සඞ්ඛාරෙසු වා අත්තානං. තස්ස තෙ සඞ්ඛාරා විපරිණමන්ති අඤ්ඤථා හොන්ති. තස්ස සඞ්ඛාරවිපරිණාමඤ්ඤථාභාවා සඞ්ඛාරවිපරිණාමානුපරිවත්ති විඤ්ඤාණං හොති. තස්ස සඞ්ඛාරවිපරිණාමානුපරිවත්තිජා පරිතස්සනා ධම්මසමුප්පාදා චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨන්ති. චෙතසො පරියාදානා උත්තාසවා ච හොති විඝාතවා ච අපෙක්ඛවා ච උපාදාය ච පරිතස්සති.

‘‘විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති, විඤ්ඤාණවන්තං වා අත්තානං; අත්තනි වා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණස්මිං වා අත්තානං. තස්ස තං විඤ්ඤාණං විපරිණමති අඤ්ඤථා හොති. තස්ස විඤ්ඤාණවිපරිණාමඤ්ඤථාභාවා විඤ්ඤාණවිපරිණාමානුපරිවත්ති විඤ්ඤාණං හොති. තස්ස විඤ්ඤාණවිපරිණාමානුපරිවත්තිජා පරිතස්සනා ධම්මසමුප්පාදා චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨන්ති. චෙතසො පරියාදානා උත්තාසවා ච හොති විඝාතවා ච අපෙක්ඛවා ච උපාදාය ච පරිතස්සති. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, උපාදාපරිතස්සනා හොති.

‘‘කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, අනුපාදාඅපරිතස්සනා හොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, සුතවා අරියසාවකො අරියානං දස්සාවී අරියධම්මස්ස කොවිදො අරියධම්මෙ සුවිනීතො, සප්පුරිසානං දස්සාවී සප්පුරිසධම්මස්ස කොවිදො සප්පුරිසධම්මෙ සුවිනීතො න රූපං අත්තතො සමනුපස්සති, න රූපවන්තං වා අත්තානං; න අත්තනි වා රූපං, න රූපස්මිං වා අත්තානං. තස්ස තං රූපං විපරිණමති අඤ්ඤථා හොති. තස්ස රූපවිපරිණාමඤ්ඤථාභාවා න රූපවිපරිණාමානුපරිවත්ති විඤ්ඤාණං හොති. තස්ස න රූපවිපරිණාමානුපරිවත්තිජා පරිතස්සනා ධම්මසමුප්පාදා චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨන්ති. චෙතසො අපරියාදානා න චෙවුත්තාසවා [න චෙව උත්තාසවා (පී. ක.)] හොති න ච විඝාතවා න ච අපෙක්ඛවා, අනුපාදාය ච න පරිතස්සති.

‘‘න වෙදනං අත්තතො සමනුපස්සති, න වෙදනාවන්තං වා අත්තානං; න අත්තනි වා වෙදනං, න වෙදනාය වා අත්තානං. තස්ස සා වෙදනා විපරිණමති අඤ්ඤථා හොති . තස්ස වෙදනාවිපරිණාමඤ්ඤථාභාවා න වෙදනාවිපරිණාමානුපරිවත්ති විඤ්ඤාණං හොති. තස්ස න වෙදනාවිපරිණාමානුපරිවත්තිජා පරිතස්සනා ධම්මසමුප්පාදා චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨන්ති . චෙතසො අපරියාදානා න චෙවුත්තාසවා හොති න ච විඝාතවා න ච අපෙක්ඛවා, අනුපාදාය ච න පරිතස්සති.

‘‘න සඤ්ඤං…පෙ…. න සඞ්ඛාරෙ අත්තතො සමනුපස්සති, න සඞ්ඛාරවන්තං වා අත්තානං; න අත්තනි වා සඞ්ඛාරෙ, න සඞ්ඛාරෙසු වා අත්තානං. තස්ස තෙ සඞ්ඛාරා විපරිණමන්ති අඤ්ඤථා හොන්ති. තස්ස සඞ්ඛාරවිපරිණාමඤ්ඤථාභාවා න සඞ්ඛාරවිපරිණාමානුපරිවත්ති විඤ්ඤාණං හොති. තස්ස න

සඞ්ඛාරවිපරිණාමානුපරිවත්තිජා පරිතස්සනා ධම්මසමුප්පාදා චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨන්ති. චෙතසො අපරියාදානා න චෙවුත්තාසවා හොති න ච විඝාතවා න ච අපෙක්ඛවා, අනුපාදාය ච න පරිතස්සති.

‘‘න විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති, න විඤ්ඤාණවන්තං වා අත්තානං…පෙ…. තස්ස තං විඤ්ඤාණං විපරිණමති අඤ්ඤථා හොති. තස්ස විඤ්ඤාණවිපරිණාමඤ්ඤථාභාවා න විඤ්ඤාණවිපරිණාමානුපරිවත්ති විඤ්ඤාණං හොති. තස්ස න විඤ්ඤාණවිපරිණාමානුපරිවත්තිජා පරිතස්සනා ධම්මසමුප්පාදා චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨන්ති. චෙතසො අපරියාදානා න චෙවුත්තාසවා හොති න ච විඝාතවා න ච අපෙක්ඛවා, අනුපාදාය ච න පරිතස්සති. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, අනුපාදා අපරිතස්සනං හොතී’’ති. සත්තමං.

8. දුතියඋපාදාපරිතස්සනාසුත්තං

8. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘උපාදාපරිතස්සනඤ්ච වො, භික්ඛවෙ, දෙසෙස්සාමි අනුපාදාඅපරිතස්සනඤ්ච. තං සුණාථ… පෙ…. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, උපාදාපරිතස්සනා හොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, අස්සුතවා පුථුජ්ජනො රූපං ‘එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා’ති සමනුපස්සති. තස්ස තං රූපං විපරිණමති අඤ්ඤථා හොති. තස්ස රූපවිපරිණාමඤ්ඤථාභාවා උප්පජ්ජන්ති සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා. වෙදනං එතං මම…පෙ…. සඤ්ඤං එතං මම… සඞ්ඛාරෙ එතං මම… විඤ්ඤාණං ‘එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා’ති සමනුපස්සති. තස්ස තං විඤ්ඤාණං විපරිණමති අඤ්ඤථා හොති. තස්ස විඤ්ඤාණවිපරිණාමඤ්ඤථාභාවා උප්පජ්ජන්ති සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, උපාදාපරිතස්සනා හොති.

‘‘කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, අනුපාදාඅපරිතස්සනා හොති? ඉධ , භික්ඛවෙ, සුතවා අරියසාවකො රූපං ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති සමනුපස්සති. තස්ස තං රූපං විපරිණමති අඤ්ඤථා හොති. තස්ස රූපවිපරිණාමඤ්ඤථාභාවා නුප්පජ්ජන්ති සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා. වෙදනං නෙතං මම… සඤ්ඤං නෙතං මම… සඞ්ඛාරෙ නෙතං මම… විඤ්ඤාණං ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති සමනුපස්සති. තස්ස තං විඤ්ඤාණං විපරිණමති අඤ්ඤථා හොති. තස්ස විඤ්ඤාණවිපරිණාමඤ්ඤථාභාවා නුප්පජ්ජන්ති සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා . එවං ඛො, භික්ඛවෙ, අනුපාදාඅපරිතස්සනා හොතී’’ති. අට්ඨමං.

9. කාලත්තයඅනිච්චසුත්තං

9. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘රූපං, භික්ඛවෙ, අනිච්චං අතීතානාගතං; කො පන වාදො පච්චුප්පන්නස්ස! එවං පස්සං, භික්ඛවෙ, සුතවා අරියසාවකො අතීතස්මිං රූපස්මිං අනපෙක්ඛො හොති; අනාගතං රූපං නාභිනන්දති; පච්චුප්පන්නස්ස රූපස්ස නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නො හොති. වෙදනා අනිච්චා…පෙ…. සඤ්ඤා අනිච්චා… සඞ්ඛාරා අනිච්චා අතීතානාගතා; කො පන වාදො පච්චුප්පන්නානං! එවං පස්සං, භික්ඛවෙ, සුතවා අරියසාවකො අතීතෙසු සඞ්ඛාරෙසු අනපෙක්ඛො හොති; අනාගතෙ සඞ්ඛාරෙ නාභිනන්දති; පච්චුප්පන්නානං සඞ්ඛාරානං නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නො හොති. විඤ්ඤාණං අනිච්චං අතීතානාගතං; කො පන වාදො පච්චුප්පන්නස්ස! එවං පස්සං, භික්ඛවෙ, සුතවා අරියසාවකො අතීතස්මිං විඤ්ඤාණස්මිං අනපෙක්ඛො හොති; අනාගතං විඤ්ඤාණං නාභිනන්දති; පච්චුප්පන්නස්ස විඤ්ඤාණස්ස නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නො හොතී’’ති. නවමං.

10. කාලත්තයදුක්ඛසුත්තං

10. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘රූපං, භික්ඛවෙ, දුක්ඛං අතීතානාගතං; කො පන වාදො පච්චුප්පන්නස්ස! එවං පස්සං, භික්ඛවෙ, සුතවා අරියසාවකො අතීතස්මිං රූපස්මිං අනපෙක්ඛො හොති; අනාගතං රූපං නාභිනන්දති; පච්චුප්පන්නස්ස රූපස්ස නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නො හොති. වෙදනා දුක්ඛා… සඤ්ඤා දුක්ඛා… සඞ්ඛාරා දුක්ඛා… විඤ්ඤාණං දුක්ඛං අතීතානාගතං; කො පන වාදො පච්චුප්පන්නස්ස! එවං පස්සං, භික්ඛවෙ, සුතවා අරියසාවකො අතීතස්මිං විඤ්ඤාණස්මිං අනපෙක්ඛො හොති; අනාගතං විඤ්ඤාණං නාභිනන්දති; පච්චුප්පන්නස්ස විඤ්ඤාණස්ස නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නො හොතී’’ති. දසමං.

11. කාලත්තයඅනත්තසුත්තං

11. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘රූපං, භික්ඛවෙ, අනත්තා අතීතානාගතං; කො පන වාදො පච්චුප්පන්නස්ස! එවං පස්සං, භික්ඛවෙ, සුතවා අරියසාවකො අතීතස්මිං රූපස්මිං අනපෙක්ඛො හොති; අනාගතං රූපං නාභිනන්දති; පච්චුප්පන්නස්ස රූපස්ස නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නො හොති. වෙදනා අනත්තා… සඤ්ඤා අනත්තා… සඞ්ඛාරා අනත්තා… විඤ්ඤාණං අනත්තා අතීතානාගතං; කො පන වාදො පච්චුප්පන්නස්ස! එවං පස්සං, භික්ඛවෙ, සුතවා අරියසාවකො අතීතස්මිං විඤ්ඤාණස්මිං අනපෙක්ඛො හොති; අනාගතං විඤ්ඤාණං නාභිනන්දති; පච්චුප්පන්නස්ස විඤ්ඤාණස්ස නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නො හොතී’’ති. එකාදසමං.

නකුලපිතුවග්ගො පඨමො.

තස්සුද්දානං –

නකුලපිතා දෙවදහා, ද්වෙපි හාලිද්දිකානි ච;
සමාධිපටිසල්ලාණා, උපාදාපරිතස්සනා දුවෙ;
අතීතානාගතපච්චුප්පන්නා, වග්ගො තෙන පවුච්චති.

2. අනිච්චවග්ගො

1. අනිච්චසුත්තං

12. එවං මෙ සුතං – සාවත්ථියං. තත්‍ර ඛො…පෙ…. ‘‘රූපං, භික්ඛවෙ, අනිච්චං, වෙදනා අනිච්චා, සඤ්ඤා අනිච්චා, සඞ්ඛාරා අනිච්චා, විඤ්ඤාණං අනිච්චං. එවං පස්සං, භික්ඛවෙ, සුතවා අරියසාවකො රූපස්මිම්පි නිබ්බින්දති, වෙදනායපි නිබ්බින්දති, සඤ්ඤායපි නිබ්බින්දති, සඞ්ඛාරෙසුපි නිබ්බින්දති, විඤ්ඤාණස්මිම්පි නිබ්බින්දති. නිබ්බින්දං විරජ්ජති ; විරාගා විමුච්චති. විමුත්තස්මිං විමුත්තමිති ඤාණං හොති. ‘ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා’ති පජානාතී’’ති. පඨමං.

2. දුක්ඛසුත්තං

13. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘රූපං, භික්ඛවෙ, දුක්ඛං, වෙදනා දුක්ඛා, සඤ්ඤා දුක්ඛා, සඞ්ඛාරා දුක්ඛා, විඤ්ඤාණං දුක්ඛං. එවං පස්සං…පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී’’ති. දුතියං.

3. අනත්තසුත්තං

14. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘රූපං, භික්ඛවෙ, අනත්තා, වෙදනා අනත්තා, සඤ්ඤා අනත්තා, සඞ්ඛාරා අනත්තා, විඤ්ඤාණං අනත්තා. එවං පස්සං, භික්ඛවෙ, සුතවා අරියසාවකො රූපස්මිම්පි නිබ්බින්දති, වෙදනායපි නිබ්බින්දති, සඤ්ඤායපි නිබ්බින්දති, සඞ්ඛාරෙසුපි නිබ්බින්දති, විඤ්ඤාණස්මිම්පි නිබ්බින්දති. නිබ්බින්දං විරජ්ජති; විරාගා විමුච්චති. විමුත්තස්මිං විමුත්තමිති ඤාණං හොති. ‘ඛීණා ජාති , වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා’ති පජානාතී’’ති. තතියං.

4. යදනිච්චසුත්තං

15. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘රූපං, භික්ඛවෙ, අනිච්චං. යදනිච්චං තං දුක්ඛං; යං දුක්ඛං තදනත්තා; යදනත්තා තං ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං. වෙදනා අනිච්චා. යදනිච්චං තං දුක්ඛං; යං දුක්ඛං තදනත්තා; යදනත්තා තං ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං. සඤ්ඤා අනිච්චා…පෙ…. සඞ්ඛාරා අනිච්චා… විඤ්ඤාණං අනිච්චං. යදනිච්චං තං දුක්ඛං; යං දුක්ඛං තදනත්තා; යදනත්තා තං ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං. එවං පස්සං…පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී’’ති. චතුත්ථං.

5. යංදුක්ඛසුත්තං

16. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘රූපං, භික්ඛවෙ, දුක්ඛං. යං දුක්ඛං තදනත්තා; යදනත්තා තං ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං. වෙදනා දුක්ඛා… සඤ්ඤා දුක්ඛා… සඞ්ඛාරා දුක්ඛා… විඤ්ඤාණං දුක්ඛං. යං දුක්ඛං තදනත්තා; යදනත්තා තං ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං. එවං පස්සං…පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී’’ති. පඤ්චමං.

6. යදනත්තාසුත්තං

17. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘රූපං, භික්ඛවෙ, අනත්තා. යදනත්තා තං ‘නෙතං මම , නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං. වෙදනා අනත්තා… සඤ්ඤා අනත්තා… සඞ්ඛාරා අනත්තා… විඤ්ඤාණං අනත්තා . යදනත්තා තං ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං. එවං පස්සං…පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී’’ති. ඡට්ඨං.

7. සහෙතුඅනිච්චසුත්තං

18. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘රූපං, භික්ඛවෙ, අනිච්චං. යොපි හෙතු, යොපි පච්චයො රූපස්ස උප්පාදාය, සොපි අනිච්චො. අනිච්චසම්භූතං, භික්ඛවෙ, රූපං කුතො නිච්චං භවිස්සති! වෙදනා අනිච්චා. යොපි හෙතු, යොපි පච්චයො

වෙදනාය උප්පාදාය, සොපි අනිච්චො. අනිච්චසම්භූතා , භික්ඛවෙ, වෙදනා කුතො නිච්චා භවිස්සති! සඤ්ඤා අනිච්චා… සඞ්ඛාරා අනිච්චා. යොපි හෙතු යොපි පච්චයො සඞ්ඛාරානං උප්පාදාය, සොපි අනිච්චො. අනිච්චසම්භූතා, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරා කුතො නිච්චා භවිස්සන්ති! විඤ්ඤාණං අනිච්චං. යොපි හෙතු යොපි පච්චයො විඤ්ඤාණස්ස උප්පාදාය, සොපි අනිච්චො. අනිච්චසම්භූතං, භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණං කුතො නිච්චං භවිස්සති! එවං පස්සං…පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී''ති. සත්තමං.

8. සහෙතුදුක්ඛසුත්තං

19. සාවත්ථිනිදානං. ''රූපං, භික්ඛවෙ, දුක්ඛං. යොපි හෙතු යොපි පච්චයො රූපස්ස උප්පාදාය, සොපි දුක්ඛො. දුක්ඛසම්භූතං, භික්ඛවෙ, රූපං කුතො සුඛං භවිස්සති! වෙදනා දුක්ඛා… සඤ්ඤා දුක්ඛා… සඞ්ඛාරා දුක්ඛා… විඤ්ඤාණං දුක්ඛං. යොපි හෙතු යොපි පච්චයො විඤ්ඤාණස්ස උප්පාදාය, සොපි දුක්ඛො. දුක්ඛසම්භූතං, භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණං කුතො සුඛං භවිස්සති! එවං පස්සං…පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී''ති. අට්ඨමං.

9. සහෙතුඅනත්තසුත්තං

20. සාවත්ථිනිදානං. ''රූපං, භික්ඛවෙ, අනත්තා. යොපි හෙතු යොපි පච්චයො රූපස්ස උප්පාදාය, සොපි අනත්තා. අනත්තසම්භූතං, භික්ඛවෙ, රූපං කුතො අත්තා භවිස්සති! වෙදනා අනත්තා… සඤ්ඤා අනත්තා… සඞ්ඛාරා අනත්තා… විඤ්ඤාණං අනත්තා. යොපි හෙතු යොපි පච්චයො විඤ්ඤාණස්ස උප්පාදාය, සොපි අනත්තා. අනත්තසම්භූතං, භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණං කුතො අත්තා භවිස්සති! එවං පස්සං…පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී''ති. නවමං.

10. ආනන්දසුත්තං

21. සාවත්ථියං … ආරාමෙ. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච – '''නිරොධො නිරොධො'ති, භන්තෙ, වුච්චති. කතමෙසානං ඛො, භන්තෙ, ධම්මානං නිරොධො [නිරොධා (සී. පී.)] 'නිරොධො'ති වුච්චතී''ති? ''රූපං ඛො, ආනන්ද, අනිච්චං සඞ්ඛතං පටිච්චසමුප්පන්නං ඛයධම්මං වයධම්මං විරාගධම්මං නිරොධධම්මං. තස්ස නිරොධො [නිරොධා (සී. පී.)] 'නිරොධො'ති වුච්චති. වෙදනා අනිච්චා සඞ්ඛතා පටිච්චසමුප්පන්නා ඛයධම්මා වයධම්මා විරාගධම්මා නිරොධධම්මා. තස්සා නිරොධො 'නිරොධො'ති වුච්චති. සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා අනිච්චා සඞ්ඛතා පටිච්චසමුප්පන්නා ඛයධම්මා වයධම්මා විරාගධම්මා නිරොධධම්මා. තෙසං නිරොධො 'නිරොධො'ති වුච්චති. විඤ්ඤාණං අනිච්චං සඞ්ඛතං පටිච්චසමුප්පන්නං ඛයධම්මං වයධම්මං විරාගධම්මං නිරොධධම්මං. තස්ස නිරොධො 'නිරොධො'ති වුච්චති. ඉමෙසං ඛො, ආනන්ද, ධම්මානං නිරොධො 'නිරොධො'ති වුච්චතී''ති. දසමං.

අනිච්චවග්ගො දුතියො.

තස්සුද්දානං –

අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා, යදනිච්චාපරෙ තයො;
හෙතුනාපි තයො වුත්තා, ආනන්දෙන ච තෙ දසාති.

3. භාරවග්ගො

1. භාරසුත්තං

22. සාවත්ථියං … තත්‍ර ඛො … ''භාරඤ්ච වො, භික්ඛවෙ, දෙසෙස්සාමි භාරහාරඤ්ච භාරාදානඤ්ච භාරනික්ඛෙපනඤ්ච. තං සුණාථ. කතමො ච, භික්ඛවෙ, භාරො? පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා තිස්ස වචනීයං. කතමෙ පඤ්ච? රූපුපාදානක්ඛන්ධො, වෙදනුපාදානක්ඛන්ධො, සඤ්ඤුපාදානක්ඛන්ධො, සඞ්ඛාරුපාදානක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො; අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, භාරො''.

''කතමො ච, භික්ඛවෙ, භාරහාරො ? පුග්ගලො තිස්ස වචනීයං. ය්වායං ආයස්මා එවංනාමො එවංගොත්තො; අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, භාරහාරො.

''කතමඤ්ච , භික්ඛවෙ, භාරාදානං? යායං තණ්හා පොනොභවිකා [පොනොබ්භවිකා (සයා. කං. ක.)] නන්දීරාගසහගතා [නන්දිරාගසහගතා (සබ්බත්ථ)] තත්‍රතත්‍රාභිනන්දිනී, සෙය්‍යථිදං – කාමතණ්හා, භවතණ්හා, විභවතණ්හා. ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, භාරාදානං.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, භාරනික්ඛෙපනං? යො තස්සායෙව තණ්හාය අසෙසවිරාගනිරොධො චාගො පටිනිස්සග්ගො මුත්ති අනාලයො. ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, භාරනික්ඛෙපන’’න්ති.

ඉදමවොච භගවා. ඉදං වත්වාන [වත්වා (සී.) එවමීදිසෙසු ඨානෙසු] සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා –

‘‘භාරා හවෙ පඤ්චක්ඛන්ධා, භාරහාරො ච පුග්ගලො;
භාරාදානං දුඛං ලොකෙ, භාරනික්ඛෙපනං සුඛං.

‘‘නික්ඛිපිත්වා ගරුං භාරං, අඤ්ඤං භාරං අනාදිය;
සමූලං තණ්හමබ්බුය්හ [තණ්හමබ්භුය්හ (පී. ක.)], නිච්ඡාතො පරිනිබ්බුතො’’ති. පඨමං;

2. පරිඤ්ඤසුත්තං

23. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘පරිඤ්ඤෙය්‍යෙ ච, භික්ඛවෙ, ධම්මෙ දෙසෙස්සාමි පරිඤ්ඤඤ්ච. තං සුණාථ. කතමෙ ච, භික්ඛවෙ, පරිඤ්ඤෙය්‍යා ධම්මා? රූපං, භික්ඛවෙ, පරිඤ්ඤෙය්‍යො ධම්මො, වෙදනා පරිඤ්ඤෙය්‍යො ධම්මො, සඤ්ඤා පරිඤ්ඤෙය්‍යො ධම්මො, සඞ්ඛාරා පරිඤ්ඤෙය්‍යො ධම්මො, විඤ්ඤාණං පරිඤ්ඤෙය්‍යො ධම්මො . ඉමෙ වුච්චන්ති, භික්ඛවෙ, පරිඤ්ඤෙය්‍යා ධම්මා. කතමා ච, භික්ඛවෙ, පරිඤ්ඤා? යො, භික්ඛවෙ, රාගක්ඛයො දොසක්ඛයො මොහක්ඛයො. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, පරිඤ්ඤා’’ති. දුතියං.

3. අභිජානසුත්තං

24. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘රූපං , භික්ඛවෙ, අනභිජානං අපරිජානං අවිරාජයං අප්පජහං අභබ්බො දුක්ඛක්ඛයාය; වෙදනං අනභිජානං අපරිජානං අවිරාජයං අප්පජහං අභබ්බො දුක්ඛක්ඛයාය; සඤ්ඤං අනභිජානං… සඞ්ඛාරෙ අනභිජානං අපරිජානං අවිරාජයං අප්පජහං අභබ්බො දුක්ඛක්ඛයාය; විඤ්ඤාණං අනභිජානං අපරිජානං අවිරාජයං අප්පජහං අභබ්බො දුක්ඛක්ඛයාය. රූපඤ්ච ඛො, භික්ඛවෙ, අභිජානං පරිජානං විරාජයං පජහං භබ්බො දුක්ඛක්ඛයාය; වෙදනං අභිජානං… සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ… විඤ්ඤාණං අභිජානං පරිජානං විරාජයං පජහං භබ්බො දුක්ඛක්ඛයායා’’ති. තතියං.

4. ඡන්දරාගසුත්තං

25. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘යො, භික්ඛවෙ, රූපස්මිං ඡන්දරාගො තං පජහථ. එවං තං රූපං පහීනං භවිස්සති උච්ඡින්නමූලං තාලාවත්ථුකතං අනභාවංකතං ආයතිං අනුප්පාදධම්මං. යො වෙදනාය ඡන්දරාගො තං පජහථ. එවං සා වෙදනා පහීනා භවිස්සති උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මා. යො සඤ්ඤාය ඡන්දරාගො තං පජහථ. එවං සා සඤ්ඤා පහීනා භවිස්සති උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මා. යො සඞ්ඛාරෙසු ඡන්දරාගො තං පජහථ. එවං තෙ සඞ්ඛාරා පහීනා භවිස්සන්ති උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මා. යො විඤ්ඤාණස්මිං ඡන්දරාගො තං පජහථ. එවං තං විඤ්ඤාණං පහීනං භවිස්සති උච්ඡින්නමූලං තාලාවත්ථුකතං අනභාවංකතං ආයතිං අනුප්පාදධම්ම’’න්ති. චතුත්ථං.

5. අස්සාදසුත්තං

26. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘පුබ්බෙව [පුබ්බෙ (පී. ක.)] මෙ, භික්ඛවෙ, සම්බොධා අනභිසම්බුද්ධස්ස බොධිසත්තස්සෙව [බොධිසත්තස්ස (පී. ක.)] සතො එතදහොසි – ‘කො නු ඛො රූපස්ස අස්සාදො, කො ආදීනවො, කිං නිස්සරණං? කො වෙදනාය අස්සාදො, කො ආදීනවො, කිං නිස්සරණං? කො සඤ්ඤාය අස්සාදො, කො ආදීනවො, කිං නිස්සරණං? කො සඞ්ඛාරානං අස්සාදො, කො ආදීනවො, කිං නිස්සරණං? කො විඤ්ඤාණස්ස අස්සාදො, කො ආදීනවො, කිං නිස්සරණ’න්ති? තස්ස මය්හං, භික්ඛවෙ, එතදහොසි – ‘යං ඛො රූපං පටිච්ච උප්පජ්ජති සුඛං සොමනස්සං, අයං රූපස්ස අස්සාදො. යං රූපං අනිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, අයං රූපස්ස ආදීනවො. යො රූපස්මිං ඡන්දරාගවිනයො ඡන්දරාගප්පහානං, ඉදං රූපස්ස නිස්සරණං. යං වෙදනං පටිච්ච උප්පජ්ජති සුඛං සොමනස්සං , අයං වෙදනාය අස්සාදො [යා (ක.)]. යං වෙදනා අනිච්චා දුක්ඛා විපරිණාමධම්මා, අයං වෙදනාය ආදීනවො. යො වෙදනාය ඡන්දරාගවිනයො ඡන්දරාගප්පහානං, ඉදං වෙදනාය නිස්සරණං. යං සඤ්ඤං පටිච්ච උප්පජ්ජති…පෙ…. යං සඞ්ඛාරෙ පටිච්ච උප්පජ්ජති සුඛං සොමනස්සං, අයං සඞ්ඛාරානං අස්සාදො. යං [යෙ (සී. ක.)] සඞ්ඛාරා අනිච්චා දුක්ඛා විපරිණාමධම්මා, අයං සඞ්ඛාරානං ආදීනවො. යො සඞ්ඛාරෙසු ඡන්දරාගවිනයො ඡන්දරාගප්පහානං, ඉදං සඞ්ඛාරානං නිස්සරණං. යං විඤ්ඤාණං පටිච්ච උප්පජ්ජති සුඛං සොමනස්සං, අයං විඤ්ඤාණස්ස අස්සාදො. යං විඤ්ඤාණං අනිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, අයං විඤ්ඤාණස්ස ආදීනවො. යො විඤ්ඤාණස්මිං ඡන්දරාගවිනයො ඡන්දරාගප්පහානං, ඉදං විඤ්ඤාණස්ස නිස්සරණං’’’.

‘‘යාවකීවඤ්චාහං, භික්ඛවෙ, ඉමෙසං පඤ්චන්නං උපාදානක්ඛන්ධානං එවං අස්සාදඤ්ච අස්සාදතො ආදීනවඤ්ච ආදීනවතො නිස්සරණඤ්ච නිස්සරණතො යථාභූතං නාබ්භඤ්ඤාසිං, නෙව තාවාහං, භික්ඛවෙ, සදෙවකෙ ලොකෙ

සමාරකෙ සබ්‍රහ්මකෙ සස්සමණබ්‍රාහ්මණියා පජාය සදෙවමනුස්සාය අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති පච්චඤ්ඤාසිං [අභිසම්බුද්ධො (සී.)]. යතො ච ඛ්වාහං, භික්ඛවෙ, ඉමෙසං පඤ්චන්නං උපාදානක්ඛන්ධානං එවං අස්සාදඤ්ච අස්සාදතො ආදීනවඤ්ච ආදීනවතො නිස්සරණඤ්ච නිස්සරණතො යථාභූතං අබ්භඤ්ඤාසිං; අථාහං, භික්ඛවෙ, සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙ සබ්‍රහ්මකෙ සස්සමණබ්‍රාහ්මණියා පජාය සදෙවමනුස්සාය අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති පච්චඤ්ඤාසිං. ඤාණඤ්ච පන මෙ දස්සනං උදපාදි – ‘අකුප්පා මෙ විමුත්ති [චෙතොවිමුත්ති (සී. පී. ක.)]; අයමන්තිමා ජාති; නත්ථි දානි පුනබ්භවො’’’ති. පඤ්චමං.

6. දුතියඅස්සාදසුත්තං

27. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘රූපස්සාහං, භික්ඛවෙ, අස්සාදපරියෙසනං අචරිං. යො රූපස්ස අස්සාදො තදජ්ඣගමං. යාවතා රූපස්ස අස්සාදො පඤ්ඤාය මෙ සො සුදිට්ඨො. රූපස්සාහං, භික්ඛවෙ, ආදීනවපරියෙසනං අචරිං. යො රූපස්ස ආදීනවො තදජ්ඣගමං. යාවතා රූපස්ස ආදීනවො පඤ්ඤාය මෙ සො සුදිට්ඨො. රූපස්සාහං, භික්ඛවෙ, නිස්සරණපරියෙසනං අචරිං. යං රූපස්ස නිස්සරණං තදජ්ඣගමං. යාවතා රූපස්ස නිස්සරණං පඤ්ඤාය මෙ තං සුදිට්ඨං. වෙදනායාහං, භික්ඛවෙ… සඤ්ඤායාහං, භික්ඛවෙ… සඞ්ඛාරානාහං , භික්ඛවෙ… විඤ්ඤාණස්සාහං, භික්ඛවෙ, අස්සාදපරියෙසනං අචරිං. යො විඤ්ඤාණස්ස අස්සාදො තදජ්ඣගමං. යාවතා විඤ්ඤාණස්ස අස්සාදො පඤ්ඤාය මෙ සො සුදිට්ඨො. විඤ්ඤාණස්සාහං, භික්ඛවෙ, ආදීනවපරියෙසනං අචරිං. යො විඤ්ඤාණස්ස ආදීනවො තදජ්ඣගමං. යාවතා විඤ්ඤාණස්ස ආදීනවො පඤ්ඤාය මෙ සො සුදිට්ඨො. විඤ්ඤාණස්සාහං, භික්ඛවෙ, නිස්සරණපරියෙසනං අචරිං. යං විඤ්ඤාණස්ස නිස්සරණං තදජ්ඣගමං. යාවතා විඤ්ඤාණස්ස නිස්සරණං පඤ්ඤාය මෙ තං සුදිට්ඨං. යාවකීවඤ්චාහං, භික්ඛවෙ, ඉමෙසං පඤ්චන්නං උපාදානක්ඛන්ධානං අස්සාදඤ්ච අස්සාදතො ආදීනවඤ්ච ආදීනවතො නිස්සරණඤ්ච නිස්සරණතො යථාභූතං නාබ්භඤ්ඤාසිං…පෙ…. අබ්භඤ්ඤාසිං. ඤාණඤ්ච පන මෙ දස්සනං උදපාදි – ‘අකුප්පා මෙ විමුත්ති [චෙතොවිමුත්ති (සී. පී. ක.)]; අයමන්තිමා ජාති; නත්ථි දානි පුනබ්භවො’’’ති. ඡට්ඨං.

7. තතියඅස්සාදසුත්තං

28. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘නො චෙදං, භික්ඛවෙ, රූපස්ස අස්සාදො අභවිස්ස නයිදං සත්තා රූපස්මිං සාරජ්ජෙය්‍යුං. යස්මා ච ඛො, භික්ඛවෙ, අත්ථි රූපස්ස අස්සාදො, තස්මා සත්තා රූපස්මිං සාරජ්ජන්ති. නො චෙදං, භික්ඛවෙ, රූපස්ස ආදීනවො අභවිස්ස නයිදං සත්තා රූපස්මිං නිබ්බින්දෙය්‍යුං. යස්මා ච ඛො, භික්ඛවෙ, අත්ථි රූපස්ස ආදීනවො, තස්මා සත්තා රූපස්මිං නිබ්බින්දන්ති. නො චෙදං, භික්ඛවෙ, රූපස්ස නිස්සරණං අභවිස්ස නයිදං සත්තා රූපස්මා නිස්සරෙය්‍යුං. යස්මා ච ඛො, භික්ඛවෙ, අත්ථි රූපස්ස නිස්සරණං, තස්මා සත්තා රූපස්මා නිස්සරන්ති. නො චෙදං, භික්ඛවෙ, වෙදනාය…පෙ…. නො චෙදං, භික්ඛවෙ, සඤ්ඤාය… නො චෙදං, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරානං නිස්සරණං අභවිස්ස , නයිදං සත්තා සඞ්ඛාරෙහි නිස්සරෙය්‍යුං. යස්මා ච ඛො, භික්ඛවෙ, අත්ථි සඞ්ඛාරානං නිස්සරණං, තස්මා සත්තා සඞ්ඛාරෙහි නිස්සරන්ති. නො චෙදං, භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණස්ස අස්සාදො අභවිස්ස, නයිදං සත්තා විඤ්ඤාණස්මිං සාරජ්ජෙය්‍යුං. යස්මා ච ඛො, භික්ඛවෙ, අත්ථි විඤ්ඤාණස්ස අස්සාදො, තස්මා සත්තා විඤ්ඤාණස්මිං සාරජ්ජන්ති. නො චෙදං, භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණස්ස ආදීනවො අභවිස්ස, නයිදං සත්තා විඤ්ඤාණස්මිං නිබ්බින්දෙය්‍යුං. යස්මා ච ඛො, භික්ඛවෙ, අත්ථි විඤ්ඤාණස්ස ආදීනවො, තස්මා සත්තා විඤ්ඤාණස්මිං නිබ්බින්දන්ති. නො චෙදං, භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණස්ස නිස්සරණං අභවිස්ස, නයිදං සත්තා විඤ්ඤාණස්මා නිස්සරෙය්‍යුං . යස්මා ච ඛො, භික්ඛවෙ, අත්ථි විඤ්ඤාණස්ස නිස්සරණං, තස්මා සත්තා විඤ්ඤාණස්මා නිස්සරන්ති.

‘‘යාවකීවඤ්ච, භික්ඛවෙ, සත්තා ඉමෙසං පඤ්චන්නං උපාදානක්ඛන්ධානං අස්සාදඤ්ච අස්සාදතො ආදීනවඤ්ච ආදීනවතො නිස්සරණඤ්ච නිස්සරණතො යථාභූතං නාබ්භඤ්ඤංසු [නාබ්භඤ්ඤිංසු (සී.)]; නෙව තාව, භික්ඛවෙ, සත්තා සදෙවකා ලොකා සමාරකා සබ්‍රහ්මකා සස්සමණබ්‍රාහ්මණියා පජාය සදෙවමනුස්සාය නිස්සටා විසංයුත්තා විප්පමුත්තා විමරියාදීකතෙන චෙතසා විහරිංසු. යතො ච ඛො, භික්ඛවෙ, සත්තා ඉමෙසං පඤ්චන්නං උපාදානක්ඛන්ධානං අස්සාදඤ්ච අස්සාදතො ආදීනවඤ්ච ආදීනවතො නිස්සරණඤ්ච නිස්සරණතො යථාභූතං අබ්භඤ්ඤංසු; අථ, භික්ඛවෙ, සත්තා සදෙවකා ලොකා සමාරකා සබ්‍රහ්මකා සස්සමණබ්‍රාහ්මණියා පජාය සදෙවමනුස්සාය නිස්සටා විසංයුත්තා විප්පමුත්තා විමරියාදීකතෙන චෙතසා විහරන්ති’’. සත්තමං.

8. අභිනන්දනසුත්තං

29. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘යො, භික්ඛවෙ, රූපං අභිනන්දති, දුක්ඛං සො අභිනන්දති. යො දුක්ඛං අභිනන්දති, අපරිමුත්තො සො දුක්ඛස්මාති වදාමි. යො වෙදනං අභිනන්දති… යො සඤ්ඤං අභිනන්දති… යො සඞ්ඛාරෙ අභිනන්දති… යො විඤ්ඤාණං අභිනන්දති, දුක්ඛං සො අභිනන්දති. යො දුක්ඛං අභිනන්දති, අපරිමුත්තො සො දුක්ඛස්මාති වදාමි. යො ච ඛො, භික්ඛවෙ, රූපං නාභිනන්දති, දුක්ඛං සො නාභිනන්දති. යො දුක්ඛං නාභිනන්දති, පරිමුත්තො සො දුක්ඛස්මාති වදාමි. යො වෙදනං නාභිනන්දති… යො සඤ්ඤං නාභිනන්දති… යො සඞ්ඛාරෙ නාභිනන්දති… යො විඤ්ඤාණං නාභිනන්දති, දුක්ඛං සො නාභිනන්දති. යො දුක්ඛං නාභිනන්දති, පරිමුත්තො සො දුක්ඛස්මාති වදාමී’’ති. අට්ඨමං.

9. උප්පාදසුත්තං

30. සාවත්ථිනිදානං. ''යො, භික්ඛවෙ, රූපස්ස උප්පාදො ඨිති අභිනිබ්බත්ති පාතුභාවො , දුක්ඛස්සෙසො උප්පාදො රොගානං ඨිති ජරාමරණස්ස පාතුභාවො. යො වෙදනාය...පෙ.... යො සඤ්ඤාය...පෙ.... යො සඞ්ඛාරානං...පෙ.... යො විඤ්ඤාණස්ස උප්පාදො ඨිති අභිනිබ්බත්ති පාතුභාවො, දුක්ඛස්සෙසො උප්පාදො රොගානං ඨිති ජරාමරණස්ස පාතුභාවො. යො ච ඛො, භික්ඛවෙ, රූපස්ස නිරොධො වූපසමො අත්ථඞ්ගමො, දුක්ඛස්සෙසො නිරොධො රොගානං වූපසමො ජරාමරණස්ස අත්ථඞ්ගමො. යො වෙදනාය ...පෙ.... යො සඤ්ඤාය... යො සඞ්ඛාරානං... යො විඤ්ඤාණස්ස නිරොධො වූපසමො අත්ථඞ්ගමො, දුක්ඛස්සෙසො නිරොධො රොගානං වූපසමො ජරාමරණස්ස අත්ථඞ්ගමො''ති. නවමං.

10. අඝමූලසුත්තං

31. සාවත්ථිනිදානං. ''අඝඤ්ච, භික්ඛවෙ, දෙසෙස්සාමි අඝමූලඤ්ච. තං සුණාථ. කතමඤ්ච භික්ඛවෙ අඝං? රූපං, භික්ඛවෙ, අඝං, වෙදනා අඝං, සඤ්ඤා අඝං, සඞ්ඛාරා අඝං, විඤ්ඤාණං අඝං. ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අඝං. කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, අඝමූලං? යායං තණ්හා පොනොභවිකා නන්දීරාගසහගතා [නන්දිරාගසහගතා (සබ්බත්ථ)] තත්‍රතත්‍රාභිනන්දිනී; සෙය්‍යථිදං – කාමතණ්හා, භවතණ්හා, විභවතණ්හා. ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අඝමූල''න්ති. දසමං.

11. පභඞ්ගුසුත්තං

32. සාවත්ථිනිදානං. ''පභඞ්ගුඤ්ච, භික්ඛවෙ, දෙසෙස්සාමි අප්පභඞ්ගුඤ්ච. තං සුණාථ. කිඤ්ච, භික්ඛවෙ, පභඞ්ගු, කිං අප්පභඞ්ගු? රූපං , භික්ඛවෙ, පභඞ්ගු. යො තස්ස නිරොධො වූපසමො අත්ථඞ්ගමො, ඉදං අප්පභඞ්ගු. වෙදනා පභඞ්ගු. යො තස්සා නිරොධො වූපසමො අත්ථඞ්ගමො, ඉදං අප්පභඞ්ගු. සඤ්ඤා පභඞ්ගු... සඞ්ඛාරා පභඞ්ගු. යො තෙසං නිරොධො වූපසමො අත්ථඞ්ගමො, ඉදං අප්පභඞ්ගු. විඤ්ඤාණං පභඞ්ගු. යො තස්ස නිරොධො වූපසමො අත්ථඞ්ගමො, ඉදං අප්පභඞ්ගු''ති. එකාදසමං.

භාරවග්ගො තතියො.

තස්සුද්දානං –

භාරං පරිඤ්ඤං අභිජානං, ඡන්දරාගං චතුත්ථකං;
අස්සාදා ච තයො වුත්තා, අභිනන්දනමට්ඨමං;
උප්පාදං අඝමූලඤ්ච, එකාදසමො පභඞ්ගුති.

4. නතුම්හාකංවග්ගො

1. නතුම්හාකංසුත්තං

33. සාවත්ථිනිදානං . ''යං, භික්ඛවෙ, න තුම්හාකං, තං පජහථ. තං වො පහීනං හිතාය සුඛාය භවිස්සති. කිඤ්ච, භික්ඛවෙ, න තුම්හාකං? රූපං, භික්ඛවෙ, න තුම්හාකං, තං පජහථ. තං වො පහීනං හිතාය සුඛාය භවිස්සති. වෙදනා න තුම්හාකං, තං පජහථ. සා වො පහීනා හිතාය සුඛාය භවිස්සති. සඤ්ඤා න තුම්හාකං... සඞ්ඛාරා න තුම්හාකං, තෙ පජහථ. තෙ වො පහීනා හිතාය සුඛාය භවිස්සන්ති. විඤ්ඤාණං න තුම්හාකං, තං පජහථ. තං වො පහීනං හිතාය සුඛාය භවිස්සති''.

''සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යං ඉමස්මිං ජෙතවනෙ තිණකට්ඨසාඛාපලාසං තං ජනො හරෙය්‍ය වා ඩහෙය්‍ය වා යථාපච්චයං වා කරෙය්‍ය. අපි නු තුම්හාකං එවමස්ස – 'අම්හෙ ජනො හරති වා ඩහති වා යථාපච්චයං වා කරොතී'''ති? ''නො හෙතං, භන්තෙ''. ''තං කිස්ස හෙතු''? ''න හි නො එතං, භන්තෙ, අත්තා වා අත්තනියං වා''ති. ''එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, රූපං න තුම්හාකං, තං පජහථ. තං වො පහීනං හිතාය සුඛාය භවිස්සති. වෙදනා න තුම්හාකං, තං පජහථ. සා වො පහීනා හිතාය සුඛාය භවිස්සති. සඤ්ඤා න තුම්හාකං... සඞ්ඛාරා න තුම්හාකං... විඤ්ඤාණං න තුම්හාකං, තං පජහථ. තං වො පහීනං හිතාය සුඛාය භවිස්සතී''ති. පඨමං.

2. දුතියනතුම්හාකංසුත්තං

34. සාවත්ථිනිදානං . ''යං, භික්ඛවෙ, න තුම්හාකං, තං පජහථ. තං වො පහීනං හිතාය සුඛාය භවිස්සති. කිඤ්ච, භික්ඛවෙ, න තුම්හාකං? රූපං, භික්ඛවෙ, න තුම්හාකං, තං පජහථ. තං වො පහීනං හිතාය සුඛාය භවිස්සති. වෙදනා න තුම්හාකං... සඤ්ඤා න තුම්හාකං... සඞ්ඛාරා න තුම්හාකං... විඤ්ඤාණං න තුම්හාකං, තං පජහථ. තං වො පහීනං හිතාය සුඛාය භවිස්සති. යං, භික්ඛවෙ, න තුම්හාකං තං පජහථ. තං වො පහීනං හිතාය සුඛාය භවිස්සතී''ති. දුතියං.

3. අඤ්ඤතරභික්ඛුසුත්තං

35. සාවත්ථිනිදානං. අථ ඛො අඤ්ඤතරො භික්ඛු යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ''සාධු මෙ, භන්තෙ, භගවා සංඛිත්තෙන ධම්මං දෙසෙතු; යමහං භගවතො ධම්මං සුත්වා එකො වූපකට්ඨො, අප්පමත්තො ආතාපී පහිතත්තො විහරෙය්‍ය''න්ති. ''යං ඛො, භික්ඛු, අනුසෙති, තෙන සඞ්ඛං ගච්ඡති; යං නානුසෙති, න තෙන සඞ්ඛං ගච්ඡතී''ති. ''අඤ්ඤාතං, භගවා; අඤ්ඤාතං, සුගතා''ති.

''යථා කථං පන ත්වං, භික්ඛු, මයා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාසී''ති? ''රූපං චෙ, භන්තෙ, අනුසෙති තෙන සඞ්ඛං ගච්ඡති. වෙදනං චෙ අනුසෙති තෙන සඞ්ඛං ගච්ඡති. සඤ්ඤං චෙ අනුසෙති තෙන සඞ්ඛං ගච්ඡති. සඞ්ඛාරෙ චෙ අනුසෙති තෙන සඞ්ඛං ගච්ඡති. විඤ්ඤාණං චෙ අනුසෙති තෙන සඞ්ඛං ගච්ඡති. රූපං චෙ, භන්තෙ, නානුසෙති න තෙන සඞ්ඛං ගච්ඡති. වෙදනං චෙ… සඤ්ඤං චෙ… සඞ්ඛාරෙ චෙ… විඤ්ඤාණං චෙ නානුසෙති න තෙන සඞ්ඛං ගච්ඡති. ඉමස්ස ඛ්වාහං, භන්තෙ, භගවතා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස එවං විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාමී''ති.

''සාධු සාධු, භික්ඛු! සාධු ඛො ත්වං, භික්ඛු, මයා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාසි. රූපං චෙ, භික්ඛු, අනුසෙති තෙන සඞ්ඛං ගච්ඡති. වෙදනං චෙ… සඤ්ඤං චෙ… සඞ්ඛාරෙ චෙ… විඤ්ඤාණං චෙ අනුසෙති තෙන සඞ්ඛං ගච්ඡති. රූපං චෙ, භික්ඛු, නානුසෙති න තෙන සඞ්ඛං ගච්ඡති. වෙදනං චෙ… සඤ්ඤං චෙ… සඞ්ඛාරෙ චෙ… විඤ්ඤාණං චෙ නානුසෙති න තෙන සඞ්ඛං ගච්ඡති. ඉමස්ස ඛො, භික්ඛු, මයා සංඛිත්තෙන, භාසිතස්ස එවං විත්ථාරෙන අත්ථො දට්ඨබ්බො''ති.

අථ ඛො සො භික්ඛු භගවතො භාසිතං අභිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වා උට්ඨායාසනා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි.

අථ ඛො සො භික්ඛු එකො වූපකට්ඨො අප්පමත්තො ආතාපී පහිතත්තො විහරන්තො නචිරස්සෙව – යස්සත්ථාය කුලපුත්තා සම්මදෙව අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජන්ති තදනුත්තරං – බ්‍රහ්මචරියපරියොසානං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහාසි. ''ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා''ති අබ්භඤ්ඤාසි. අඤ්ඤතරො ච පන සො භික්ඛු අරහතං අහොසීති. තතියං.

4. දුතියඅඤ්ඤතරභික්ඛුසුත්තං

36. සාවත්ථිනිදානං . අථ ඛො අඤ්ඤතරො භික්ඛු යෙන භගවා…පෙ…. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ''සාධු මෙ, භන්තෙ , භගවා සංඛිත්තෙන ධම්මං දෙසෙතු යමහං භගවතො ධම්මං සුත්වා එකො වූපකට්ඨො අප්පමත්තො ආතාපී පහිතත්තො විහරෙය්‍ය''න්ති. ''යං ඛො, භික්ඛු, අනුසෙති තං අනුමීයති; යං අනුමීයති තෙන සඞ්ඛං ගච්ඡති. යං නානුසෙති න තං අනුමීයති; යං නානුමීයති න තෙන සඞ්ඛං ගච්ඡතී''ති. ''අඤ්ඤාතං, භගවා; අඤ්ඤාතං, සුගතා''ති.

''යථා කථං පන ත්වං, භික්ඛු, මයා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාසී''ති? ''රූපං චෙ, භන්තෙ, අනුසෙති තං අනුමීයති; යං අනුමීයති තෙන සඞ්ඛං ගච්ඡති. වෙදනං චෙ අනුසෙති… සඤ්ඤං චෙ අනුසෙති… සඞ්ඛාරෙ චෙ අනුසෙති… විඤ්ඤාණං චෙ අනුසෙති තං අනුමීයති; යං අනුමීයති තෙන සඞ්ඛං ගච්ඡති. රූපං චෙ, භන්තෙ, නානුසෙති න තං අනුමීයති; යං නානුමීයති න තෙන සඞ්ඛං ගච්ඡති. වෙදනං චෙ නානුසෙති… සඤ්ඤං චෙ නානුසෙති… සඞ්ඛාරෙ චෙ නානුසෙති… විඤ්ඤාණං චෙ නානුසෙති න තං අනුමීයති; යං නානුමීයති න තෙන සඞ්ඛං ගච්ඡති. ඉමස්ස ඛ්වාහං, භන්තෙ, භගවතා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස එවං විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාමී''ති.

''සාධු සාධු, භික්ඛු! සාධු ඛො ත්වං, භික්ඛු, මයා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාසි. රූපං චෙ, භික්ඛු, අනුසෙති තං අනුමීයති; යං අනුමීයති තෙන සඞ්ඛං ගච්ඡති. වෙදනං චෙ, භික්ඛු… සඤ්ඤං චෙ, භික්ඛු… සඞ්ඛාරෙ චෙ, භික්ඛු… විඤ්ඤාණං චෙ, භික්ඛු, අනුසෙති තං අනුමීයති; යං අනුමීයති තෙන සඞ්ඛං ගච්ඡති. රූපං චෙ, භික්ඛු, නානුසෙති න තං අනුමීයති; යං නානුමීයති න තෙන සඞ්ඛං ගච්ඡති. වෙදනං චෙ නානුසෙති… සඤ්ඤං චෙ නානුසෙති… සඞ්ඛාරෙ චෙ නානුසෙති… විඤ්ඤාණං චෙ නානුසෙති න තං අනුමීයති; යං නානුමීයති න තෙන සඞ්ඛං ගච්ඡති. ඉමස්ස ඛො, භික්ඛු, මයා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස එවං විත්ථාරෙන අත්ථො දට්ඨබ්බො''ති…පෙ…. අඤ්ඤතරො ච පන සො භික්ඛු අරහතං අහොසීති. චතුත්ථං.

5. ආනන්දසුත්තං

37. සාවත්ථිනිදානං. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවතා සද්ධිං සම්මොදි. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො ආයස්මන්තං ආනන්දං භගවා එතදවොච –

‘‘සචෙ තං, ආනන්ද, එවං පුච්ඡෙය්‍යුං – ‘කතමෙසං, ආවුසො ආනන්ද, ධම්මානං උප්පාදො පඤ්ඤායති, වයො පඤ්ඤායති, ඨිතස්ස [ඨිතානං (සී. ස්‍යා. කං. පී. ක.)] අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායතී’ති? එවං පුට්ඨො ත්වං, ආනන්ද, කින්ති බ්‍යාකරෙය්‍යාසී’’ති? ‘‘සචෙ මං, භන්තෙ, එවං පුච්ඡෙය්‍යුං – ‘කතමෙසං, ආවුසො ආනන්ද, ධම්මානං උප්පාදො පඤ්ඤායති, වයො පඤ්ඤායති, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායතී’ති? එවං පුට්ඨොහං, භන්තෙ, එවං බ්‍යාකරෙය්‍යං – ‘රූපස්ස ඛො, ආවුසො, උප්පාදො පඤ්ඤායති, වයො පඤ්ඤායති, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායති. වෙදනාය... සඤ්ඤාය... සඞ්ඛාරානං... විඤ්ඤාණස්ස උප්පාදො පඤ්ඤායති, වයො පඤ්ඤායති, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායති. ඉමෙසං ඛො, ආවුසො, ධම්මානං උප්පාදො පඤ්ඤායති, වයො පඤ්ඤායති, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායතී’ති. එවං පුට්ඨොහං, භන්තෙ, එවං බ්‍යාකරෙය්‍යා’’න්ති.

‘‘සාධු සාධු, ආනන්ද! රූපස්ස ඛො, ආනන්ද, උප්පාදො පඤ්ඤායති, වයො පඤ්ඤායති, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායති. වෙදනාය... සඤ්ඤාය... සඞ්ඛාරානං... විඤ්ඤාණස්ස උප්පාදො පඤ්ඤායති, වයො පඤ්ඤායති, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායති. ඉමෙසං ඛො, ආනන්ද, ධම්මානං උප්පාදො පඤ්ඤායති, වයො පඤ්ඤායති, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායතීති. එවං පුට්ඨො ත්වං, ආනන්ද, එවං බ්‍යාකරෙය්‍යාසී’’ති. පඤ්චමං.

6. දුතියආනන්දසුත්තං

38. සාවත්ථිනිදානං . එකමන්තං නිසින්නං ඛො ආයස්මන්තං ආනන්දං භගවා එතදවොච –

‘‘සචෙ තං, ආනන්ද, එවං පුච්ඡෙය්‍යුං – ‘කතමෙසං, ආවුසො ආනන්ද, ධම්මානං උප්පාදො පඤ්ඤායිත්ථ, වයො පඤ්ඤායිත්ථ, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායිත්ථ? කතමෙසං ධම්මානං උප්පාදො පඤ්ඤායිස්සති, වයො පඤ්ඤායිස්සති, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායිස්සති? කතමෙසං ධම්මානං උප්පාදො පඤ්ඤායති, වයො පඤ්ඤායති, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායතී’ති? එවං පුට්ඨො ත්වං, ආනන්ද, කින්ති බ්‍යාකරෙය්‍යාසී’’ති? ‘‘සචෙ මං, භන්තෙ, එවං පුච්ඡෙය්‍යුං – ‘කතමෙසං, ආවුසො ආනන්ද, ධම්මානං උප්පාදො පඤ්ඤායිත්ථ, වයො පඤ්ඤායිත්ථ, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායිත්ථ? කතමෙසං ධම්මානං උප්පාදො පඤ්ඤායිස්සති , වයො පඤ්ඤායිස්සති, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායිස්සති ? කතමෙසං ධම්මානං උප්පාදො පඤ්ඤායති, වයො පඤ්ඤායති, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායතී’ති? එවං පුට්ඨොහං, භන්තෙ, එවං බ්‍යාකරෙය්‍යං – ‘යං ඛො, ආවුසො, රූපං අතීතං නිරුද්ධං විපරිණතං; තස්ස උප්පාදො පඤ්ඤායිත්ථ, වයො පඤ්ඤායිත්ථ, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායිත්ථ. යා වෙදනා අතීතා නිරුද්ධා විපරිණතා; තස්සා උප්පාදො පඤ්ඤායිත්ථ, වයො පඤ්ඤායිත්ථ, ඨිතාය අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායිත්ථ. යා සඤ්ඤා... යෙ සඞ්ඛාරා අතීතා නිරුද්ධා විපරිණතා; තෙසං උප්පාදො පඤ්ඤායිත්ථ, වයො පඤ්ඤායිත්ථ, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායිත්ථ. යං විඤ්ඤාණං අතීතං නිරුද්ධං විපරිණතං; තස්ස උප්පාදො පඤ්ඤායිත්ථ, වයො පඤ්ඤායිත්ථ, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායිත්ථ. ඉමෙසං ඛො, ආවුසො, ධම්මානං උප්පාදො පඤ්ඤායිත්ථ, වයො පඤ්ඤායිත්ථ, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායිත්ථ’’’.

‘‘යං ඛො, ආවුසො, රූපං අජාතං අපාතුභූතං; තස්ස උප්පාදො පඤ්ඤායිස්සති, වයො පඤ්ඤායිස්සති, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායිස්සති. යා වෙදනා අජාතා අපාතුභූතා; තස්සා උප්පාදො පඤ්ඤායිස්සති, වයො පඤ්ඤායිස්සති, ඨිතාය අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායිස්සති. යා සඤ්ඤා...පෙ.... යෙ සඞ්ඛාරා අජාතා අපාතුභූතා; තෙසං උප්පාදො පඤ්ඤායිස්සති, වයො පඤ්ඤායිස්සති, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායිස්සති. යං විඤ්ඤාණං අජාතං අපාතුභූතං; තස්ස උප්පාදො පඤ්ඤායිස්සති, වයො පඤ්ඤායිස්සති, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායිස්සති. ඉමෙසං ඛො, ආවුසො , ධම්මානං උප්පාදො පඤ්ඤායිස්සති, වයො පඤ්ඤායිස්සති, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායිස්සති.

‘‘යං ඛො, ආවුසො, රූපං ජාතං පාතුභූතං; තස්ස උප්පාදො පඤ්ඤායති, වයො පඤ්ඤායති, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායති. යා වෙදනා ජාතා පාතුභූතා...පෙ.... යා සඤ්ඤා... යෙ සඞ්ඛාරා ජාතා පාතුභූතා; තෙසං උප්පාදො පඤ්ඤායති, වයො පඤ්ඤායති, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායති. යං විඤ්ඤාණං ජාතං පාතුභූතං තස්ස උප්පාදො පඤ්ඤායති, වයො පඤ්ඤායති, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායති. ඉමෙසං ඛො, ආවුසො, ධම්මානං උප්පාදො පඤ්ඤායති, වයො පඤ්ඤායති, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායතී’ති. එවං පුට්ඨොහං, භන්තෙ, එවං බ්‍යාකරෙය්‍යා’’න්ති.

‘‘සාධු , සාධු, ආනන්ද! යං ඛො, ආනන්ද, රූපං අතීතං නිරුද්ධං විපරිණතං; තස්ස උප්පාදො පඤ්ඤායිත්ථ, වයො පඤ්ඤායිත්ථ, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායිත්ථ. යා වෙදනා ... යා සඤ්ඤා... යෙ සඞ්ඛාරා... යං විඤ්ඤාණං අතීතං නිරුද්ධං විපරිණතං; තස්ස උප්පාදො පඤ්ඤායිත්ථ, වයො පඤ්ඤායිත්ථ, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායිත්ථ. ඉමෙසං ඛො, ආනන්ද, ධම්මානං උප්පාදො පඤ්ඤායිත්ථ, වයො පඤ්ඤායිත්ථ, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායිත්ථ.

‘‘යං ඛො, ආනන්ද, රූපං අජාතං අපාතුභූතං; තස්ස උප්පාදො පඤ්ඤායිස්සති, වයො පඤ්ඤායිස්සති, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායිස්සති. යා වෙදනා... යා සඤ්ඤා... යෙ සඞ්ඛාරා... යං විඤ්ඤාණං අජාතං අපාතුභූතං; තස්ස උප්පාදො පඤ්ඤායිස්සති , වයො පඤ්ඤායිස්සති, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායිස්සති. ඉමෙසං ඛො, ආනන්ද, ධම්මානං උප්පාදො පඤ්ඤායිස්සති, වයො පඤ්ඤායිස්සති, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායිස්සති.

‘‘යං ඛො, ආනන්ද, රූපං ජාතං පාතුභූතං; තස්ස උප්පාදො පඤ්ඤායති, වයො පඤ්ඤායති, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායති. යා වෙදනා ජාතා පාතුභූතා... යා සඤ්ඤා... යෙ සඞ්ඛාරා... යං විඤ්ඤාණං ජාතං පාතුභූතං; තස්ස උප්පාදො පඤ්ඤායති, වයො පඤ්ඤායති, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායති. ඉමෙසං ඛො, ආනන්ද, ධම්මානං උප්පාදො පඤ්ඤායති, වයො පඤ්ඤායති, ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායතීති. එවං පුට්ඨො ත්වං, ආනන්ද, එවං බ්‍යාකරෙය්‍යාසී’’ති. ඡට්ඨං.

7. අනුධම්මසුත්තං

39. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නස්ස, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අයමනුධම්මො හොති යං රූපෙ නිබ්බිදාබහුලො [නිබ්බිදාබහුලං (පී. ක.)] විහරෙය්‍ය, වෙදනාය නිබ්බිදාබහුලො විහරෙය්‍ය, සඤ්ඤා නිබ්බිදාබහුලො විහරෙය්‍ය, සඞ්ඛාරෙසු නිබ්බිදාබහුලො විහරෙය්‍ය, විඤ්ඤාණෙ නිබ්බිදාබහුලො විහරෙය්‍ය. යො රූපෙ නිබ්බිදාබහුලො විහරන්තො, වෙදනාය... සඤ්ඤාය... සඞ්ඛාරෙසු නිබ්බිදාබහුලො විහරන්තො, විඤ්ඤාණෙ නිබ්බිදාබහුලො විහරන්තො රූපං පරිජානාති, වෙදනං... සඤ්ඤං... සඞ්ඛාරෙ... විඤ්ඤාණං පරිජානාති, සො රූපං පරිජානං, වෙදනං... සඤ්ඤං... සඞ්ඛාරෙ... විඤ්ඤාණං පරිජානං පරිමුච්චති රූපම්හා, පරිමුච්චති වෙදනා , පරිමුච්චති සඤ්ඤාය , පරිමුච්චති සඞ්ඛාරෙහි, පරිමුච්චති විඤ්ඤාණම්හා, පරිමුච්චති ජාතියා ජරාමරණෙන සොකෙහි පරිදෙවෙහි දුක්ඛෙහි දොමනස්සෙහි උපායාසෙහි, පරිමුච්චති දුක්ඛස්මාති වදාමී’’ති. සත්තමං.

8. දුතියඅනුධම්මසුත්තං

40. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නස්ස, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අයමනුධම්මො හොති යං රූපෙ අනිච්චානුපස්සී විහරෙය්‍ය...පෙ.... පරිමුච්චති දුක්ඛස්මාති වදාමී’’ති. අට්ඨමං.

9. තතියඅනුධම්මසුත්තං

41. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නස්ස, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අයමනුධම්මො හොති යං රූපෙ දුක්ඛානුපස්සී විහරෙය්‍ය...පෙ.... පරිමුච්චති දුක්ඛස්මාති වදාමී’’ති. නවමං.

10. චතුත්ථඅනුධම්මසුත්තං

42. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නස්ස, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අයමනුධම්මො හොති යං රූපෙ අනත්තානුපස්සී විහරෙය්‍ය, වෙදනාය... සඤ්ඤාය... සඞ්ඛාරෙසු... විඤ්ඤාණෙ අනත්තානුපස්සී විහරෙය්‍ය. යො රූපෙ අනත්තානුපස්සී විහරන්තො...පෙ.... රූපං පරිජානාති, වෙදනං... සඤ්ඤං... සඞ්ඛාරෙ... විඤ්ඤාණං පරිජානාති, සො රූපං පරිජානං, වෙදනං... සඤ්ඤං... සඞ්ඛාරෙ... විඤ්ඤාණං පරිජානං පරිමුච්චති රූපම්හා, පරිමුච්චති වෙදනාය, පරිමුච්චති සඤ්ඤාය, පරිමුච්චති සඞ්ඛාරෙහි, පරිමුච්චති විඤ්ඤාණම්හා, පරිමුච්චති ජාතියා ජරාමරණෙන සොකෙහි පරිදෙවෙහි දුක්ඛෙහි දොමනස්සෙහි උපායාසෙහි, පරිමුච්චති දුක්ඛස්මාති වදාමී’’ති. දසමං.

නතුම්හාකංවග්ගො චතුත්ථො.

තස්සුද්දානං –

නතුම්හාකෙන ද්වෙ වුත්තා, භික්ඛූහි අපරෙ දුවෙ;
ආනන්දෙන ච ද්වෙ වුත්තා, අනුධම්මෙහි ද්වෙ දුකාති.

5. අත්තදීපවග්ගො

1. අත්තදීපසුත්තං

43. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘අත්තදීපා, භික්ඛවෙ, විහරථ අත්තසරණා අනඤ්ඤසරණා, ධම්මදීපා ධම්මසරණා අනඤ්ඤසරණා. අත්තදීපානං, භික්ඛවෙ, විහරතං අත්තසරණානං අනඤ්ඤසරණානං, ධම්මදීපානං ධම්මසරණානං අනඤ්ඤසරණානං යොනි උපපරික්ඛිතබ්බා. කිංජාතිකා සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා, කිංපහොතිකා’’ති?

‘‘කිංජාතිකා ච, භික්ඛවෙ, සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා, කිංපහොතිකා? ඉධ, භික්ඛවෙ, අස්සුතවා පුථුජ්ජනො අරියානං අදස්සාවී අරියධම්මස්ස අකොවිදො අරියධම්මෙ අවිනීතො, සප්පුරිසානං අදස්සාවී සප්පුරිසධම්මස්ස අකොවිදො සප්පුරිසධම්මෙ අවිනීතො, රූපං අත්තතො සමනුපස්සති, රූපවන්තං වා අත්තානං; අත්තනි වා රූපං, රූපස්මිං වා අත්තානං. තස්ස තං රූපං විපරිණමති, අඤ්ඤථා ච හොති. තස්ස රූපවිපරිණාමඤ්ඤථාභාවා උප්පජ්ජන්ති සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා. වෙදනං අත්තතො සමනුපස්සති, වෙදනාවන්තං වා අත්තානං; අත්තනි වා වෙදනං, වෙදනාය වා අත්තානං. තස්ස සා වෙදනා විපරිණමති, අඤ්ඤථා ච

හොති. තස්ස වෙදනාවිපරිණාමඤ්ඤථාභාවා උප්පජ්ජන්ති සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා. සඤ්ඤං අත්තතො සමනුපස්සති... සඞ්ඛාරෙ අත්තතො සමනුපස්සති... විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති, විඤ්ඤාණවන්තං වා අත්තානං; අත්තනි වා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණස්මිං වා අත්තානං. තස්ස තං විඤ්ඤාණං විපරිණමති, අඤ්ඤථා ච හොති . තස්ස විඤ්ඤාණවිපරිණාමඤ්ඤථාභාවා උප්පජ්ජන්ති සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා.

‘‘රූපස්ස ත්වෙව, භික්ඛවෙ, අනිච්චතං විදිත්වා විපරිණාමං විරාගං නිරොධං [විපරිණාම විරාග නිරොධං (සී.)], පුබ්බෙ චෙව රූපං එතරහි ච සබ්බං රූපං අනිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මන්ති, එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතො යෙ සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා තෙ පහීයන්ති. තෙසං පහානා න පරිතස්සති, අපරිතස්සං සුඛං විහරති, සුඛවිහාරී භික්ඛු ‘තදඞ්ගනිබ්බුතො’ති වුච්චති. වෙදනාය ත්වෙව, භික්ඛවෙ, අනිච්චතං විදිත්වා විපරිණාමං විරාගං නිරොධං, පුබ්බෙ චෙව වෙදනා එතරහි ච සබ්බා වෙදනා අනිච්චා දුක්ඛා විපරිණාමධම්මාති, එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතො යෙ සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා තෙ පහීයන්ති. තෙසං පහානා න පරිතස්සති, අපරිතස්සං සුඛං විහරති, සුඛවිහාරී භික්ඛු ‘තදඞ්ගනිබ්බුතො’ති වුච්චති. සඤ්ඤාය... සඞ්ඛාරානං ත්වෙව, භික්ඛවෙ, අනිච්චතං විදිත්වා විපරිණාමං විරාගං නිරොධං, පුබ්බෙ චෙව සඞ්ඛාරා එතරහි ච සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා දුක්ඛා විපරිණාමධම්මාති, එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතො යෙ සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා තෙ පහීයන්ති. තෙසං පහානා න පරිතස්සති, අපරිතස්සං සුඛං විහරති, සුඛවිහාරී භික්ඛු ‘තදඞ්ගනිබ්බුතො’ති වුච්චති. විඤ්ඤාණස්ස ත්වෙව, භික්ඛවෙ, අනිච්චතං විදිත්වා විපරිණාමං විරාගං නිරොධං, පුබ්බෙ චෙව විඤ්ඤාණං එතරහි ච සබ්බං විඤ්ඤාණං අනිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මන්ති, එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතො යෙ සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා තෙ පහීයන්ති. තෙසං පහානා න පරිතස්සති, අපරිතස්සං සුඛං විහරති, සුඛවිහාරී භික්ඛු ‘තදඞ්ගනිබ්බුතො’ති වුච්චතී’’ති. පඨමං.

2. පටිපදාසුත්තං

44. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘සක්කායසමුදයගාමිනිඤ්ච වො, භික්ඛවෙ, පටිපදං දෙසෙස්සාමි, සක්කායනිරොධගාමිනිඤ්ච පටිපදං. තං සුණාථ. කතමා ච, භික්ඛවෙ, සක්කායසමුදයගාමිනී පටිපදා? ඉධ, භික්ඛවෙ, අස්සුතවා පුථුජ්ජනො අරියානං අදස්සාවී අරියධම්මස්ස අකොවිදො අරියධම්මෙ අවිනීතො, සප්පුරිසානං අදස්සාවී සප්පුරිසධම්මස්ස අකොවිදො සප්පුරිසධම්මෙ අවිනීතො, රූපං අත්තතො සමනුපස්සති, රූපවන්තං වා අත්තානං; අත්තනි වා රූපං, රූපස්මිං වා අත්තානං. වෙදනං අත්තතො... සඤ්ඤං... සඞ්ඛාරෙ... විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති, විඤ්ඤාණවන්තං වා අත්තානං; අත්තනි වා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණස්මිං වා අත්තානං. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ‘සක්කායසමුදයගාමිනී පටිපදා, සක්කායසමුදයගාමිනී පටිපදා’ති. ඉති හිදං, භික්ඛවෙ, වුච්චති ‘දුක්ඛසමුදයගාමිනී සමනුපස්සනා’ති. අයමෙවෙත්ථ අත්ථො’’.

‘‘කතමා ච, භික්ඛවෙ, සක්කායනිරොධගාමිනී පටිපදා? ඉධ, භික්ඛවෙ, සුතවා අරියසාවකො අරියානං දස්සාවී අරියධම්මස්ස කොවිදො අරියධම්මෙ සුවිනීතො, සප්පුරිසානං දස්සාවී සප්පුරිසධම්මස්ස කොවිදො සප්පුරිසධම්මෙ සුවිනීතො, න රූපං අත්තතො සමනුපස්සති, න රූපවන්තං වා අත්තානං ; න අත්තනි වා රූපං, න රූපස්මිං වා අත්තානං. න වෙදනං අත්තතො... න සඤ්ඤං... න සඞ්ඛාරෙ... න විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති, න විඤ්ඤාණවන්තං වා අත්තානං; න අත්තනි වා විඤ්ඤාණං, න විඤ්ඤාණස්මිං වා අත්තානං. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ‘සක්කායනිරොධගාමිනී පටිපදා, සක්කායනිරොධගාමිනී පටිපදා’ති. ඉති හිදං, භික්ඛවෙ, වුච්චති ‘දුක්ඛනිරොධගාමිනී සමනුපස්සනා’ති. අයමෙවෙත්ථ අත්ථො’’ති. දුතියං.

3. අනිච්චසුත්තං

45. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘රූපං, භික්ඛවෙ, අනිච්චං. යදනිච්චං තං දුක්ඛං ; යං දුක්ඛං තදනත්තා ; යදනත්තා තං ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං. එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතො චිත්තං විරජ්ජති විමුච්චති අනුපාදාය ආසවෙහි. වෙදනා අනිච්චා... සඤ්ඤා... සඞ්ඛාරා... විඤ්ඤාණං අනිච්චං. යදනිච්චං තං දුක්ඛං; යං දුක්ඛං තදනත්තා; යදනත්තා තං ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං. එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතො චිත්තං විරජ්ජති විමුච්චති අනුපාදාය ආසවෙහි. රූපධාතුයා චෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො චිත්තං විරත්තං විමුත්තං හොති අනුපාදාය ආසවෙහි, වෙදනාධාතුයා...පෙ.... සඤ්ඤාධාතුයා... සඞ්ඛාරධාතුයා... විඤ්ඤාණධාතුයා චෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො චිත්තං විරත්තං විමුත්තං හොති අනුපාදාය ආසවෙහි. විමුත්තත්තා ඨිතං. ඨිතත්තා සන්තුසිතං [සන්තුස්සිතං (ක. සී. පී. ක.)]. සන්තුසිතත්තා න පරිතස්සති. අපරිතස්සං පච්චත්තඤ්ඤෙව පරිනිබ්බායති. ‘ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා’ති පජානාතී’’ති. තතියං.

4. දුතියඅනිච්චසුත්තං

46. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘රූපං, භික්ඛවෙ, අනිච්චං. යදනිච්චං තං දුක්ඛං; යං දුක්ඛං තදනත්තා; යදනත්තා තං ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං. වෙදනා අනිච්චා... සඤ්ඤා

අනිච්චා… සඞ්ඛාරා අනිච්චා… විඤ්ඤාණං අනිච්චං. යදනිච්චං තං දුක්ඛං; යං දුක්ඛං තදනත්තා; යදනත්තා තං ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං’’.

‘‘එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතො පුබ්බන්තානුදිට්ඨියො න හොන්ති. පුබ්බන්තානුදිට්ඨීනං අසති, අපරන්තානුදිට්ඨියො න හොන්ති. අපරන්තානුදිට්ඨීනං අසති, ථාමසො [ථාමසා (සී. ස්‍යා. කං.)] පරාමාසො න හොති. ථාමසෙ [ථාමසා (සී. ස්‍යා. කං.), ථාමසො (ක.)] පරාමාසෙ අසති රූපස්මිං… වෙදනාය … සඤ්ඤාය… සඞ්ඛාරෙසු… විඤ්ඤාණස්මිං චිත්තං විරජ්ජති විමුච්චති අනුපාදාය ආසවෙහි. විමුත්තත්තා ඨිතං. ඨිතත්තා සන්තුසිතං. සන්තුසිතත්තා න පරිතස්සති. අපරිතස්සං පච්චත්තඤ්ඤෙව පරිනිබ්බායති. ‘ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා’ති පජානාතී’’ති. චතුත්ථං.

5. සමනුපස්සනාසුත්තං

47. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා අනෙකවිහිතං අත්තානං සමනුපස්සමානා සමනුපස්සන්ති, සබ්බෙතෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙ සමනුපස්සන්ති, එතෙසං වා අඤ්ඤතරං. කතමෙ පඤ්ච? ඉධ, භික්ඛවෙ, අස්සුතවා පුථුජ්ජනො අරියානං අදස්සාවී අරියධම්මස්ස අකොවිදො අරියධම්මෙ අවිනීතො, සප්පුරිසානං අදස්සාවී සප්පුරිසධම්මස්ස අකොවිදො සප්පුරිසධම්මෙ අවිනීතො රූපං අත්තතො සමනුපස්සති, රූපවන්තං වා අත්තානං; අත්තනි වා රූපං, රූපස්මිං වා අත්තානං. වෙදනං… සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ… විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති, විඤ්ඤාණවන්තං වා අත්තානං; අත්තනි වා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණස්මිං වා අත්තානං’’.

‘‘ඉති අයඤ්චෙව සමනුපස්සනා ‘අස්මී’ති චස්ස අවිගතං [අධිගතං (බහූසු)] හොති. ‘අස්මී’ති ඛො පන, භික්ඛවෙ, අවිගතෙ පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං අවක්කන්ති හොති – චක්ඛුන්ද්‍රියස්ස සොතින්ද්‍රියස්ස ඝානින්ද්‍රියස්ස ජිව්හින්ද්‍රියස්ස කායින්ද්‍රියස්ස. අත්ථි, භික්ඛවෙ, මනො, අත්ථි ධම්මා, අත්ථි අවිජ්ජාධාතු. අවිජ්ජාසම්ඵස්සජෙන, භික්ඛවෙ, වෙදයිතෙන ඵුට්ඨස්ස අස්සුතවතො පුථුජ්ජනස්ස ‘අස්මී’තිපිස්ස හොති; ‘අයමහමස්මී’තිපිස්ස හොති; ‘භවිස්ස’න්තිපිස්ස හොති; ‘න භවිස්ස’න්තිපිස්ස හොති; ‘රූපී භවිස්ස’න්තිපිස්ස හොති; ‘අරූපී භවිස්ස’න්තිපිස්ස හොති; ‘සඤ්ඤී භවිස්ස’න්තිපිස්ස හොති; ‘අසඤ්ඤී භවිස්ස’න්තිපිස්ස හොති; ‘නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී භවිස්ස’න්තිපිස්ස හොති’’.

‘‘තිට්ඨන්තෙව ඛො [තිට්ඨන්ති ඛො පන (සී. ස්‍යා. කං. පී.)], භික්ඛවෙ, තත්ථෙව [තථෙව (කත්ථචි)] පඤ්චින්ද්‍රියානි. අථෙත්ථ සුතවතො අරියසාවකස්ස අවිජ්ජා පහීයති, විජ්ජා උප්පජ්ජති. තස්ස අවිජ්ජාවිරාගා විජ්ජුප්පාදා ‘අස්මී’තිපිස්ස න හොති; ‘අයමහමස්මී’තිපිස්ස න හොති; ‘භවිස්ස’න්ති… ‘න භවිස්ස’න්ති… රූපී… අරූපී … සඤ්ඤී… අසඤ්ඤී… ‘නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී භවිස්ස’න්තිපිස්ස න හොතී’’ති. පඤ්චමං.

6. ඛන්ධසුත්තං

48. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘පඤ්ච, භික්ඛවෙ, ඛන්ධෙ දෙසෙස්සාමි , පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙ ච. තං සුණාථ. කතමෙ ච, භික්ඛවෙ, පඤ්චක්ඛන්ධා? යං කිඤ්චි, භික්ඛවෙ, රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, අයං වුච්චති රූපක්ඛන්ධො. යා කාචි වෙදනා…පෙ…. යා කාචි සඤ්ඤා… යෙ කෙචි සඞ්ඛාරා අතීතානාගතපච්චුප්පන්නා අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකා වා සුඛුමා වා…පෙ…. අයං වුච්චති සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො. යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, අයං වුච්චති විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො. ඉමෙ වුච්චන්ති, භික්ඛවෙ, පඤ්චක්ඛන්ධා’’.

‘‘කතමෙ ච, භික්ඛවෙ, පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා? යං කිඤ්චි, භික්ඛවෙ, රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං…පෙ…. යං දූරෙ සන්තිකෙ වා සාසවං උපාදානියං, අයං වුච්චති රූපුපාදානක්ඛන්ධො. යා කාචි වෙදනා…පෙ…. යා දූරෙ සන්තිකෙ වා සාසවා උපාදානියා, අයං වුච්චති වෙදනුපාදානක්ඛන්ධො. යා කාචි සඤ්ඤා…පෙ…. යා දූරෙ සන්තිකෙ වා සාසවා උපාදානියා, අයං වුච්චති සඤ්ඤුපාදානක්ඛන්ධො. යෙ කෙචි සඞ්ඛාරා…පෙ…. සාසවා උපාදානියා, අයං වුච්චති සඞ්ඛාරුපාදානක්ඛන්ධො. යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං…පෙ…. යං දූරෙ සන්තිකෙ වා සාසවං උපාදානියං, අයං වුච්චති විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො. ඉමෙ වුච්චන්ති, භික්ඛවෙ, පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා’’ති. ඡට්ඨං.

7. සොණසුත්තං

49. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ. අථ ඛො සොණො ගහපතිපුත්තො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි …පෙ…. එකමන්තං නිසින්නං ඛො සොණං ගහපතිපුත්තං භගවා එතදවොච –

‘‘යෙ හි කෙචි, සොණ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා අනිච්චෙන රූපෙන දුක්ඛෙන විපරිණාමධම්මෙන ‘සෙය්‍යොහමස්මී’ති වා සමනුපස්සන්ති; ‘සදිසොහමස්මී’ති වා සමනුපස්සන්ති; ‘හීනොහමස්මී’ති වා සමනුපස්සන්ති; කිමඤ්ඤත්‍ර යථාභූතස්ස අදස්සනා? අනිච්චාය වෙදනාය දුක්ඛාය විපරිණාමධම්මාය ‘සෙය්‍යොහමස්මී’ති වා

සමනුපස්සන්ති; ‘සදිසොහමස්මී’ති වා සමනුපස්සන්ති; ‘හීනොහමස්මී’ති වා සමනුපස්සන්ති; කිමඤ්ඤත්‍ර යථාභූතස්ස අදස්සනා? අනිච්චාය සඤ්ඤාය... අනිච්චෙහි සඞ්ඛාරෙහි දුක්ඛෙහි විපරිණාමධම්මෙහි ‘සෙය්‍යොහමස්මී’ති වා සමනුපස්සන්ති; ‘සදිසොහමස්මී’ති වා සමනුපස්සන්ති; ‘හීනොහමස්මී’ති වා සමනුපස්සන්ති; කිමඤ්ඤත්‍ර යථාභූතස්ස අදස්සනා? අනිච්චෙන විඤ්ඤාණෙන දුක්ඛෙන විපරිණාමධම්මෙන ‘සෙය්‍යොහමස්මී’ති වා සමනුපස්සන්ති; ‘සදිසොහමස්මී’ති වා සමනුපස්සන්ති; ‘හීනොහමස්මී’ති වා සමනුපස්සන්ති; කිමඤ්ඤත්‍ර යථාභූතස්ස අදස්සනා?

‘‘යෙ ච ඛො කෙචි, සොණ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා අනිච්චෙන රූපෙන දුක්ඛෙන විපරිණාමධම්මෙන ‘සෙය්‍යොහමස්මී’තිපි න සමනුපස්සන්ති ; ‘සදිසොහමස්මී’තිපි න සමනුපස්සන්ති ; ‘හීනොහමස්මී’තිපි න සමනුපස්සන්ති; කිමඤ්ඤත්‍ර යථාභූතස්ස දස්සනා? අනිච්චාය වෙදනාය... අනිච්චාය සඤ්ඤාය... අනිච්චෙහි සඞ්ඛාරෙහි... අනිච්චෙන විඤ්ඤාණෙන දුක්ඛෙන විපරිණාමධම්මෙන ‘සෙය්‍යොහමස්මී’තිපි න සමනුපස්සන්ති; ‘සදිසොහමස්මී’තිපි න සමනුපස්සන්ති; ‘හීනොහමස්මී’තිපි න සමනුපස්සන්ති; කිමඤ්ඤත්‍ර යථාභූතස්ස දස්සනා?

‘‘තං කිං මඤ්ඤසි, සොණ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං වා තං සුඛං වා’’ති? ‘‘දුක්ඛං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං කල්ලං නු තං සමනුපස්සිතුං – ‘එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘වෙදනා නිච්චා වා අනිච්චා වා’’ති? ‘‘අනිච්චා, භන්තෙ’’... ‘‘සඤ්ඤා... සඞ්ඛාරා... විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං වා තං සුඛං වා’’ති? ‘‘දුක්ඛං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං කල්ලං නු තං සමනුපස්සිතුං – ‘එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘තස්මාතිහ , සොණ, යං කිඤ්චි රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බං රූපං ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං.

‘‘යා කාචි වෙදනා... යා කාචි සඤ්ඤා... යෙ කෙචි සඞ්ඛාරා... යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බං විඤ්ඤාණං ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං.

‘‘එවං පස්සං, සොණ, සුතවා අරියසාවකො රූපස්මිම්පි නිබ්බින්දති, වෙදනායපි නිබ්බින්දති, සඤ්ඤායපි නිබ්බින්දති, සඞ්ඛාරෙසුපි නිබ්බින්දති, විඤ්ඤාණස්මිම්පි නිබ්බින්දති. නිබ්බින්දං විරජ්ජති; විරාගා විමුච්චති. විමුත්තස්මිං විමුත්තමිති ඤාණං හොති. ‘ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා’ති පජානාතී’’ති. සත්තමං.

8. දුතියසොණසුත්තං

50. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ. අථ ඛො සොණො ගහපතිපුත්තො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො සොණං ගහපතිපුත්තං භගවා එතදවොච –

‘‘යෙ හි කෙචි, සොණ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා රූපං නප්පජානන්ති, රූපසමුදයං නප්පජානන්ති, රූපනිරොධං නප්පජානන්ති, රූපනිරොධගාමිනිං පටිපදං නප්පජානන්ති; වෙදනං නප්පජානන්ති, වෙදනාසමුදයං නප්පජානන්ති, වෙදනානිරොධං නප්පජානන්ති, වෙදනානිරොධගාමිනිං පටිපදං නප්පජානන්ති; සඤ්ඤං නප්පජානන්ති...පෙ.... සඞ්ඛාරෙ නප්පජානන්ති, සඞ්ඛාරසමුදයං නප්පජානන්ති, සඞ්ඛාරනිරොධං නප්පජානන්ති, සඞ්ඛාරනිරොධගාමිනිං පටිපදං නප්පජානන්ති; විඤ්ඤාණං නප්පජානන්ති, විඤ්ඤාණසමුදයං නප්පජානන්ති, විඤ්ඤාණනිරොධං නප්පජානන්ති, විඤ්ඤාණනිරොධගාමිනිං පටිපදං නප්පජානන්ති. න මෙ තෙ, සොණ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමණෙසු වා සමණසම්මතා බ්‍රාහ්මණෙසු වා බ්‍රාහ්මණසම්මතා, න ච පන තෙ ආයස්මන්තො සාමඤ්ඤත්ථං වා බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථං වා දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්ති.

‘‘යෙ ච ඛො කෙචි, සොණ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා රූපං පජානන්ති , රූපසමුදයං පජානන්ති, රූපනිරොධං පජානන්ති, රූපනිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානන්ති; වෙදනං පජානන්ති...පෙ.... සඤ්ඤං පජානන්ති... සඞ්ඛාරෙ පජානන්ති... විඤ්ඤාණං පජානන්ති, විඤ්ඤාණසමුදයං පජානන්ති, විඤ්ඤාණනිරොධං පජානන්ති, විඤ්ඤාණනිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානන්ති. තෙ ච ඛො මෙ, සොණ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමණෙසු චෙව සමණසම්මතා බ්‍රාහ්මණෙසු ච බ්‍රාහ්මණසම්මතා, තෙ ච පනායස්මන්තො සාමඤ්ඤත්ථඤ්ච බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථඤ්ච දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්තී’’ති. අට්ඨමං.

9. නන්දික්ඛයසුත්තං

51. සාවත්ථිනිදානං. ''අනිච්චඤ්ඤෙව, භික්ඛවෙ, භික්ඛු රූපං අනිච්චන්ති පස්සති. සාස්ස හොති සම්මාදිට්ඨි. සම්මා පස්සං නිබ්බින්දති. නන්දික්ඛයා රාගක්ඛයො, රාගක්ඛයා නන්දික්ඛයො. නන්දිරාගක්ඛයා චිත්තං විමුත්තං සුවිමුත්තන්ති වුච්චති. අනිච්චඤ්ඤෙව, භික්ඛවෙ, භික්ඛු වෙදනං අනිච්චන්ති පස්සති. සාස්ස හොති සම්මාදිට්ඨි. සම්මා පස්සං නිබ්බින්දති. නන්දික්ඛයා රාගක්ඛයො, රාගක්ඛයා නන්දික්ඛයො. නන්දිරාගක්ඛයා චිත්තං විමුත්තං සුවිමුත්තන්ති වුච්චති. අනිච්චෙයෙව, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සඤ්ඤං අනිච්චන්ති පස්සති...පෙ.... අනිච්චෙයෙව භික්ඛවෙ, භික්ඛු සඞ්ඛාරෙ අනිච්චාති පස්සති. සාස්ස හොති සම්මාදිට්ඨි. සම්මා පස්සං නිබ්බින්දති. නන්දික්ඛයා රාගක්ඛයො, රාගක්ඛයා නන්දික්ඛයො. නන්දිරාගක්ඛයා චිත්තං විමුත්තං සුවිමුත්තන්ති වුච්චති. අනිච්චඤ්ඤෙව, භික්ඛවෙ, භික්ඛු විඤ්ඤාණං අනිච්චන්ති පස්සති. සාස්ස හොති සම්මාදිට්ඨි. සම්මා පස්සං නිබ්බින්දති. නන්දික්ඛයා රාගක්ඛයො, රාගක්ඛයා නන්දික්ඛයො. නන්දිරාගක්ඛයා චිත්තං විමුත්තං සුවිමුත්තන්ති වුච්චතී''ති. නවමං.

10. දුතියනන්දික්ඛයසුත්තං

52. සාවත්ථිනිදානං . ''රූපං , භික්ඛවෙ, යොනිසො මනසි කරොථ, රූපානිච්චතඤ්ච යථාභූතං සමනුපස්සථ. රූපං, භික්ඛවෙ, භික්ඛු යොනිසො මනසි කරොන්තො, රූපානිච්චතඤ්ච යථාභූතං සමනුපස්සන්තො රූපස්මිං නිබ්බින්දති. නන්දික්ඛයා රාගක්ඛයො, රාගක්ඛයා නන්දික්ඛයො. නන්දිරාගක්ඛයා චිත්තං විමුත්තං සුවිමුත්තන්ති වුච්චති. වෙදනං, භික්ඛවෙ, යොනිසො මනසි කරොථ, වෙදනානිච්චතඤ්ච යථාභූතං සමනුපස්සථ. වෙදනං, භික්ඛවෙ, භික්ඛු යොනිසො මනසි කරොන්තො, වෙදනානිච්චතඤ්ච යථාභූතං සමනුපස්සන්තො වෙදනාය නිබ්බින්දති. නන්දික්ඛයා රාගක්ඛයො, රාගක්ඛයා නන්දික්ඛයො. නන්දිරාගක්ඛයා චිත්තං විමුත්තං සුවිමුත්තන්ති වුච්චති. සඤ්ඤං භික්ඛවෙ... සඞ්ඛාරෙ, භික්ඛවෙ, යොනිසො මනසි කරොථ, සඞ්ඛාරානිච්චතඤ්ච යථාභූතං සමනුපස්සථ. සඞ්ඛාරෙ, භික්ඛවෙ , භික්ඛු යොනිසො මනසි කරොන්තො, සඞ්ඛාරානිච්චතං යථාභූතං සමනුපස්සන්තො සඞ්ඛාරෙසු නිබ්බින්දති. නන්දික්ඛයා රාගක්ඛයො, රාගක්ඛයා නන්දික්ඛයො. නන්දිරාගක්ඛයා චිත්තං විමුත්තං සුවිමුත්තන්ති වුච්චති. විඤ්ඤාණං, භික්ඛවෙ, යොනිසො මනසි කරොථ, විඤ්ඤාණානිච්චතඤ්ච යථාභූතං සමනුපස්සථ. විඤ්ඤාණං, භික්ඛවෙ, භික්ඛු යොනිසො මනසි කරොන්තො, විඤ්ඤාණානිච්චතඤ්ච යථාභූතං සමනුපස්සන්තො විඤ්ඤාණස්මිං නිබ්බින්දති. නන්දික්ඛයා රාගක්ඛයො, රාගක්ඛයා නන්දික්ඛයො. නන්දිරාගක්ඛයා චිත්තං විමුත්තං සුවිමුත්තන්ති වුච්චතී''ති. දසමං.

අත්තදීපවග්ගො පඤ්චමො.

තස්සුද්දානං –

අත්තදීපා පටිපදා, ද්වෙ ච හොන්ති අනිච්චතා;
සමනුපස්සනා ඛන්ධා, ද්වෙ සොණා ද්වෙ නන්දික්ඛයෙන චාති.

මූලපණ්ණාසකො සමත්තො.

තස්ස මූලපණ්ණාසකස්ස වග්ගුද්දානං –

නකුලපිතා අනිච්චො ච, භාරො නතුම්හාකෙන ච;
අත්තදීපෙන පඤ්ඤාසො, පඨමො තෙන පවුච්චතීති.

6. උපයවග්ගො

1. උපයසුත්තං

53. සාවත්ථිනිදානං . ''උපයො [උපායො (බහූසු)], භික්ඛවෙ, අවිමුත්තො, අනුපයො විමුත්තො. රූපුපයං [රූපූපායං (සී. ස්‍යා. කං.), රූපුපායං (පී. ක.)] වා, භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණං තිට්ඨමානං තිට්ඨෙය්‍ය, රූපාරම්මණං රූපප්පතිට්ඨං නන්දූපසෙචනං වුද්ධිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං ආපජ්ජෙය්‍ය. වෙදනුපයං වා...පෙ.... සඤ්ඤුපයං වා...පෙ.... සඞ්ඛාරුපයං වා, භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණං තිට්ඨමානං තිට්ඨෙය්‍ය, සඞ්ඛාරාරම්මණං සඞ්ඛාරප්පතිට්ඨං නන්දූපසෙචනං වුද්ධිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං ආපජ්ජෙය්‍ය''.

''යො, භික්ඛවෙ, එවං වදෙය්‍ය – 'අහමඤ්ඤත්‍ර රූපා අඤ්ඤත්‍ර වෙදනාය අඤ්ඤත්‍ර සඤ්ඤාය අඤ්ඤත්‍ර සඞ්ඛාරෙහි විඤ්ඤාණස්ස ආගතිං වා ගතිං වා චුතිං වා උපපත්තිං වා වුද්ධිං වා විරූළ්හිං වා වෙපුල්ලං වා පඤ්ඤාපෙස්සාමී'ති, නෙතං ඨානං විජ්ජති.

''රූපධාතුයා චෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො රාගො පහීනො හොති. රාගස්ස පහානා වොච්ඡිජ්ජතාරම්මණං පතිට්ඨා විඤ්ඤාණස්ස න හොති. වෙදනාධාතුයා චෙ, භික්ඛවෙ... සඤ්ඤාධාතුයා චෙ භික්ඛවෙ... සඞ්ඛාරධාතුයා චෙ භික්ඛවෙ... විඤ්ඤාණධාතුයා චෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො රාගො පහීනො හොති. රාගස්ස පහානා වොච්ඡිජ්ජතාරම්මණං

පතිට්ඨා විඤ්ඤාණස්ස න හොති. තදප්පතිට්ඨිතං විඤ්ඤාණං අවිරූළ්හං අනභිසඞ්ඛච්චවිමුත්තං . විමුත්තත්තා ඨිතං. ඨිතත්තා සන්තුසිතං. සන්තුසිතත්තා න පරිතස්සති. අපරිතස්සං පච්චත්තඤ්ඤෙව පරිනිබ්බායති. 'ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා'ති පජානාතී''ති. පඨමං.

2. බීජසුත්තං

54. සාවත්ථිනිදානං . ''පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, බීජජාතානි. කතමානි පඤ්ච? මූලබීජං, ඛන්ධබීජං, අග්ගබීජං, ඵලුබීජං, බීජබීජඤ්ඤෙව පඤ්චමං. ඉමානි චස්සු, භික්ඛවෙ , පඤ්ච බීජජාතානි අඛණ්ඩානි අපූතිකානි අවාතාතපහතානි සාරාදානි [සාරාදායීනි (කත්ථචි)] සුඛසයිතානි, පථවී [පඨවී (සී. ස්‍යා. කං. පී.)] ච නාස්ස, ආපො ච නාස්ස; අපි නුමානි [අපි නු ඉමානි (සී. පී.)], භික්ඛවෙ, පඤ්ච බීජජාතානි වුද්ධිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං ආපජ්ජෙය්‍යු''න්ති? ''නො හෙතං, භන්තෙ''. ''ඉමානි චස්සු, භික්ඛවෙ, පඤ්ච බීජජාතානි අඛණ්ඩානි…පෙ.… සුඛසයිතානි, පථවී ච අස්ස, ආපො ච අස්ස; අපි නුමානි, භික්ඛවෙ, පඤ්ච බීජජාතානි වුද්ධිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං ආපජ්ජෙය්‍යු''න්ති? ''එවං, භන්තෙ''. ''සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, පථවීධාතු, එවං චතස්සො විඤ්ඤාණට්ඨිතියො දට්ඨබ්බා. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ආපොධාතු, එවං නන්දිරාගො දට්ඨබ්බො. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, පඤ්ච බීජජාතානි, එවං විඤ්ඤාණං සාහාරං දට්ඨබ්බං''.

''රූපුපයං , භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණං තිට්ඨමානං තිට්ඨෙය්‍ය , රූපාරම්මණං රූපප්පතිට්ඨං නන්දූපසෙචනං වුද්ධිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං ආපජ්ජෙය්‍ය. වෙදනුපයං වා, භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණං තිට්ඨමානං තිට්ඨෙය්‍ය…පෙ.… සඤ්ඤුපයං වා, භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණං තිට්ඨමානං තිට්ඨෙය්‍ය…පෙ.… සඞ්ඛාරුපයං වා, භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණං තිට්ඨමානං තිට්ඨෙය්‍ය, සඞ්ඛාරාරම්මණං සඞ්ඛාරප්පතිට්ඨං නන්දූපසෙචනං වුද්ධිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං ආපජ්ජෙය්‍ය.

''යො, භික්ඛවෙ, එවං වදෙය්‍ය – 'අහමඤ්ඤත්‍ර රූපා අඤ්ඤත්‍ර වෙදනාය අඤ්ඤත්‍ර සඤ්ඤාය අඤ්ඤත්‍ර සඞ්ඛාරෙහි විඤ්ඤාණස්ස ආගතිං වා ගතිං වා චුතිං වා උපපත්තිං වා වුද්ධිං වා විරූළ්හිං වා වෙපුල්ලං වා පඤ්ඤාපෙස්සාමී'ති, නෙතං ඨානං විජ්ජති.

''රූපධාතුයා චෙව, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො රාගො පහීනො හොති. රාගස්ස පහානා වොච්ඡිජ්ජතාරම්මණං පතිට්ඨා විඤ්ඤාණස්ස න හොති. වෙදනාධාතුයා චෙ… සඤ්ඤාධාතුයා චෙ… සඞ්ඛාරධාතුයා චෙ… විඤ්ඤාණධාතුයා චෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො රාගො පහීනො හොති. රාගස්ස පහානා වොච්ඡිජ්ජතාරම්මණං පතිට්ඨා විඤ්ඤාණස්ස න හොති. තදප්පතිට්ඨිතං විඤ්ඤාණං අවිරූළ්හං අනභිසඞ්ඛච්චවිමුත්තං. විමුත්තත්තා ඨිතං. ඨිතත්තා සන්තුසිතං. සන්තුසිතත්තා න පරිතස්සති. අපරිතස්සං පච්චත්තඤ්ඤෙව පරිනිබ්බායති. 'ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා'ති පජානාතී''ති. දුතියං.

3. උදානසුත්තං

55. සාවත්ථිනිදානං . තත්‍ර ඛො භගවා උදානං උදානෙසි – '''නො චස්සං, නො ච මෙ සියා, නාභවිස්ස, න මෙ භවිස්සතී'ති – එවං අධිමුච්චමානො භික්ඛු ඡින්දෙය්‍ය ඔරම්භාගියානි සංයොජනානී''ති. එවං වුත්තෙ, අඤ්ඤතරො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ''යථා කථං පන, භන්තෙ, 'නො චස්සං, නො ච මෙ සියා, නාභවිස්ස, න මෙ භවිස්සතී'ති – එවං අධිමුච්චමානො භික්ඛු ඡින්දෙය්‍ය ඔරම්භාගියානි සංයොජනානී''ති?

''ඉධ, භික්ඛු, අස්සුතවා පුථුජ්ජනො අරියානං අදස්සාවී…පෙ.… සප්පුරිසධම්මෙ අවිනීතො රූපං අත්තතො සමනුපස්සති, රූපවන්තං වා අත්තානං; අත්තනි වා රූපං, රූපස්මිං වා අත්තානං. වෙදනං… සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ… විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති, විඤ්ඤාණවන්තං වා අත්තානං; අත්තනි වා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණස්මිං වා අත්තානං.

''සො අනිච්චං රූපං 'අනිච්චං රූප'න්ති යථාභූතං නප්පජානාති, අනිච්චං වෙදනං 'අනිච්චා වෙදනා'ති යථාභූතං නප්පජානාති, අනිච්චං සඤ්ඤං 'අනිච්චා සඤ්ඤා'ති යථාභූතං නප්පජානාති, අනිච්චෙ සඞ්ඛාරෙ 'අනිච්චා සඞ්ඛාරා'ති යථාභූතං නප්පජානාති, අනිච්චං විඤ්ඤාණං 'අනිච්චං විඤ්ඤාණ'න්ති යථාභූතං නප්පජානාති.

''දුක්ඛං රූපං 'දුක්ඛං රූප'න්ති යථාභූතං නප්පජානාති, දුක්ඛං වෙදනං… දුක්ඛං සඤ්ඤං… දුක්ඛෙ සඞ්ඛාරෙ… දුක්ඛං විඤ්ඤාණං 'දුක්ඛං විඤ්ඤාණ'න්ති යථාභූතං නප්පජානාති.

''අනත්තං රූපං 'අනත්තා රූප'න්ති යථාභූතං නප්පජානාති, අනත්තං වෙදනං 'අනත්තා වෙදනා'ති යථාභූතං නප්පජානාති, අනත්තං සඤ්ඤං 'අනත්තා සඤ්ඤා'ති යථාභූතං නප්පජානාති, අනත්තෙ සඞ්ඛාරෙ 'අනත්තා සඞ්ඛාරා'ති යථාභූතං නප්පජානාති, අනත්තං විඤ්ඤාණං 'අනත්තා විඤ්ඤාණ'න්ති යථාභූතං නප්පජානාති.

''සඞ්ඛතං රූපං 'සඞ්ඛතං රූප'න්ති යථාභූතං නප්පජානාති, සඞ්ඛතං වෙදනං… සඞ්ඛතං සඤ්ඤං… සඞ්ඛතෙ සඞ්ඛාරෙ… සඞ්ඛතං විඤ්ඤාණං 'සඞ්ඛතං විඤ්ඤාණ'න්ති යථාභූතං නප්පජානාති. රූපං විභවිස්සතීති යථාභූතං

නප්පජානාති. වෙදනා විභවිස්සති... සඤ්ඤා විභවිස්සති... සඞ්ඛාරා විභවිස්සන්ති... විඤ්ඤාණං විභවිස්සතීති යථාභූතං නප්පජානාති.

‘‘සුතවා ච ඛො, භික්ඛු, අරියසාවකො අරියානං දස්සාවී අරියධම්මස්ස කොවිදො අරියධම්මෙ සුවිනීතො සප්පුරිසානං දස්සාවී සප්පුරිසධම්මස්ස කොවිදො සප්පුරිසධම්මෙ සුවිනීතො න රූපං අත්තතො සමනුපස්සති...පෙ.... න වෙදනං... න සඤ්ඤං... න සඞ්ඛාරෙ... න විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති.

‘‘සො අනිච්චං රූපං ‘අනිච්චං රූප’න්ති යථාභූතං පජානාති. අනිච්චං වෙදනං... අනිච්චං සඤ්ඤං... අනිච්චෙ සඞ්ඛාරෙ... අනිච්චං විඤ්ඤාණං ‘අනිච්චං විඤ්ඤාණ’න්ති යථාභූතං පජානාති. දුක්ඛං රූපං...පෙ.... දුක්ඛං විඤ්ඤාණං... අනත්තං රූපං...පෙ.... අනත්තං විඤ්ඤාණං... සඞ්ඛතං රූපං...පෙ.... සඞ්ඛතං විඤ්ඤාණං ‘සඞ්ඛතං විඤ්ඤාණ’න්ති යථාභූතං පජානාති. රූපං විභවිස්සතීති යථාභූතං පජානාති. වෙදනා... සඤ්ඤා... සඞ්ඛාරා... විඤ්ඤාණං විභවිස්සතීති යථාභූතං පජානාති.

‘‘සො රූපස්ස විභවා, වෙදනාය විභවා, සඤ්ඤා විභවා, සඞ්ඛාරානං විභවා, විඤ්ඤාණස්ස විභවා, එවං ඛො, භික්ඛු, ‘නො චස්සං, නො ච මෙ සියා, නාභවිස්ස, න මෙ භවිස්සතී’ති – එවං අධිමුච්චමානො භික්ඛු ඡින්දෙය්‍ය ඔරම්භාගියානි සංයොජනානී’’ති. ‘‘එවං අධිමුච්චමානො, භන්තෙ, භික්ඛු ඡින්දෙය්‍ය ඔරම්භාගියානි සංයොජනානී’’ති.

‘‘කථං පන, භන්තෙ, ජානතො කථං පස්සතො අනන්තරා ආසවානං ඛයො හොතී’’ති? ‘‘ඉධ, භික්ඛු, අස්සුතවා පුථුජ්ජනො අතසිතායෙ ඨානෙ තාසං ආපජ්ජති. තාසො හෙසො [හෙසා (ක.)] භික්ඛු අස්සුතවතො පුථුජ්ජනස්ස – ‘නො චස්සං, නො ච මෙ සියා, නාභවිස්ස, න මෙ භවිස්සතී’’’ති.

‘‘සුතවා ච ඛො, භික්ඛු, අරියසාවකො අතසිතායෙ ඨානෙ න තාසං ආපජ්ජති. න හෙසො [න හෙසා (ක.)], භික්ඛු, තාසො සුතවතො අරියසාවකස්ස – ‘නො චස්සං, නො ච මෙ සියා, නාභවිස්ස, න මෙ භවිස්සතී’ති. රූපුපයං වා, භික්ඛු, විඤ්ඤාණං තිට්ඨමානං තිට්ඨෙය්‍ය, රූපාරම්මණං රූපප්පතිට්ඨං නන්දූපසෙචනං වුද්ධිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං ආපජ්ජෙය්‍ය. වෙදනුපයං වා, භික්ඛු... සඤ්ඤුපයං වා, භික්ඛු... සඞ්ඛාරුපයං වා, භික්ඛු, විඤ්ඤාණං තිට්ඨමානං තිට්ඨෙය්‍ය, සඞ්ඛාරාරම්මණං සඞ්ඛාරප්පතිට්ඨං නන්දූපසෙචනං වුද්ධිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං ආපජ්ජෙය්‍ය.

‘‘යො [සො (සබ්බත්ථ)] භික්ඛු එවං වදෙය්‍ය – ‘අහමඤ්ඤත්‍ර රූපා, අඤ්ඤත්‍ර වෙදනාය, අඤ්ඤත්‍ර සඤ්ඤාය, අඤ්ඤත්‍ර සඞ්ඛාරෙහි විඤ්ඤාණස්ස ආගතිං වා ගතිං වා චුතිං වා උපපත්තිං වා වුද්ධිං වා විරූළ්හිං වා වෙපුල්ලං වා පඤ්ඤාපෙස්සාමී’ති, නෙතං ඨානං විජ්ජති.

‘‘රූපධාතුයා චෙ, භික්ඛු, භික්ඛුනො රාගො පහීනො හොති. රාගස්ස පහානා වොච්ඡිජ්ජතාරම්මණං පතිට්ඨා විඤ්ඤාණස්ස න හොති. වෙදනාධාතුයා චෙ, භික්ඛු, භික්ඛුනො... සඤ්ඤාධාතුයා චෙ, භික්ඛු, භික්ඛුනො... සඞ්ඛාරධාතුයා චෙ, භික්ඛු, භික්ඛුනො... විඤ්ඤාණධාතුයා චෙ, භික්ඛු, භික්ඛුනො රාගො පහීනො හොති. රාගස්ස පහානා වොච්ඡිජ්ජතාරම්මණං පතිට්ඨා විඤ්ඤාණස්ස න හොති. තදප්පතිට්ඨිතං විඤ්ඤාණං අවිරූළ්හං අනභිසඞ්ඛාරඤ්ච විමුත්තං. විමුත්තත්තා ඨිතං. ඨිතත්තා සන්තුසිතං. සන්තුසිතත්තා න පරිතස්සති. අපරිතස්සං පච්චත්තඤ්ඤෙව පරිනිබ්බායති. ‘ඛීණා ජාති...පෙ.... නාපරං ඉත්ථත්තායා’ති පජානාති. එවං ඛො, භික්ඛු, ජානතො එවං පස්සතො අනන්තරා ආසවානං ඛයො හොතී’’ති. තතියං.

4. උපාදානපරිපවත්තසුත්තං

56. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘පඤ්චිමෙ, භික්ඛවෙ, උපාදානක්ඛන්ධා. කතමෙ පඤ්ච? රූපුපාදානක්ඛන්ධො, වෙදනුපාදානක්ඛන්ධො , සඤ්ඤුපාදානක්ඛන්ධො, සඞ්ඛාරුපාදානක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො. යාවකීවඤ්චාහං, භික්ඛවෙ, ඉමෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙ චතුපරිවට්ටං යථාභූතං නාබ්භඤ්ඤාසිං, නෙව තාවාහං, භික්ඛවෙ, සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙ සබ්‍රහ්මකෙ සස්සමණබ්‍රාහ්මණියා පජාය සදෙවමනුස්සාය අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති පච්චඤ්ඤාසිං. යතො ච ඛ්වාහං, භික්ඛවෙ, ඉමෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙ චතුපරිවට්ටං යථාභූතං අබ්භඤ්ඤාසිං , අථාහං, භික්ඛවෙ, සදෙවකෙ ලොකෙ...පෙ.... සදෙවමනුස්සාය අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති පච්චඤ්ඤාසිං’’.

‘‘කථඤ්ච චතුපරිවට්ටං? රූපං අබ්භඤ්ඤාසිං, රූපසමුදයං අබ්භඤ්ඤාසිං, රූපනිරොධං අබ්භඤ්ඤාසිං, රූපනිරොධගාමිනිං පටිපදං අබ්භඤ්ඤාසිං; වෙදනං... සඤ්ඤං... සඞ්ඛාරෙ... විඤ්ඤාණං අබ්භඤ්ඤාසිං, විඤ්ඤාණසමුදයං අබ්භඤ්ඤාසිං, විඤ්ඤාණනිරොධං අබ්භඤ්ඤාසිං, විඤ්ඤාණනිරොධගාමිනිං පටිපදං අබ්භඤ්ඤාසිං.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, රූපං? චත්තාරො ච මහාභූතා චතුන්නඤ්ච මහාභූතානං උපාදාය රූපං. ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, රූපං. ආහාරසමුදයා රූපසමුදයො; ආහාරනිරොධා රූපනිරොධො. අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො රූපනිරොධගාමිනී පටිපදා, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි...පෙ.... සම්මාසමාධි.

‘‘යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා එවං රූපං අභිඤ්ඤාය, එවං රූපසමුදයං අභිඤ්ඤාය, එවං රූපනිරොධං අභිඤ්ඤාය, එවං රූපනිරොධගාමිනිං පටිපදං අභිඤ්ඤාය රූපස්ස නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නා, තෙ සුප්පටිපන්නා. යෙ සුප්පටිපන්නා, තෙ ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ ගාධන්ති.

‘‘යෙ ච ඛො කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා එවං රූපං අභිඤ්ඤාය…පෙ…. එවං රූපනිරොධගාමිනිං පටිපදං අභිඤ්ඤාය, රූපස්ස නිබ්බිදා විරාගා නිරොධා අනුපාදා විමුත්තා තෙ සුවිමුත්තා. යෙ සුවිමුත්තා තෙ කෙවලිනො. යෙ කෙවලිනො වට්ටං තෙසං නත්ථි පඤ්ඤාපනාය.

‘‘කතමා ච, භික්ඛවෙ, වෙදනා? ඡයිමෙ, භික්ඛවෙ, වෙදනාකායා – චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා, සොතසම්ඵස්සජා වෙදනා, ඝානසම්ඵස්සජා වෙදනා, ජිව්හාසම්ඵස්සජා වෙදනා, කායසම්ඵස්සජා වෙදනා, මනොසම්ඵස්සජා වෙදනා. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, වෙදනා. ඵස්සසමුදයා වෙදනාසමුදයො; ඵස්සනිරොධා වෙදනානිරොධො. අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො වෙදනානිරොධගාමිනී පටිපදා, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි.

‘‘යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා එවං වෙදනං අභිඤ්ඤාය, එවං වෙදනාසමුදයං අභිඤ්ඤාය, එවං වෙදනානිරොධං අභිඤ්ඤාය, එවං වෙදනානිරොධගාමිනිං පටිපදං අභිඤ්ඤාය වෙදනාය නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නා, තෙ සුප්පටිපන්නා. යෙ සුප්පටිපන්නා, තෙ ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ ගාධන්ති.

‘‘යෙ ච ඛො කෙචි , භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා එවං වෙදනං අභිඤ්ඤාය…පෙ…. එවං වෙදනානිරොධගාමිනිං පටිපදං අභිඤ්ඤාය…පෙ…. වට්ටං තෙසං නත්ථි පඤ්ඤාපනාය.

‘‘කතමා ච, භික්ඛවෙ, සඤ්ඤා? ඡයිමෙ, භික්ඛවෙ, සඤ්ඤාකායා – රූපසඤ්ඤා, සද්දසඤ්ඤා, ගන්ධසඤ්ඤා, රසසඤ්ඤා, ඵොට්ඨබ්බසඤ්ඤා, ධම්මසඤ්ඤා. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සඤ්ඤා. ඵස්සසමුදයා සඤ්ඤාසමුදයො; ඵස්සනිරොධා සඤ්ඤානිරොධො. අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො සඤ්ඤානිරොධගාමිනී පටිපදා, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි…පෙ…. වට්ටං තෙසං නත්ථි පඤ්ඤාපනාය.

‘‘කතමෙ ච, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරා? ඡයිමෙ, භික්ඛවෙ, චෙතනාකායා – රූපසඤ්චෙතනා, සද්දසඤ්චෙතනා, ගන්ධසඤ්චෙතනා, රසසඤ්චෙතනා, ඵොට්ඨබ්බසඤ්චෙතනා, ධම්මසඤ්චෙතනා. ඉමෙ වුච්චන්ති, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරා. ඵස්සසමුදයා සඞ්ඛාරසමුදයො; ඵස්සනිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො. අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො සඞ්ඛාරනිරොධගාමිනී පටිපදා, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි.

‘‘යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා එවං සඞ්ඛාරෙ අභිඤ්ඤාය, එවං සඞ්ඛාරසමුදයං අභිඤ්ඤාය, එවං සඞ්ඛාරනිරොධං අභිඤ්ඤාය, එවං සඞ්ඛාරනිරොධගාමිනිං පටිපදං අභිඤ්ඤාය සඞ්ඛාරානං නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නා, තෙ සුප්පටිපන්නා. යෙ සුප්පටිපන්නා, තෙ ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ ගාධන්ති.

‘‘යෙ ච ඛො කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා එවං සඞ්ඛාරෙ අභිඤ්ඤාය, එවං සඞ්ඛාරසමුදයං අභිඤ්ඤාය, එවං සඞ්ඛාරනිරොධං අභිඤ්ඤාය, එවං සඞ්ඛාරනිරොධගාමිනිං පටිපදං අභිඤ්ඤාය සඞ්ඛාරානං නිබ්බිදා විරාගා නිරොධා අනුපාදා විමුත්තා, තෙ සුවිමුත්තා. යෙ සුවිමුත්තා, තෙ කෙවලිනො. යෙ කෙවලිනො වට්ටං තෙසං නත්ථි පඤ්ඤාපනාය.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණං? ඡයිමෙ, භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණකායා – චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, ඝානවිඤ්ඤාණං, ජිව්හාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනොවිඤ්ඤාණං. ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණං. නාමරූපසමුදයා විඤ්ඤාණසමුදයො; නාමරූපනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො. අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො විඤ්ඤාණනිරොධගාමිනී පටිපදා, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි.

‘‘යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා එවං විඤ්ඤාණං අභිඤ්ඤාය, එවං විඤ්ඤාණසමුදයං අභිඤ්ඤාය, එවං විඤ්ඤාණනිරොධං අභිඤ්ඤාය, එවං විඤ්ඤාණනිරොධගාමිනිං පටිපදං අභිඤ්ඤාය විඤ්ඤාණස්ස නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නා, තෙ සුප්පටිපන්නා. යෙ සුප්පටිපන්නා, තෙ ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ ගාධන්ති.

‘‘යෙ ච ඛො කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා එවං විඤ්ඤාණං අභිඤ්ඤාය, එවං විඤ්ඤාණසමුදයං අභිඤ්ඤාය, එවං විඤ්ඤාණනිරොධං අභිඤ්ඤාය, එවං විඤ්ඤාණනිරොධගාමිනිං පටිපදං අභිඤ්ඤාය විඤ්ඤාණස්ස නිබ්බිදා විරාගා නිරොධා අනුපාදා විමුත්තා, තෙ සුවිමුත්තා. යෙ සුවිමුත්තා, තෙ කෙවලිනො. යෙ කෙවලිනො වට්ටං තෙසං නත්ථි පඤ්ඤාපනායා’’ති. චතුත්ථං.

5. සත්තට්ඨානසුත්තං

57. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘සත්තට්ඨානකුසලො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු තිවිධූපපරික්ඛී ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ කෙවලී වුසිතවා උත්තමපුරිසොති වුච්චති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සත්තට්ඨානකුසලො හොති? ඉධ , භික්ඛවෙ, භික්ඛු රූපං

පජානාති, රූපසමුදයං පජානාති, රූපනිරොධං පජානාති, රූපනිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානාති; රූපස්ස අස්සාදං පජානාති, රූපස්ස ආදීනවං පජානාති, රූපස්ස නිස්සරණං පජානාති; වෙදනං පජානාති … සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ… විඤ්ඤාණං පජානාති, විඤ්ඤාණසමුදයං පජානාති, විඤ්ඤාණනිරොධං පජානාති, විඤ්ඤාණනිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානාති; විඤ්ඤාණස්ස අස්සාදං පජානාති, විඤ්ඤාණස්ස ආදීනවං පජානාති, විඤ්ඤාණස්ස නිස්සරණං පජානාති.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, රූපං? චත්තාරො ච මහාභූතා, චතුන්නඤ්ච මහාභූතානං උපාදාය රූපං. ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, රූපං. ආහාරසමුදයා රූපසමුදයො; ආහාරනිරොධා රූපනිරොධො. අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො රූපනිරොධගාමිනී පටිපදා, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි.

‘‘යං රූපං පටිච්ච උප්පජ්ජති සුඛං සොමනස්සං – අයං රූපස්ස අස්සාදො. යං රූපං අනිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං – අයං රූපස්ස ආදීනවො. යො රූපස්මිං ඡන්දරාගවිනයො ඡන්දරාගප්පහානං – ඉදං රූපස්ස නිස්සරණං.

‘‘යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා එවං රූපං අභිඤ්ඤාය, එවං රූපසමුදයං අභිඤ්ඤාය, එවං රූපනිරොධං අභිඤ්ඤාය, එවං රූපනිරොධගාමිනිං පටිපදං අභිඤ්ඤාය; එවං රූපස්ස අස්සාදං අභිඤ්ඤාය, එවං රූපස්ස ආදීනවං අභිඤ්ඤාය, එවං රූපස්ස නිස්සරණං අභිඤ්ඤාය රූපස්ස නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නා, තෙ සුප්පටිපන්නා. යෙ සුප්පටිපන්නා, තෙ ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ ගාධන්ති.

‘‘යෙ ච ඛො කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා එවං රූපං අභිඤ්ඤාය, එවං රූපසමුදයං අභිඤ්ඤාය, එවං රූපනිරොධං අභිඤ්ඤාය, එවං රූපනිරොධගාමිනිං පටිපදං අභිඤ්ඤාය; එවං රූපස්ස අස්සාදං අභිඤ්ඤාය, එවං රූපස්ස ආදීනවං අභිඤ්ඤාය, එවං රූපස්ස නිස්සරණං අභිඤ්ඤාය රූපස්ස නිබ්බිදා විරාගා නිරොධා අනුපාදා විමුත්තා, තෙ සුවිමුත්තා. යෙ සුවිමුත්තා, තෙ කෙවලිනො. යෙ කෙවලිනො වට්ටං තෙසං නත්ථි පඤ්ඤාපනාය.

‘‘කතමා ච, භික්ඛවෙ, වෙදනා? ඡයිමෙ, භික්ඛවෙ, වෙදනාකායා – චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා…පෙ…. මනොසම්ඵස්සජා වෙදනා. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, වෙදනා. ඵස්සසමුදයා වෙදනාසමුදයො; ඵස්සනිරොධා වෙදනානිරොධො. අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො වෙදනානිරොධගාමිනී පටිපදා, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි.

‘‘යං වෙදනං පටිච්ච උප්පජ්ජති සුඛං සොමනස්සං – අයං වෙදනාය අස්සාදො. යා වෙදනා අනිච්චා දුක්ඛා විපරිණාමධම්මා – අයං වෙදනාය ආදීනවො. යො වෙදනාය ඡන්දරාගවිනයො ඡන්දරාගප්පහානං – ඉදං වෙදනාය නිස්සරණං.

‘‘යෙ හි, කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා එවං වෙදනං අභිඤ්ඤාය, එවං වෙදනාසමුදයං අභිඤ්ඤාය, එවං වෙදනානිරොධං අභිඤ්ඤාය, එවං වෙදනානිරොධගාමිනිං පටිපදං අභිඤ්ඤාය; එවං වෙදනාය අස්සාදං අභිඤ්ඤාය, එවං වෙදනාය ආදීනවං අභිඤ්ඤාය, එවං වෙදනාය නිස්සරණං අභිඤ්ඤාය වෙදනාය නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නා, තෙ සුප්පටිපන්නා. යෙ සුප්පටිපන්නා, තෙ ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ ගාධන්ති.

‘‘යෙ ච ඛො කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා එවං වෙදනං අභිඤ්ඤාය…පෙ…. වට්ටං තෙසං නත්ථි පඤ්ඤාපනාය.

‘‘කතමා ච, භික්ඛවෙ, සඤ්ඤා? ඡයිමෙ, භික්ඛවෙ, සඤ්ඤාකායා – රූපසඤ්ඤා, සද්දසඤ්ඤා, ගන්ධසඤ්ඤා, රසසඤ්ඤා, ඵොට්ඨබ්බසඤ්ඤා, ධම්මසඤ්ඤා. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සඤ්ඤා. ඵස්සසමුදයා සඤ්ඤාසමුදයො; ඵස්සනිරොධා සඤ්ඤානිරොධො. අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො සඤ්ඤානිරොධගාමිනී පටිපදා, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි…පෙ…. වට්ටං තෙසං නත්ථි පඤ්ඤාපනාය.

‘‘කතමෙ ච, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරා? ඡයිමෙ, භික්ඛවෙ, චෙතනාකායා – රූපසඤ්චෙතනා, සද්දසඤ්චෙතනා, ගන්ධසඤ්චෙතනා, රසසඤ්චෙතනා, ඵොට්ඨබ්බසඤ්චෙතනා, ධම්මසඤ්චෙතනා. ඉමෙ වුච්චන්ති භික්ඛවෙ , සඞ්ඛාරා. ඵස්සසමුදයා සඞ්ඛාරසමුදයො; ඵස්සනිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො . අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො සඞ්ඛාරනිරොධගාමිනී පටිපදා, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි.

‘‘යං සඞ්ඛාරෙ පටිච්ච උප්පජ්ජති සුඛං සොමනස්සං – අයං සඞ්ඛාරානං අස්සාදො. යෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා දුක්ඛා විපරිණාමධම්මා – අයං සඞ්ඛාරානං ආදීනවො. යො සඞ්ඛාරෙසු ඡන්දරාගවිනයො ඡන්දරාගප්පහානං – ඉදං සඞ්ඛාරානං නිස්සරණං.

‘‘යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා එවං සඞ්ඛාරෙ අභිඤ්ඤාය, එවං සඞ්ඛාරසමුදයං අභිඤ්ඤාය, එවං සඞ්ඛාරනිරොධං අභිඤ්ඤාය, එවං සඞ්ඛාරනිරොධගාමිනිං පටිපදං අභිඤ්ඤාය…පෙ…. සඞ්ඛාරානං නිබ්බිදාය

විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නා තෙ සුප්පටිපන්නා. යෙ සුප්පටිපන්නා, තෙ ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ ගාධන්ති…පෙ…. වට්ටං තෙසං නත්ථි පඤ්ඤාපනාය.

“කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණං? ඡයිමෙ, භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණකායා – චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, ඝානවිඤ්ඤාණං, ජිව්හාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනොවිඤ්ඤාණං. ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණං. නාමරූපසමුදයා විඤ්ඤාණසමුදයො; නාමරූපනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො. අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො විඤ්ඤාණනිරොධගාමිනී පටිපදා, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි.

“යං විඤ්ඤාණං පටිච්ච උප්පජ්ජති සුඛං සොමනස්සං – අයං විඤ්ඤාණස්ස අස්සාදො. යං විඤ්ඤාණං අනිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං – අයං විඤ්ඤාණස්ස ආදීනවො. යො විඤ්ඤාණස්මිං ඡන්දරාගවිනයො ඡන්දරාගප්පහානං – ඉදං විඤ්ඤාණස්ස නිස්සරණං.

“යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා එවං විඤ්ඤාණං අභිඤ්ඤාය, එවං විඤ්ඤාණසමුදයං අභිඤ්ඤාය, එවං විඤ්ඤාණනිරොධං අභිඤ්ඤාය, එවං විඤ්ඤාණනිරොධගාමිනිං පටිපදං අභිඤ්ඤාය; එවං විඤ්ඤාණස්ස අස්සාදං අභිඤ්ඤාය, එවං විඤ්ඤාණස්ස ආදීනවං අභිඤ්ඤාය, එවං විඤ්ඤාණස්ස නිස්සරණං අභිඤ්ඤාය විඤ්ඤාණස්ස නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නා, තෙ සුප්පටිපන්නා. යෙ සුප්පටිපන්නා, තෙ ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ ගාධන්ති.

“යෙ ච ඛො කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා එවං විඤ්ඤාණං අභිඤ්ඤාය, එවං විඤ්ඤාණසමුදයං අභිඤ්ඤාය, එවං විඤ්ඤාණනිරොධං අභිඤ්ඤාය, එවං විඤ්ඤාණනිරොධගාමිනිං පටිපදං අභිඤ්ඤාය; එවං විඤ්ඤාණස්ස අස්සාදං අභිඤ්ඤාය, එවං විඤ්ඤාණස්ස ආදීනවං අභිඤ්ඤාය, එවං විඤ්ඤාණස්ස නිස්සරණං අභිඤ්ඤාය විඤ්ඤාණස්ස නිබ්බිදා විරාගා නිරොධා අනුපාදා විමුත්තා, තෙ සුවිමුත්තා. යෙ සුවිමුත්තා, තෙ කෙවලිනො. යෙ කෙවලිනො වට්ටං තෙසං නත්ථි පඤ්ඤාපනාය. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සත්තට්ඨානකුසලො හොති.

“කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු තිවිධූපපරික්ඛී හොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ධාතුසො උපපරික්ඛති, ආයතනසො උපපරික්ඛති, පටිච්චසමුප්පාදසො උපපරික්ඛති . එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු තිවිධූපපරික්ඛී හොති. සත්තට්ඨානකුසලො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු තිවිධූපපරික්ඛී, ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ කෙවලී වුසිතවා ‘උත්තමපුරිසො’ති වුච්චතී”ති. පඤ්චමං.

6. සම්මාසම්බුද්ධසුත්තං

58. සාවත්ථිනිදානං. “තථාගතො, භික්ඛවෙ, අරහං සම්මාසම්බුද්ධො රූපස්ස නිබ්බිදා විරාගා නිරොධා අනුපාදා විමුත්තො සම්මාසම්බුද්ධොති වුච්චති. භික්ඛුපි, භික්ඛවෙ, පඤ්ඤාවිමුත්තො රූපස්ස නිබ්බිදා විරාගා නිරොධා අනුපාදා විමුත්තො පඤ්ඤාවිමුත්තොති වුච්චති.

“තථාගතො, භික්ඛවෙ, අරහං සම්මාසම්බුද්ධො වෙදනාය නිබ්බිදා විරාගා නිරොධා අනුපාදා විමුත්තො සම්මාසම්බුද්ධොති වුච්චති. භික්ඛුපි, භික්ඛවෙ, පඤ්ඤාවිමුත්තො වෙදනාය නිබ්බිදා…පෙ…. පඤ්ඤාවිමුත්තොති වුච්චති.

“තථාගතො, භික්ඛවෙ, අරහං සම්මාසම්බුද්ධො සඤ්ඤාය… සඞ්ඛාරානං… විඤ්ඤාණස්ස නිබ්බිදා විරාගා නිරොධා අනුපාදා විමුත්තො සම්මාසම්බුද්ධොති වුච්චති. භික්ඛුපි, භික්ඛවෙ, පඤ්ඤාවිමුත්තො විඤ්ඤාණස්ස නිබ්බිදා විරාගා නිරොධා අනුපාදා විමුත්තො පඤ්ඤාවිමුත්තොති වුච්චති.

“තත්‍ර ඛො, භික්ඛවෙ, කො විසෙසො, කො අධිප්පයාසො [අධිප්පායො (සී.), අධිප්පායසො (ස්‍යා. කං. පී. ක.)], කිං නානාකරණං, තථාගතස්ස අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස පඤ්ඤාවිමුත්තෙන භික්ඛුනා”ති? “භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා භගවංනෙත්තිකා භගවංපටිසරණා. සාධු වත, භන්තෙ, භගවන්තඤ්ඤෙව පටිභාතු එතස්ස භාසිතස්ස අත්ථො. භගවතො සුත්වා භික්ඛූ ධාරෙස්සන්තී”ති. “තෙන හි, භික්ඛවෙ , සුණාථ, සාධුකං මනසි කරොථ; භාසිස්සාමී”ති. “එවං, භන්තෙ”ති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

“තථාගතො, භික්ඛවෙ, අරහං සම්මාසම්බුද්ධො අනුප්පන්නස්ස මග්ගස්ස උප්පාදෙතා, අසඤ්ජාතස්ස මග්ගස්ස සඤ්ජනෙතා [සඤ්ජානෙතා (ස්‍යා. කං.)], අනක්ඛාතස්ස මග්ගස්ස අක්ඛාතා මග්ගඤ්ඤූ, මග්ගවිදූ, මග්ගකොවිදො; මග්ගානුගා ච, භික්ඛවෙ, එතරහි සාවකා විහරන්ති පච්ඡාසමන්නාගතා. අයං ඛො, භික්ඛවෙ, විසෙසො, අයං අධිප්පයාසො, ඉදං නානාකරණං තථාගතස්ස අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස පඤ්ඤාවිමුත්තෙන භික්ඛුනා”ති. ඡට්ඨං.

7. අනත්තලක්ඛණසුත්තං

59. එකං සමයං භගවා බාරාණසියං විහරති ඉසිපතනෙ මිගදායෙ. තත්‍ර ඛො භගවා පඤ්චවග්ගියෙ භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘භික්ඛවො’’ති. ‘‘භදන්තෙ’’ති තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

‘‘රූපං, භික්ඛවෙ, අනත්තා. රූපඤ්ච හිදං, භික්ඛවෙ, අත්තා අභවිස්ස, නයිදං රූපං ආබාධාය සංවත්තෙය්‍ය, ලබ්භෙථ ච රූපෙ – ‘එවං මෙ රූපං හොතු, එවං මෙ රූපං මා අහොසී’ති. යස්මා ච ඛො, භික්ඛවෙ, රූපං අනත්තා, තස්මා රූපං ආබාධාය සංවත්තති, න ච ලබ්භති රූපෙ – ‘එවං මෙ රූපං හොතු, එවං මෙ රූපං මා අහොසී’’’ති.

‘‘වෙදනා අනත්තා. වෙදනා ච හිදං, භික්ඛවෙ, අත්තා අභවිස්ස, නයිදං වෙදනා ආබාධාය සංවත්තෙය්‍ය, ලබ්භෙථ ච වෙදනාය – ‘එවං මෙ වෙදනා හොතු, එවං මෙ වෙදනා මා අහොසී’ති. යස්මා ච ඛො, භික්ඛවෙ, වෙදනා අනත්තා, තස්මා වෙදනා ආබාධාය සංවත්තති , න ච ලබ්භති වෙදනාය – ‘එවං මෙ වෙදනා හොතු, එවං මෙ වෙදනා මා අහොසී’’’ති.

‘‘සඤ්ඤා අනත්තා…පෙ…. සඞ්ඛාරා අනත්තා. සඞ්ඛාරා ච හිදං, භික්ඛවෙ, අත්තා අභවිස්සංසු, නයිදං සඞ්ඛාරා ආබාධාය සංවත්තෙය්‍යුං, ලබ්භෙථ ච සඞ්ඛාරෙසු – ‘එවං මෙ සඞ්ඛාරා හොන්තු, එවං මෙ සඞ්ඛාරා මා අහෙසු’න්ති. යස්මා ච ඛො, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරා අනත්තා, තස්මා සඞ්ඛාරා ආබාධාය සංවත්තන්ති, න ච ලබ්භති සඞ්ඛාරෙසු – ‘එවං මෙ සඞ්ඛාරා හොන්තු, එවං මෙ සඞ්ඛාරා මා අහෙසු’’’න්ති.

‘‘විඤ්ඤාණං අනත්තා. විඤ්ඤාණඤ්ච හිදං, භික්ඛවෙ, අත්තා අභවිස්ස, නයිදං විඤ්ඤාණං ආබාධාය සංවත්තෙය්‍ය, ලබ්භෙථ ච විඤ්ඤාණෙ – ‘එවං මෙ විඤ්ඤාණං හොතු, එවං මෙ විඤ්ඤාණං මා අහොසී’ති. යස්මා ච ඛො, භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණං අනත්තා, තස්මා විඤ්ඤාණං ආබාධාය සංවත්තති, න ච ලබ්භති විඤ්ඤාණෙ – ‘එවං මෙ විඤ්ඤාණං හොතු, එවං මෙ විඤ්ඤාණං මා අහොසී’’’ති.

‘‘තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං වා තං සුඛං වා’’ති? ‘‘දුක්ඛං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, කල්ලං නු තං සමනුපස්සිතුං – ‘එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං වා තං සුඛං වා’’ති? ‘‘දුක්ඛං , භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, කල්ලං නු තං සමනුපස්සිතුං – ‘එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, යං කිඤ්චි රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බං රූපං – ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං. යා කාචි වෙදනා අතීතානාගතපච්චුප්පන්නා අජ්ඣත්තා වා බහිද්ධා වා…පෙ…. යා දූරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බා වෙදනා – ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං.

‘‘යා කාචි සඤ්ඤා…පෙ…. යෙ කෙචි සඞ්ඛාරා අතීතානාගතපච්චුප්පන්නා අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා…පෙ…. යෙ දූරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බෙ සඞ්ඛාරා – ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං.

‘‘යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බං විඤ්ඤාණං – ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං.

‘‘එවං පස්සං, භික්ඛවෙ, සුතවා අරියසාවකො රූපස්මිම්පි නිබ්බින්දති, වෙදනායපි නිබ්බින්දති, සඤ්ඤායපි නිබ්බින්දති, සඞ්ඛාරෙසුපි නිබ්බින්දති, විඤ්ඤාණස්මිම්පි නිබ්බින්දති. නිබ්බින්දං විරජ්ජති; විරාගා විමුච්චති. විමුත්තස්මිං විමුත්තමිති ඤාණං හොති. ‘ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා’ති පජානාතී’’ති.

ඉදමවොච භගවා. අත්තමනා පඤ්චවග්ගියා භික්ඛූ භගවතො භාසිතං අභිනන්දුං [අභිනන්දුන්ති (ක.)].

ඉමස්මිඤ්ච පන වෙය්‍යාකරණස්මිං භඤ්ඤමානෙ පඤ්චවග්ගියානං භික්ඛූනං අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තානි විමුච්චිංසූති. සත්තමං.

8. මහාලිසුත්තං

60. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා වෙසාලියං විහරති මහාවනෙ කූටාගාරසාලායං. අථ ඛො මහාලි ලිච්ඡවි යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි …පෙ…. එකමන්තං නිසින්නො ඛො මහාලි ලිච්ඡවි භගවන්තං එතදවොච –

‘‘පූරණො, භන්තෙ, කස්සපො එවමාහ – ‘නත්ථි හෙතු නත්ථි පච්චයො සත්තානං සංකිලෙසාය; අහෙතු අප්පච්චයා සත්තා සංකිලිස්සන්ති. නත්ථි හෙතු නත්ථි පච්චයො සත්තානං විසුද්ධියා; අහෙතු අප්පච්චයා සත්තා විසුජ්ඣන්ති’ති. ඉධ, භගවා කිමාහා’’ති?

‘‘අත්ථි, මහාලි, හෙතු අත්ථි පච්චයො සත්තානං සංකිලෙසාය; සහෙතු සප්පච්චයා සත්තා සංකිලිස්සන්ති. අත්ථි, මහාලි, හෙතු, අත්ථි පච්චයො සත්තානං විසුද්ධියා; සහෙතු සප්පච්චයා සත්තා විසුජ්ඣන්තී’’ති.

‘‘කතමො පන, භන්තෙ, හෙතු කතමො පච්චයො සත්තානං සංකිලෙසාය; කථං සහෙතු සප්පච්චයා සත්තා සංකිලිස්සන්තී’’ති?

‘‘රූපඤ්ච හිදං, මහාලි, එකන්තදුක්ඛං අභවිස්ස දුක්ඛානුපතිතං දුක්ඛාවක්කන්තං අනවක්කන්තං සුඛෙන, නයිදං සත්තා රූපස්මිං සාරජ්ජෙය්‍යුං. යස්මා ච ඛො, මහාලි, රූපං සුඛං සුඛානුපතිතං සුඛාවක්කන්තං අනවක්කන්තං දුක්ඛෙන, තස්මා සත්තා රූපස්මිං සාරජ්ජන්ති; සාරාගා සංයුජ්ජන්ති; සංයොගා සංකිලිස්සන්ති. අයං ඛො, මහාලි, හෙතු, අයං පච්චයො සත්තානං සංකිලෙසාය; එවං සහෙතු සප්පච්චයා සත්තා සංකිලිස්සන්ති.

‘‘වෙදනා ච හිදං, මහාලි, එකන්තදුක්ඛා අභවිස්ස දුක්ඛානුපතිතා දුක්ඛාවක්කන්තා අනවක්කන්තා සුඛෙන, නයිදං සත්තා වෙදනාය සාරජ්ජෙය්‍යුං. යස්මා ච ඛො, මහාලි, වෙදනා සුඛා සුඛානුපතිතා සුඛාවක්කන්තා අනවක්කන්තා දුක්ඛෙන, තස්මා සත්තා වෙදනාය සාරජ්ජන්ති; සාරාගා සංයුජ්ජන්ති; සංයොගා සංකිලිස්සන්ති. අයම්පි ඛො, මහාලි, හෙතු, අයං පච්චයො සත්තානං සංකිලෙසාය. එවම්පි සහෙතු සප්පච්චයා සත්තා සංකිලිස්සන්ති.

‘‘සඤ්ඤා ච හිදං, මහාලි…පෙ…. සඞ්ඛාරා ච හිදං, මහාලි, එකන්තදුක්ඛා අභවිස්සංසු දුක්ඛානුපතිතා දුක්ඛාවක්කන්තා අනවක්කන්තා සුඛෙන, නයිදං සත්තා සඞ්ඛාරෙසු සාරජ්ජෙය්‍යුං. යස්මා ච ඛො, මහාලි, සඞ්ඛාරා සුඛා සුඛානුපතිතා සුඛාවක්කන්තා අනවක්කන්තා දුක්ඛෙන, තස්මා සත්තා සඞ්ඛාරෙසු සාරජ්ජන්ති; සාරාගා සංයුජ්ජන්ති; සංයොගා සංකිලිස්සන්ති. අයම්පි ඛො, මහාලි, හෙතු, අයං පච්චයො සත්තානං සංකිලෙසාය. එවම්පි සහෙතු සප්පච්චයා සත්තා සංකිලිස්සන්ති.

‘‘විඤ්ඤාණඤ්ච හිදං, මහාලි, එකන්තදුක්ඛං අභවිස්ස දුක්ඛානුපතිතං දුක්ඛාවක්කන්තං අනවක්කන්තං සුඛෙන, නයිදං සත්තා විඤ්ඤාණස්මිං සාරජ්ජෙය්‍යුං. යස්මා ච ඛො , මහාලි, විඤ්ඤාණං සුඛං සුඛානුපතිතං සුඛාවක්කන්තං අනවක්කන්තං දුක්ඛෙන, තස්මා සත්තා විඤ්ඤාණස්මිං සාරජ්ජන්ති; සාරාගා සංයුජ්ජන්ති; සංයොගා සංකිලිස්සන්ති. අයම්පි ඛො, මහාලි, හෙතු අයං පච්චයො සත්තානං සංකිලෙසාය. එවම්පි සහෙතු සප්පච්චයා සත්තා සංකිලිස්සන්තී’’ති.

‘‘කතමො පන, භන්තෙ, හෙතු කතමො පච්චයො සත්තානං විසුද්ධියා; කථං සහෙතු සප්පච්චයා සත්තා විසුජ්ඣන්තී’’ති? ‘‘රූපඤ්ච හිදං, මහාලි, එකන්තසුඛං අභවිස්ස සුඛානුපතිතං සුඛාවක්කන්තං අනවක්කන්තං දුක්ඛෙන, නයිදං සත්තා රූපස්මිං නිබ්බින්දෙය්‍යුං. යස්මා ච ඛො, මහාලි, රූපං දුක්ඛං දුක්ඛානුපතිතං දුක්ඛාවක්කන්තං අනවක්කන්තං සුඛෙන, තස්මා සත්තා රූපස්මිං නිබ්බින්දන්ති; නිබ්බින්දං විරජ්ජන්ති; විරාගා විසුජ්ඣන්ති. අයං ඛො, මහාලි, හෙතු, අයං පච්චයො, සත්තානං විසුද්ධියා. එවං සහෙතු සප්පච්චයා සත්තා විසුජ්ඣන්ති’’.

‘‘වෙදනා ච හිදං, මහාලි, එකන්තසුඛා අභවිස්ස…පෙ…. සඤ්ඤා ච හිදං, මහාලි…පෙ…. සඞ්ඛාරා ච හිදං, මහාලි, එකන්තසුඛා අභවිස්සංසු…පෙ…. විඤ්ඤාණඤ්ච හිදං, මහාලි, එකන්තසුඛං අභවිස්ස සුඛානුපතිතං සුඛාවක්කන්තං අනවක්කන්තං දුක්ඛෙන, නයිදං සත්තා විඤ්ඤාණස්මිං නිබ්බින්දෙය්‍යුං. යස්මා ච ඛො, මහාලි, විඤ්ඤාණං දුක්ඛං දුක්ඛානුපතිතං දුක්ඛාවක්කන්තං අනවක්කන්තං සුඛෙන, තස්මා සත්තා විඤ්ඤාණස්මිං නිබ්බින්දන්ති; නිබ්බින්දං විරජ්ජන්ති; විරාගා විසුජ්ඣන්ති. අයං ඛො, මහාලි, හෙතු, අයං පච්චයො, සත්තානං විසුද්ධියා . එවම්පි සහෙතු සප්පච්චයා සත්තා විසුජ්ඣන්තී’’ති. අට්ඨමං.

9. ආදිත්තසුත්තං

61. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘රූපං, භික්ඛවෙ, ආදිත්තං, වෙදනා ආදිත්තා, සඤ්ඤා ආදිත්තා, සඞ්ඛාරා ආදිත්තා, විඤ්ඤාණං ආදිත්තං. එවං පස්සං, භික්ඛවෙ, සුතවා අරියසාවකො රූපස්මිම්පි නිබ්බින්දති, වෙදනායපි… සඤ්ඤායපි… සඞ්ඛාරෙසුපි… විඤ්ඤාණස්මිම්පි නිබ්බින්දති. නිබ්බින්දං විරජ්ජති; විරාගා විමුච්චති. විමුත්තස්මිං විමුත්තමිති ඤාණං හොති. ‘ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා’ති පජානාතී’’ති. නවමං.

10. නිරුත්තිපථසුත්තං

62. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘තයොමෙ, භික්ඛවෙ, නිරුත්තිපථා අධිවචනපථා පඤ්ඤත්තිපථා අසඞ්කිණ්ණා අසඞ්කිණ්ණපුබ්බා, න සඞ්කීයන්ති, න සඞ්කීයිස්සන්ති, අප්පටිකුට්ඨා සමණෙහි බ්‍රාහ්මණෙහි විඤ්ඤූහි. කතමෙ තයො?

යං, භික්ඛවෙ, රූපං අතීතං නිරුද්ධං විපරිණතං 'අහොසී'ති තස්ස සඞ්ඛා, 'අහොසී'ති තස්ස සමඤ්ඤා, 'අහොසී'ති තස්ස පඤ්ඤත්ති; න තස්ස සඞ්ඛා 'අත්ථී'ති, න තස්ස සඞ්ඛා 'භවිස්සතී'''ති.

''යා වෙදනා අතීතා නිරුද්ධා විපරිණතා 'අහොසී'ති තස්සා සඞ්ඛා, 'අහොසී'ති තස්සා සමඤ්ඤා, 'අහොසී'ති තස්සා පඤ්ඤත්ති; න තස්සා සඞ්ඛා 'අත්ථී'ති, න තස්සා සඞ්ඛා 'භවිස්සතී'''ති.

''යා සඤ්ඤා... යෙ සඞ්ඛාරා අතීතා නිරුද්ධා විපරිණතා 'අහෙසු'න්ති තෙසං සඞ්ඛා, 'අහෙසු'න්ති තෙසං සමඤ්ඤා, 'අහෙසු'න්ති තෙසං පඤ්ඤත්ති; න තෙසං සඞ්ඛා 'අත්ථී'ති, න තෙසං සඞ්ඛා 'භවිස්සන්තී'''ති.

''යං විඤ්ඤාණං අතීතං නිරුද්ධං විපරිණතං, 'අහොසී'ති තස්ස සඞ්ඛා, 'අහොසී'ති තස්ස සමඤ්ඤා, 'අහොසී'ති තස්ස පඤ්ඤත්ති; න තස්ස සඞ්ඛා 'අත්ථී'ති, න තස්ස සඞ්ඛා 'භවිස්සතී'''ති.

''යං, භික්ඛවෙ, රූපං අජාතං අපාතුභූතං, 'භවිස්සතී'ති තස්ස සඞ්ඛා, 'භවිස්සතී'ති තස්ස සමඤ්ඤා, 'භවිස්සතී'ති තස්ස පඤ්ඤත්ති; න තස්ස සඞ්ඛා 'අත්ථී'ති, න තස්ස සඞ්ඛා 'අහොසී'''ති.

''යා වෙදනා අජාතා අපාතුභූතා, 'භවිස්සතී'ති තස්සා සඞ්ඛා, 'භවිස්සතී'ති තස්සා සමඤ්ඤා, 'භවිස්සතී'ති තස්සා පඤ්ඤත්ති; න තස්සා සඞ්ඛා 'අත්ථී'ති, න තස්සා සඞ්ඛා 'අහොසී'''ති.

''යා සඤ්ඤා... යෙ සඞ්ඛාරා අජාතා අපාතුභූතා, 'භවිස්සන්තී'ති තෙසං සඞ්ඛා, 'භවිස්සන්තී'ති තෙසං සමඤ්ඤා, 'භවිස්සන්තී'ති තෙසං පඤ්ඤත්ති; න තෙසං සඞ්ඛා 'අත්ථී'ති, න තෙසං සඞ්ඛා 'අහෙසු'''න්ති.

''යං විඤ්ඤාණං අජාතං අපාතුභූතං, 'භවිස්සතී'ති තස්ස සඞ්ඛා, 'භවිස්සතී'ති තස්ස සමඤ්ඤා, 'භවිස්සතී'ති තස්ස පඤ්ඤත්ති; න තස්ස සඞ්ඛා 'අත්ථී'ති, න තස්ස සඞ්ඛා 'අහොසී'''ති.

''යං, භික්ඛවෙ, රූපං ජාතං පාතුභූතං, 'අත්ථී'ති තස්ස සඞ්ඛා, 'අත්ථී'ති තස්ස සමඤ්ඤා, 'අත්ථී'ති තස්ස පඤ්ඤත්ති; න තස්ස සඞ්ඛා 'අහොසී'ති, න තස්ස සඞ්ඛා 'භවිස්සතී'''ති.

''යා වෙදනා ජාතා පාතුභූතා, 'අත්ථී'ති තස්සා සඞ්ඛා, 'අත්ථී'ති තස්සා සමඤ්ඤා, 'අත්ථී'ති තස්සා පඤ්ඤත්ති; න තස්සා සඞ්ඛා 'අහොසී'ති, න තස්සා සඞ්ඛා 'භවිස්සතී'''ති.

''යා සඤ්ඤා... යෙ සඞ්ඛාරා ජාතා පාතුභූතා, 'අත්ථී'ති තෙසං සඞ්ඛා, 'අත්ථී'ති තෙසං සමඤ්ඤා, 'අත්ථී'ති තෙසං පඤ්ඤත්ති; න තෙසං සඞ්ඛා 'අහෙසු'න්ති, න තෙසං සඞ්ඛා, 'භවිස්සන්ති'''ති.

''යං විඤ්ඤාණං ජාතං පාතුභූතං, 'අත්ථී'ති තස්ස සඞ්ඛා, 'අත්ථී'ති තස්ස සමඤ්ඤා, 'අත්ථී'ති තස්ස පඤ්ඤත්ති; න තස්ස සඞ්ඛා 'අහොසී'ති, න තස්ස සඞ්ඛා 'භවිස්සතී'''ති.

''ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, තයො නිරුත්තිපථා අධිවචනපථා පඤ්ඤත්තිපථා අසඞ්කිණ්ණා අසඞ්කිණ්ණපුබ්බා, න සඞ්කීයන්ති, න සඞ්කීයිස්සන්ති, අප්පටිකුට්ඨා සමණෙහි බ්‍රාහ්මණෙහි විඤ්ඤූහි . යෙපි තෙ, භික්ඛවෙ, අහෙසුං උක්කලා වස්සභඤ්ඤා [ඔක්කලා වයභිඤ්ඤා (ම. නි. 3.343)] අහෙතුකවාදා අකිරියවාදා නත්ථිකවාදා, තෙපිමෙ තයො නිරුත්තිපථෙ අධිවචනපථෙ පඤ්ඤත්තිපථෙ න ගරහිතබ්බං නප්පටික්කොසිතබ්බං අමඤ්ඤිංසු. තං කිස්ස හෙතු? නින්දාඝට්ටනබ්‍යාරොසඋපාරම්භභයා''ති [නින්දාබ්‍යාරොසඋපාරම්භභයාති (සී. ස්‍යා. කං. පී.) ම. නි. 3.343].

උපයවග්ගො ඡට්ඨො.

තස්සුද්දානං –

උපයො බීජං උදානං, උපාදානපරිවත්තං;
සත්තට්ඨානඤ්ච සම්බුද්ධො, පඤ්චමහාලි ආදිත්තා.
වග්ගො නිරුත්තිපථෙන චාති.

7. අරහන්තවග්ගො

1. උපාදියමානසුත්තං

63. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. අථ ඛො අඤ්ඤතරො භික්ඛු යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ''සාධු මෙ, භන්තෙ, භගවා සංඛිත්තෙන ධම්මං

දෙසෙතු යමහං භගවතො ධම්මං සුත්වා එකො වූපකට්ඨො අප්පමත්තො ආතාපී පහිතත්තො විහරෙය්‍යා''න්ති. ''උපාදියමානො ඛො, භික්ඛු, බද්ධො මාරස්ස; අනුපාදියමානො මුත්තො පාපිමතො''ති. ''අඤ්ඤාතං භගවා, අඤ්ඤාතං සුගතා''ති.

''යථා කථං පන ත්වං, භික්ඛු, මයා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාසී''ති? ''රූපං ඛො, භන්තෙ, උපාදියමානො බද්ධො මාරස්ස; අනුපාදියමානො මුත්තො පාපිමතො. වෙදනං උපාදියමානො බද්ධො මාරස්ස; අනුපාදියමානො මුත්තො පාපිමතො. සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ … විඤ්ඤාණං උපාදියමානො බද්ධො මාරස්ස; අනුපාදියමානො මුත්තො පාපිමතො. ඉමස්ස ඛ්වාහං, භන්තෙ, භගවතා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස එවං විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාමී''ති.

''සාධු සාධු, භික්ඛු! සාධු ඛො ත්වං, භික්ඛු, මයා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාසි. රූපං ඛො, භික්ඛු, උපාදියමානො බද්ධො මාරස්ස; අනුපාදියමානො මුත්තො පාපිමතො. වෙදනං… සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ… විඤ්ඤාණං උපාදියමානො බද්ධො මාරස්ස ; අනුපාදියමානො මුත්තො පාපිමතො. ඉමස්ස ඛො, භික්ඛු, මයා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස එවං විත්ථාරෙන අත්ථො දට්ඨබ්බො''ති.

අථ ඛො සො භික්ඛු භගවතො භාසිතං අභිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වා උට්ඨායාසනා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. අථ ඛො සො භික්ඛු එකො වූපකට්ඨො අප්පමත්තො ආතාපී පහිතත්තො විහරන්තො නචිරස්සෙව – යස්සත්ථාය කුලපුත්තා සම්මදෙව අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජන්ති තදනුත්තරං – බ්‍රහ්මචරියපරියොසානං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරති. ''ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා''ති අබ්භඤ්ඤාසි. අඤ්ඤතරො ච පන සො භික්ඛු අරහතං අහොසීති. පඨමං.

2. මඤ්ඤමානසුත්තං

64. සාවත්ථිනිදානං. අථ ඛො අඤ්ඤතරො භික්ඛු…පෙ…. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ''සාධු මෙ, භන්තෙ, භගවා සංඛිත්තෙන ධම්මං දෙසෙතු…පෙ…. ආතාපී පහිතත්තො විහරෙය්‍යා''න්ති. ''මඤ්ඤමානො ඛො, භික්ඛු, බද්ධො මාරස්ස; අමඤ්ඤමානො මුත්තො පාපිමතො''ති. ''අඤ්ඤාතං භගවා, අඤ්ඤාතං සුගතා''ති.

''යථා කථං පන ත්වං, භික්ඛු, මයා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාසී''ති? ''රූපං ඛො, භන්තෙ, මඤ්ඤමානො බද්ධො මාරස්ස; අමඤ්ඤමානො මුත්තො පාපිමතො. වෙදනං… සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ… විඤ්ඤාණං මඤ්ඤමානො බද්ධො මාරස්ස; අමඤ්ඤමානො මුත්තො පාපිමතො. ඉමස්ස ඛ්වාහං, භන්තෙ, භගවතා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස එවං විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාමී''ති.

''සාධු සාධු , භික්ඛු! සාධු ඛො ත්වං, භික්ඛු, මයා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාසි. රූපං ඛො, භික්ඛු, මඤ්ඤමානො බද්ධො මාරස්ස; අමඤ්ඤමානො මුත්තො පාපිමතො. වෙදනං… සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ… විඤ්ඤාණං මඤ්ඤමානො බද්ධො මාරස්ස; අමඤ්ඤමානො මුත්තො පාපිමතො. ඉමස්ස ඛො, භික්ඛු, මයා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස එවං විත්ථාරෙන අත්ථො දට්ඨබ්බො''ති…පෙ…. අඤ්ඤතරො ච පන සො භික්ඛු අරහතං අහොසීති. දුතියං.

3. අභිනන්දමානසුත්තං

65. සාවත්ථිනිදානං. අථ ඛො අඤ්ඤතරො භික්ඛු…පෙ…. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ''සාධු මෙ, භන්තෙ, භගවා සංඛිත්තෙන…පෙ…. පහිතත්තො විහරෙය්‍යා''න්ති. ''අභිනන්දමානො ඛො, භික්ඛු, බද්ධො මාරස්ස; අනභිනන්දමානො මුත්තො පාපිමතො''ති. ''අඤ්ඤාතං භගවා, අඤ්ඤාතං සුගතා''ති.

''යථා කථං පන ත්වං, භික්ඛු, මයා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාසී''ති? ''රූපං ඛො, භන්තෙ, අභිනන්දමානො බද්ධො මාරස්ස; අනභිනන්දමානො මුත්තො පාපිමතො. වෙදනං… සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ… විඤ්ඤාණං අභිනන්දමානො බද්ධො මාරස්ස; අනභිනන්දමානො මුත්තො පාපිමතො. ඉමස්ස ඛ්වාහං, භන්තෙ, භගවතා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස එවං විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාමී''ති.

''සාධු සාධු, භික්ඛු! සාධු ඛො ත්වං, භික්ඛු, මයා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාසි. රූපං ඛො, භික්ඛු, අභිනන්දමානො බද්ධො මාරස්ස; අනභිනන්දමානො මුත්තො පාපිමතො. වෙදනං… සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ … විඤ්ඤාණං අභිනන්දමානො බද්ධො මාරස්ස; අනභිනන්දමානො මුත්තො පාපිමතො. ඉමස්ස ඛො, භික්ඛු, මයා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස එවං විත්ථාරෙන අත්ථො දට්ඨබ්බො''ති…පෙ…. අඤ්ඤතරො ච පන සො භික්ඛු අරහතං අහොසීති. තතියං.

4. අනිච්චසුත්තං

66. සාවත්ථිනිදානං . අථ ඛො අඤ්ඤතරො භික්ඛු…පෙ…. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘සාධු මෙ, භන්තෙ, භගවා සංඛිත්තෙන ධම්මං දෙසෙතු…පෙ…. ආතාපී පහිතත්තො විහරෙය්‍ය’’න්ති. ‘‘යං ඛො, භික්ඛු, අනිච්චං; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො’’ති. ‘‘අඤ්ඤාතං භගවා; අඤ්ඤාතං සුගතා’’ති.

‘‘යථා කථං පන ත්වං, භික්ඛු, මයා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාසී’’ති? ‘‘රූපං ඛො, භන්තෙ, අනිච්චං; තත්‍ර මෙ ඡන්දො පහාතබ්බො. වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං අනිච්චං; තත්‍ර මෙ ඡන්දො පහාතබ්බො. ඉමස්ස ඛ්වාහං, භන්තෙ, භගවතා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස එවං විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාමී’’ති.

‘‘සාධු සාධු, භික්ඛු! සාධු ඛො ත්වං, භික්ඛු, මයා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාසි. රූපං ඛො, භික්ඛු, අනිච්චං; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො. වෙදනා අනිච්චා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං අනිච්චං; තත්‍ර ඛො තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො. ඉමස්ස ඛො, භික්ඛු, මයා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස එවං විත්ථාරෙන අත්ථො දට්ඨබ්බො’’ති…පෙ…. අඤ්ඤතරො ච පන සො භික්ඛු අරහතං අහොසීති. චතුත්ථං.

5. දුක්ඛසුත්තං

67. සාවත්ථිනිදානං . අථ ඛො අඤ්ඤතරො භික්ඛු…පෙ…. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘සාධු මෙ, භන්තෙ, භගවා සංඛිත්තෙන ධම්මං දෙසෙතු…පෙ…. ආතාපී පහිතත්තො විහරෙය්‍ය’’න්ති. ‘‘යං ඛො, භික්ඛු, දුක්ඛං; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො’’ති. ‘‘අඤ්ඤාතං භගවා; අඤ්ඤාතං සුගතා’’ති.

‘‘යථා කථං පන ත්වං, භික්ඛු, මයා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාසී’’ති ? ‘‘රූපං ඛො, භන්තෙ, දුක්ඛං; තත්‍ර මෙ ඡන්දො පහාතබ්බො. වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං දුක්ඛං; තත්‍ර මෙ ඡන්දො පහාතබ්බො. ඉමස්ස ඛ්වාහං, භන්තෙ, භගවතා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස එවං විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාමී’’ති.

‘‘සාධු සාධු, භික්ඛු! සාධු ඛො ත්වං, භික්ඛු, මයා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාසි. රූපං ඛො භික්ඛු, දුක්ඛං; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො. වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං දුක්ඛං; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො. ඉමස්ස ඛො, භික්ඛු, මයා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස එවං විත්ථාරෙන අත්ථො දට්ඨබ්බො’’ති…පෙ…. අඤ්ඤතරො ච පන සො භික්ඛු අරහතං අහොසීති. පඤ්චමං.

6. අනත්තසුත්තං

68. සාවත්ථිනිදානං. අථ ඛො අඤ්ඤතරො භික්ඛු…පෙ…. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘සාධු මෙ, භන්තෙ, භගවා සංඛිත්තෙන ධම්මං දෙසෙතු…පෙ…. ආතාපී පහිතත්තො විහරෙය්‍ය’’න්ති. ‘‘යො ඛො, භික්ඛු, අනත්තා; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො’’ති. ‘‘අඤ්ඤාතං, භගවා; අඤ්ඤාතං, සුගතා’’ති.

‘‘යථා කථං පන ත්වං, භික්ඛු, මයා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාසී’’ති? ‘‘රූපං ඛො, භන්තෙ, අනත්තා; තත්‍ර මෙ ඡන්දො පහාතබ්බො. වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං අනත්තා; තත්‍ර මෙ ඡන්දො පහාතබ්බො. ඉමස්ස ඛ්වාහං, භන්තෙ, භගවතා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස එවං විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාමී’’ති.

‘‘සාධු සාධු, භික්ඛු! සාධු ඛො ත්වං, භික්ඛු, මයා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාසි. රූපං ඛො, භික්ඛු, අනත්තා; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො . වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං අනත්තා; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො. ඉමස්ස ඛො, භික්ඛු, මයා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස එවං විත්ථාරෙන අත්ථො දට්ඨබ්බො’’ති…පෙ. … අඤ්ඤතරො ච පන සො භික්ඛු අරහතං අහොසීති. ඡට්ඨං.

7. අනත්තනියසුත්තං

69. සාවත්ථිනිදානං. අථ ඛො අඤ්ඤතරො භික්ඛු…පෙ…. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘සාධු මෙ, භන්තෙ, භගවා සංඛිත්තෙන ධම්මං දෙසෙතු…පෙ…. විහරෙය්‍ය’’න්ති. ‘‘යං ඛො, භික්ඛු, අනත්තනියං; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො’’ති. ‘‘අඤ්ඤාතං, භගවා; අඤ්ඤාතං, සුගතා’’ති.

‘‘යථා කථං පන ත්වං, භික්ඛු, මයා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාසී’’ති? ‘‘රූපං ඛො, භන්තෙ, අනත්තනියං; තත්‍ර මෙ ඡන්දො පහාතබ්බො. වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං අනත්තනියං; තත්‍ර මෙ ඡන්දො පහාතබ්බො. ඉමස්ස ඛ්වාහං, භන්තෙ, භගවතා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස එවං විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාමී’’ති.

''සාධු සාධු, භික්ඛු! සාධු ඛො ත්වං, භික්ඛු, මයා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාසි. රූපං ඛො, භික්ඛු , අනත්තනියං; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො. වෙදනා ... සඤ්ඤා... සඞ්ඛාරා... විඤ්ඤාණං අනත්තනියං; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො. ඉමස්ස ඛො, භික්ඛු, මයා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස එවං විත්ථාරෙන අත්ථො දට්ඨබ්බො''ති... පෙ.... අඤ්ඤතරො ච පන සො භික්ඛු අරහතං අහොසීති. සත්තමං.

8. රජනීයසණ්ඨිතසුත්තං

70. සාවත්ථිනිදානං. අථ ඛො අඤ්ඤතරො භික්ඛු...පෙ.... එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ''සාධු මෙ, භන්තෙ, භගවා සංඛිත්තෙන ධම්මං දෙසෙතු, යමහං භගවතො ධම්මං සුත්වා...පෙ.... විහරෙය්‍ය''න්ති. ''යං ඛො, භික්ඛු, රජනීයසණ්ඨිතං; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො''ති. ''අඤ්ඤාතං, භගවා; අඤ්ඤාතං, සුගතා''ති.

''යථා කථං පන ත්වං, භික්ඛු, මයා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාසී''ති? ''රූපං ඛො, භන්තෙ, රජනීයසණ්ඨිතං; තත්‍ර මෙ ඡන්දො පහාතබ්බො. වෙදනා... සඤ්ඤා... සඞ්ඛාරා... විඤ්ඤාණං රජනීයසණ්ඨිතං; තත්‍ර මෙ ඡන්දො පහාතබ්බො. ඉමස්ස ඛ්වාහං, භන්තෙ, භගවතා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස එවං විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාමී''ති.

''සාධු සාධු භික්ඛු! සාධු ඛො ත්වං, භික්ඛු, මයා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාසි. රූපං ඛො, භික්ඛු, රජනීයසණ්ඨිතං; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො. වෙදනා... සඤ්ඤා... සඞ්ඛාරා... විඤ්ඤාණං රජනීයසණ්ඨිතං; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො. ඉමස්ස ඛො, භික්ඛු, මයා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස එවං විත්ථාරෙන අත්ථො දට්ඨබ්බො''ති...පෙ.... අඤ්ඤතරො ච පන සො භික්ඛු අරහතං අහොසීති. අට්ඨමං.

9. රාධසුත්තං

71. සාවත්ථිනිදානං. අථ ඛො ආයස්මා රාධො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි ; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං එතදවොච – ''කථං නු ඛො, භන්තෙ, ජානතො, කථං පස්සතො ඉමස්මිඤ්ච සවිඤ්ඤාණකෙ කායෙ බහිද්ධා ච සබ්බනිමිත්තෙසු අහඞ්කාරමමඞ්කාරමානානුසයා න හොන්තී''ති? ''යං කිඤ්චි, රාධ, රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බං රූපං – 'නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා'ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සති. යා කාචි වෙදනා... යා කාචි සඤ්ඤා... යෙ කෙචි සඞ්ඛාරා... යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං...පෙ.... යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බං විඤ්ඤාණං – 'නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා'ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සති. එවං ඛො, රාධ, ජානතො එවං පස්සතො ඉමස්මිඤ්ච සවිඤ්ඤාණකෙ කායෙ බහිද්ධා ච සබ්බනිමිත්තෙසු අහඞ්කාරමමඞ්කාරමානානුසයා න හොන්තී''ති...පෙ.... අඤ්ඤතරො ච පනායස්මා රාධො අරහතං අහොසීති. නවමං.

10. සුරාධසුත්තං

72. සාවත්ථිනිදානං. අථ ඛො ආයස්මා සුරාධො භගවන්තං එතදවොච – ''කථං නු ඛො, භන්තෙ, ජානතො කථං පස්සතො ඉමස්මිඤ්ච සවිඤ්ඤාණකෙ කායෙ බහිද්ධා ච සබ්බනිමිත්තෙසු අහඞ්කාරමමඞ්කාරමානාපගතං මානසං හොති, විධා සමතික්කන්තං සන්තං සුවිමුත්ත''න්ති? ''යං කිඤ්චි, සුරාධ, රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං...පෙ.... යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බං රූපං – 'නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා'ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දිස්වා අනුපාදාවිමුත්තො හොති. යා කාචි වෙදනා... යා කාචි සඤ්ඤා... යෙ කෙචි සඞ්ඛාරා... යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බං විඤ්ඤාණං – 'නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා'ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දිස්වා අනුපාදාවිමුත්තො හොති. එවං ඛො, සුරාධ, ජානතො එවං පස්සතො ඉමස්මිඤ්ච සවිඤ්ඤාණකෙ කායෙ, බහිද්ධා ච සබ්බනිමිත්තෙසු අහඞ්කාරමමඞ්කාරමානාපගතං මානසං හොති විධා සමතික්කන්තං සන්තං සුවිමුත්ත''න්ති...පෙ.... අඤ්ඤතරො ච පනායස්මා සුරාධො අරහතං අහොසීති. දසමං.

අරහන්තවග්ගො සත්තමො.

තස්සුද්දානං –

උපාදියමඤ්ඤමානා, අථාභිනන්දමානො ච;
අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා ච, අනත්තනීයං රජනීයසණ්ඨිතං;
රාධසුරාධෙන තෙ දසාති.

8. ඛජ්ජනීයවග්ගො

1. අස්සාදසුත්තං

73. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘අස්සුතවා, භික්ඛවෙ, පුථුජ්ජනො රූපස්ස අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං නප්පජානාති. වෙදනාය... සඤ්ඤාය... සඞ්ඛාරානං... විඤ්ඤාණස්ස අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං නප්පජානාති. සුතවා ච ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො රූපස්ස අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං පජානාති. වෙදනා ... සඤ්ඤාය... සඞ්ඛාරානං... විඤ්ඤාණස්ස අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං පජානාතී’’ති. පඨමං.

2. සමුදයසුත්තං

74. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘අස්සුතවා, භික්ඛවෙ, පුථුජ්ජනො රූපස්ස සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං නප්පජානාති. වෙදනාය... සඤ්ඤාය... සඞ්ඛාරානං... විඤ්ඤාණස්ස සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං නප්පජානාති. සුතවා ච ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො රූපස්ස සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං පජානාති. වෙදනාය... සඤ්ඤාය... සඞ්ඛාරානං... විඤ්ඤාණස්ස සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං පජානාතී’’ති. දුතියං.

3. දුතියසමුදයසුත්තං

75. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘සුතවා, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො රූපස්ස සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං පජානාති. වෙදනාය... සඤ්ඤාය... සඞ්ඛාරානං... විඤ්ඤාණස්ස සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං පජානාතී’’ති. තතියං.

4. අරහන්තසුත්තං

76. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘රූපං, භික්ඛවෙ, අනිච්චං. යදනිච්චං තං දුක්ඛං; යං දුක්ඛං තදනත්තා; යදනත්තා තං ‘නෙතං මම , නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං. වෙදනා... සඤ්ඤා... සඞ්ඛාරා... විඤ්ඤාණං අනිච්චං. යදනිච්චං තං දුක්ඛං; යං දුක්ඛං තදනත්තා; යදනත්තා තං ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං’’.

‘‘එවං පස්සං, භික්ඛවෙ, සුතවා අරියසාවකො රූපස්මිම්පි නිබ්බින්දති, වෙදනායපි... සඤ්ඤායපි... සඞ්ඛාරෙසුපි... විඤ්ඤාණස්මිම්පි නිබ්බින්දති. නිබ්බින්දං විරජ්ජති; විරාගා විමුච්චති. විමුත්තස්මිං විමුත්තමිති ඤාණං හොති. ‘ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා’ති පජානාති. යාවතා, භික්ඛවෙ, සත්තාවාසා, යාවතා භවග්ගං, එතෙ අග්ගා, එතෙ සෙට්ඨා ලොකස්මිං යදිදං අරහන්තො’’ති.

ඉදමවොච භගවා. ඉදං වත්වාන සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා –

‘‘සුඛිනො වත අරහන්තො, තණ්හා තෙසං න විජ්ජති;
අස්මිමානො සමුච්ඡින්නො, මොහජාලං පදාලිතං.

‘‘අනෙජං තෙ අනුප්පත්තා, චිත්තං තෙසං අනාවිලං;
ලොකෙ අනුපලිත්තා තෙ, බ්‍රහ්මභූතා අනාසවා.

‘‘පඤ්චක්ඛන්ධෙ පරිඤ්ඤාය, සත්ත සද්ධම්මගොචරා;
පසංසියා සප්පුරිසා, පුත්තා බුද්ධස්ස ඔරසා.

‘‘සත්තරතනසම්පන්නා, තීසු සික්ඛාසු සික්ඛිතා;
අනුවිචරන්ති මහාවීරා, පහීනභයභෙරවා.

‘‘දසහඞ්ගෙහි සම්පන්නා, මහානාගා සමාහිතා;
එතෙ ඛො සෙට්ඨා ලොකස්මිං, තණ්හා තෙසං න විජ්ජති.

‘‘අසෙඛඤාණමුප්පන්නං, අන්තිමොයං [අන්තිමස්ස (ක.)] සමුස්සයො;
යො සාරො බ්‍රහ්මචරියස්ස, තස්මිං අපරපච්චයා.

‘‘විධාසු න විකම්පන්ති, විප්පමුත්තා පුනබ්භවා;
දන්තභූමිමනුප්පත්තා, තෙ ලොකෙ විජිතාවිනො.

‘‘උද්ධං තිරියං අපාචීනං, නන්දී තෙසං න විජ්ජති;
නදන්ති තෙ සීහනාදං, බුද්ධා ලොකෙ අනුත්තරා’’ති. චතුත්ථං;

5. දුතියඅරහන්තසුත්තං

77. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘රූපං, භික්ඛවෙ, අනිච්චං. යදනිච්චං තං දුක්ඛං; යං දුක්ඛං තදනත්තා; යදනත්තා තං ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති…පෙ…. එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං’’.

‘‘එවං පස්සං, භික්ඛවෙ, සුතවා අරියසාවකො රූපස්මිම්පි නිබ්බින්දති, වෙදනායපි… සඤ්ඤායපි… සඞ්ඛාරෙසුපි… විඤ්ඤාණස්මිම්පි නිබ්බින්දති. නිබ්බින්දං විරජ්ජති; විරාගා විමුච්චති. විමුත්තස්මිං විමුත්තමිති ඤාණං හොති. ‘ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා’ති පජානාති. යාවතා, භික්ඛවෙ, සත්තාවාසා, යාවතා භවග්ගං, එතෙ අග්ගා, එතෙ සෙට්ඨා ලොකස්මිං යදිදං අරහන්තො’’ති. පඤ්චමං.

6. සීහසුත්තං

78. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘සීහො, භික්ඛවෙ, මිගරාජා සායන්හසමයං ආසයා නික්ඛමති; ආසයා නික්ඛමිත්වා විජම්භති; විජම්භිත්වා සමන්තා චතුද්දිසා අනුවිලොකෙති; සමන්තා චතුද්දිසා අනුවිලොකෙත්වා තික්ඛත්තුං සීහනාදං නදති; තික්ඛත්තුං සීහනාදං නදිත්වා ගොචරාය පක්කමති. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, තිරච්ඡානගතා පාණා සීහස්ස මිගරඤ්ඤො නදතො සද්දං සුණන්ති; යෙභුය්‍යෙන භයං සංවෙගං සන්තාසං ආපජ්ජන්ති; බිලං බිලාසයා පවිසන්ති; දකං දකාසයා පවිසන්ති; වනං වනාසයා පවිසන්ති; ආකාසං පක්ඛිනො භජන්ති. යෙපි තෙ, භික්ඛවෙ, රඤ්ඤො නාගා ගාමනිගමරාජධානීසු, දළ්හෙහි වරත්තෙහි බද්ධා, තෙපි තානි බන්ධනානි සඤ්ඡින්දිත්වා සම්පදාලෙත්වා භීතා මුත්තකරීසං චජමානා [මොචන්තා (පී. ක.)], යෙන වා තෙන වා පලායන්ති. එවං මහිද්ධිකො ඛො, භික්ඛවෙ, සීහො මිගරාජා තිරච්ඡානගතානං පාණානං, එවං මහෙසක්ඛො, එවං මහානුභාවො’’.

‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යදා තථාගතො ලොකෙ උප්පජ්ජති අරහං සම්මාසම්බුද්ධො විජ්ජාචරණසම්පන්නො සුගතො ලොකවිදූ අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථි සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවා. සො ධම්මං දෙසෙති – ‘ඉති රූපං, ඉති රූපස්ස සමුදයො, ඉති රූපස්ස අත්ථඞ්ගමො; ඉති වෙදනා… ඉති සඤ්ඤා… ඉති සඞ්ඛාරා… ඉති විඤ්ඤාණං, ඉති විඤ්ඤාණස්ස සමුදයො, ඉති විඤ්ඤාණස්ස අත්ථඞ්ගමො’ති. යෙපි තෙ, භික්ඛවෙ, දෙවා දීඝායුකා වණ්ණවන්තො සුඛබහුලා උච්චෙසු විමානෙසු චිරට්ඨිතිකා තෙපි තථාගතස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා යෙභුය්‍යෙන භයං සංවෙගං සන්තාසං ආපජ්ජන්ති – ‘අනිච්චාව කිර, භො, මයං සමානා නිච්චම්හාති අමඤ්ඤිම්හ. අද්ධුවාව කිර, භො, මයං සමානා ධුවම්හාති අමඤ්ඤිම්හ. අසස්සතාව කිර, භො, මයං සමානා සස්සතම්හාති අමඤ්ඤිම්හ. මයම්පි කිර, භො, අනිච්චා අද්ධුවා අසස්සතා සක්කායපරියාපන්නා’ති. එවං මහිද්ධිකො ඛො, භික්ඛවෙ, තථාගතො සදෙවකස්ස ලොකස්ස, එවං මහෙසක්ඛො, එවං මහානුභාවො’’ති. ඉදමවොච භගවා…පෙ…. එතදවොච සත්ථා –

‘‘යදා බුද්ධො අභිඤ්ඤාය, ධම්මචක්කං පවත්තයි;
සදෙවකස්ස ලොකස්ස, සත්ථා අප්පටිපුග්ගලො.

‘‘සක්කායඤ්ච නිරොධඤ්ච, සක්කායස්ස ච සම්භවං;
අරියඤ්චට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං, දුක්ඛූපසමගාමිනං.

‘‘යෙපි දීඝායුකා දෙවා, වණ්ණවන්තො යසස්සිනො;
භීතා සන්තාසමාපාදුං, සීහස්සෙවිතරෙ මිගා.

අවීතිවත්තා සක්කායං, අනිච්චා කිර භො මයං;
සුත්වා අරහතො වාක්‍යං, විප්පමුත්තස්ස තාදිනො’’ති. ඡට්ඨං;

7. ඛජ්ජනීයසුත්තං

79. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරමානා අනුස්සරන්ති සබ්බෙතෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙ අනුස්සරන්ති එතෙසං වා අඤ්ඤතරං. කතමෙ පඤ්ච? ‘එවංරූපො අහොසිං අතීතමද්ධාන’න්ති – ඉති වා හි, භික්ඛවෙ, අනුස්සරමානො රූපංයෙව අනුස්සරති. ‘එවංවෙදනො අහොසිං අතීතමද්ධාන’න්ති – ඉති වා හි, භික්ඛවෙ, අනුස්සරමානො වෙදනංයෙව අනුස්සරති. ‘එවංසඤ්ඤො අහොසිං අතීතමද්ධාන’න්ති… ‘එවංසඞ්ඛාරො අහොසිං අතීතමද්ධාන’න්ති… ‘එවංවිඤ්ඤාණො අහොසිං අතීතමද්ධාන’න්ති – ඉති වා හි, භික්ඛවෙ, අනුස්සරමානො විඤ්ඤාණමෙව අනුස්සරති’’.

‘‘කිඤ්ච, භික්ඛවෙ, රූපං වදෙථ? රුප්පතීති ඛො, භික්ඛවෙ, තස්මා ‘රූප’න්ති වුච්චති. කෙන රුප්පති? සීතෙනපි රුප්පති, උණ්හෙනපි රුප්පති, ජිඝච්ඡායපි රුප්පති, පිපාසායපි රුප්පති, ඩංසමකසවාතාතපසරීසපසම්ඵස්සෙනපි [...

සිරිංසපසමඵස්සෙනපි (සී. පී.)] රුප්පති. රුප්පතීති ඛො, භික්ඛවෙ, තස්මා ‘රූප’න්ති වුච්චති.

‘‘කිඤ්ච, භික්ඛවෙ, වෙදනං වදෙථ? වෙදයතීති ඛො, භික්ඛවෙ, තස්මා ‘වෙදනා’ති වුච්චති. කිඤ්ච වෙදයති? සුඛම්පි වෙදයති, දුක්ඛම්පි වෙදයති, අදුක්ඛමසුඛම්පි වෙදයති. වෙදයතීති ඛො, භික්ඛවෙ, තස්මා ‘වෙදනා’ති වුච්චති.

‘‘කිඤ්ච, භික්ඛවෙ, සඤ්ඤං වදෙථ? සඤ්ජානාතීති ඛො, භික්ඛවෙ, තස්මා ‘සඤ්ඤා’ති වුච්චති. කිඤ්ච සඤ්ජානාති? නීලම්පි සඤ්ජානාති, පීතකම්පි සඤ්ජානාති, ලොහිතකම්පි සඤ්ජානාති, ඔදාතම්පි සඤ්ජානාති. සඤ්ජානාතීති ඛො, භික්ඛවෙ, තස්මා ‘සඤ්ඤා’ති වුච්චති.

‘‘කිඤ්ච , භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරෙ වදෙථ? සඞ්ඛතමභිසඞ්ඛරොන්තීති ඛො, භික්ඛවෙ, තස්මා ‘සඞ්ඛාරා’ති වුච්චති. කිඤ්ච සඞ්ඛතමභිසඞ්ඛරොන්ති? රූපං රූපත්තාය [රූපත්ථාය (ක.)] සඞ්ඛතමභිසඞ්ඛරොන්ති, වෙදනං වෙදනත්තාය සඞ්ඛතමභිසඞ්ඛරොන්ති, සඤ්ඤං සඤ්ඤත්තාය සඞ්ඛතමභිසඞ්ඛරොන්ති, සඞ්ඛාරෙ සඞ්ඛාරත්තාය සඞ්ඛතමභිසඞ්ඛරොන්ති, විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණත්තාය සඞ්ඛතමභිසඞ්ඛරොන්ති. සඞ්ඛතමභිසඞ්ඛරොන්තීති ඛො, භික්ඛවෙ, තස්මා ‘සඞ්ඛාරා’ති වුච්චති.

‘‘කිඤ්ච, භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණං වදෙථ? විජානාතීති ඛො, භික්ඛවෙ, තස්මා ‘විඤ්ඤාණ’න්ති වුච්චති. කිඤ්ච විජානාති? අම්බිලම්පි විජානාති, තිත්තකම්පි විජානාති, කටුකම්පි විජානාති, මධුරම්පි විජානාති, ඛාරිකම්පි විජානාති, අඛාරිකම්පි විජානාති, ලොණිකම්පි විජානාති, අලොණිකම්පි විජානාති. විජානාතීති ඛො, භික්ඛවෙ, තස්මා ‘විඤ්ඤාණ’න්ති වුච්චති.

‘‘තත්‍ර, භික්ඛවෙ, සුතවා අරියසාවකො ඉති පටිසඤ්චික්ඛති – ‘අහං ඛො එතරහි රූපෙන ඛජ්ජාමි. අතීතම්පාහං අද්ධානං එවමෙව රූපෙන ඛජ්ජිං, සෙය්‍යථාපි එතරහි පච්චුප්පන්නෙන රූපෙන ඛජ්ජාමි. අහඤ්චෙව ඛො පන අනාගතං රූපං අභිනන්දෙය්‍යං, අනාගතම්පාහං අද්ධානං එවමෙව රූපෙන ඛජ්ජෙය්‍යං, සෙය්‍යථාපි එතරහි පච්චුප්පන්නෙන රූපෙන ඛජ්ජාමී’ති. සො ඉති පටිසඞ්ඛාය අතීතස්මිං රූපස්මිං අනපෙක්ඛො හොති ; අනාගතං රූපං නාභිනන්දති; පච්චුප්පන්නස්ස රූපස්ස නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නො හොති.

‘‘‘අහං ඛො එතරහි වෙදනාය ඛජ්ජාමි. අතීතම්පාහං අද්ධානං එවමෙව වෙදනාය ඛජ්ජිං, සෙය්‍යථාපි එතරහි පච්චුප්පන්නාය වෙදනාය ඛජ්ජාමි. අහඤ්චෙව ඛො පන අනාගතං වෙදනං අභිනන්දෙය්‍යං; අනාගතම්පාහං අද්ධානං එවමෙව වෙදනාය ඛජ්ජෙය්‍යං, සෙය්‍යථාපි එතරහි පච්චුප්පන්නාය වෙදනාය ඛජ්ජාමී’ති. සො ඉති පටිසඞ්ඛාය අතීතාය වෙදනාය අනපෙක්ඛො හොති; අනාගතං වෙදනං නාභිනන්දති; පච්චුප්පන්නාය වෙදනාය නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නො හොති.

‘‘‘අහං ඛො එතරහි සඤ්ඤාය ඛජ්ජාමි…පෙ…. අහං ඛො එතරහි සඞ්ඛාරෙහි ඛජ්ජාමි. අතීතම්පාහං අද්ධානං එවමෙව සඞ්ඛාරෙහි ඛජ්ජිං, සෙය්‍යථාපි එතරහි පච්චුප්පන්නෙහි සඞ්ඛාරෙහි ඛජ්ජාමීති. අහඤ්චෙව ඛො පන අනාගතෙ සඞ්ඛාරෙ අභිනන්දෙය්‍යං ; අනාගතම්පාහං අද්ධානං එවමෙව සඞ්ඛාරෙහි ඛජ්ජෙය්‍යං, සෙය්‍යථාපි එතරහි පච්චුප්පන්නෙහි සඞ්ඛාරෙහි ඛජ්ජාමී’ති. සො ඉති පටිසඞ්ඛාය අතීතෙසු සඞ්ඛාරෙසු අනපෙක්ඛො හොති; අනාගතෙ සඞ්ඛාරෙ නාභිනන්දති; පච්චුප්පන්නානං සඞ්ඛාරානං නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නො හොති.

‘‘‘අහං ඛො එතරහි විඤ්ඤාණෙන ඛජ්ජාමි. අතීතම්පි අද්ධානං එවමෙව විඤ්ඤාණෙන ඛජ්ජිං, සෙය්‍යථාපි එතරහි පච්චුප්පන්නෙන විඤ්ඤාණෙන ඛජ්ජාමි. අහඤ්චෙව ඛො පන අනාගතං විඤ්ඤාණං අභිනන්දෙය්‍යං; අනාගතම්පාහං අද්ධානං එවමෙව විඤ්ඤාණෙන ඛජ්ජෙය්‍යං, සෙය්‍යථාපි එතරහි පච්චුප්පන්නෙන විඤ්ඤාණෙන ඛජ්ජාමී’ති. සො ඉති පටිසඞ්ඛාය අතීතස්මිං විඤ්ඤාණස්මිං අනපෙක්ඛො හොති; අනාගතං විඤ්ඤාණං නාභිනන්දති; පච්චුප්පන්නස්ස විඤ්ඤාණස්ස නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නො හොති.

‘‘තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං වා තං සුඛං වා’’ති? ‘‘දුක්ඛං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, කල්ලං නු තං සමනුපස්සිතුං – ‘එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘වෙදනා … සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං, දුක්ඛං වා තං සුඛං වා’’ති? ‘‘දුක්ඛං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, කල්ලං නු තං සමනුපස්සිතුං – ‘එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, යං කිඤ්චි රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බං රූපං – ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං. යා කාචි වෙදනා… යා කාචි සඤ්ඤා… යෙ කෙචි සඞ්ඛාරා… යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං…පෙ…. යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බං විඤ්ඤාණං – ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං’’.

‘‘අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො අපචිනාති, නො ආචිනාති; පජහති [නො (සී.)], න උපාදියති; විසිනෙති [නො (සී.)], න උස්සිනෙති; විධූපෙති [නො (සී.)], න සන්ධූපෙති. කිඤ්ච අපචිනාති, නො ආචිනාති? රූපං අපචිනාති,

නො ආචිනාති; වෙදනං ... සඤ්ඤං... සඞ්ඛාරෙ... විඤ්ඤාණං අපචිනාති, නො ආචිනාති. කිඤ්ච පජහති, න උපාදියති? රූපං පජහති, න උපාදියති; වෙදනං... සඤ්ඤං... සඞ්ඛාරෙ... විඤ්ඤාණං පජහති, න උපාදියති. කිඤ්ච විසිනෙති, න උස්සිනෙති? රූපං විසිනෙති, න උස්සිනෙති; වෙදනං... සඤ්ඤං... සඞ්ඛාරෙ... විඤ්ඤාණං විසිනෙති, න උස්සිනෙති. කිඤ්ච විධූපෙති, න සන්ධූපෙති? රූපං විධූපෙති, න සන්ධූපෙති; වෙදනං... සඤ්ඤං... සඞ්ඛාරෙ... විඤ්ඤාණං විධූපෙති, න සන්ධූපෙති.

''එවං පස්සං, භික්ඛවෙ, සුතවා අරියසාවකො රූපස්මිම්පි නිබ්බින්දති, වෙදනායපි... සඤ්ඤායපි... සඞ්ඛාරෙසුපි... විඤ්ඤාණස්මිම්පි නිබ්බින්දති. නිබ්බින්දං විරජ්ජති; විරාගා විමුච්චති. විමුත්තස්මිං විමුත්තමිති ඤාණං හොති. 'ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා'ති පජානාති.

''අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, භික්ඛු නෙවාචිනාති න අපචිනාති, අපචිනිත්වා ඨිතො නෙව පජහති න උපාදියති, පජහිත්වා ඨිතො නෙව විසිනෙති න උස්සිනෙති, විසිනෙත්වා ඨිතො නෙව විධූපෙති න සන්ධූපෙති. විධූපෙත්වා ඨිතො කිඤ්ච නෙවාචිනාති න අපචිනාති? අපචිනිත්වා ඨිතො රූපං නෙවාචිනාති න අපචිනාති; අපචිනිත්වා ඨිතො වෙදනං... සඤ්ඤං... සඞ්ඛාරෙ... විඤ්ඤාණං නෙවාචිනාති න අපචිනාති. අපචිනිත්වා ඨිතො කිඤ්ච නෙව පජහති න උපාදියති? පජහිත්වා ඨිතො රූපං නෙව පජහති න උපාදියති; පජහිත්වා ඨිතො වෙදනං... සඤ්ඤං... සඞ්ඛාරෙ... විඤ්ඤාණං නෙව පජහති න උපාදියති. පජහිත්වා ඨිතො කිඤ්ච නෙව විසිනෙති න උස්සිනෙති? විසිනෙත්වා ඨිතො රූපං නෙව විසිනෙති න උස්සිනෙති; විසිනෙත්වා ඨිතො වෙදනං... සඤ්ඤං... සඞ්ඛාරෙ... විඤ්ඤාණං නෙව විසිනෙති න උස්සිනෙති. විසිනෙත්වා ඨිතො කිඤ්ච නෙව විධූපෙති න සන්ධූපෙති? විධූපෙත්වා ඨිතො රූපං නෙව විධූපෙති න සන්ධූපෙති; විධූපෙත්වා ඨිතො වෙදනං... සඤ්ඤං... සඞ්ඛාරෙ... විඤ්ඤාණං නෙව විධූපෙති න සන්ධූපෙති. විධූපෙත්වා ඨිතො එවංවිමුත්තචිත්තං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛුං සඉන්දා දෙවා සබ්‍රහ්මකා සපජාපතිකා ආරකාව නමස්සන්ති –

''නමො තෙ පුරිසාජඤ්ඤ, නමො තෙ පුරිසුත්තම;
යස්ස තෙ නාභිජානාම, යම්පි නිස්සාය ඣායසී''ති. සත්තමං;

8. පිණ්ඩොල්‍යසුත්තං

80. එකං සමයං භගවා සක්කෙසු විහරති කපිලවත්ථුස්මිං නිග්‍රොධාරාමෙ. අථ ඛො භගවා කිස්මිඤ්චිදෙව පකරණෙ භික්ඛුසඞ්ඝං පණාමෙත්වා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය කපිලවත්ථුං පිණ්ඩාය පාවිසි. කපිලවත්ථුස්මිං පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො යෙන මහාවනං තෙනුපසඞ්කමි දිවාවිහාරාය . මහාවනං අජ්ඣොගාහෙත්වා බෙලුවලට්ඨිකාය මූලෙ දිවාවිහාරං නිසීදි.

අථ ඛො භගවතො රහොගතස්ස පටිසල්ලීනස්ස එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදි – ''මයා ඛො භික්ඛුසඞ්ඝො පබාළ්හො. සන්තෙත්ථ භික්ඛූ නවා අචිරපබ්බජිතා අධුනාගතා ඉමං ධම්මවිනයං. තෙසං මමං අපස්සන්තානං සියා අඤ්ඤථත්තං සියා විපරිණාමො. සෙය්‍යථාපි නාම වච්ඡස්ස තරුණස්ස මාතරං අපස්සන්තස්ස සියා අඤ්ඤථත්තං සියා විපරිණාමො, එවමෙව සන්තෙත්ථ භික්ඛූ නවා අචිරපබ්බජිතා අධුනාගතා ඉමං ධම්මවිනයං තෙසං මමං අපස්සන්තානං සියා අඤ්ඤථත්තං සියා විපරිණාමො. සෙය්‍යථාපි නාම බීජානං තරුණානං උදකං අලභන්තානං සියා අඤ්ඤථත්තං සියා විපරිණාමො, එවමෙව සන්තෙත්ථ...පෙ.... තෙසං මමං අලභන්තානං දස්සනාය සියා අඤ්ඤථත්තං සියා විපරිණාමො. යංනූනාහං යථෙව මයා පුබ්බෙ භික්ඛුසඞ්ඝො අනුග්ගහිතො, එවමෙව එතරහි අනුග්ගණ්හෙය්‍යං භික්ඛුසඞ්ඝ''න්ති.

අථ ඛො බ්‍රහ්මා සහම්පති භගවතො චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය – සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරිසො සමිඤ්ජිතං [සම්මිඤ්ජිතං (සී. ස්‍යා. කං. පී.)] වා බාහං පසාරෙය්‍ය පසාරිතං වා බාහං සමිඤ්ජෙය්‍ය එවමෙව – බ්‍රහ්මලොකෙ අන්තරහිතො භගවතො පුරතො පාතුරහොසි. අථ ඛො බ්‍රහ්මා සහම්පති එකංසං උත්තරාසඞ්ගං කරිත්වා යෙන භගවා තෙනඤ්ජලිං පණාමෙත්වා භගවන්තං එතදවොච – ''එවමෙතං, භගවා; එවමෙතං, සුගත ! භගවතො, භන්තෙ, භික්ඛුසඞ්ඝො පබාළ්හො. සන්තෙත්ථ භික්ඛූ නවා අචිරපබ්බජිතා අධුනාගතා ඉමං ධම්මවිනයං. තෙසං භගවන්තං අපස්සන්තානං සියා අඤ්ඤථත්තං සියා විපරිණාමො. සෙය්‍යථාපි නාම වච්ඡස්ස තරුණස්ස මාතරං අපස්සන්තස්ස සියා අඤ්ඤථත්තං සියා විපරිණාමො, එවමෙව සන්තෙත්ථ භික්ඛූ නවා අචිරපබ්බජිතා අධුනාගතා ඉමං ධම්මවිනයං තෙසං භගවන්තං අපස්සන්තානං සියා අඤ්ඤථත්තං සියා විපරිණාමො. සෙය්‍යථාපි නාම බීජානං තරුණානං උදකං අලභන්තානං සියා අඤ්ඤථත්තං සියා විපරිණාමො, එවමෙව සන්තෙත්ථ භික්ඛූ නවා අචිරපබ්බජිතා අධුනාගතා ඉමං ධම්මවිනයං, තෙසං භගවන්තං අලභන්තානං දස්සනාය සියා අඤ්ඤථත්තං සියා විපරිණාමො. අභිනන්දතු, භන්තෙ, භගවා භික්ඛුසඞ්ඝං; අභිවදතු, භන්තෙ, භගවා භික්ඛුසඞ්ඝං. යථෙව භගවතා පුබ්බෙ භික්ඛුසඞ්ඝො අනුග්ගහිතො, එවමෙව එතරහි අනුග්ගණ්හාතු භික්ඛුසඞ්ඝ''න්ති.

අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හීභාවෙන. අථ ඛො බ්‍රහ්මා සහම්පති භගවතො අධිවාසනං විදිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා තත්ථෙවන්තරධායි.

අථ ඛො භගවා සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො යෙන නිග්‍රොධාරාමො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. නිසජ්ජ ඛො භගවා තථාරූපං ඉද්ධාභිසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛාසි [අභිසඞ්ඛාරෙසි (සයා. කං.), අභිසඞ්ඛායි (පී.), අභිසඞ්ඛරොති (ක.)] යථා තෙ භික්ඛූ (එකද්වීහිකාය සාරජ්ජමානරූපා යෙනාහං [යෙන භගවා (?)] තෙනුපසඞ්කමෙය්‍යුං. තෙපි භික්ඛූ) [( ) සී. සයා. කං. පොත්ථකෙසු නත්ථි] එකද්වීහිකාය සාරජ්ජමානරූපා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නෙ ඛො තෙ භික්ඛූ භගවා එතදවොච –

''අන්තමිදං, භික්ඛවෙ, ජීවිකානං යදිදං පිණ්ඩොල්‍යං. අභිසාපොයං, භික්ඛවෙ, ලොකස්මිං පිණ්ඩොලො විචරසි පත්තපාණීති. තඤ්ච ඛො එතං, භික්ඛවෙ, කුලපුත්තා උපෙන්ති අත්ථවසිකා, අත්ථවසං පටිච්ච; නෙව රාජාභිනීතා, න චොරාභිනීතා, න ඉණට්ටා, න භයට්ටා, න ආජීවිකාපකතා; අපි ච ඛො ඔතිණ්ණාම්හ ජාතියා ජරාය මරණෙන සොකෙහි පරිදෙවෙහි දුක්ඛෙහි දොමනස්සෙහි උපායාසෙහි දුක්ඛොතිණ්ණා දුක්ඛපරෙතා අප්පෙව නාම ඉමස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස අන්තකිරියා පඤ්ඤායෙථාති.

''එවං පබ්බජිතො චායං, භික්ඛවෙ, කුලපුත්තො. සො ච හොති අභිජ්ඣාලු කාමෙසු තිබ්බසාරාගො බ්‍යාපන්නචිත්තො පදුට්ඨමනසඞ්කප්පො මුට්ඨස්සති අසම්පජානො අසමාහිතො විබ්භන්තචිත්තො පාකතින්ද්‍රියො. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ , ඡවාලාතං උභතොපදිත්තං මජ්ඣෙ ගූථගතං, නෙව ගාමෙ කට්ඨත්ථං ඵරති, නාරඤ්ඤෙ කට්ඨත්ථං ඵරති. තථූපමාහං, භික්ඛවෙ, ඉමං පුග්ගලං වදාමි ගිහිභොගා ච පරිහීනො, සාමඤ්ඤත්ථඤ්ච න පරිපූරෙති.

''තයොමෙ, භික්ඛවෙ, අකුසලවිතක්කා – කාමවිතක්කො, බ්‍යාපාදවිතක්කො, විහිංසාවිතක්කො. ඉමෙ ච භික්ඛවෙ, තයො අකුසලවිතක්කා ක්ව අපරිසෙසා නිරුජ්ඣන්ති? චතූසු වා සතිපට්ඨානෙසු සුප්පතිට්ඨිතචිත්තස්ස විහරතො අනිමිත්තං වා සමාධිං භාවයතො. යාවඤ්චිදං, භික්ඛවෙ, අලමෙව අනිමිත්තො සමාධි භාවෙතුං. අනිමිත්තො, භික්ඛවෙ, සමාධි භාවිතො බහුලීකතො මහප්ඵලො හොති මහානිසංසො.

''ද්වෙමා, භික්ඛවෙ, දිට්ඨියො – භවදිට්ඨි ච විභවදිට්ඨි ච. තත්‍ර ඛො, භික්ඛවෙ, සුතවා අරියසාවකො ඉති පටිසඤ්චික්ඛති – 'අත්ථි නු ඛො තං කිඤ්චි ලොකස්මිං යමහං උපාදියමානො න වජ්ජවා අස්ස'න්ති? සො එවං පජානාති – 'නත්ථි නු ඛො තං කිඤ්චි ලොකස්මිං යමහං උපාදියමානො න වජ්ජවා අස්සං. අහඤ්හි රූපඤ්ඤෙව උපාදියමානො උපාදියෙය්‍යං වෙදනඤ්ඤෙව... සඤ්ඤඤ්ඤෙව... සඞ්ඛාරෙයෙව විඤ්ඤාණඤ්ඤෙව උපාදියමානො උපාදියෙය්‍යං. තස්ස මෙ අස්ස [අයං (ක.)] උපාදානපච්චයා භවො; භවපච්චයා ජාති; ජාතිපච්චයා ජරාමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා සම්භවෙය්‍යුං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො අස්සා'''ති.

''තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා''ති? ''අනිච්චං, භන්තෙ''. ''යං පනානිච්චං දුක්ඛං වා තං සුඛං වා''ති? ''දුක්ඛං, භන්තෙ''. ''යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං කල්ලං නු තං සමනුපස්සිතුං – 'එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා'''ති? ''නො හෙතං, භන්තෙ''. ''වෙදනා... සඤ්ඤා... සඞ්ඛාරා... විඤ්ඤාණං...පෙ. ... තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, එවං පස්සං... නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී''ති. අට්ඨමං.

9. පාලිලෙය්‍යසුත්තං

81. එකං සමයං භගවා කොසම්බියං විහරති ඝොසිතාරාමෙ. අථ ඛො භගවා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය කොසම්බිං පිණ්ඩාය පාවිසි. කොසම්බියං පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො සාමං සෙනාසනං සංසාමෙත්වා පත්තචීවරමාදාය අනාමන්තෙත්වා උපට්ඨාකෙ අනපලොකෙත්වා භික්ඛුසඞ්ඝං එකො අදුතියො චාරිකං පක්කාමි.

අථ ඛො අඤ්ඤතරො භික්ඛු අචිරපක්කන්තස්ස භගවතො යෙනායස්මා ආනන්දො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං ආනන්දං එතදවොච – ''එසාවුසො, ආනන්ද, භගවා සාමං සෙනාසනං සංසාමෙත්වා පත්තචීවරමාදාය අනාමන්තෙත්වා උපට්ඨාකෙ අනපලොකෙත්වා භික්ඛුසඞ්ඝං එකො අදුතියො චාරිකං පක්කන්තො''ති. ''යස්මිං, ආවුසො, සමයෙ භගවා සාමං සෙනාසනං සංසාමෙත්වා පත්තචීවරමාදාය අනාමන්තෙත්වා උපට්ඨාකෙ අනපලොකෙත්වා භික්ඛුසඞ්ඝං එකො අදුතියො චාරිකං පක්කමති, එකොව භගවා තස්මිං සමයෙ විහරිතුකාමො හොති; න භගවා තස්මිං සමයෙ කෙනචි අනුබන්ධිතබ්බො හොතී''ති.

අථ ඛො භගවා අනුපුබ්බෙන චාරිකං චරමානො යෙන පාලිලෙය්‍යකං [පාරිලෙය්‍යකං (සී. පී.)] තදවසරි. තත්‍ර සුදං භගවා පාලිලෙය්‍යකෙ විහරති භද්දසාලමූලෙ. අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛූ යෙනායස්මා ආනන්දො තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මතා ආනන්දෙන සද්ධිං සම්මොදිංසු. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නා ඛො තෙ භික්ඛූ ආයස්මන්තං ආනන්දං එතදවොචුං – ''චිරස්සුතා ඛො නො, ආවුසො ආනන්ද, භගවතො සම්මුඛා ධම්මී කථා; ඉච්ඡාම මයං, ආවුසො ආනන්ද, භගවතො සම්මුඛා ධම්මිං කථං සොතු''න්ති.

අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො තෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං යෙන පාලිලෙය්‍යකං භද්දසාලමූලං යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නෙ ඛො තෙ භික්ඛූ

හගවා ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙසි සමාදපෙසි සමුත්තෙජෙසි සම්පහංසෙසි. තෙන ඛො පන සමයෙන අඤ්ඤතරස්ස භික්ඛුනො එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදි – ''කථං නු ඛො ජානතො කථං පස්සතො අනන්තරා ආසවානං ඛයො හොතී''ති? අථ ඛො හගවා තස්ස භික්ඛුනො චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ''විචයසො දෙසිතො, භික්ඛවෙ, මයා ධම්මො; විචයසො දෙසිතා චත්තාරො සතිපට්ඨානා; විචයසො දෙසිතා චත්තාරො සම්මප්පධානා; විචයසො දෙසිතා චත්තාරො ඉද්ධිපාදා; විචයසො දෙසිතානි පඤ්චින්ද්‍රියානි; විචයසො දෙසිතානි පඤ්ච බලානි; විචයසො දෙසිතා සත්තබොජ්ඣඞ්ගා; විචයසො දෙසිතො අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො. එවං විචයසො දෙසිතො, භික්ඛවෙ, මයා ධම්මො. එවං විචයසො දෙසිතෙ ඛො, භික්ඛවෙ, මයා ධම්මෙ අථ ච පනිධෙකච්චස්ස භික්ඛුනො එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදි – 'කථං නු ඛො ජානතො කථං පස්සතො අනන්තරා ආසවානං ඛයො හොතී'''ති?

''කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, ජානතො කථං පස්සතො අනන්තරා ආසවානං ඛයො හොති? ඉධ භික්ඛවෙ, අස්සුතවා පුථුජ්ජනො අරියානං අදස්සාවී අරියධම්මස්ස අකොවිදො අරියධම්මෙ අවිනීතො, සප්පුරිසානං අදස්සාවී සප්පුරිසධම්මස්ස අකොවිදො සප්පුරිසධම්මෙ අවිනීතො රූපං අත්තතො සමනුපස්සති. යා ඛො පන සා, භික්ඛවෙ, සමනුපස්සනා සඞ්ඛාරො සො. සො පන සඞ්ඛාරො කිංනිදානො කිංසමුදයො කිංජාතිකො කිංපභවො? අවිජ්ජාසම්ඵස්සජෙන, භික්ඛවෙ, වෙදයිතෙන ඵුට්ඨස්ස අස්සුතවතො පුථුජ්ජනස්ස උප්පන්නා තණ්හා; තතොජො සො සඞ්ඛාරො. ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, සොපි සඞ්ඛාරො අනිච්චො සඞ්ඛතො පටිච්චසමුප්පන්නො. සාපි තණ්හා අනිච්චා සඞ්ඛතා පටිච්චසමුප්පන්නා. සාපි වෙදනා අනිච්චා සඞ්ඛතා පටිච්චසමුප්පන්නා. සොපි ඵස්සො අනිච්චො සඞ්ඛතො පටිච්චසමුප්පන්නො. සාපි අවිජ්ජා අනිච්චා සඞ්ඛතා පටිච්චසමුප්පන්නා . එවම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, ජානතො එවං පස්සතො අනන්තරා ආසවානං ඛයො හොති.

''න හෙව ඛො රූපං අත්තතො සමනුපස්සති; අපි ච ඛො රූපවන්තං අත්තානං සමනුපස්සති. යා ඛො පන සා, භික්ඛවෙ, සමනුපස්සනා සඞ්ඛාරො සො. සො පන සඞ්ඛාරො කිංනිදානො කිංසමුදයො කිංජාතිකො කිංපභවො? අවිජ්ජාසම්ඵස්සජෙන, භික්ඛවෙ, වෙදයිතෙන ඵුට්ඨස්ස අස්සුතවතො පුථුජ්ජනස්ස උප්පන්නා තණ්හා; තතොජො සො සඞ්ඛාරො. ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, සොපි සඞ්ඛාරො අනිච්චො සඞ්ඛතො පටිච්චසමුප්පන්නො. සාපි තණ්හා... සාපි වෙදනා... සොපි ඵස්සො... සාපි අවිජ්ජා අනිච්චා සඞ්ඛතා පටිච්චසමුප්පන්නා. එවම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, ජානතො එවං පස්සතො අනන්තරා ආසවානං ඛයො හොති.

''න හෙව ඛො රූපං අත්තතො සමනුපස්සති, න රූපවන්තං අත්තානං සමනුපස්සති; අපි ච ඛො අත්තනි රූපං සමනුපස්සති. යා ඛො පන සා, භික්ඛවෙ , සමනුපස්සනා සඞ්ඛාරො සො. සො පන සඞ්ඛාරො කිංනිදානො කිංසමුදයො කිංජාතිකො කිංපභවො? අවිජ්ජාසම්ඵස්සජෙන, භික්ඛවෙ, වෙදයිතෙන ඵුට්ඨස්ස අස්සුතවතො පුථුජ්ජනස්ස උප්පන්නා තණ්හා; තතොජො සො සඞ්ඛාරො. ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, සොපි සඞ්ඛාරො අනිච්චො සඞ්ඛතො පටිච්චසමුප්පන්නො. සාපි තණ්හා... සාපි වෙදනා... සොපි ඵස්සො... සාපි අවිජ්ජා අනිච්චා සඞ්ඛතා පටිච්චසමුප්පන්නා. එවම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, ජානතො එවං පස්සතො අනන්තරා ආසවානං ඛයො හොති.

''න හෙව ඛො රූපං අත්තතො සමනුපස්සති, න රූපවන්තං අත්තානං සමනුපස්සති, න අත්තනි රූපං සමනුපස්සති; අපි ච ඛො රූපස්මිං අත්තානං සමනුපස්සති. යා ඛො පන සා, භික්ඛවෙ, සමනුපස්සනා සඞ්ඛාරො සො. සො පන සඞ්ඛාරො කිංනිදානො කිංසමුදයො කිංජාතිකො කිංපභවො? අවිජ්ජාසම්ඵස්සජෙන, භික්ඛවෙ, වෙදයිතෙ ඵුට්ඨස්ස අස්සුතවතො පුථුජ්ජනස්ස උප්පන්නා තණ්හා; තතොජො සො සඞ්ඛාරො. ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, සොපි සඞ්ඛාරො අනිච්චො සඞ්ඛතො පටිච්චසමුප්පන්නො. සාපි තණ්හා ... සාපි වෙදනා... සොපි ඵස්සො... සාපි අවිජ්ජා අනිච්චා සඞ්ඛතා පටිච්චසමුප්පන්නා. එවම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, ජානතො...පෙ.... ආසවානං ඛයො හොති.

''න හෙව ඛො රූපං අත්තතො සමනුපස්සති, න රූපවන්තං අත්තානං, න අත්තනි රූපං, න රූපස්මිං අත්තානං සමනුපස්සති; අපි ච ඛො වෙදනං අත්තතො සමනුපස්සති, අපි ච ඛො වෙදනාවන්තං අත්තානං සමනුපස්සති, අපි ච ඛො අත්තනි වෙදනං සමනුපස්සති, අපි ච ඛො වෙදනාය අත්තානං සමනුපස්සති; අපි ච ඛො සඤ්ඤං... අපි ච ඛො සඞ්ඛාරෙ අත්තතො සමනුපස්සති, අපි ච ඛො සඞ්ඛාරවන්තං අත්තානං සමනුපස්සති, අපි ච ඛො අත්තනි සඞ්ඛාරෙ සමනුපස්සති, අපි ච ඛො සඞ්ඛාරෙසු අත්තානං සමනුපස්සති; අපි ච ඛො විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති, අපි ච ඛො විඤ්ඤාණවන්තං අත්තානං, අපි ච ඛො අත්තනි විඤ්ඤාණං, අපි ච ඛො විඤ්ඤාණස්මිං අත්තානං සමනුපස්සති. යා ඛො පන සා, භික්ඛවෙ, සමනුපස්සනා සඞ්ඛාරො සො. සො පන සඞ්ඛාරො කිංනිදානො...පෙ.... කිංපභවො? අවිජ්ජාසම්ඵස්සජෙන, භික්ඛවෙ, වෙදයිතෙ ඵුට්ඨස්ස අස්සුතවතො පුථුජ්ජනස්ස උප්පන්නා තණ්හා; තතොජො සො සඞ්ඛාරො. ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, සොපි සඞ්ඛාරො අනිච්චො සඞ්ඛතො පටිච්චසමුප්පන්නො. සාපි තණ්හා... සාපි වෙදනා... සොපි ඵස්සො ... සාපි අවිජ්ජා අනිච්චා සඞ්ඛතා පටිච්චසමුප්පන්නා. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, ජානතො එවං පස්සතො අනන්තරා ආසවානං ඛයො හොති.

''න හෙව ඛො රූපං අත්තතො සමනුපස්සති, න වෙදනං අත්තතො සමනුපස්සති, න සඤ්ඤං... න සඞ්ඛාරෙ... න විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති; අපි ච ඛො එවංදිට්ඨී හොති – 'සො අත්තා සො ලොකො, සො පෙච්ච භවිස්සාමි නිච්චො ධුවො සස්සතො අවිපරිණාමධම්මො'ති. යා ඛො පන සා, භික්ඛවෙ, සස්සතදිට්ඨි සඞ්ඛාරො සො.

සො පන සඞ්ඛාරො කිංනිදානො…පෙ…. එවම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, ජානතො එවං පස්සතො අනන්තරා ආසවානං ඛයො හොති.

‘‘න හෙව ඛො රූපං අත්තතො සමනුපස්සති, න වෙදනං … න සඤ්ඤං… න සඞ්ඛාරෙ… න විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති; නාපි එවංදිට්ඨි හොති – ‘සො අත්තා සො ලොකො, සො පෙච්ච භවිස්සාමි නිච්චො ධුවො සස්සතො අවිපරිණාමධම්මො’ති. අපි ච ඛො එවංදිට්ඨි හොති – ‘නො චස්සං නො ච මෙ සියා නාභවිස්සං න මෙ භවිස්සතී’ති. යා ඛො පන සා, භික්ඛවෙ, උච්ඡෙදදිට්ඨි සඞ්ඛාරො සො. සො පන සඞ්ඛාරො කිංනිදානො කිංසමුදයො කිංජාතිකො කිංපභවො? අවිජ්ජාසම්ඵස්සජෙන, භික්ඛවෙ, වෙදයිතෙන ඵුට්ඨස්ස අස්සුතවතො පුථුජ්ජනස්ස උප්පන්නා තණ්හා; තතොජො සො සඞ්ඛාරො. ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, සොපි සඞ්ඛාරො අනිච්චො…පෙ…. එවම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, ජානතො එවං පස්සතො අනන්තරා ආසවානං ඛයො හොති.

‘‘න හෙව ඛො රූපං අත්තතො සමනුපස්සති, න වෙදනං… න සඤ්ඤං… න සඞ්ඛාරෙ… න විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති…පෙ…. න විඤ්ඤාණස්මිං අත්තතො සමනුපස්සති, නාපි එවංදිට්ඨි හොති – ‘සො අත්තා සො ලොකො, සො පෙච්ච භවිස්සාමි නිච්චො ධුවො සස්සතො අවිපරිණාමධම්මො’ති; නාපි එවංදිට්ඨි හොති – ‘නො චස්සං නො ච මෙ සියා නාභවිස්සං න මෙ භවිස්සතී’ති; අපි ච ඛො කඞ්ඛී හොති විචිකිච්ඡී අනිට්ඨඞ්ගතො සද්ධම්මෙ. යා ඛො පන සා, භික්ඛවෙ, කඞ්ඛිතා විචිකිච්ඡිතා අනිට්ඨඞ්ගතතා සද්ධම්මෙ සඞ්ඛාරො සො. සො පන සඞ්ඛාරො කිංනිදානො කිංසමුදයො කිංජාතිකො කිංපභවො? අවිජ්ජාසම්ඵස්සජෙන, භික්ඛවෙ, වෙදයිතෙන ඵුට්ඨස්ස අස්සුතවතො පුථුජ්ජනස්ස උප්පන්නා තණ්හා; තතොජො සො සඞ්ඛාරො. ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, සොපි සඞ්ඛාරො අනිච්චො සඞ්ඛතො පටිච්චසමුප්පන්නො. සාපි තණ්හා අනිච්චා සඞ්ඛතා පටිච්චසමුප්පන්නා. සාපි වෙදනා අනිච්චා සඞ්ඛතා පටිච්චසමුප්පන්නා. සොපි ඵස්සො අනිච්චො සඞ්ඛතො පටිච්චසමුප්පන්නො. සාපි අවිජ්ජා අනිච්චා සඞ්ඛතා පටිච්චසමුප්පන්නා. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, ජානතො එවං පස්සතො අනන්තරා ආසවානං ඛයො හොතී’’ති. නවමං.

10. පුණ්ණමසුත්තං

82. එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති පුබ්බාරාමෙ මිගාරමාතුපාසාදෙ මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං. තෙන ඛො පන සමයෙන භගවා තදහුපොසථෙ පන්නරසෙ පුණ්ණාය පුණ්ණමාය රත්තියා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො අබ්භොකාසෙ නිසින්නො හොති.

අථ ඛො අඤ්ඤතරො භික්ඛු උට්ඨායාසනා එකංසං උත්තරාසඞ්ගං කරිත්වා යෙන භගවා තෙනඤ්ජලිං පණාමෙත්වා භගවන්තං එතදවොච – ‘‘පුච්ඡෙය්‍යාහං, භන්තෙ, භගවන්තං කිඤ්චිදෙව [කඤ්චිදෙව (?)] දෙසං, සචෙ මෙ භගවා ඔකාසං කරොති පඤ්හස්ස වෙය්‍යාකරණායා’’ති? ‘‘තෙන හි ත්වං, භික්ඛු, සකෙ ආසනෙ නිසීදිත්වා පුච්ඡ යදාකඞ්ඛසී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො සො භික්ඛු භගවතො පටිස්සුත්වා සකෙ ආසනෙ නිසීදිත්වා භගවන්තං එතදවොච – ‘‘ඉමෙ නු ඛො, භන්තෙ, පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා, සෙය්‍යථිදං – රූපුපාදානක්ඛන්ධො, වෙදනුපාදානක්ඛන්ධො, සඤ්ඤුපාදානක්ඛන්ධො, සඞ්ඛාරුපාදානක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො’’ති.

‘‘ඉමෙ ඛො පන, භික්ඛු, පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා; සෙය්‍යථිදං – රූපුපාදානක්ඛන්ධො…පෙ…. විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො’’ති. ‘‘සාධු, භන්තෙ’’ති ඛො සො භික්ඛු භගවතො භාසිතං අභිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වා භගවන්තං උත්තරිං පඤ්හං අපුච්ඡි –

‘‘ඉමෙ ඛො පන, භන්තෙ, පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා කිංමූලකා’’ති? ‘‘ඉමෙ ඛො, භික්ඛු, පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා ඡන්දමූලකා’’ති…පෙ…. තඤ්ඤෙව නු ඛො, භන්තෙ, උපාදානං තෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා උදාහු අඤ්ඤත්‍ර පඤ්චහි උපාදානක්ඛන්ධෙහි උපාදානන්ති? ‘‘න ඛො, භික්ඛු, තඤ්ඤෙව උපාදානං තෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා නාපි අඤ්ඤත්‍ර පඤ්චහි උපාදානක්ඛන්ධෙහි උපාදානං, අපි ච යො තත්ථ ඡන්දරාගො තං තත්ථ උපාදාන’’න්ති. ‘‘සාධු, භන්තෙ’’ති ඛො සො භික්ඛු…පෙ…. උත්තරිං පඤ්හං අපුච්ඡි –

‘‘සියා පන, භන්තෙ, පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙසු ඡන්දරාගවෙමත්තතා’’ති? ‘‘සියා, භික්ඛූ’’ති භගවා අවොච – ‘‘ඉධ, භික්ඛු, එකච්චස්ස එවං හොති – ‘එවංරූපො සියං අනාගතමද්ධානං, එවංවෙදනො සියං අනාගතමද්ධානං, එවංසඤ්ඤො සියං අනාගතමද්ධානං, එවංසඞ්ඛාරො සියං අනාගතමද්ධානං , එවංවිඤ්ඤාණො සියං අනාගතමද්ධාන’න්ති. එවං ඛො, භික්ඛු, සියා පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙසු ඡන්දරාගවෙමත්තතා’’ති? ‘‘සාධු, භන්තෙ’’ති ඛො සො භික්ඛු…පෙ…. උත්තරිං පඤ්හං අපුච්ඡි –

‘‘කිත්තාවතා නු ඛො, භන්තෙ, ඛන්ධානං ඛන්ධාධිවචන’’න්ති? ‘‘යං කිඤ්චි, භික්ඛු, රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, අයං වුච්චති රූපක්ඛන්ධො. යා කාචි වෙදනා… යා කාචි සඤ්ඤා … යෙ කෙචි සඞ්ඛාරා… යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, අයං වුච්චති විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො. එත්තාවතා ඛො, භික්ඛු, ඛන්ධානං ඛන්ධාධිවචන’’න්ති. ‘‘සාධු, භන්තෙ’’ති ඛො සො භික්ඛු…පෙ…. අපුච්ඡි –

‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, හෙතු කො පච්චයො රූපක්ඛන්ධස්ස පඤ්ඤාපනාය; කො හෙතු කො පච්චයො වෙදනාක්ඛන්ධස්ස පඤ්ඤාපනාය; කො හෙතු කො පච්චයො සඤ්ඤාක්ඛන්ධස්ස පඤ්ඤාපනාය; කො හෙතු කො පච්චයො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධස්ස පඤ්ඤාපනාය; කො හෙතු කො පච්චයො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධස්ස පඤ්ඤාපනායා’’ති? ‘‘චත්තාරො ඛො, භික්ඛු, මහාභූතා හෙතු, චත්තාරො මහාභූතා පච්චයො රූපක්ඛන්ධස්ස පඤ්ඤාපනාය. ඵස්සො හෙතු ඵස්සො පච්චයො වෙදනාක්ඛන්ධස්ස පඤ්ඤාපනාය. ඵස්සො හෙතු ඵස්සො පච්චයො සඤ්ඤාක්ඛන්ධස්ස පඤ්ඤාපනාය. ඵස්සො හෙතු , ඵස්සො පච්චයො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධස්ස පඤ්ඤාපනාය. නාමරූපං හෙතු, නාමරූපං පච්චයො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධස්ස පඤ්ඤාපනායා’’ති. ‘‘සාධු, භන්තෙ’’ති ඛො සො භික්ඛු…පෙ.… අපුච්ඡි –

‘‘කථං නු ඛො, භන්තෙ, සක්කායදිට්ඨි හොතී’’ති? ‘‘ඉධ, භික්ඛු, අස්සුතවා පුථුජ්ජනො අරියානං අදස්සාවී අරියධම්මස්ස අකොවිදො අරියධම්මෙ අවිනීතො, සප්පුරිසානං අදස්සාවී සප්පුරිසධම්මස්ස අකොවිදො සප්පුරිසධම්මෙ අවිනීතො රූපං අත්තතො සමනුපස්සති, රූපවන්තං වා අත්තානං; අත්තනි වා රූපං, රූපස්මිං වා අත්තානං; වෙදනං… සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ… විඤ්ඤාණං… අත්තතො සමනුපස්සති, විඤ්ඤාණවන්තං වා අත්තානං; අත්තනි වා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණස්මිං වා අත්තානං. එවං ඛො, භික්ඛු, සක්කායදිට්ඨි හොතී’’ති. ‘‘සාධු, භන්තෙ’’ති ඛො සො භික්ඛු…පෙ.… අපුච්ඡි –

‘‘කථං පන, භන්තෙ, සක්කායදිට්ඨි න හොතී’’ති? ‘‘ඉධ, භික්ඛු, සුතවා අරියසාවකො අරියානං දස්සාවී අරියධම්මස්ස කොවිදො අරියධම්මෙ සුවිනීතො, සප්පුරිසානං දස්සාවී සප්පුරිසධම්මස්ස කොවිදො සප්පුරිසධම්මෙ සුවිනීතො න රූපං අත්තතො සමනුපස්සති, න රූපවන්තං වා අත්තානං; න අත්තනි වා රූපං, න රූපස්මිං වා අත්තානං; න වෙදනං… න සඤ්ඤං… න සඞ්ඛාරෙ… න විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති, න විඤ්ඤාණවන්තං වා අත්තානං; න අත්තනි වා විඤ්ඤාණං, න විඤ්ඤාණස්මිං වා අත්තානං. එවං ඛො, භික්ඛු, සක්කායදිට්ඨි න හොතී’’ති. ‘‘සාධු , භන්තෙ’’ති ඛො සො භික්ඛු…පෙ.… අපුච්ඡි –

‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, රූපස්ස අස්සාදො, කො ආදීනවො, කිං නිස්සරණං; කො වෙදනාය… කො සඤ්ඤාය… කො සඞ්ඛාරානං… කො විඤ්ඤාණස්ස අස්සාදො, කො ආදීනවො, කිං නිස්සරණ’’න්ති? ‘‘යං ඛො, භික්ඛු, රූපං පටිච්ච උප්පජ්ජති සුඛං සොමනස්සං – අයං රූපස්ස අස්සාදො. යං රූපං අනිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං – අයං රූපස්ස ආදීනවො. යො රූපස්මිං ඡන්දරාගවිනයො ඡන්දරාගප්පහානං – ඉදං රූපස්ස නිස්සරණං. යං වෙදනං පටිච්ච… යං සඤ්ඤං පටිච්ච… යෙ සඞ්ඛාරෙ පටිච්ච… යං විඤ්ඤාණං පටිච්ච උප්පජ්ජති සුඛං සොමනස්සං – අයං විඤ්ඤාණස්ස අස්සාදො. යං විඤ්ඤාණං අනිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං – අයං විඤ්ඤාණස්ස ආදීනවො. යො විඤ්ඤාණස්මිං ඡන්දරාගවිනයො ඡන්දරාගප්පහානං – ඉදං විඤ්ඤාණස්ස නිස්සරණ’’න්ති. ‘‘සාධු, භන්තෙ’’ති ඛො සො භික්ඛු භගවතො භාසිතං අභිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වා භගවන්තං උත්තරිං පඤ්හං අපුච්ඡි –

‘‘කථං නු ඛො, භන්තෙ, ජානතො, කථං පස්සතො ඉමස්මිඤ්ච සවිඤ්ඤාණකෙ කායෙ බහිද්ධා ච සබ්බනිමිත්තෙසු අහඞ්කාරමමඞ්කාරමානානුසයා න හොන්තී’’ති? ‘‘යං කිඤ්චි, භික්ඛු, රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බං රූපං – ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සති. යා කාචි වෙදනා… යා කාචි සඤ්ඤා… යෙ කෙචි සඞ්ඛාරා… යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බං විඤ්ඤාණං – ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සති. එවං ඛො, භික්ඛු, ජානතො එවං පස්සතො ඉමස්මිඤ්ච සවිඤ්ඤාණකෙ කායෙ බහිද්ධා ච සබ්බනිමිත්තෙසු අහඞ්කාරමමඞ්කාරමානානුසයා න හොන්තී’’ති.

තෙන ඛො පන සමයෙන අඤ්ඤතරස්ස භික්ඛුනො එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදි – ‘‘ඉති කිර භො රූපං අනත්තා, වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං අනත්තා; අනත්තකතානි කම්මානි කථමත්තානං [කතමත්තානං (පී.), කම්මත්තානං (සයා. කං. ක.)] ඵුසිස්සන්තී’’ති. අථ ඛො භගවා තස්ස භික්ඛුනො චෙතසා චෙතො පරිවිතක්කමඤ්ඤාය භික්ඛූ ආමන්තෙසි –

‘‘ඨානං ඛො පනෙතං, භික්ඛවෙ, විජ්ජති යං ඉධෙකච්චො මොඝපුරිසො අවිද්වා අවිජ්ජාගතො තණ්හාධිපතෙය්‍යෙන චෙතසා සත්ථුසාසනං අතිධාවිතබ්බං මඤ්ඤෙය්‍ය. ඉති කිර, භො, රූපං අනත්තා, වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං අනත්තා. අනත්තකතානි කම්මානි කථමත්තානං ඵුසිස්සන්තීති? පටිපුච්ඡාවිනීතා ඛො මෙ තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, තත්‍ර තත්‍ර තෙසු තෙසු ධම්මෙසු.

‘‘තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’. ‘‘වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති ? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං වා තං සුඛං වා’’ති? ‘‘දුක්ඛං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, කල්ලං නු තං සමනුපස්සිතුං – ‘එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. තස්මාතිහ…පෙ.… එවං පස්සං…පෙ.… නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී’’ති.

‘‘ද්වෙ ඛන්ධා තඤ්ඤෙව සියං, අධිවචනඤ්ච හෙතුනා;

සක්කායෙන දුවෙ වුත්තා, අස්සාදවිඤ්ඤාණකෙන ච;
එතෙ දසවිධා වුත්තා, හොති භික්ඛු පුච්ඡායා''ති. දසමං;

බජ්ජනීයවග්ගො අට්ඨමො.

තස්සුද්දානං –

අස්සාදො ද්වෙ සමුදයා, අරහන්තෙහි අපරෙ ද්වෙ;
සීහො බජ්ජනී පිණ්ඩොල්‍යං, පාලිලෙය්‍යෙන පුණ්ණමාති.

9. ථෙරවග්ගො

1. ආනන්දසුත්තං

83. සාවත්ථිනිදානං . තත්‍ර ඛො ආයස්මා ආනන්දො භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ''ආවුසො, භික්ඛවෙ''ති. ''ආවුසො''ති ඛො තෙ භික්ඛූ ආයස්මතො ආනන්දස්ස පච්චස්සොසුං. ආයස්මා ආනන්දො එතදවොච –

''පුණ්ණො නාම, ආවුසො, ආයස්මා මන්තාණිපුත්තො [මන්තානිපුත්තො (ක. සී. ස්‍යා. කං. පී. ක.)] අම්හාකං නවකානං සතං බහූපකාරො හොති. සො අම්හෙ ඉමිනා ඔවාදෙන ඔවදති – 'උපාදාය, ආවුසො ආනන්ද, අස්මීති හොති, නො අනුපාදාය. කිඤ්ච උපාදාය අස්මීති හොති, නො අනුපාදාය? රූපං උපාදාය අස්මීති හොති, නො අනුපාදාය. වෙදනං... සඤ්ඤං... සඞ්ඛාරෙ... විඤ්ඤාණං උපාදාය අස්මීති හොති, නො අනුපාදාය'''.

''සෙය්‍යථාපි, ආවුසො ආනන්ද, ඉත්ථී වා පුරිසො වා දහරො යුවා මණ්ඩනකජාතිකො ආදාසෙ වා පරිසුද්ධෙ පරියොදාතෙ අච්ඡෙ වා උදකපත්තෙ සකං මුඛනිමිත්තං පච්චවෙක්ඛමානො උපාදාය පස්සෙය්‍ය, නො අනුපාදාය; එවමෙව ඛො, ආවුසො ආනන්ද, රූපං උපාදාය අස්මීති හොති, නො අනුපාදාය. වෙදනං... සඤ්ඤං... සඞ්ඛාරෙ... විඤ්ඤාණං උපාදාය අස්මීති හොති, නො අනුපාදාය.

''තං කිං මඤ්ඤසි, ආවුසො ආනන්ද, 'රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා'''ති? 'අනිච්චං, ආවුසො'. වෙදනා... සඤ්ඤා ... සඞ්ඛාරා... විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා'ති? 'අනිච්චං, ආවුසො'. තස්මාතිහ...පෙ.... එවං පස්සං...පෙ.... නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතීති. පුණ්ණො නාම ආවුසො ආයස්මා මන්තාණිපුත්තො අම්හාකං නවකානං සතං බහූපකාරො හොති. සො අම්හෙ ඉමිනා ඔවාදෙන ඔවදති. ඉදඤ්ච පන මෙ ආයස්මතො පුණ්ණස්ස මන්තාණිපුත්තස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා ධම්මො අභිසමිතොති. පඨමං.

2. තිස්සසුත්තං

84. සාවත්ථිනිදානං. තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා තිස්සො භගවතො පිතුච්ඡාපුත්තො සම්බහුලානං භික්ඛූනං එවමාරොචෙති – ''අපි මෙ, ආවුසො, මධුරකජාතො විය කායො; දිසාපි මෙ න පක්ඛායන්ති; ධම්මාපි මං න පටිභන්ති; ථිනමිද්ධඤ්ච [ථීනමිද්ධඤ්ච (සී. ස්‍යා. කං. පී.)] මෙ චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨති; අනභිරතො ච බ්‍රහ්මචරියං චරාමි; හොති ච මෙ ධම්මෙසු විචිකිච්ඡා''ති.

අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛූ යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නා ඛො තෙ භික්ඛූ භගවන්තං එතදවොචුං – ''ආයස්මා, භන්තෙ, තිස්සො භගවතො පිතුච්ඡාපුත්තො සම්බහුලානං භික්ඛූනං එවමාරොචෙති – 'අපි මෙ, ආවුසො, මධුරකජාතො විය කායො; දිසාපි මෙ න පක්ඛායන්ති; ධම්මාපි මං න පටිභන්ති; ථිනමිද්ධඤ්ච මෙ චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨති; අනභිරතො ච බ්‍රහ්මචරියං චරාමි; හොති ච මෙ ධම්මෙසු විචිකිච්ඡා'''ති.

අථ ඛො භගවා අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආමන්තෙසි – ''එහි ත්වං, භික්ඛු, මම වචනෙන තිස්සං භික්ඛුං ආමන්තෙහී''ති. ''එවං, භන්තෙ''ති ඛො සො භික්ඛු භගවතො පටිස්සුත්වා යෙනායස්මා තිස්සො තෙනුපසඞ්කමි ; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං තිස්සං එතදවොච – ''සත්ථා තං, ආවුසො තිස්ස, ආමන්තෙතී''ති. ''එවමාවුසො''ති ඛො ආයස්මා තිස්සො තස්ස භික්ඛුනො පටිස්සුත්වා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො ආයස්මන්තං තිස්සං භගවා එතදවොච – ''සච්චං කිර ත්වං, තිස්ස, සම්බහුලානං භික්ඛූනං එවමාරොචෙසි – 'අපි මෙ, ආවුසො, මධුරකජාතො විය කායො...පෙ.... හොති ච මෙ ධම්මෙසු විචිකිච්ඡා'''ති? ''එවං, භන්තෙ''. ''තං කිං මඤ්ඤසි, තිස්ස, රූපෙ අවිගතරාගස්ස අවිගතච්ඡන්දස්ස අවිගතපෙමස්ස අවිගතපිපාසස්ස අවිගතපරිළාහස්ස අවිගතතණ්හස්ස, තස්ස රූපස්ස විපරිණාමඤ්ඤථාභාවා උප්පජ්ජන්ති සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා''ති? ''එවං, භන්තෙ''.

“සාධු සාධු, තිස්ස! එවඤ්හෙතං, තිස්ස, හොති. යථා තං රූපෙ අවිගතරාගස්ස… වෙදනාය… සඤ්ඤාය… සඞ්ඛාරෙසු අවිගතරාගස්ස…පෙ…. තෙසං සඞ්ඛාරානං විපරිණාමඤ්ඤථාභාවා උප්පජ්ජන්ති සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා”ති? “එවං, භන්තෙ”.

“සාධු සාධු, තිස්ස! එවඤ්හෙතං, තිස්ස, හොති. යථා තං විඤ්ඤාණෙ අවිගතරාගස්ස අවිගතච්ඡන්දස්ස අවිගතපෙමස්ස අවිගතපිපාසස්ස අවිගතපරිළාහස්ස අවිගතතණ්හස්ස, තස්ස විඤ්ඤාණස්ස විපරිණාමඤ්ඤථාභාවා උප්පජ්ජන්ති සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා”ති? “එවං, භන්තෙ”.

“සාධු සාධු, තිස්ස! එවඤ්හෙතං, තිස්ස, හොති. යථා තං විඤ්ඤාණෙ අවිගතරාගස්ස. තං කිං මඤ්ඤසි, තිස්ස, රූපෙ විගතරාගස්ස විගතච්ඡන්දස්ස විගතපෙමස්ස විගතපිපාසස්ස විගතපරිළාහස්ස විගතතණ්හස්ස, තස්ස රූපස්ස විපරිණාමඤ්ඤථාභාවා උප්පජ්ජන්ති සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා”ති? “නො හෙතං, භන්තෙ”.

“සාධු සාධු, තිස්ස! එවඤ්හෙතං, තිස්ස, හොති. යථා තං රූපෙ විගතරාගස්ස… වෙදනාය… සඤ්ඤාය… සඞ්ඛාරෙසු විගතරාගස්ස… විඤ්ඤාණෙ විගතරාගස්ස විගතච්ඡන්දස්ස විගතපෙමස්ස විගතපිපාසස්ස විගතපරිළාහස්ස විගතතණ්හස්ස තස්ස විඤ්ඤාණස්ස විපරිණාමඤ්ඤථාභාවා උප්පජ්ජන්ති සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා”ති? “නො හෙතං, භන්තෙ”.

“සාධු සාධු, තිස්ස! එවඤ්හෙතං, තිස්ස, හොති. යථා තං විඤ්ඤාණෙ විගතරාගස්ස. තං කිං මඤ්ඤසි, තිස්ස, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා”ති? “අනිච්චං, භන්තෙ”. “වෙදනා … සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා”ති? “අනිච්චං, භන්තෙ”. තස්මාතිහ…පෙ…. එවං පස්සං…පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී”ති.

“සෙය්‍යථාපි, තිස්ස, ද්වෙ පුරිසා – එකො පුරිසො අමග්ගකුසලො, එකො පුරිසො මග්ගකුසලො. තමෙනං සො අමග්ගකුසලො පුරිසො අමුං මග්ගකුසලං පුරිසං මග්ගං පුච්ඡෙය්‍ය. සො එවං වදෙය්‍ය – ‘එහි, භො පුරිස, අයං මග්ගො. තෙන මුහුත්තං ගච්ඡ. තෙන මුහුත්තං ගන්ත්වා දක්ඛිස්සසි ද්වෙධාපථං, තත්ථ වාමං මුඤ්චිත්වා දක්ඛිණං ගණ්හාහි. තෙන මුහුත්තං ගච්ඡ. තෙන මුහුත්තං ගන්ත්වා දක්ඛිස්සසි තිබ්බං වනසණ්ඩං. තෙන මුහුත්තං ගච්ඡ. තෙන මුහුත්තං ගන්ත්වා දක්ඛිස්සසි මහන්තං නින්නං පල්ලලං . තෙන මුහුත්තං ගච්ඡ. තෙන මුහුත්තං ගන්ත්වා දක්ඛිස්සසි සොබ්භං පපාතං. තෙන මුහුත්තං ගච්ඡ. තෙන මුහුත්තං ගන්ත්වා දක්ඛිස්සසි සමං භූමිභාගං රමණීය’”න්ති.

“උපමා ඛො ම්‍යායං, තිස්ස, කතා අත්ථස්ස විඤ්ඤාපනාය. අයං චෙවෙත්ථ අත්ථො – ‘පුරිසො අමග්ගකුසලො’ති ඛො, තිස්ස, පුථුජ්ජනස්සෙතං අධිවචනං. ‘පුරිසො මග්ගකුසලො’ති ඛො, තිස්ස, තථාගතස්සෙතං අධිවචනං අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස. ‘ද්වෙධාපථො’ති ඛො, තිස්ස, විචිකිච්ඡායෙතං අධිවචනං . ‘වාමො මග්ගො’ති ඛො, තිස්ස, අට්ඨඞ්ගිකස්සෙතං මිච්ඡාමග්ගස්ස අධිවචනං, සෙය්‍යථීදං – මිච්ඡාදිට්ඨියා…පෙ…. මිච්ඡාසමාධිස්ස. ‘දක්ඛිණො මග්ගො’ති ඛො, තිස්ස, අරියස්සෙතං අට්ඨඞ්ගිකස්ස මග්ගස්ස අධිවචනං, සෙය්‍යථීදං – සම්මාදිට්ඨියා…පෙ…. සම්මාසමාධිස්ස. ‘තිබ්බො වනසණ්ඩො’ති ඛො, තිස්ස, අවිජ්ජායෙතං අධිවචනං. ‘මහන්තං නින්නං පල්ලල’න්ති ඛො, තිස්ස, කාමානමෙතං අධිවචනං. ‘සොබ්භො පපාතො’ති ඛො, තිස්ස, කොධූපායාසස්සෙතං අධිවචනං. ‘සමො භූමිභාගො රමණීයො’ති ඛො, තිස්ස, නිබ්බානස්සෙතං අධිවචනං. අභිරම, තිස්ස, අභිරම, තිස්ස! අහමොවාදෙන අහමනුග්ගහෙන අහමනුසාසනියා”ති [අහමාමිසධම්මානුග්ගහෙන මමොවාදෙන මමානුසාසනියාති (ක.)].

ඉදමවොච භගවා. අත්තමනො ආයස්මා තිස්සො භගවතො භාසිතං අභිනන්දීති. දුතියං.

3. යමකසුත්තං

85. එකං සමයං ආයස්මා සාරිපුත්තො සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන යමකස්ස නාම භික්ඛුනො එවරූපං පාපකං දිට්ඨිගතං උප්පන්නං හොති – “තථාහං භගවතා ධම්මං දෙසිතං ආජානාමි, යථා ඛීණාසවො භික්ඛු කායස්ස භෙදා උච්ඡිජ්ජති විනස්සති, න හොති පරං මරණා”ති.

අස්සොසුං ඛො සම්බහුලා භික්ඛූ යමකස්ස කිර නාම භික්ඛුනො එවරූපං පාපකං දිට්ඨිගතං උප්පන්නං හොති – “තථාහං භගවතා ධම්මං දෙසිතං ආජානාමි, යථා ඛීණාසවො භික්ඛු කායස්ස භෙදා උච්ඡිජ්ජති විනස්සති, න හොති පරං මරණා”ති. අථ ඛො තෙ භික්ඛූ යෙනායස්මා යමකො තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මතා යමකෙන සද්ධිං සම්මොදිංසු. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නා ඛො තෙ භික්ඛූ ආයස්මන්තං යමකං එතදවොචුං –

“සච්චං කිර තෙ, ආවුසො යමක, එවරූපං පාපකං දිට්ඨිගතං උප්පන්නං – ‘තථාහං භගවතා ධම්මං දෙසිතං ආජානාමි, යථා ඛීණාසවො භික්ඛු කායස්ස භෙදා උච්ඡිජ්ජති විනස්සති, න හොති පරං මරණා’”ති? “එවං ඛ්වාහං, ආවුසො, භගවතා ධම්මං දෙසිතං ආජානාමි – ‘ඛීණාසවො භික්ඛු කායස්ස භෙදා උච්ඡිජ්ජති විනස්සති, න හොති පරං මරණා’”ති.

‘‘මා, ආවුසො යමක, එවං අවච, මා භගවන්තං අබ්භාචික්ඛි. න හි සාධු භගවතො අබ්භාචික්ඛනං. න හි භගවා එවං වදෙය්‍ය – ‘ඛීණාසවො භික්ඛු කායස්ස භෙදා උච්ඡිජ්ජති විනස්සති, න හොති පරං මරණා’’’ති. එවම්පි ඛො ආයස්මා යමකො තෙහි භික්ඛූහි වුච්චමානො තථෙව තං පාපකං දිට්ඨිගතං ථාමසා පරාමාසා අභිනිවිස්ස වොහරති – ‘‘තථාහං භගවතා ධම්මං දෙසිතං ආජානාමි, යථා ඛීණාසවො භික්ඛු කායස්ස භෙදා උච්ඡිජ්ජති විනස්සති, න හොති පරං මරණා’’ති.

යතො ඛො තෙ භික්ඛූ නාසක්ඛිංසු ආයස්මන්තං යමකං එතස්මා පාපකා දිට්ඨිගතා විවෙචෙතුං, අථ ඛො තෙ භික්ඛූ උට්ඨායාසනා යෙනායස්මා සාරිපුත්තො තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං එතදවොචුං – ‘‘යමකස්ස නාම, ආවුසො සාරිපුත්ත, භික්ඛුනො එවරූපං පාපකං දිට්ඨිගතං උප්පන්නං – ‘තථාහං භගවතා ධම්මං දෙසිතං ආජානාමි යථා ඛීණාසවො භික්ඛු කායස්ස භෙදා උච්ඡිජ්ජති විනස්සති, න හොති පරං මරණා’ති. සාධායස්මා සාරිපුත්තො යෙන යමකො භික්ඛු තෙනුපසඞ්කමතු අනුකම්පං උපාදායා’’ති. අධිවාසෙසි ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො තුණ්හීභාවෙන. අථ ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො යෙනායස්මා යමකො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මතා යමකෙන සද්ධිං සම්මොදි…පෙ…. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො ආයස්මන්තං යමකං එතදවොච –

‘‘සච්චං කිර තෙ, ආවුසො යමක, එවරූපං පාපකං දිට්ඨිගතං උප්පන්නං – ‘තථාහං භගවතා ධම්මං දෙසිතං ආජානාමි, යථා ඛීණාසවො භික්ඛු කායස්ස භෙදා උච්ඡිජ්ජති විනස්සති, න හොති පරං මරණා’’’ති? ‘‘එවං ඛ්වාහං, ආවුසො, භගවතා ධම්මං දෙසිතං ආජානාමි, යථා ඛීණාසවො භික්ඛු කායස්ස භෙදා උච්ඡිජ්ජති විනස්සති, න හොති පරං මරණා’’ති.

‘‘තං කිං මඤ්ඤසි, ආවුසො යමක, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, ආවුසො’’. ‘‘වෙදනා නිච්චා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, ආවුසො’’. තස්මාතිහ…පෙ…. එවං පස්සං…පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී’’ති.

‘‘තං කිං මඤ්ඤසි, ආවුසො යමක, රූපං තථාගතොති සමනුපස්සසී’’ති? ‘‘නො හෙතං, ආවුසො’’ … ‘‘වෙදනං තථාගතොති සමනුපස්සසී’’ති? ‘‘නො හෙතං, ආවුසො’’… ‘‘සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ… විඤ්ඤාණං තථාගතොති සමනුපස්සසී’’ති? ‘‘නො හෙතං, ආවුසො’’.

‘‘තං කිං මඤ්ඤසි, ආවුසො යමක, රූපස්මිං තථාගතොති සමනුපස්සසී’’ති? ‘‘නො හෙතං, ආවුසො’’. ‘‘අඤ්ඤත්‍ර රූපා තථාගතොති සමනුපස්සසී’’ති? ‘‘නො හෙතං, ආවුසො’’. ‘‘වෙදනාය… අඤ්ඤත්‍ර වෙදනාය…පෙ…. සඤ්ඤාය… අඤ්ඤත්‍ර සඤ්ඤාය… සඞ්ඛාරෙසු… අඤ්ඤත්‍ර සඞ්ඛාරෙහි… විඤ්ඤාණස්මිං තථාගතොති සමනුපස්සසී’’ති? ‘‘නො හෙතං, ආවුසො’’. ‘‘අඤ්ඤත්‍ර විඤ්ඤාණා තථාගතොති සමනුපස්සසී’’ති? ‘‘නො හෙතං, ආවුසො’’.

‘‘තං කිං මඤ්ඤසි, ආවුසො යමක, රූපං… වෙදනං… සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ… විඤ්ඤාණං තථාගතොති සමනුපස්සසී’’ති? ‘‘නො හෙතං, ආවුසො’’.

‘‘තං කිං මඤ්ඤසි, ආවුසො යමක, අයං සො අරූපී… අවෙදනො… අසඤ්ඤී… අසඞ්ඛාරො… අවිඤ්ඤාණො තථාගතොති සමනුපස්සසී’’ති? ‘‘නො හෙතං, ආවුසො’’. ‘‘එත්ථ ච තෙ, ආවුසො යමක, දිට්ඨෙව ධම්මෙ සච්චතො ථෙතතො [තථතො (සයා. කං.)] තථාගතෙ අනුපලබ්භියමානෙ [තථාගතෙ අනුපලබ්භමානෙ (?)], කල්ලං නු තෙ තං වෙය්‍යාකරණං – ‘තථාහං භගවතා ධම්මං දෙසිතං ආජානාමි, යථා ඛීණාසවො භික්ඛු කායස්ස භෙදා උච්ඡිජ්ජති විනස්සති, න හොති පරං මරණා’’’ති?

‘‘අහු ඛො මෙ තං, ආවුසො සාරිපුත්ත, පුබ්බෙ අවිද්දසුනො පාපකං දිට්ඨිගතං; ඉදඤ්ච පනායස්මතො සාරිපුත්තස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා තඤ්චෙව පාපකං දිට්ඨිගතං පහීනං, ධම්මො ච මෙ අභිසමිතො’’ති.

‘‘සචෙ තං, ආවුසො යමක, එවං පුච්ඡෙය්‍යුං – ‘යො සො, ආවුසො යමක, භික්ඛු අරහං ඛීණාසවො සො කායස්ස භෙදා පරං මරණා කිං හොතී’ති? එවං පුට්ඨො ත්වං, ආවුසො යමක, කින්ති බ්‍යාකරෙය්‍යාසී’’ති? ‘‘සචෙ මං, ආවුසො, එවං පුච්ඡෙය්‍යුං – ‘යො සො, ආවුසො යමක, භික්ඛු අරහං ඛීණාසවො සො කායස්ස භෙදා පරං මරණා කිං හොතී’ති? එවං පුට්ඨොහං, ආවුසො, එවං බ්‍යාකරෙය්‍යං – ‘රූපං ඛො, ආවුසො, අනිච්චං. යදනිච්චං තං දුක්ඛං; යං දුක්ඛං තං නිරුද්ධං තදත්ථඞ්ගතං. වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං අනිච්චං. යදනිච්චං තං දුක්ඛං; යං දුක්ඛං තං නිරුද්ධං තදත්ථඞ්ගත’න්ති. එවං පුට්ඨොහං , ආවුසො, එවං බ්‍යාකරෙය්‍ය’’න්ති.

‘‘සාධු සාධු, ආවුසො යමක! තෙන හාවුසො, යමක, උපමං තෙ කරිස්සාමි එතස්සෙව අත්ථස්ස භිය්‍යොසොමත්තාය ඤාණාය. සෙය්‍යථාපි, ආවුසො යමක, ගහපති වා ගහපතිපුත්තො වා අඩ්ඪො මහද්ධනො මහාභොගො; සො ච ආරක්ඛසම්පන්නො. තස්ස කොචිදෙව පුරිසො උප්පජ්ජෙය්‍ය අනත්ථකාමො අහිතකාමො අයොගක්ඛෙමකාමො ජීවිතා වොරොපෙතුකාමො. තස්ස එවමස්ස – ‘අයං ඛො ගහපති වා ගහපතිපුත්තො වා අඩ්ඪො මහද්ධනො මහාභොගො; සො ච ආරක්ඛසම්පන්නො; නායං [න හායං (සයා. කං.)] සුකරො පසය්හ ජීවිතා

වොරොපෙතුං. යංනූනාහං අනුපඛජ්ජ ජීවිතා වොරොපෙය්‍යා’න්ති. සො තං ගහපතිං වා ගහපතිපුත්තං වා උපසඞ්කමිත්වා එවං වදෙය්‍ය – ‘උපට්ඨහෙය්‍යාං තං, භන්තෙ’ති. තමෙනං සො ගහපති වා ගහපතිපුත්තො වා උපට්ඨාපෙය්‍ය. සො උපට්ඨහෙය්‍ය පුබ්බුට්ඨායී පච්ඡානිපාතී කිංකාරපටිස්සාවී මනාපචාරී පියවාදී. තස්ස සො ගහපති වා ගහපතිපුත්තො වා මිත්තතොපි නං සද්දහෙය්‍ය [දහෙය්‍ය (ස්‍යා. කං. පී. ක.)]; සුහජ්ජතොපි නං සද්දහෙය්‍ය; තස්මිඤ්ච විස්සාසං ආපජ්ජෙය්‍ය. යදා ඛො, ආවුසො, තස්ස පුරිසස්ස එවමස්ස – ‘සංවිස්සත්ථො ඛො මේ‍යායං ගහපති වා ගහපතිපුත්තො වා’ති, අථ නං රහොගතං විදිත්වා තිණ්හෙන සත්ථෙන ජීවිතා වොරොපෙය්‍ය.

‘‘තං කිං මඤ්ඤසි, ආවුසො යමක, යදා හි සො පුරිසො අමුං ගහපතිං වා ගහපතිපුත්තං වා උපසඞ්කමිත්වා එවං ආහ – ‘උපට්ඨහෙය්‍යාං තං, භන්තෙ’ති, තදාපි සො වධකොව. වධකඤ්ච පන සන්තං න අඤ්ඤාසි – ‘වධකො මෙ’ති. යදාපි සො උපට්ඨහති පුබ්බුට්ඨායී පච්ඡානිපාතී කිංකාරපටිස්සාවී මනාපචාරී පියවාදී, තදාපි සො වධකොව. වධකඤ්ච පන සන්තං න අඤ්ඤාසි – ‘වධකො මෙ’ති. යදාපි නං රහොගතං විදිත්වා තිණ්හෙන සත්ථෙන ජීවිතා වොරොපෙති, තදාපි සො වධකොව. වධකඤ්ච පන සන්තං න අඤ්ඤාසි – ‘වධකො මෙ’’’ති. ‘‘එවමාවුසො’’ති. ‘‘එවමෙව ඛො, ආවුසො, අස්සුතවා පුථුජ්ජනො අරියානං අදස්සාවී අරියධම්මස්ස අකොවිදො අරියධම්මෙ අවිනීතො, සප්පුරිසානං අදස්සාවී සප්පුරිසධම්මස්ස අකොවිදො සප්පුරිසධම්මෙ අවිනීතො රූපං අත්තතො සමනුපස්සති, රූපවන්තං වා අත්තානං; අත්තනි වා රූපං, රූපස්මිං වා අත්තානං. වෙදනං... සඤ්ඤං... සඞ්ඛාරෙ... විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති, විඤ්ඤාණවන්තං වා අත්තානං; අත්තනි වා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණස්මිං වා අත්තානං’’.

‘‘සො අනිච්චං රූපං ‘අනිච්චං රූප’න්ති යථාභූතං නප්පජානාති. අනිච්චං වෙදනං ‘අනිච්චා වෙදනා’ති යථාභූතං නප්පජානාති. අනිච්චං සඤ්ඤං ‘අනිච්චා සඤ්ඤා’ති යථාභූතං නප්පජානාති. අනිච්චෙ සඞ්ඛාරෙ ‘අනිච්චා සඞ්ඛාරා’ති යථාභූතං නප්පජානාති. අනිච්චං විඤ්ඤාණං ‘අනිච්චං විඤ්ඤාණ’න්ති යථාභූතං නප්පජානාති.

‘‘දුක්ඛං රූපං ‘දුක්ඛං රූප’න්ති යථාභූතං නප්පජානාති. දුක්ඛං වෙදනං... දුක්ඛං සඤ්ඤං... දුක්ඛෙ සඞ්ඛාරෙ... දුක්ඛං විඤ්ඤාණං ‘දුක්ඛං විඤ්ඤාණ’න්ති යථාභූතං නප්පජානාති.

‘‘අනත්තං රූපං ‘අනත්තා රූප’න්ති යථාභූතං නප්පජානාති. අනත්තං වෙදනං... අනත්තං සඤ්ඤං... අනත්තෙ සඞ්ඛාරෙ... අනත්තං විඤ්ඤාණං ‘අනත්තං විඤ්ඤාණ’න්ති යථාභූතං නප්පජානාති.

‘‘සඞ්ඛතං රූපං ‘සඞ්ඛතං රූප’න්ති යථාභූතං නප්පජානාති. සඞ්ඛතං වෙදනං... සඞ්ඛතං සඤ්ඤං... සඞ්ඛතෙ සඞ්ඛාරෙ... සඞ්ඛතං විඤ්ඤාණං ‘සඞ්ඛතං විඤ්ඤාණ’න්ති යථාභූතං නප්පජානාති.

‘‘වධකං රූපං ‘වධකං රූප’න්ති යථාභූතං නප්පජානාති. වධකං වෙදනං ‘වධකා වෙදනා’ති... වධකං සඤ්ඤං ‘වධකා සඤ්ඤා’ති... වධකෙ සඞ්ඛාරෙ ‘වධකා සඞ්ඛාරා’ති යථාභූතං නප්පජානාති. වධකං විඤ්ඤාණං ‘වධකං විඤ්ඤාණ’න්ති යථාභූතං නප්පජානාති.

‘‘සො රූපං උපෙති උපාදියති අධිට්ඨාති ‘අත්තා මෙ’ති. වෙදනං... සඤ්ඤං... සඞ්ඛාරෙ... විඤ්ඤාණං උපෙති උපාදියති අධිට්ඨාති ‘අත්තා මෙ’ති. තස්සිමෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා උපෙතා උපාදින්නා දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛාය සංවත්තන්ති.

‘‘සුතවා ච ඛො, ආවුසො, අරියසාවකො අරියානං දස්සාවී...පෙ.... සප්පුරිසධම්මෙ සුවිනීතො න රූපං අත්තතො සමනුපස්සති, න රූපවන්තං අත්තානං; න අත්තනි රූපං, න රූපස්මිං අත්තානං. න වෙදනං... න සඤ්ඤං... න සඞ්ඛාරෙ... න විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති, න විඤ්ඤාණවන්තං අත්තානං; න අත්තනි විඤ්ඤාණං, න විඤ්ඤාණස්මිං අත්තානං.

‘‘සො අනිච්චං රූපං ‘අනිච්චං රූප’න්ති යථාභූතං පජානාති. අනිච්චං වෙදනං ... අනිච්චං සඤ්ඤං... අනිච්චෙ සඞ්ඛාරෙ ... අනිච්චං විඤ්ඤාණං ‘අනිච්චං විඤ්ඤාණ’න්ති යථාභූතං පජානාති.

‘‘දුක්ඛං රූපං ‘දුක්ඛං රූප’න්ති යථාභූතං පජානාති. දුක්ඛං වෙදනං... දුක්ඛං සඤ්ඤං... දුක්ඛෙ සඞ්ඛාරෙ... දුක්ඛං විඤ්ඤාණං ‘දුක්ඛං විඤ්ඤාණ’න්ති යථාභූතං පජානාති.

‘‘අනත්තං රූපං ‘අනත්තා රූප’න්ති යථාභූතං පජානාති. අනත්තං වෙදනං... අනත්තං සඤ්ඤං... අනත්තෙ සඞ්ඛාරෙ... අනත්තං විඤ්ඤාණං ‘අනත්තා විඤ්ඤාණ’න්ති යථාභූතං පජානාති.

‘‘සඞ්ඛතං රූපං ‘සඞ්ඛතං රූප’න්ති යථාභූතං පජානාති. සඞ්ඛතං වෙදනං... සඞ්ඛතං සඤ්ඤං... සඞ්ඛතෙ සඞ්ඛාරෙ... සඞ්ඛතං විඤ්ඤාණං ‘සඞ්ඛතං විඤ්ඤාණ’න්ති යථාභූතං පජානාති.

‘‘වධකං රූපං ‘වධකං රූප’න්ති යථාභූතං පජානාති. වධකං වෙදනං... වධකං සඤ්ඤං... වධකෙ සඞ්ඛාරෙ ‘‘වධකා සඞ්ඛාරා’’ති යථාභූතං පජානාති. වධකං විඤ්ඤාණං ‘වධකං විඤ්ඤාණ’න්ති යථාභූතං පජානාති.

‘‘සො රූපං න උපෙති, න උපාදියති, නාධිට්ඨාති – ‘අත්තා මෙ’ති. වෙදනං... සඤ්ඤං... සඞ්ඛාරෙ... විඤ්ඤාණං න උපෙති, න උපාදියති, නාධිට්ඨාති – ‘අත්තා මෙ’ති. තස්සිමෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා අනුපෙතා අනුපාදින්නා දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය සංවත්තන්තී’’ති. ‘‘එවමෙතං, ආවුසො සාරිපුත්ත, හොති යෙසං ආයස්මන්තානං තාදිසා සබ්‍රහ්මචාරිනො අනුකම්පකා අත්ථකාමා ඔවාදකා අනුසාසකා. ඉදඤ්ච පන මෙ ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුත්ත’’න්ති. තතියං.

4. අනුරාධසුත්තං

86. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා වෙසාලියං විහරති මහාවනෙ කූටාගාරසාලායං. තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා අනුරාධො භගවතො අවිදූරෙ අරඤ්ඤකුටිකායං විහරති. අථ ඛො සම්බහුලා අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා යෙන ආයස්මා අනුරාධො තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මතා අනුරාධෙන සද්ධිං සම්මොදිංසු. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නා ඛො තෙ අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා ආයස්මන්තං අනුරාධං එතදවොචුං – ‘‘යො සො, ආවුසො අනුරාධ, තථාගතො උත්තමපුරිසො පරමපුරිසො පරමපත්තිපත්තො, තං තථාගතො ඉමෙසු චතූසු ඨානෙසු පඤ්ඤාපයමානො පඤ්ඤාපෙති – ‘හොති තථාගතො පරං මරණා’ති වා, ‘න හොති තථාගතො පරං මරණා’ති වා, ‘හොති ච න ච හොති තථාගතො පරං මරණා’ති වා, ‘නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා’ති වා’’ති?

එවං වුත්තෙ, ආයස්මා අනුරාධො තෙ අඤ්ඤතිත්ථියෙ පරිබ්බාජකෙ එතදවොච – ‘‘යො සො ආවුසො තථාගතො උත්තමපුරිසො පරමපුරිසො පරමපත්තිපත්තො තං තථාගතො අඤ්ඤත්‍ර ඉමෙහි චතූහි ඨානෙහි පඤ්ඤාපයමානො පඤ්ඤාපෙති – ‘හොති තථාගතො පරං මරණා’ති වා, ‘න හොති තථාගතො පරං මරණා’ති වා, ‘හොති ච න ච හොති තථාගතො පරං මරණා’ති වා, ‘නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා’ති වා’’ති. එවං වුත්තෙ, අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා ආයස්මන්තං අනුරාධං එතදවොචුං – ‘‘සො චායං භික්ඛු නවො භවිස්සති අචිරපබ්බජිතො, ථෙරො වා පන බාලො අබ්‍යත්තො’’ති. අථ ඛො අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා ආයස්මන්තං අනුරාධං නවවාදෙන ච බාලවාදෙන ච අපසාදෙත්වා උට්ඨායාසනා පක්කමිංසු.

අථ ඛො ආයස්මතො අනුරාධස්ස අචිරපක්කන්තෙසු තෙසු අඤ්ඤතිත්ථියෙසු පරිබ්බාජකෙසු එතදහොසි – ‘‘සචෙ ඛො මං තෙ අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා උත්තරිං පඤ්හං පුච්ඡෙය්‍යුං. කථං බ්‍යාකරමානො නු ඛ්වාහං තෙසං අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං වුත්තවාදී චෙව භගවතො අස්සං, න ච භගවන්තං අභූතෙන අබ්භාචික්ඛෙය්‍යං, ධම්මස්ස චානුධම්මං බ්‍යාකරෙය්‍යං, න ච කොචි සහධම්මිකො වාදානුවාදො ගාරය්හං ඨානං ආගච්ඡෙය්‍යා’’ති?

අථ ඛො ආයස්මා අනුරාධො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා...පෙ.... එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා අනුරාධො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘ඉධාහං, භන්තෙ, භගවතො අවිදූරෙ අරඤ්ඤකුටිකායං විහරාමි. අථ ඛො, භන්තෙ, සම්බහුලා අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා යෙනාහං තෙනුපසඞ්කමිංසු ...පෙ.... මං එතදවොචුං – ‘යො සො, ආවුසො අනුරාධ, තථාගතො උත්තමපුරිසො පරමපුරිසො පරමපත්තිපත්තො තං තථාගතො ඉමෙසු චතූසු ඨානෙසු පඤ්ඤාපයමානො පඤ්ඤාපෙති – හොති තථාගතො පරං මරණාති වා, න හොති... හොති ච න ච හොති, නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණාති වා’’’ති?

එවං වුත්තාහං, භන්තෙ, තෙ අඤ්ඤතිත්ථියෙ පරිබ්බාජකෙ එතදවොචං – ‘‘යො සො, ආවුසො, තථාගතො උත්තමපුරිසො පරමපුරිසො පරමපත්තිපත්තො, තං තථාගතො අඤ්ඤත්‍ර ඉමෙහි චතූහි ඨානෙහි පඤ්ඤාපයමානො පඤ්ඤාපෙති – ‘හොති තථාගතො පරං මරණා’ති වා...පෙ.... ‘නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා’ති වාති. එවං වුත්තෙ, භන්තෙ, තෙ අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා මං එතදවොචුං – ‘සො චායං භික්ඛු න වො භවිස්සති අචිරපබ්බජිතො ථෙරො වා පන බාලො අබ්‍යත්තො’ති. අථ ඛො මං, භන්තෙ, තෙ අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා නවවාදෙන බාලවාදෙන ච අපසාදෙත්වා උට්ඨායාසනා පක්කමිංසු’’.

‘‘තස්ස මය්හං, භන්තෙ, අචිරපක්කන්තෙසු තෙසු අඤ්ඤතිත්ථියෙසු පරිබ්බාජකෙසු එතදහොසි – ‘සචෙ ඛො මං තෙ අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා උත්තරිං පඤ්හං පුච්ඡෙය්‍යුං. කථං බ්‍යාකරමානො නු ඛ්වාහං තෙසං අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං වුත්තවාදී චෙව භගවතො අස්සං, න ච භගවන්තං අභූතෙන අබ්භාචික්ඛෙය්‍යං, ධම්මස්ස චානුධම්මං බ්‍යාකරෙය්‍යං, න ච කොචි සහධම්මිකො වාදානුවාදො ගාරය්හං ඨානං ආගච්ඡෙය්‍යා’’’ති?

‘‘තං කිං මඤ්ඤසි, අනුරාධ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං වා තං සුඛං වා’’ති? ‘‘දුක්ඛං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං කල්ලං නු තං සමනුපස්සිතුං – ‘එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා’’’ති? ‘‘නො හෙතං , භන්තෙ’’. ‘‘වෙදනා... සඤ්ඤා... සඞ්ඛාරා... විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං භන්තෙ’’...පෙ.... තස්මාතිහ...පෙ.... එවං පස්සං...පෙ.... නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාති’’.

‘‘තං කිං මඤ්ඤසි, අනුරාධ, රූපං තථාගතොති සමනුපස්සසී’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘වෙදනං... සඤ්ඤං... සඞ්ඛාරෙ... විඤ්ඤාණං තථාගතොති සමනුපස්සසී’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘තං කිං මඤ්ඤසි, අනුරාධ, රූපස්මිං තථාගතොති සමනුපස්සසී’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘අඤ්ඤත්‍ර රූපා තථාගතොති සමනුපස්සසී’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘වෙදනාය…පෙ.… අඤ්ඤත්‍ර වෙදනාය…පෙ.… සඤ්ඤාය… අඤ්ඤත්‍ර සඤ්ඤාය… සඞ්ඛාරෙසු… අඤ්ඤත්‍ර සඞ්ඛාරෙහි… විඤ්ඤාණස්මිං… අඤ්ඤත්‍ර විඤ්ඤාණා තථාගතොති සමනුපස්සසී’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘තං කිං මඤ්ඤසි, අනුරාධ, රූපං… වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං තථාගතොති සමනුපස්සසී’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘තං කිං මඤ්ඤසි, අනුරාධ, අයං සො අරූපී අවෙදනො අසඤ්ඤී අසඞ්ඛාරො අවිඤ්ඤාණො තථාගතොති සමනුපස්සසී’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘එත්ථ ච තෙ, අනුරාධ, දිට්ඨෙව ධම්මෙ සච්චතො ථෙතතො තථාගතෙ අනුපලබ්භියමානෙ කල්ලං නු තෙ තං වෙය්‍යාකරණං – ‘යො සො, ආවුසො, තථාගතො උත්තමපුරිසො පරමපුරිසො පරමපත්තිපත්තො තං තථාගතො අඤ්ඤත්‍ර ඉමෙහි චතූහි ඨානෙහි පඤ්ඤාපයමානො පඤ්ඤාපෙති – හොති තථාගතො පරං මරණාති වා… නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණාති වා’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘සාධු සාධු, අනුරාධ! පුබ්බෙ චාහං, අනුරාධ, එතරහි ච දුක්ඛඤ්චෙව පඤ්ඤපෙමි, දුක්ඛස්ස ච නිරොධ’’න්ති. චතුත්ථං.

5. වක්කලිසුත්තං

87. එකං සමයං භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා වක්කලි කුම්භකාරනිවෙසනෙ විහරති ආබාධිකො දුක්ඛිතො බාළ්හගිලානො. අථ ඛො ආයස්මා වක්කලි උපට්ඨාකෙ ආමන්තෙසි – ‘‘එථ තුම්හෙ, ආවුසො, යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමථ; උපසඞ්කමිත්වා මම වචනෙන භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දථ – ‘වක්කලි, භන්තෙ, භික්ඛු ආබාධිකො දුක්ඛිතො බාළ්හගිලානො, සො භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දතී’ති. එවඤ්ච වදෙථ – ‘සාධු කිර, භන්තෙ, භගවා යෙන වක්කලි භික්ඛු තෙනුපසඞ්කමතු; අනුකම්පං උපාදායා’’’ති. ‘‘එවමාවුසො’’ති ඛො තෙ භික්ඛූ ආයස්මතො වක්කලිස්ස පටිස්සුත්වා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නා ඛො තෙ භික්ඛූ භගවන්තං එතදවොචුං – ‘‘වක්කලි, භන්තෙ, භික්ඛු ආබාධිකො දුක්ඛිතො බාළ්හගිලානො, සො භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දති; එවඤ්ච පන වදෙති – ‘සාධු කිර, භන්තෙ, භගවා යෙන වක්කලි භික්ඛු තෙනුපසඞ්කමතු; අනුකම්පං උපාදායා’’’ති. අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හීභාවෙන.

අථ ඛො භගවා නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය යෙනායස්මා වක්කලි තෙනුපසඞ්කමි. අද්දසා ඛො ආයස්මා වක්කලි භගවන්තං දූරතොව ආගච්ඡන්තං. දිස්වාන මඤ්චකෙ සමධොසි [සමඤ්චොසි (සී.), සමඤ්චොපි (ස්‍යා. කං.) සං + ධු + ඊ = සමධොසි]. අථ ඛො භගවා ආයස්මන්තං වක්කලිං එතදවොච – ‘‘අලං, වක්කලි, මා ත්වං මඤ්චකෙ සමධොසි. සන්තිමානි ආසනානි පඤ්ඤත්තානි; තත්ථාහං නිසීදිස්සාමී’’ති. නිසීදි භගවා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ. නිසජ්ජ ඛො භගවා ආයස්මන්තං වක්කලිං එතදවොච – ‘‘කච්චි තෙ, වක්කලි, ඛමනීයං, කච්චි යාපනීයං, කච්චි දුක්ඛා වෙදනා පටික්කමන්ති, නො අභික්කමන්ති; පටික්කමොසානං පඤ්ඤායති, නො අභික්කමො’’ති? ‘‘න මෙ, භන්තෙ, ඛමනීයං, න යාපනීයං; බාළ්හා මෙ දුක්ඛා වෙදනා අභික්කමන්ති, නො පටික්කමන්ති; අභික්කමොසානං පඤ්ඤායති, නො පටික්කමො’’ති. ‘‘කච්චි තෙ, වක්කලි, න කිඤ්චි කුක්කුච්චං, න කොචි විප්පටිසාරො’’ති? ‘‘තග්ඝ මෙ, භන්තෙ, අනප්පකං කුක්කුච්චං, අනප්පකො විප්පටිසාරො’’ති. ‘‘කච්චි පන තං, වක්කලි, අත්තා සීලතො න උපවදතී’’ති? ‘‘න ඛො මං, භන්තෙ, අත්තා සීලතො උපවදතී’’ති. ‘‘නො චෙ කිර තං, වක්කලි, අත්තා සීලතො උපවදති; අථ කිඤ්ච තෙ කුක්කුච්චං කො ච විප්පටිසාරො’’ති? ‘‘චිරපටිකාහං, භන්තෙ, භගවන්තං දස්සනාය උපසඞ්කමිතුකාමො, නත්ථි ච මෙ කායස්මිං තාවතිකා බලමත්තා, යාවතාහං [යාහං (සී.), යායාහං (පී.)] භගවන්තං දස්සනාය උපසඞ්කමෙය්‍යා’’න්ති.

‘‘අලං , වක්කලි, කිං තෙ ඉමිනා පූතිකායෙන දිට්ඨෙන? යො ඛො, වක්කලි, ධම්මං පස්සති සො මං පස්සති; යො මං පස්සති සො ධම්මං පස්සති. ධම්මඤ්හි, වක්කලි, පස්සන්තො මං පස්සති; මං පස්සන්තො ධම්මං පස්සති.

‘‘තං කිං මඤ්ඤසි, වක්කලි, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං , භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං වා තං සුඛං වා’’ති? ‘‘දුක්ඛං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, කල්ලං නු තං සමනුපස්සිතුං – ‘එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’…පෙ.… එසො මෙ අත්තාති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘තස්මාතිහ…පෙ.… එවං පස්සං…පෙ.… නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී’’ති.

අථ ඛො භගවා ආයස්මන්තං වක්කලිං ඉමිනා ඔවාදෙන ඔවදිත්වා උට්ඨායාසනා යෙන ගිජ්ඣකූටො පබ්බතො තෙන පක්කාමි. අථ ඛො ආයස්මා වක්කලි අචිරපක්කන්තස්ස භගවතො උපට්ඨාකෙ ආමන්තෙසි – ‘‘එථ මං, ආවුසො, මඤ්චකං ආරොපෙත්වා යෙන ඉසිගිලිපස්සං කාළසිලා තෙනුපසඞ්කමථ. කථඤ්හි නාම මාදිසො අන්තරඝරෙ කාලං

කත්තබ්බං මඤ්ඤෙයායා''ති? ''එවමාවුසො''ති බො තෙ භික්ඛූ ආයස්මතො වක්කලිස්ස පටිස්සුත්වා ආයස්මන්තං වක්කලිං මඤ්චකං ආරොපෙත්වා යෙන ඉසිගිලිපස්සං කාළසිලා තෙනුපසඞ්කමිංසු. අථ බො භගවා තඤ්ච රත්තිං තඤ්ච දිවාවසෙසං ගිජ්ඣකූටෙ පබ්බතෙ විහාසි. අථ බො ද්වෙ දෙවතායො අභික්කන්තාය රත්තියා අභික්කන්තවණ්ණා කෙවලකප්පං ගිජ්ඣකූටං ඔභාසෙත්වා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු...පෙ.... එකමන්තං අට්ඨංසු. එකමන්තං ඨිතා බො එකා දෙවතා භගවන්තං එතදවොච – ''වක්කලි, භන්තෙ, භික්ඛු විමොක්ඛාය චෙතෙතී''ති. අපරා දෙවතා භගවන්තං එතදවොච – ''සො හි නූන, භන්තෙ, සුවිමුත්තො විමුච්චිස්සතී''ති. ඉදමවොචුං තා දෙවතායො. ඉදං වත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා තත්ථෙවන්තරධායිංසු.

අථ බො භගවා තස්සා රත්තියා අච්චයෙන භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ''එථ තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, යෙන වක්කලි භික්ඛු තෙනුපසඞ්කමථ; උපසඞ්කමිත්වා වක්කලිං භික්ඛුං එවං වදෙථ –

'''සුණාවුසො ත්වං, වක්කලි, භගවතො වචනං ද්වින්නඤ්ච දෙවතානං. ඉමං, ආවුසො, රත්තිං ද්වෙ දෙවතායො අභික්කන්තාය රත්තියා අභික්කන්තවණ්ණා කෙවලකප්පං ගිජ්ඣකූටං ඔභාසෙත්වා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු. එකමන්තං ඨිතා බො, ආවුසො, එකා දෙවතා භගවන්තං එතදවොච – වක්කලි, භන්තෙ, භික්ඛු විමොක්ඛාය චෙතෙතීති. අපරා දෙවතා භගවන්තං එතදවොච – සො හි නූන, භන්තෙ, සුවිමුත්තො විමුච්චිස්සතීති. භගවා ච තං, ආවුසො වක්කලි, එවමාහ – මා භායි, වක්කලි; මා භායි, වක්කලි! අපාපකං තෙ මරණං භවිස්සති, අපාපිකා කාලකිරියා'''ති. ''එවං, භන්තෙ''ති බො තෙ භික්ඛූ භගවතො පටිස්සුත්වා යෙනායස්මා වක්කලි තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං වක්කලිං එතදවොචුං – ''සුණාවුසො වක්කලි, භගවතො වචනං ද්වින්නඤ්ච දෙවතාන''න්ති.

අථ බො ආයස්මා වක්කලි උපට්ඨාකෙ ආමන්තෙසි – ''එථ මං, ආවුසො, මඤ්චකා ඔරොපෙථ. කථඤ්හි නාම මාදිසො උච්චෙ ආසනෙ නිසීදිත්වා තස්ස භගවතො සාසනං සොතබ්බං මඤ්ඤෙයායා''ති! ''එවමාවුසො''ති බො තෙ භික්ඛූ ආයස්මතො වක්කලිස්ස පටිස්සුත්වා ආයස්මන්තං වක්කලිං මඤ්චකා ඔරොපෙසුං. ''ඉමං, ආවුසො, රත්තිං ද්වෙ දෙවතායො අභික්කන්තාය රත්තියා...පෙ.... එකමන්තං අට්ඨංසු. එකමන්තං ඨිතා බො, ආවුසො, එකා දෙවතා භගවන්තං එතදවොච – 'වක්කලි, භන්තෙ, භික්ඛු විමොක්ඛාය චෙතෙතී'ති. අපරා දෙවතා භගවන්තං එතදවොච – 'සො හි නූන, භන්තෙ, සුවිමුත්තො විමුච්චිස්සතී'ති. භගවා ච තං, ආවුසො වක්කලි, එවමාහ – 'මා භායි, වක්කලි; මා භායි, වක්කලි! අපාපකං තෙ මරණං භවිස්සති, අපාපිකා කාලකිරියා'''ති. ''තෙන හාවුසො, මම වචනෙන භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දථ – 'වක්කලි, භන්තෙ, භික්ඛු ආබාධිකො දුක්ඛිතො බාළ්හගිලානො. සො භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දතී'ති. එවඤ්ච වදෙථ – 'රූපං අනිච්චං. තාහං, භන්තෙ, න කඞ්ඛාමි. යදනිච්චං තං දුක්ඛන්ති න විචිකිච්ඡාමි. යදනිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, නත්ථි මෙ තත්ථ ඡන්දො වා රාගො වා පෙමං වාති න විචිකිච්ඡාමි. වෙදනා අනිච්චා. තාහං, භන්තෙ, න කඞ්ඛාමි . යදනිච්චං තං දුක්ඛන්ති න විචිකිච්ඡාමි. යදනිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, නත්ථි මෙ තත්ථ ඡන්දො වා රාගො වා පෙමං වාති න විචිකිච්ඡාමි. සඤ්ඤා... සඞ්ඛාරා අනිච්චා. තාහං, භන්තෙ, න කඞ්ඛාමි. යදනිච්චං තං දුක්ඛන්ති න විචිකිච්ඡාමි. යදනිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, නත්ථි මෙ තත්ථ ඡන්දො වා රාගො වා පෙමං වාති න විචිකිච්ඡාමි. විඤ්ඤාණං අනිච්චං. තාහං, භන්තෙ, න කඞ්ඛාමි. යදනිච්චං තං දුක්ඛන්ති න විචිකිච්ඡාමි. යදනිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, නත්ථි මෙ තත්ථ ඡන්දො වා රාගො වා පෙමං වාති න විචිකිච්ඡාමී'''ති. ''එවමාවුසො''ති බො තෙ භික්ඛූ ආයස්මතො වක්කලිස්ස පටිස්සුත්වා පක්කමිංසු. අථ බො ආයස්මා වක්කලි අචිරපක්කන්තෙසු තෙසු භික්ඛූසු සත්ථං ආහරෙසි.

අථ බො තෙ භික්ඛූ යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නා බො තෙ භික්ඛූ භගවන්තං එතදවොචුං – ''වක්කලි, භන්තෙ, භික්ඛු ආබාධිකො දුක්ඛිතො බාළ්හගිලානො; සො භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දති; එවඤ්ච වදෙති – 'රූපං අනිච්චං. තාහං, භන්තෙ, න කඞ්ඛාමි. යදනිච්චං තං දුක්ඛන්ති න විචිකිච්ඡාමි. යදනිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, නත්ථි මෙ තත්ථ ඡන්දො වා රාගො වා පෙමං වාති න විචිකිච්ඡාමි. වෙදනා... සඤ්ඤා... සඞ්ඛාරා ... විඤ්ඤාණං අනිච්චං. තාහං, භන්තෙ, න කඞ්ඛාමි. යදනිච්චං තං දුක්ඛන්ති න විචිකිච්ඡාමි. යදනිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, නත්ථි මෙ තත්ථ ඡන්දො වා රාගො වා පෙමං වාති න විචිකිච්ඡාමී'''ති.

අථ බො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ''ආයාම, භික්ඛවෙ, යෙන ඉසිගිලිපස්සං කාළසිලා තෙනුපසඞ්කමිස්සාම; යත්ථ වක්කලිනා කුලපුත්තෙන සත්ථමාහරිත''න්ති. ''එවං, භන්තෙ''ති බො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. අථ බො භගවා සම්බහුලෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං යෙන ඉසිගිලිපස්සං කාළසිලා තෙනුපසඞ්කමි. අද්දසා බො භගවා ආයස්මන්තං වක්කලිං දූරතොව මඤ්චකෙ විවත්තක්ඛන්ධං සෙමානං.

තෙන බො පන සමයෙන ධූමායිතත්තං තිමිරායිතත්තං ගච්ඡතෙව පුරිමං දිසං, ගච්ඡති පච්ඡිමං දිසං, ගච්ඡති උත්තරං දිසං, ගච්ඡති දක්ඛිණං දිසං, ගච්ඡති උද්ධං දිසං, ගච්ඡති අධො දිසං, ගච්ඡති අනුදිසං. අථ බො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ''පස්සථ නො තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, එතං ධූමායිතත්තං තිමිරායිතත්තං ගච්ඡතෙව පුරිමං දිසං...පෙ.... ගච්ඡති අනුදිස''න්ති. ''එවං, භන්තෙ''. ''එසො බො, භික්ඛවෙ, මාරො පාපිමා වක්කලිස්ස කුලපුත්තස්ස විඤ්ඤාණං සමන්වෙසති [සමන්නෙසති (ක. සී. පී.)] – 'කත්ථ වක්කලිස්ස කුලපුත්තස්ස විඤ්ඤාණං පතිට්ඨිත'න්ති? අප්පතිට්ඨිතෙන ච, භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණෙන වක්කලි කුලපුත්තො පරිනිබ්බුතො''ති. පඤ්චමං.

6. අස්සජිසුත්තං

88. එකං සමයං භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා අස්සජි කස්සපකාරාමෙ විහරති ආබාධිකො දුක්ඛිතො බාළ්හගිලානො. අථ ඛො ආයස්මා අස්සජි උපට්ඨාකෙ ආමන්තෙසි – ''එථ තුම්හෙ, ආවුසො, යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමථ; උපසඞ්කමිත්වා මම වචනෙන භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දථ – 'අස්සජි, භන්තෙ, භික්ඛු ආබාධිකො දුක්ඛිතො බාළ්හගිලානො. සො භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දතී'ති. එවඤ්ච වදෙථ – 'සාධු කිර, භන්තෙ, භගවා යෙන අස්සජි භික්ඛු තෙනුපසඞ්කමතු අනුකම්පං උපාදායා'''ති. ''එවමාවුසො''ති ඛො තෙ භික්ඛූ ආයස්මතො අස්සජිස්ස පටිස්සුත්වා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නා ඛො තෙ භික්ඛූ භගවන්තං එතදවොචුං – ''අස්සජි, භන්තෙ, භික්ඛු ආබාධිකො…පෙ.… සාධු කිර, භන්තෙ, භගවා යෙන අස්සජි භික්ඛු තෙනුපසඞ්කමතු අනුකම්පං උපාදායා''ති. අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හීභාවෙන.

අථ ඛො භගවා සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො යෙනායස්මා අස්සජි තෙනුපසඞ්කමි. අද්දසා ඛො ආයස්මා අස්සජි භගවන්තං දූරතොව ආගච්ඡන්තං. දිස්වාන මඤ්චකෙ සමධොසි. අථ ඛො භගවා ආයස්මන්තං අස්සජිං [ආයස්මතො අස්සජිස්ස (පී. ක.)] එතදවොච – ''අලං, අස්සජි, මා ත්වං මඤ්චකෙ සමධොසි. සන්තිමානි ආසනානි පඤ්ඤත්තානි, තත්ථාහං නිසීදිස්සාමී''ති. නිසීදි භගවා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ. නිසජ්ජ ඛො භගවා ආයස්මන්තං අස්සජිං එතදවොච – ''කච්චි තෙ, අස්සජි, ඛමනීයං, කච්චි යාපනීයං…පෙ.… පටික්කමොසානං පඤ්ඤායති නො අභික්කමො''ති?

''න මෙ, භන්තෙ, ඛමනීයං…පෙ.… අභික්කමොසානං පඤ්ඤායති නො පටික්කමො''ති. ''කච්චි තෙ, අස්සජි, න කිඤ්චි කුක්කුච්චං න කොචි විප්පටිසාරො''ති? ''තග්ඝ මෙ, භන්තෙ, අනප්පකං කුක්කුච්චං අනප්පකො විප්පටිසාරො''ති. ''කච්චි පන තං, අස්සජි, අත්තා සීලතො න උපවදතී''ති? ''න ඛො මං, භන්තෙ, අත්තා සීලතො උපවදතී''ති. ''නො චෙ කිර තං, අස්සජි, අත්තා සීලතො උපවදති, අථ කිඤ්ච තෙ කුක්කුච්චං කො ච විප්පටිසාරො''ති? ''පුබ්බෙ ඛ්වාහං, භන්තෙ, ගෙලඤ්ඤෙ පස්සම්භෙත්වා පස්සම්භෙත්වා කායසඞ්ඛාරෙ විහරාමි, සොහං සමාධිං නප්පටිලභාමි. තස්ස මය්හං, භන්තෙ, තං සමාධිං අප්පටිලභතො එවං හොති – 'නො චස්සාහං පරිහායාමී'''ති. ''යෙ තෙ, අස්සජි, සමණබ්‍රාහ්මණා සමාධිසාරකා සමාධිසාමඤ්ඤා තෙසං තං සමාධිං අප්පටිලභතං එවං හොති – 'නො චස්සු මයං පරිහායාමා'''ති.

''තං කිං මඤ්ඤසි, අස්සජි, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා''ති? ''අනිච්චං, භන්තෙ''…පෙ.… විඤ්ඤාණං …පෙ.… තස්මාතිහ…පෙ.… එවං පස්සං…පෙ.… නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතීති. සො සුඛං චෙ වෙදනං වෙදයති [වෙදියති (සී. පී.)], සා 'අනිච්චා'ති පජානාති. 'අනජ්ඣොසිතා'ති පජානාති. 'අනභිනන්දිතා'ති පජානාති. දුක්ඛං චෙ වෙදනං වෙදයති, සා 'අනිච්චා'ති පජානාති. 'අනජ්ඣොසිතා'ති පජානාති. 'අනභිනන්දිතා'ති පජානාති. අදුක්ඛමසුඛං චෙ වෙදනං වෙදයති, සා 'අනිච්චා'ති පජානාති…පෙ.… 'අනභිනන්දිතා'ති පජානාති. සො සුඛං චෙ වෙදනං වෙදයති , විසංයුත්තො නං වෙදයති; දුක්ඛං චෙ වෙදනං වෙදයති, විසංයුත්තො නං වෙදයති; අදුක්ඛමසුඛං චෙ වෙදනං වෙදයති, විසංයුත්තො නං වෙදයති. සො කායපරියන්තිකං චෙ වෙදනං වෙදයමානො 'කායපරියන්තිකං වෙදනං වෙදයාමී'ති පජානාති. ජීවිතපරියන්තිකං චෙ වෙදනං වෙදයමානො 'ජීවිතපරියන්තිකං වෙදනං වෙදයාමී'ති පජානාති. 'කායස්ස භෙදා උද්ධං ජීවිතපරියාදානා ඉධෙව සබ්බවෙදයිතානි අනභිනන්දිතානි සීතීභවිස්සන්තී'ති පජානාති.

''සෙය්‍යථාපි , අස්සජි, තෙලඤ්ච පටිච්ච, වට්ටිඤ්ච පටිච්ච, තෙලප්පදීපො ඣායෙය්‍ය; තස්සෙව තෙලස්ස ච වට්ටියා ච පරියාදානා අනාහාරො නිබ්බායෙය්‍ය. එවමෙව ඛො, අස්සජි, භික්ඛු කායපරියන්තිකං වෙදනං වෙදයමානො 'කායපරියන්තිකං වෙදනං වෙදයාමී'ති පජානාති. ජීවිතපරියන්තිකං වෙදනං වෙදයමානො 'ජීවිතපරියන්තිකං වෙදනං වෙදයාමී'ති පජානාති. 'කායස්ස භෙදා උද්ධං ජීවිතපරියාදානා ඉධෙව සබ්බවෙදයිතානි අනභිනන්දිතානි සීතීභවිස්සන්තී'ති පජානාතී''ති. ඡට්ඨං.

7. ඛෙමකසුත්තං

89. එකං සමයං සම්බහුලා ථෙරා භික්ඛූ කොසම්බියං විහරන්ති ඝොසිතාරාමෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා ඛෙමකො බදරිකාරාමෙ විහරති ආබාධිකො දුක්ඛිතො බාළ්හගිලානො. අථ ඛො ථෙරා භික්ඛූ සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතා ආයස්මන්තං දාසකං ආමන්තෙසුං – ''එහි ත්වං, ආවුසො දාසක, යෙන ඛෙමකො භික්ඛු තෙනුපසඞ්කම; උපසඞ්කමිත්වා ඛෙමකං භික්ඛුං එවං වදෙහි – 'ථෙරා තං, ආවුසො ඛෙමක, එවමාහංසු – කච්චි තෙ, ආවුසො, ඛමනීයං, කච්චි යාපනීයං, කච්චි දුක්ඛා වෙදනා පටික්කමන්ති නො අභික්කමන්ති, පටික්කමොසානං පඤ්ඤායති නො අභික්කමො'''ති? ''එවමාවුසො''ති ඛො ආයස්මා දාසකො ථෙරානං භික්ඛූනං පටිස්සුත්වා යෙනායස්මා ඛෙමකො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං ඛෙමකං එතදවොච – ''ථෙරා තං, ආවුසො ඛෙමක, එවමාහංසු – 'කච්චි තෙ, ආවුසො, ඛමනීයං…පෙ.… නො අභික්කමො'''ති? ''න මෙ, ආවුසො, ඛමනීයං න යාපනීයං…පෙ.… අභික්කමොසානං පඤ්ඤායති නො පටික්කමො''ති.

අථ ඛො ආයස්මා දාසකො යෙන ථෙරා භික්ඛූ තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ථෙරෙ භික්ඛූ එතදවොච – ‘‘ඛෙමකො, ආවුසො, භික්ඛු එවමාහ – ‘න මෙ, ආවුසො, ඛමනීයං…පෙ…. අභික්කමොසානං පඤ්ඤායති නො පටික්කමො’’’ති. ‘‘එහි ත්වං, ආවුසො දාසක, යෙන ඛෙමකො භික්ඛු තෙනුපසඞ්කම; උපසඞ්කමිත්වා ඛෙමකං භික්ඛුං එවං වදෙහි – ‘ථෙරා තං, ආවුසො ඛෙමක, එවමාහංසු – පඤ්චිමෙ, ආවුසො, උපාදානක්ඛන්ධා වුත්තා භගවතා, සෙය්‍යථිදං – රූපුපාදානක්ඛන්ධො, වෙදනුපාදානක්ඛන්ධො, සඤ්ඤුපාදානක්ඛන්ධො, සඞ්ඛාරුපාදානක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො . ඉමෙසු ආයස්මා ඛෙමකො පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු කිඤ්චි අත්තං වා අත්තනියං වා සමනුපස්සතී’’’ති?

‘‘එවමාවුසො’’ති ඛො ආයස්මා දාසකො ථෙරානං භික්ඛූනං පටිස්සුත්වා යෙනායස්මා ඛෙමකො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා…පෙ…. ථෙරා තං, ආවුසො ඛෙමක, එවමාහංසු – ‘‘පඤ්චිමෙ, ආවුසො, උපාදානක්ඛන්ධා වුත්තා භගවතා, සෙය්‍යථිදං – රූපුපාදානක්ඛන්ධො…පෙ…. විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො. ඉමෙසු ආයස්මා ඛෙමකො පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු කිඤ්චි අත්තං වා අත්තනියං වා සමනුපස්සතී’’ති? ‘‘පඤ්චිමෙ , ආවුසො, උපාදානක්ඛන්ධා වුත්තා භගවතා, සෙය්‍යථිදං – රූපුපාදානක්ඛන්ධො…පෙ…. විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො. ඉමෙසු ඛ්වාහං, ආවුසො, පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු න කිඤ්චි අත්තං වා අත්තනියං වා සමනුපස්සාමී’’ති.

අථ ඛො ආයස්මා දාසකො යෙන ථෙරා භික්ඛූ තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ථෙරෙ භික්ඛූ එතදවොච – ‘‘ඛෙමකො, ආවුසො, භික්ඛු එවමාහ – ‘පඤ්චිමෙ, ආවුසො, උපාදානක්ඛන්ධා වුත්තා භගවතා, සෙය්‍යථිදං – රූපුපාදානක්ඛන්ධො…පෙ…. විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො. ඉමෙසු ඛ්වාහං, ආවුසො, පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු න කිඤ්චි අත්තං වා අත්තනියං වා සමනුපස්සාමී’’’ති. ‘‘එහි ත්වං, ආවුසො දාසක, යෙන ඛෙමකො භික්ඛු තෙනුපසඞ්කම; උපසඞ්කමිත්වා ඛෙමකං භික්ඛුං එවං වදෙහි – ‘ථෙරා තං, ආවුසො ඛෙමක, එවමාහංසු – පඤ්චිමෙ, ආවුසො, උපාදානක්ඛන්ධා වුත්තා භගවතා, සෙය්‍යථිදං – රූපුපාදානක්ඛන්ධො…පෙ…. විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො. නො චෙ කිරායස්මා ඛෙමකො ඉමෙසු පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු කිඤ්චි අත්තං වා අත්තනියං වා සමනුපස්සති. තෙනහායස්මා ඛෙමකො අරහං ඛීණාසවො’’’ති.

‘‘එවමාවුසො’’ති ඛො ආයස්මා දාසකො ථෙරානං භික්ඛූනං පටිස්සුත්වා යෙනායස්මා ඛෙමකො…පෙ…. ථෙරා තං, ආවුසො ඛෙමක, එවමාහංසු – ‘‘පඤ්චිමෙ, ආවුසො, උපාදානක්ඛන්ධා වුත්තා භගවතා, සෙය්‍යථිදං – රූපුපාදානක්ඛන්ධො…පෙ…. විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො; නො චෙ කිරායස්මා ඛෙමකො ඉමෙසු පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු කිඤ්චි අත්තං වා අත්තනියං වා සමනුපස්සති, තෙනහායස්මා ඛෙමකො අරහං ඛීණාසවො’’ති. ‘‘පඤ්චිමෙ, ආවුසො, උපාදානක්ඛන්ධා වුත්තා භගවතා, සෙය්‍යථිදං – රූපුපාදානක්ඛන්ධො…පෙ…. විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො. ඉමෙසු ඛ්වාහං, ආවුසො, පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු න කිඤ්චි අත්තං වා අත්තනියං වා සමනුපස්සාමි , න චම්හි අරහං ඛීණාසවො; අපි ච මෙ, ආවුසො, පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු ‘අස්මී’ති අධිගතං, ‘අයමහමස්මී’ති න ච සමනුපස්සාමී’’ති.

අථ ඛො ආයස්මා දාසකො යෙන ථෙරා භික්ඛූ…පෙ…. ථෙරෙ භික්ඛූ එතදවොච – ‘‘ඛෙමකො, ආවුසො, භික්ඛු එවමාහ – පඤ්චිමෙ, ආවුසො, උපාදානක්ඛන්ධා වුත්තා භගවතා, සෙය්‍යථිදං – රූපුපාදානක්ඛන්ධො…පෙ…. විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො. ඉමෙසු ඛ්වාහං, ආවුසො, පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු න කිඤ්චි අත්තං වා අත්තනියං වා සමනුපස්සාමි, න චම්හි අරහං ඛීණාසවො; අපි ච මෙ , ආවුසො, පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු ‘අස්මී’ති අධිගතං, ‘අයමහමස්මී’ති න ච සමනුපස්සාමී’’ති.

‘‘එහි ත්වං, ආවුසො දාසක, යෙන ඛෙමකො භික්ඛු තෙනුපසඞ්කම; උපසඞ්කමිත්වා ඛෙමකං භික්ඛුං එවං වදෙහි – ‘ථෙරා තං, ආවුසො ඛෙමක, එවමාහංසු – යමෙතං, ආවුසො ඛෙමක, අස්මීති වදෙසි, කිමෙතං අස්මීති වදෙසි? රූපං අස්මීති වදෙසි, අඤ්ඤත්‍ර රූපා අස්මීති වදෙසි, වෙදනං… සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ… විඤ්ඤාණං අස්මීති වදෙසි, අඤ්ඤත්‍ර විඤ්ඤාණා අස්මීති වදෙසි. යමෙතං, ආවුසො ඛෙමක, අස්මීති වදෙසි. කිමෙතං අස්මීති වදෙසී’’’ති?

‘‘එවමාවුසො’’ති ඛො ආයස්මා දාසකො ථෙරානං භික්ඛූනං පටිස්සුත්වා යෙනායස්මා ඛෙමකො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං ඛෙමකං එතදවොච – ථෙරා තං, ආවුසො ඛෙමක, එවමාහංසු – ‘‘යමෙතං, ආවුසො ඛෙමක, ‘අස්මී’ති වදෙසි, කිමෙතං ‘අස්මී’ති වදෙසි? රූපං ‘අස්මී’ති වදෙසි අඤ්ඤත්‍ර රූපා ‘අස්මී’ති වදෙසි? වෙදනං… සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ… විඤ්ඤාණං ‘අස්මී’ති වදෙසි අඤ්ඤත්‍ර විඤ්ඤාණා ‘අස්මී’ති වදෙසි? යමෙතං, ආවුසො ඛෙමක, ‘අස්මී’ති වදෙසි, කිමෙතං ‘අස්මී’ති වදෙසී’’ති? ‘‘අලං, ආවුසො දාසක, කිං ඉමාය සන්ධාවනිකාය! ආහරාවුසො, දණ්ඩං; අහමෙව යෙන ථෙරා භික්ඛූ තෙනුපසඞ්කමිස්සාමී’’ති.

අථ ඛො ආයස්මා ඛෙමකො දණ්ඩමොලුබ්භ යෙන ථෙරා භික්ඛූ තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ථෙරෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං සම්මොදි. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො ආයස්මන්තං ඛෙමකං ථෙරා භික්ඛූ එතදවොචුං – ‘‘යමෙතං, ආවුසො ඛෙමක, ‘අස්මී’ති වදෙසි, කිමෙතං ‘අස්මී’ති වදෙසි? රූපං ‘අස්මී’ති වදෙසි, අඤ්ඤත්‍ර රූපා ‘අස්මී’ති වදෙසි? වෙදනං… සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ… විඤ්ඤාණං ‘අස්මී’ති වදෙසි, අඤ්ඤත්‍ර විඤ්ඤාණා ‘අස්මී’ති වදෙසි? යමෙතං, ආවුසො ඛෙමක, ‘අස්මී’ති වදෙසි, කිමෙතං ‘අස්මී’ති වදෙසී’’ති? ‘‘න ඛ්වාහං, ආවුසො, රූපං ‘අස්මී’ති වදාමි; නපි අඤ්ඤත්‍ර රූපා ‘අස්මී’ති වදාමි. න වෙදනං… න සඤ්ඤං…

න සඞ්ඛාරෙ... න විඤ්ඤාණං ‘අස්මී’ති වදාමි; නපි අඤ්ඤත්‍ර විඤ්ඤාණා ‘අස්මී’ති වදාමි. අපි ච මෙ, ආවුසො, පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු ‘අස්මී’ති අධිගතං ‘අයමහමස්මී’ති න ච සමනුපස්සාමි’’.

‘‘සෙය්‍යථාපි, ආවුසො, උප්පලස්ස වා පදුමස්ස වා පුණ්ඩරීකස්ස වා ගන්ධො. යො නු ඛො එවං වදෙය්‍ය – ‘පත්තස්ස ගන්ධො’ති වා ‘වණ්ණස්ස [වණ්ඩස්ස (කත්ථචි)] ගන්ධො’ති වා ‘කිඤ්ජක්ඛස්ස ගන්ධො’ති වා සම්මා නු ඛො සො වදමානො වදෙය්‍යා’’ති? ‘‘නො හෙතං, ආවුසො’’. ‘‘යථා කථං, පනාවුසො, සම්මා බ්‍යාකරමානො බ්‍යාකරෙය්‍යා’’ති? ‘‘‘පුප්ඵස්ස ගන්ධො’ති ඛො, ආවුසො, සම්මා බ්‍යාකරමානො බ්‍යාකරෙය්‍යා’’ති. ‘‘එවමෙව ඛ්වාහං, ආවුසො, න රූපං ‘අස්මී’ති වදාමි, නපි අඤ්ඤත්‍ර රූපා ‘අස්මී’ති වදාමි. න වෙදනං... න සඤ්ඤං... න සඞ්ඛාරෙ... න විඤ්ඤාණං ‘අස්මී’ති වදාමි, නපි අඤ්ඤත්‍ර විඤ්ඤාණා ‘අස්මී’ති වදාමි. අපි ච මෙ, ආවුසො, පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු ‘අස්මී’ති අධිගතං ‘අයමහමස්මී’ති න ච සමනුපස්සාමි’’.

‘‘කිඤ්චාපි, ආවුසො, අරියසාවකස්ස පඤ්චොරම්භාගියානි සංයොජනානි පහීනානි භවන්ති, අථ ඛ්වස්ස හොති – ‘යො ච පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු අනුසහගතො අස්මීති මානො, අස්මීති ඡන්දො, අස්මීති අනුසයො අසමූහතො. සො අපරෙන සමයෙන පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු උදයබ්බයානුපස්සී විහරති – ඉති රූපං, ඉති රූපස්ස සමුදයො, ඉති රූපස්ස අත්ථඞ්ගමො; ඉති වෙදනා... ඉති සඤ්ඤා... ඉති සඞ්ඛාරා... ඉති විඤ්ඤාණං, ඉති විඤ්ඤාණස්ස සමුදයො, ඉති විඤ්ඤාණස්ස අත්ථඞ්ගමො’ති. තස්සිමෙසු පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු උදයබ්බයානුපස්සිනො විහරතො යොපිස්ස හොති පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු අනුසහගතො ‘අස්මී’ති, මානො ‘අස්මී’ති, ඡන්දො ‘අස්මී’ති අනුසයො අසමූහතො, සොපි සමුග්ඝාතං ගච්ඡති.

‘‘සෙය්‍යථාපි , ආවුසො, වත්ථං සංකිලිට්ඨං මලග්ගහිතං. තමෙනං සාමිකා රජකස්ස අනුපදජ්ජුං. තමෙනං රජකො ඌසෙ වා ඛාරෙ වා ගොමයෙ වා සම්මද්දිත්වා අච්ඡෙ උදකෙ වික්ඛාලෙති. කිඤ්චාපි තං හොති වත්ථං පරිසුද්ධං පරියොදාතං, අථ ඛ්වස්ස හොති යෙව අනුසහගතො ඌසගන්ධො වා ඛාරගන්ධො වා ගොමයගන්ධො වා අසමූහතො. තමෙනං රජකො සාමිකානං දෙති. තමෙනං සාමිකා ගන්ධපරිභාවිතෙ කරණ්ඩකෙ නික්ඛිපන්ති. යොපිස්ස හොති අනුසහගතො ඌසගන්ධො වා ඛාරගන්ධො වා ගොමයගන්ධො වා අසමූහතො, සොපි සමුග්ඝාතං ගච්ඡති. එවමෙව ඛො, ආවුසො, කිඤ්චාපි අරියසාවකස්ස පඤ්චොරම්භාගියානි සංයොජනානි පහීනානි භවන්ති, අථ ඛ්වස්ස හොති යෙව පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු අනුසහගතො ‘අස්මී’ති, මානො ‘අස්මී’ති, ඡන්දො ‘අස්මී’ති අනුසයො අසමූහතො. සො අපරෙන සමයෙන පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු උදයබ්බයානුපස්සී විහරති. ‘ඉති රූපං, ඉති රූපස්ස සමුදයො, ඉති රූපස්ස අත්ථඞ්ගමො; ඉති වෙදනා... ඉති සඤ්ඤා... ඉති සඞ්ඛාරා... ඉති විඤ්ඤාණං, ඉති විඤ්ඤාණස්ස සමුදයො, ඉති විඤ්ඤාණස්ස අත්ථඞ්ගමො’ති. තස්ස ඉමෙසු පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු උදයබ්බයානුපස්සිනො විහරතො යොපිස්ස හොති පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු අනුසහගතො ‘අස්මී’ති, මානො ‘අස්මී’ති, ඡන්දො ‘අස්මී’ති අනුසයො අසමූහතො, සොපි සමුග්ඝාතං ගච්ඡතී’’ති.

එවං වුත්තෙ, ථෙරා භික්ඛූ ආයස්මන්තං ඛෙමකං එතදවොචුං – ‘‘න ඛො [න ඛො පන (ක.)] මයං ආයස්මන්තං ඛෙමකං විහෙසාපෙඛා පුච්ඡිම්හ, අපි චායස්මා ඛෙමකො පහොසි තස්ස භගවතො සාසනං විත්ථාරෙන ආචික්ඛිතුං දෙසෙතුං පඤ්ඤාපෙතුං පට්ඨපෙතුං විවරිතුං විභජිතුං උත්තානීකාතුං. තයිදං ආයස්මතා ඛෙමකෙන තස්ස භගවතො සාසනං විත්ථාරෙන ආචික්ඛිතං දෙසිතං පඤ්ඤාපිතං පට්ඨපිතං විවරිතං විභජිතං උත්තානීකත’’න්ති.

ඉදමවොච ආයස්මා ඛෙමකො. අත්තමනා ථෙරා භික්ඛූ ආයස්මතො ඛෙමකස්ස භාසිතං අභිනන්දුං. ඉමස්මිඤ්ච පන වෙය්‍යාකරණස්මිං භඤ්ඤමානෙ සට්ඨිමත්තානං ථෙරානං භික්ඛූනං අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තානි විමුච්චිංසු, ආයස්මතො ඛෙමකස්ස චාති. සත්තමං.

8. ඡන්නසුත්තං

90. එකං සමයං සම්බහුලා ථෙරා භික්ඛූ බාරාණසියං විහරන්ති ඉසිපතනෙ මිගදායෙ. අථ ඛො ආයස්මා ඡන්නො සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො අවාපුරණං [අපාපුරණං (සී. ස්‍යා. කං.)] ආදාය විහාරෙන විහාරං උපසඞ්කමිත්වා ථෙරෙ භික්ඛූ එතදවොච – ‘‘ඔවදන්තු මං ආයස්මන්තො ථෙරා, අනුසාසන්තු මං ආයස්මන්තො ථෙරා, කරොන්තු මෙ ආයස්මන්තො ථෙරා ධම්මිං කථං, යථාහං ධම්මං පස්සෙය්‍ය’’න්ති.

එවං වුත්තෙ, ථෙරා භික්ඛූ ආයස්මන්තං ඡන්නං එතදවොචුං – ‘‘රූපං ඛො, ආවුසො ඡන්න, අනිච්චං; වෙදනා අනිච්චා; සඤ්ඤා අනිච්චා; සඞ්ඛාරා අනිච්චා; විඤ්ඤාණං අනිච්චං. රූපං අනත්තා; වෙදනා... සඤ්ඤා... සඞ්ඛාරා... විඤ්ඤාණං අනත්තා. සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා; සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා’’ති.

අථ ඛො ආයස්මතො ඡන්නස්ස එතදහොසි – ‘‘මය්හම්පි ඛො එතං එවං [මය්හම්පි ඛො එවං (ස්‍යා. කං.)] හොති – ‘රූපං අනිච්චං, වෙදනා... සඤ්ඤා... සඞ්ඛාරා... විඤ්ඤාණං අනිච්චං; රූපං අනත්තා, වෙදනා ... සඤ්ඤා... සඞ්ඛාරා... විඤ්ඤාණං අනත්තා. සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා, සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා’ති. අථ ච පන මෙ සබ්බසඞ්ඛාරසමථෙ සබ්බූපධිපටිනිස්සග්ගෙ තණ්හාක්ඛයෙ විරාගෙ නිරොධෙ නිබ්බානෙ චිත්තං න පක්ඛන්දති නප්පසීදති න සන්තිට්ඨති නාධිමුච්චති. පරිතස්සනා උපාදානං උප්පජ්ජති; පච්චුදාවත්තති මානසං – ‘අථ කො චරහි මෙ

අත්තා'ති ? න ඛො පනෙවං ධම්මං පස්සතො හොති. කො නු ඛො මෙ තථා ධම්මං දෙසෙය්‍ය යථාහං ධම්මං පස්සෙය්‍ය''න්ති.

අථ ඛො ආයස්මතො ඡන්නස්ස එතදහොසි – ''අයං ඛො ආයස්මා ආනන්දො කොසම්බියං විහරති ඝොසිතාරාමෙ සත්ථු චෙව සංවණ්ණිතො සම්භාවිතො ච විඤ්ඤූනං සබ්‍රහ්මචාරීනං, පහොති ච මෙ ආයස්මා ආනන්දො තථා ධම්මං දෙසෙතුං යථාහං ධම්මං පස්සෙය්‍යං; අත්ථි ච මෙ ආයස්මන්තෙ ආනන්දෙ තාවතිකා විස්සට්ඨි [විස්සත්ථි (?)]. යංනූනාහං යෙනායස්මා ආනන්දො තෙනුපසඞ්කමෙය්‍ය''න්ති. අථ ඛො ආයස්මා ඡන්නො සෙනාසනං සංසාමෙත්වා පත්තචීවරමාදාය යෙන කොසම්බී ඝොසිතාරාමො යෙනායස්මා ආනන්දො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මතා ආනන්දෙන සද්ධිං සම්මොදි…පෙ…. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා ඡන්නො ආයස්මන්තං ආනන්දං එතදවොච –

''එකමිදාහං , ආවුසො ආනන්ද, සමයං බාරාණසියං විහරාමි ඉසිපතනෙ මිගදායෙ. අථ ඛ්වාහං, ආවුසො, සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො අවාපුරණං ආදාය විහාරෙන විහාරං උපසඞ්කමිං; උපසඞ්කමිත්වා ථෙරෙ භික්ඛූ එතදවොචං – 'ඔවදන්තු මං ආයස්මන්තො ථෙරා, අනුසාසන්තු මං ආයස්මන්තො ථෙරා, කරොන්තු මෙ ආයස්මන්තො ථෙරා ධම්මිං කථං යථාහං ධම්මං පස්සෙය්‍ය'න්ති. එවං වුත්තෙ මං, ආවුසො, ථෙරා භික්ඛූ එතදවොචුං – 'රූපං ඛො, ආවුසො ඡන්න, අනිච්චං; වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං අනිච්චං; රූපං අනත්තා…පෙ…. විඤ්ඤාණං අනත්තා. සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා, සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා''' ති.

''තස්ස මය්හං, ආවුසො, එතදහොසි – 'මය්හම්පි ඛො එතං එවං හොති – රූපං අනිච්චං…පෙ…. විඤ්ඤාණං අනිච්චං, රූපං අනත්තා, වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං අනත්තා. සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා, සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා'ති. අථ ච පන මෙ සබ්බසඞ්ඛාරසමථෙ සබ්බූපධිපටිනිස්සග්ගෙ තණ්හාක්ඛයෙ විරාගෙ නිරොධෙ නිබ්බානෙ චිත්තං න පක්ඛන්දති නප්පසීදති න සන්තිට්ඨති නාධිමුච්චති. පරිතස්සනා උපාදානං උප්පජ්ජති; පච්චුදාවත්තති මානසං – 'අථ කො චරහි මෙ අත්තා'ති? න ඛො පනෙවං ධම්මං පස්සතො හොති. කො නු ඛො මෙ තථා ධම්මං දෙසෙය්‍ය යථාහං ධම්මං පස්සෙය්‍යන්ති!

''තස්ස මය්හං, ආවුසො, එතදහොසි – 'අයං ඛො ආයස්මා ආනන්දො කොසම්බියං විහරති ඝොසිතරාමෙ සත්ථු චෙව සංවණ්ණිතො සම්භාවිතො ච විඤ්ඤූනං සබ්‍රහ්මචාරීනං, පහොති ච මෙ ආයස්මා ආනන්දො තථා ධම්මං දෙසෙතුං යථාහං ධම්මං පස්සෙය්‍යං. අත්ථි ච මෙ ආයස්මන්තෙ ආනන්දෙ තාවතිකා විස්සට්ඨි. යංනූනාහං යෙනායස්මා ආනන්දො තෙනුපසඞ්කමෙය්‍ය'න්ති. ඔවදතු මං, ආයස්මා ආනන්දො; අනුසාසතු මං, ආයස්මා ආනන්දො; කරොතු මෙ, ආයස්මා ආනන්දො ධම්මිං කථං යථාහං ධම්මං පස්සෙය්‍ය''න්ති.

''එත්තකෙනපි මයං ආයස්මතො ඡන්නස්ස අත්තමනා අපි නාම තං [අත්තමනා අභිරද්ධා, තං (සී. ස්‍යා. කං.)] ආයස්මා ඡන්නො ආවි අකාසි ඛිලං ඡින්දි [පභින්දි (සී. ස්‍යා. කං. පී.)]. ඔදහාවුසො, ඡන්න , සොතං; භබ්බොසි [භබ්බො ත්වං (ක.)] ධම්මං විඤ්ඤාතු''න්ති. අථ ඛො ආයස්මතො ඡන්නස්ස තාවතකෙනෙව [තාවදෙව (සී.)] උළාරං පීතිපාමොජ්ජං උප්පජ්ජි – ''භබ්බො කිරස්මි ධම්මං විඤ්ඤාතු''න්ති.

''සම්මුඛා මෙතං, ආවුසො ඡන්න, භගවතො සුතං, සම්මුඛා ච පටිග්ගහිතං කච්චානගොත්තං භික්ඛුං ඔවදන්තස්ස – ද්වයනිස්සිතො ඛ්වායං, කච්චාන, ලොකො යෙභුය්‍යෙන අත්ථිතඤ්චෙව නත්ථිතඤ්ච. ලොකසමුදයං ඛො, කච්චාන, යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතො යා ලොකෙ නත්ථිතා, සා න හොති. ලොකනිරොධං ඛො, කච්චාන, යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතො යා ලොකෙ අත්ථිතා, සා න හොති. උපයුපාදානාභිනිවෙසවිනිබන්ධො ඛ්වායං, කච්චාන, ලොකො යෙභුය්‍යෙන තං චායං උපයුපාදානං චෙතසො අධිට්ඨානාභිනිවෙසානුසයං න උපෙති න උපාදියති නාධිට්ඨාති 'අත්තා මෙ'ති. දුක්ඛමෙව උප්පජ්ජමානං උප්පජ්ජති, දුක්ඛං නිරුජ්ඣමානං නිරුජ්ඣතීති න කඞ්ඛති න විචිකිච්ඡති. අපරප්පච්චයා ඤාණමෙවස්ස එත්ථ හොති. එත්තාවතා ඛො, කච්චාන, සම්මාදිට්ඨි හොති. සබ්බමත්ථීති ඛො, කච්චාන, අයමෙකො අන්තො. සබ්බං නත්ථීති අයං දුතියො අන්තො. එතෙ තෙ, කච්චාන, උභො අන්තෙ අනුපගම්ම මජ්ඣෙන තථාගතො ධම්මං දෙසෙති – අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා; සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති. අවිජ්ජාය ත්වෙව අසෙසවිරාගනිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී''ති.

''එවමෙතං, ආවුසො ආනන්ද, හොති යෙසං ආයස්මන්තානං තාදිසා සබ්‍රහ්මචාරයො අනුකම්පකා අත්ථකාමා ඔවාදකා අනුසාසකා. ඉදඤ්ච පන මෙ ආයස්මතො ආනන්දස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා ධම්මො අභිසමිතො''ති. අට්ඨමං.

9. රාහුලසුත්තං

91. සාවත්ථිනිදානං . අථ ඛො ආයස්මා රාහුලො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා…පෙ…. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා රාහුලො භගවන්තං එතදවොච – ''කථං නු ඛො, භන්තෙ, ජානතො කථං පස්සතො ඉමස්මිඤ්ච සවිඤ්ඤාණකෙ කායෙ බහිද්ධා ච සබ්බනිමිත්තෙසු අහඞ්කාරමමඞ්කාරමානානුසයා න හොන්තී''ති?

‘‘යං කිඤ්චි, රාහුල, රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බං රූපං ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සති. යා කාචි වෙදනා ... යා කාචි සඤ්ඤා... යෙ කෙචි සඞ්ඛාරා... යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා...පෙ.... සබ්බං විඤ්ඤාණං ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සති. එවං ඛො, රාහුල, ජානතො එවං පස්සතො ඉමස්මිඤ්ච සවිඤ්ඤාණකෙ කායෙ බහිද්ධා ච සබ්බනිමිත්තෙසු අහඞ්කාරමමඞ්කාරමානානුසයා න හොන්තී’’ති. නවමං.

10. දුතියරාහුලසුත්තං

92. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා රාහුලො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කථං නු ඛො, භන්තෙ, ජානතො කථං පස්සතො ඉමස්මිඤ්ච සවිඤ්ඤාණකෙ කායෙ බහිද්ධා ච සබ්බනිමිත්තෙසු අහඞ්කාරමමඞ්කාරමානාපගතං මානසං හොති විධාසමතික්කන්තං සන්තං සුවිමුත්ත’’න්ති? ‘‘යං කිඤ්චි, රාහුල, රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා...පෙ.... යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බං රූපං ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දිස්වා අනුපාදා විමුත්තො හොති. යා කාචි වෙදනා... යා කාචි සඤ්ඤා... යෙ කෙචි සඞ්ඛාරා... යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බං විඤ්ඤාණං ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දිස්වා අනුපාදා විමුත්තො හොති. එවං ඛො, රාහුල , ජානතො එවං පස්සතො ඉමස්මිඤ්ච සවිඤ්ඤාණකෙ කායෙ බහිද්ධා ච සබ්බනිමිත්තෙසු අහඞ්කාරමමඞ්කාරමානාපගතං මානසං හොති විධා සමතික්කන්තං සන්තං සුවිමුත්ත’’න්ති. දසමං.

ථෙරවග්ගො නවමො.

තස්සුද්දානං –

ආනන්දො තිස්සො යමකො, අනුරාධො ච වක්කලි;
අස්සජි ඛෙමකො ඡන්නො, රාහුලා අපරෙ දුවෙ.

10. පුප්ඵවග්ගො

1. නදීසුත්තං

93. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, නදී පබ්බතෙය්‍යා ඔහාරිනී දූරඞ්ගමා සීඝසොතා. තස්සා උභොසු තීරෙසු [උභතො තීරෙ (සී.), උභතො තීරෙසු (ස්‍යා. කං.)] කාසා චෙපි ජාතා අස්සු, තෙ නං අජ්ඣොලම්බෙය්‍යුං; කුසා චෙපි ජාතා අස්සු, තෙ නං අජ්ඣොලම්බෙය්‍යුං; පබ්බජා [බබ්බජා (සී. පී.)] චෙපි ජාතා අස්සු, තෙ නං අජ්ඣොලම්බෙය්‍යුං; බීරණා චෙපි ජාතා අස්සු, තෙ නං අජ්ඣොලම්බෙය්‍යුං; රුක්ඛා චෙපි ජාතා අස්සු, තෙ නං අජ්ඣොලම්බෙය්‍යුං. තස්සා පුරිසො සොතෙන වුය්හමානො කාසෙ චෙපි ගණ්හෙය්‍ය, තෙ පලුජ්ජෙය්‍යුං. සො තතොනිදානං අනයබ්‍යසනං ආපජ්ජෙය්‍ය. කුසෙ චෙපි ගණ්හෙය්‍ය, පබ්බජෙ චෙපි ගණ්හෙය්‍ය, බීරණෙ චෙපි ගණ්හෙය්‍ය, රුක්ඛෙ චෙපි ගණ්හෙය්‍ය, තෙ පලුජ්ජෙය්‍යුං . සො තතොනිදානං අනයබ්‍යසනං ආපජ්ජෙය්‍ය. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අස්සුතවා පුථුජ්ජනො අරියානං අදස්සාවී අරියධම්මස්ස අකොවිදො අරියධම්මෙ අවිනීතො, සප්පුරිසානං අදස්සාවී සප්පුරිසධම්මස්ස අකොවිදො සප්පුරිසධම්මෙ අවිනීතො රූපං අත්තතො සමනුපස්සති, රූපවන්තං වා අත්තානං; අත්තනි වා රූපං, රූපස්මිං වා අත්තානං. තස්ස තං රූපං පලුජ්ජති. සො තතොනිදානං අනයබ්‍යසනං ආපජ්ජති. වෙදනං... සඤ්ඤං... සඞ්ඛාරෙ... විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති, විඤ්ඤාණවන්තං වා අත්තානං ; අත්තනි වා විඤ්ඤාණං , විඤ්ඤාණස්මිං වා අත්තානං. තස්ස තං විඤ්ඤාණං පලුජ්ජති. සො තතොනිදානං අනයබ්‍යසනං ආපජ්ජති. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං භන්තෙ’’. ‘‘වෙදනා... සඤ්ඤා... සඞ්ඛාරා... විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං භන්තෙ’’. ‘‘තස්මාතිහ...පෙ.... එවං පස්සං... පෙ.... නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී’’ති. පඨමං.

2. පුප්ඵසුත්තං

94. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘නාහං, භික්ඛවෙ, ලොකෙන විවදාමි, ලොකොව මයා විවදති. න, භික්ඛවෙ, ධම්මවාදී කෙනචි ලොකස්මිං විවදති. යං, භික්ඛවෙ, නත්ථිසම්මතං ලොකෙ පණ්ඩිතානං, අහම්පි තං ‘නත්ථී’ති වදාමි. යං, භික්ඛවෙ, අත්ථිසම්මතං ලොකෙ පණ්ඩිතානං, අහම්පි තං ‘අත්ථී’ති වදාමි’’.

‘‘කිඤ්ච, භික්ඛවෙ, නත්ථිසම්මතං ලොකෙ පණ්ඩිතානං, යමහං ‘නත්ථී’ති වදාමි? රූපං , භික්ඛවෙ, නිච්චං ධුවං සස්සතං අවිපරිණාමධම්මං නත්ථිසම්මතං ලොකෙ පණ්ඩිතානං; අහම්පි තං ‘නත්ථී’ති වදාමි. වෙදනා... සඤ්ඤා... සඞ්ඛාරා... විඤ්ඤාණං නිච්චං ධුවං සස්සතං අවිපරිණාමධම්මං නත්ථිසම්මතං ලොකෙ පණ්ඩිතානං; අහම්පි තං ‘නත්ථී’ති වදාමි. ඉදං ඛො, භික්ඛවෙ, නත්ථිසම්මතං ලොකෙ පණ්ඩිතානං; අහම්පි තං ‘නත්ථී’ති වදාමි’’.

‘‘කිඤ්ච, භික්ඛවෙ, අත්ථිසම්මතං ලොකෙ පණ්ඩිතානං, යමහං ‘අත්ථී’ති වදාමි? රූපං, භික්ඛවෙ, අනිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං අත්ථිසම්මතං ලොකෙ පණ්ඩිතානං; අහම්පි තං ‘අත්ථී’ති වදාමි. වෙදනා අනිච්චා…පෙ…. විඤ්ඤාණං අනිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං අත්ථිසම්මතං ලොකෙ පණ්ඩිතානං; අහම්පි තං ‘අත්ථී’ති වදාමි. ඉදං ඛො, භික්ඛවෙ, අත්ථිසම්මතං ලොකෙ පණ්ඩිතානං; අහම්පි තං ‘අත්ථී’ති වදාමි’’.

‘‘අත්ථි, භික්ඛවෙ, ලොකෙ ලොකධම්මො, තං තථාගතො අභිසම්බුජ්ඣති අභිසමෙති; අභිසම්බුජ්ඣිත්වා අභිසමෙත්වා තං ආචික්ඛති දෙසෙති පඤ්ඤපෙති පට්ඨපෙති විවරති විභජති උත්තානීකරොති.

‘‘කිඤ්ච , භික්ඛවෙ, ලොකෙ ලොකධම්මො, තං තථාගතො අභිසම්බුජ්ඣති අභිසමෙති, අභිසම්බුජ්ඣිත්වා අභිසමෙත්වා ආචික්ඛති දෙසෙති පඤ්ඤපෙති පට්ඨපෙති විවරති විභජති උත්තානීකරොති? රූපං, භික්ඛවෙ, ලොකෙ ලොකධම්මො තං තථාගතො අභිසම්බුජ්ඣති අභිසමෙති. අභිසම්බුජ්ඣිත්වා අභිසමෙත්වා ආචික්ඛති දෙසෙති පඤ්ඤපෙති පට්ඨපෙති විවරති විභජති උත්තානීකරොති.

‘‘යො, භික්ඛවෙ, තථාගතෙන එවං ආචික්ඛියමානෙ දෙසියමානෙ පඤ්ඤපියමානෙ පට්ඨපියමානෙ විවරියමානෙ විභජියමානෙ උත්තානීකරියමානෙ න ජානාති න පස්සති තමහං, භික්ඛවෙ, බාලං පුථුජ්ජනං අන්ධං අචක්ඛුකං අජානන්තං අපස්සන්තං කින්ති කරොමි! වෙදනා, භික්ඛවෙ, ලොකෙ ලොකධම්මො…පෙ…. සඤ්ඤා, භික්ඛවෙ… සඞ්ඛාරා, භික්ඛවෙ… විඤ්ඤාණං, භික්ඛවෙ, ලොකෙ ලොකධම්මො තං තථාගතො අභිසම්බුජ්ඣති අභිසමෙති. අභිසම්බුජ්ඣිත්වා අභිසමෙත්වා ආචික්ඛති දෙසෙති පඤ්ඤපෙති පට්ඨපෙති විවරති විභජති උත්තානීකරොති.

‘‘යො, භික්ඛවෙ, තථාගතෙන එවං ආචික්ඛියමානෙ දෙසියමානෙ පඤ්ඤපියමානෙ පට්ඨපියමානෙ විවරියමානෙ විභජියමානෙ උත්තානීකරියමානෙ න ජානාති න පස්සති තමහං, භික්ඛවෙ, බාලං පුථුජ්ජනං අන්ධං අචක්ඛුකං අජානන්තං අපස්සන්තං කින්ති කරොමි!

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, උප්පලං වා පදුමං වා පුණ්ඩරීකං වා උදකෙ ජාතං උදකෙ සංවඩ්ඪං උදකා අච්චුග්ගම්ම ඨාති [තිට්ඨන්තං (ක.)] අනුපලිත්තං උදකෙන; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, තථාගතො ලොකෙ ජාතො ලොකෙ සංවඩ්ඪො ලොකං අභිභුය්‍ය විහරති අනුපලිත්තො ලොකෙනා’’ති. දුතියං.

3. ඵෙණපිණ්ඩූපමසුත්තං

95. එකං සමයං භගවා අයුජ්ඣායං [අයොජ්ඣායං (සී. පී.)] විහරති ගඞ්ගාය නදියා තීරෙ. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි –

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, අයං ගඞ්ගා නදී මහන්තං ඵෙණපිණ්ඩං ආවහෙය්‍ය. තමෙනං චක්ඛුමා පුරිසො පස්සෙය්‍ය නිජ්ඣායෙය්‍ය යොනිසො උපපරික්ඛෙය්‍ය. තස්ස තං පස්සතො නිජ්ඣායතො යොනිසො උපපරික්ඛතො රිත්තකඤ්ඤෙව ඛායෙය්‍ය, තුච්ඡකඤ්ඤෙව ඛායෙය්‍ය, අසාරකඤ්ඤෙව ඛායෙය්‍ය. කිඤ්හි සියා, භික්ඛවෙ, ඵෙණපිණ්ඩෙ සාරො? එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යං කිඤ්චි රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං…පෙ…. යං දූරෙ සන්තිකෙ වා තං භික්ඛු පස්සති නිජ්ඣායති යොනිසො උපපරික්ඛති. තස්ස තං පස්සතො නිජ්ඣායතො යොනිසො උපපරික්ඛතො රිත්තකඤ්ඤෙව ඛායති , තුච්ඡකඤ්ඤෙව ඛායති, අසාරකඤ්ඤෙව ඛායති. කිඤ්හි සියා, භික්ඛවෙ, රූපෙ සාරො?

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, සරදසමයෙ ථුල්ලඵුසිතකෙ දෙවෙ වස්සන්තෙ උදකෙ උදකපුබ්බුළං [උදකබුබ්බුළං (සී. පී.)] උප්පජ්ජති චෙව නිරුජ්ඣති ච. තමෙනං චක්ඛුමා පුරිසො පස්සෙය්‍ය නිජ්ඣායෙය්‍ය යොනිසො උපපරික්ඛෙය්‍ය. තස්ස තං පස්සතො නිජ්ඣායතො යොනිසො උපපරික්ඛතො රිත්තකඤ්ඤෙව ඛායෙය්‍ය, තුච්ඡකඤ්ඤෙව ඛායෙය්‍ය, අසාරකඤ්ඤෙව ඛායෙය්‍ය. කිඤ්හි සියා, භික්ඛවෙ, උදකපුබ්බුළෙ සාරො? එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යා කාචි වෙදනා අතීතානාගතපච්චුප්පන්නා…පෙ…. යා දූරෙ සන්තිකෙ වා තං භික්ඛු පස්සති නිජ්ඣායති යොනිසො උපපරික්ඛති. තස්ස තං පස්සතො නිජ්ඣායතො යොනිසො උපපරික්ඛතො රිත්තකඤ්ඤෙව ඛායති, තුච්ඡකඤ්ඤෙව ඛායති, අසාරකඤ්ඤෙව ඛායති. කිඤ්හි සියා, භික්ඛවෙ, වෙදනාය සාරො?

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ගිම්හානං පච්ඡිමෙ මාසෙ ඨිතෙ මජ්ඣන්හිකෙ කාලෙ මරීචිකා ඵන්දති. තමෙනං චක්ඛුමා පුරිසො පස්සෙය්‍ය නිජ්ඣායෙය්‍ය යොනිසො උපපරික්ඛෙය්‍ය. තස්ස තං පස්සතො නිජ්ඣායතො යොනිසො උපපරික්ඛතො රිත්තකඤ්ඤෙව ඛායෙය්‍ය, තුච්ඡකඤ්ඤෙව ඛායෙය්‍ය…පෙ…. කිඤ්හි සියා, භික්ඛවෙ, මරීචිකාය සාරො? එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යා කාචි සඤ්ඤා…පෙ…..

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, පුරිසො සාරත්ථිකො සාරගවෙසී සාරපරියෙසනං චරමානො තිණ්හං කුඨාරිං [කුධාරිං (ස්‍යා. කං. ක.)] ආදාය වනං පවිසෙය්‍ය. සො තත්ථ පස්සෙය්‍ය මහන්තං කදලික්ඛන්ධං උජුං නවං අකුක්කුකජාතං [අකුක්කජාතං (ක. සී. පී.), අකුසජාතං (ක. සී.), අකුක්කුජකජාතං (ක.)]. තමෙනං මූලෙ ඡින්දෙය්‍ය; මූලෙ ඡෙත්වා අග්ගෙ ඡින්දෙය්‍ය, අග්ගෙ ඡෙත්වා පත්තවට්ටිං විනිබ්භුජෙය්‍ය. සො තස්ස පත්තවට්ටිං විනිබ්භුජන්තො ඵෙග්ගුම්පි

නාධිගච්ඡෙය්‍ය, කුතො සාරං! තමෙනං චක්ඛුමා පුරිසො පස්සෙය්‍ය නිජ්ඣායෙය්‍ය යොනිසො උපපරික්ඛෙය්‍ය. තස්ස තං පස්සතො නිජ්ඣායතො යොනිසො උපපරික්ඛතො රිත්තකඤ්ඤෙව ඛායෙය්‍ය, තුච්ඡකඤ්ඤෙව ඛායෙය්‍ය, අසාරකඤ්ඤෙව ඛායෙය්‍ය. කිඤ්හි සියා, භික්ඛවෙ, කදලික්ඛන්ධෙ සාරො? එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි සඞ්ඛාරා අතීතානාගතපච්චුප්පන්නා…පෙ.… යෙ දූරෙ සන්තිකෙ වා තං භික්ඛු පස්සති නිජ්ඣායති යොනිසො උපපරික්ඛති. තස්ස තං පස්සතො නිජ්ඣායතො යොනිසො උපපරික්ඛතො රිත්තකඤ්ඤෙව ඛායති, තුච්ඡකඤ්ඤෙව ඛායති, අසාරකඤ්ඤෙව ඛායති. කිඤ්හි සියා, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරෙසු සාරො?

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, මායාකාරො වා මායාකාරන්තෙවාසී වා චතුමහාපථෙ [චාතුම්මහාපථෙ (සී. ස්‍යා. කං. පී.)] මායං විදංසෙය්‍ය. තමෙනං චක්ඛුමා පුරිසො පස්සෙය්‍ය නිජ්ඣායෙය්‍ය යොනිසො උපපරික්ඛෙය්‍ය. තස්ස තං පස්සතො නිජ්ඣායතො යොනිසො උපපරික්ඛතො රිත්තකඤ්ඤෙව ඛායෙය්‍ය, තුච්ඡකඤ්ඤෙව ඛායෙය්‍ය, අසාරකඤ්ඤෙව ඛායෙය්‍ය. කිඤ්හි සියා, භික්ඛවෙ, මායාය සාරො? එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං…පෙ.… යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, තං භික්ඛු පස්සති නිජ්ඣායති යොනිසො උපපරික්ඛති. තස්ස තං පස්සතො නිජ්ඣායතො යොනිසො උපපරික්ඛතො රිත්තකඤ්ඤෙව ඛායති, තුච්ඡකඤ්ඤෙව ඛායති, අසාරකඤ්ඤෙව ඛායති. කිඤ්හි සියා, භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණෙ සාරො?

‘‘එවං පස්සං, භික්ඛවෙ, සුතවා අරියසාවකො රූපස්මිම්පි නිබ්බින්දති, වෙදනායපි… සඤ්ඤායපි… සඞ්ඛාරෙසුපි… විඤ්ඤාණස්මිම්පි නිබ්බින්දති. නිබ්බින්දං විරජ්ජති; විරාගා විමුච්චති. විමුත්තස්මිං විමුත්තමිති ඤාණං හොති…පෙ.… නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී’’.

ඉදමවොච භගවා. ඉදං වත්වාන සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා –

‘‘ඵෙණපිණ්ඩූපමං රූපං, වෙදනා බුබ්බුළූපමා [බුබ්බුලූපමා (සී.), පුබ්බුළොපමා (ක.)];
මරීචිකූපමා සඤ්ඤා, සඞ්ඛාරා කදලූපමා;
මායූපමඤ්ච විඤ්ඤාණං, දෙසිතාදිච්චබන්ධුනා.

‘‘යථා යථා නිජ්ඣායති, යොනිසො උපපරික්ඛති;
රිත්තකං තුච්ඡකං හොති, යො නං පස්සති යොනිසො.

‘‘ඉමඤ්ච කායං ආරබ්භ, භූරිපඤ්ඤෙන දෙසිතං;
පහානං තිණ්ණං ධම්මානං, රූපං පස්සථ [පස්සෙථ (සී.)] ඡඩ්ඩිතං.

‘‘ආයු උස්මා ච විඤ්ඤාණං, යදා කායං ජහන්තිමං;
අපවිද්ධො [අපවිට්ඨො (ස්‍යා. කං.)] තදා සෙති, පරභත්තං අචෙතනං.

‘‘එතාදිසායං සන්තානො, මායායං බාලලාපිනී;
වධකො එස අක්ඛාතො, සාරො එත්ථ න විජ්ජති.

‘‘එවං ඛන්ධෙ අවෙක්ඛෙය්‍ය, භික්ඛු ආරද්ධවීරියො;
දිවා වා යදි වා රත්තිං, සම්පජානො පටිස්සතො.

‘‘ජහෙය්‍ය සබ්බසංයොගං, කරෙය්‍ය සරණත්තනො;
චරෙය්‍යාදිත්තසීසොව, පත්ථයං අච්චුතං පද’’න්ති. තතියං;

4. ගොමයපිණ්ඩසුත්තං

96. සාවත්ථිනිදානං . එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘අත්ථි නු ඛො, භන්තෙ, කිඤ්චි රූපං යං රූපං නිච්චං ධුවං සස්සතං අවිපරිණාමධම්මං සස්සතිසමං තථෙව ඨස්සති? අත්ථි නු ඛො, භන්තෙ, කාචි වෙදනා යා වෙදනා නිච්චා ධුවා සස්සතා අවිපරිණාමධම්මා සස්සතිසමං තථෙව ඨස්සති? අත්ථි නු ඛො, භන්තෙ, කාචි සඤ්ඤා යා සඤ්ඤා…පෙ.… අත්ථි නු ඛො, භන්තෙ, කෙචි සඞ්ඛාරා යෙ සඞ්ඛාරා නිච්චා ධුවා සස්සතා අවිපරිණාමධම්මා සස්සතිසමං තථෙව ඨස්සන්ති? අත්ථි නු ඛො, භන්තෙ, කිඤ්චි විඤ්ඤාණං, යං විඤ්ඤාණං නිච්චං ධුවං සස්සතං අවිපරිණාමධම්මං සස්සතිසමං තථෙව ඨස්සතී’’ති? ‘‘නත්ථි ඛො, භික්ඛු, කිඤ්චි රූපං, යං රූපං නිච්චං ධුවං සස්සතං අවිපරිණාමධම්මං සස්සතිසමං තථෙව ඨස්සති. නත්ථි ඛො, භික්ඛු, කාචි වෙදනා… කාචි සඤ්ඤා… කෙචි සඞ්ඛාරා… කිඤ්චි විඤ්ඤාණං , යං විඤ්ඤාණං නිච්චං ධුවං සස්සතං අවිපරිණාමධම්මං සස්සතිසමං තථෙව ඨස්සතී’’ති.

අථ ඛො භගවා පරිත්තං ගොමයපිණ්ඩං පාණිනා ගහෙත්වා තං භික්ඛුං එතදවොච – ‘‘එත්තකොපි ඛො, භික්ඛු, අත්තභාවපටිලාභො නත්ථි නිච්චො ධුවො සස්සතො අවිපරිණාමධම්මො සස්සතිසමං තථෙව ඨස්සති. එත්තකො චෙපි, භික්ඛු, අත්තභාවපටිලාභො අභවිස්ස නිච්චො ධුවො සස්සතො අවිපරිණාමධම්මො, නයිදං බ්‍රහ්මචරියවාසො

පඤ්ඤායෙථ සම්මා දුක්ඛක්ඛයාය. යස්මා ච ඛො, භික්ඛු, එත්තකොපි අත්තභාවපටිලාභො නත්ථි නිච්චො ධුවො සස්සතො අවිපරිණාමධම්මො, තස්මා බ්‍රහ්මචරියවාසො පඤ්ඤායති සම්මා දුක්ඛක්ඛයාය.

‘‘භූතපුබ්බාහං, භික්ඛු, රාජා අහොසිං ඛත්තියො මුද්ධාවසිත්තො. තස්ස මය්හං, භික්ඛු, රඤ්ඤො සතො ඛත්තියස්ස මුද්ධාවසිත්තස්ස චතුරාසීතිනගරසහස්සානි අහෙසුං කුසාවතී රාජධානිප්පමුඛානි. තස්ස මය්හං, භික්ඛු, රඤ්ඤො සතො ඛත්තියස්ස මුද්ධාවසිත්තස්ස චතුරාසීතිපාසාදසහස්සානි අහෙසුං ධම්මපාසාදප්පමුඛානි. තස්ස මය්හං, භික්ඛු, රඤ්ඤො සතො ඛත්තියස්ස මුද්ධාවසිත්තස්ස චතුරාසීතිකූටාගාරසහස්සානි අහෙසුං මහාබ්‍යූහකූටාගාරප්පමුඛානි [මහාවියූහකූටාගාරප්පමුඛානි (දී. නි. 2.263)]. තස්ස මය්හං, භික්ඛු, රඤ්ඤො සතො ඛත්තියස්ස මුද්ධාවසිත්තස්ස චතුරාසීතිපල්ලඞ්කසහස්සානි අහෙසුං දන්තමයානි සාරමයානි සොවණ්ණමයානි ගොණකත්ථතානි පටිකත්ථතානි පටලිකත්ථතානි කදලිමිගපවරපච්චත්ථරණානි [කාදලිමිගපවරපච්චත්ථරණානි (සී.)] සඋත්තරච්ඡදානි උභතොලොහිතකූපධානානි. තස්ස මය්හං, භික්ඛු, රඤ්ඤො සතො ඛත්තියස්ස මුද්ධාවසිත්තස්ස චතුරාසීතිනාගසහස්සානි අහෙසුං සොවණ්ණාලඞ්කාරානි සොවණ්ණද්ධජානි හෙමජාලපටිච්ඡන්නානි උපොසථනාගරාජප්පමුඛානි. තස්ස මය්හං, භික්ඛු, රඤ්ඤො සතො ඛත්තියස්ස මුද්ධාවසිත්තස්ස චතුරාසීතිඅස්සසහස්සානි අහෙසුං සොවණ්ණාලඞ්කාරානි සොවණ්ණද්ධජානි හෙමජාලපටිච්ඡන්නානි වලාහකඅස්සරාජප්පමුඛානි. තස්ස මය්හං, භික්ඛු, රඤ්ඤො සතො ඛත්තියස්ස මුද්ධාවසිත්තස්ස චතුරාසීතිරථසහස්සානි අහෙසුං සොවණ්ණාලඞ්කාරානි සොවණ්ණද්ධජානි හෙමජාලපටිච්ඡන්නානි වෙජයන්තරථප්පමුඛානි. තස්ස මය්හං, භික්ඛු, රඤ්ඤො සතො ඛත්තියස්ස මුද්ධාවසිත්තස්ස චතුරාසීතිමණිසහස්සානි අහෙසුං මණිරතනප්පමුඛානි. තස්ස මය්හං, භික්ඛු…පෙ…. චතුරාසීතිඉත්ථිසහස්සානි අහෙසුං සුභද්දාදෙවිප්පමුඛානි. තස්ස මය්හං, භික්ඛු…පෙ…. චතුරාසීතිඛත්තියසහස්සානි අහෙසුං අනුයන්තානි පරිණායකරතනප්පමුඛානි. තස්ස මය්හං, භික්ඛු…පෙ…. චතුරාසීතිධෙනුසහස්සානි අහෙසුං දුකූලසන්දනානි කංසූපධාරණානි. තස්ස මය්හං, භික්ඛු…පෙ…. චතුරාසීතිවත්ථකොටිසහස්සානි අහෙසුං ඛොමසුඛුමානි කොසෙය්‍යසුඛුමානි කම්බලසුඛුමානි කප්පාසිකසුඛුමානි. තස්ස මය්හං, භික්ඛු…පෙ…. චතුරාසීතිථාලිපාකසහස්සානි අහෙසුං; සායං පාතං භත්තාභිහාරො අභිහරියිත්ථ.

‘‘තෙසං ඛො පන, භික්ඛු, චතුරාසීතියා නගරසහස්සානං එකඤ්ඤෙව තං නගරං හොති යමහං තෙන සමයෙන අජ්ඣාවසාමි – කුසාවතී රාජධානී. තෙසං ඛො පන, භික්ඛු, චතුරාසීතියා පාසාදසහස්සානං එකොයෙව සො පාසාදො හොති යමහං තෙන සමයෙන අජ්ඣාවසාමි – ධම්මො පාසාදො. තෙසං ඛො පන, භික්ඛු, චතුරාසීතියා කූටාගාරසහස්සානං එකඤ්ඤෙව තං කූටාගාරං හොති යමහං තෙන සමයෙන අජ්ඣාවසාමි – මහාබ්‍යූහං කූටාගාරං. තෙසං ඛො පන, භික්ඛු, චතුරාසීතියා පල්ලඞ්කසහස්සානං එකොයෙව සො පල්ලඞ්කො හොති යමහං තෙන සමයෙන පරිභුඤ්ජාමි – දන්තමයො වා සාරමයො වා සොවණ්ණමයො වා රූපියමයො වා. තෙසං ඛො පන, භික්ඛු, චතුරාසීතියා නාගසහස්සානං එකොයෙව සො නාගො හොති යමහං තෙන සමයෙන අභිරුහාමි – උපොසථො නාගරාජා. තෙසං ඛො පන, භික්ඛු, චතුරාසීතියා අස්සසහස්සානං එකොයෙව සො අස්සො හොති යමහං තෙන සමයෙන අභිරුහාමි – වලාහකො අස්සරාජා. තෙසං ඛො පන, භික්ඛු, චතුරාසීතියා රථසහස්සානං එකොයෙව සො රථො හොති යමහං තෙන සමයෙන අභිරුහාමි – වෙජයන්තො රථො. තෙසං ඛො පන, භික්ඛු, චතුරාසීතියා ඉත්ථිසහස්සානං එකායෙව සා ඉත්ථී හොති යා මං තෙන සමයෙන පච්චුපට්ඨාති – ඛත්තියානී වා වෙලාමිකා වා. තෙසං ඛො පන, භික්ඛු, චතුරාසීතියා වත්ථකොටිසහස්සානං එකඤ්ඤෙව තං වත්ථයුගං හොති යමහං තෙන සමයෙන පරිදහාමි – ඛොමසුඛුමං වා කොසෙය්‍යසුඛුමං වා කම්බලසුඛුමං වා කප්පාසිකසුඛුමං වා. තෙසං ඛො පන, භික්ඛු, චතුරාසීතියා ථාලිපාකසහස්සානං එකොයෙව සො ථාලිපාකො හොති යතො නාළිකොදනපරමං භුඤ්ජාමි තදුපියඤ්ච සූපෙය්‍යං [සූපබ්‍යඤ්ජනං (ස්‍යා. කං.)]. ඉති ඛො, භික්ඛු, සබ්බෙ තෙ සඞ්ඛාරා අතීතා නිරුද්ධා විපරිණතා. එවං අනිච්චා ඛො, භික්ඛු, සඞ්ඛාරා. එවං අද්ධුවා ඛො, භික්ඛු, සඞ්ඛාරා. එවං අනස්සාසිකා ඛො, භික්ඛු, සඞ්ඛාරා. යාවඤ්චිදං , භික්ඛු, අලමෙව සබ්බසඞ්ඛාරෙසු නිබ්බින්දිතුං, අලං විරජ්ජිතුං, අලං විමුච්චිතු’’න්ති. චතුත්ථං.

5. නඛසිඛාසුත්තං

97. සාවත්ථිනිදානං . එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘අත්ථි නු ඛො, භන්තෙ, කිඤ්චි රූපං යං රූපං නිච්චං ධුවං සස්සතං අවිපරිණාමධම්මං සස්සතිසමං තථෙව ඨස්සති? අත්ථි නු ඛො, භන්තෙ, කාචි වෙදනා යා වෙදනා නිච්චා ධුවා සස්සතා අවිපරිණාමධම්මා සස්සතිසමං තථෙව ඨස්සති? අත්ථි නු ඛො, භන්තෙ, කාචි සඤ්ඤා…පෙ…. කෙචි සඞ්ඛාරා, යෙ සඞ්ඛාරා නිච්චා ධුවා සස්සතා අවිපරිණාමධම්මා සස්සතිසමං තථෙව ඨස්සන්ති? අත්ථි නු ඛො, භන්තෙ, කිඤ්චි විඤ්ඤාණං, යං විඤ්ඤාණං නිච්චං ධුවං සස්සතං අවිපරිණාමධම්මං සස්සතිසමං තථෙව ඨස්සතී’’ති? ‘‘නත්ථි ඛො, භික්ඛු, කිඤ්චි රූපං, යං රූපං නිච්චං ධුවං සස්සතං අවිපරිණාමධම්මං සස්සතිසමං තථෙව ඨස්සති. නත්ථි ඛො, භික්ඛු, කාචි වෙදනා… කාචි සඤ්ඤා… කෙචි සඞ්ඛාරා…පෙ…. කිඤ්චි විඤ්ඤාණං, යං විඤ්ඤාණං නිච්චං ධුවං සස්සතං අවිපරිණාමධම්මං සස්සතිසමං තථෙව ඨස්සතී’’ති.

අථ ඛො භගවා පරිත්තං නඛසිඛායං පංසුං ආරොපෙත්වා තං භික්ඛුං එතදවොච – ‘‘එත්තකම්පි ඛො, භික්ඛු, රූපං නත්ථි නිච්චං ධුවං සස්සතං අවිපරිණාමධම්මං සස්සතිසමං තථෙව ඨස්සති. එත්තකං චෙපි, භික්ඛු, රූපං අභවිස්ස නිච්චං ධුවං සස්සතං අවිපරිණාමධම්මං, නයිදං බ්‍රහ්මචරියවාසො පඤ්ඤායෙථ සම්මා දුක්ඛක්ඛයාය. යස්මා ච ඛො, භික්ඛු, එත්තකම්පි රූපං නත්ථි නිච්චං ධුවං සස්සතං අවිපරිණාමධම්මං, තස්මා බ්‍රහ්මචරියවාසො පඤ්ඤායති සම්මා දුක්ඛක්ඛයාය’’.

‘‘එත්තකාපි ඛො, භික්ඛු, වෙදනා නත්ථි නිච්චා ධුවා සස්සතා අවිපරිණාමධම්මා සස්සතිසමං තථෙව ඨස්සති. එත්තකා චෙපි, භික්ඛු, වෙදනා අභවිස්ස නිච්චා ධුවා සස්සතා අවිපරිණාමධම්මා, න යිදං බ්‍රහ්මචරියවාසො පඤ්ඤායෙථ සම්මා දුක්ඛක්ඛයාය. යස්මා ච ඛො, භික්ඛු, එත්තකාපි වෙදනා නත්ථි නිච්චා ධුවා සස්සතා අවිපරිණාමධම්මා, තස්මා බ්‍රහ්මචරියවාසො පඤ්ඤායති සම්මා දුක්ඛක්ඛයාය.

‘‘එත්තකාපි ඛො, භික්ඛු, සඤ්ඤා නත්ථි…පෙ…. එත්තකාපි ඛො, භික්ඛු, සඞ්ඛාරා නත්ථි නිච්චා ධුවා සස්සතා අවිපරිණාමධම්මා සස්සතිසමං තථෙව ඨස්සන්ති. එත්තකා චෙපි, භික්ඛු, සඞ්ඛාරා අභවිස්සංසු නිච්චා ධුවා සස්සතා අවිපරිණාමධම්මා, න යිදං බ්‍රහ්මචරියවාසො පඤ්ඤායෙථ සම්මා දුක්ඛක්ඛයාය. යස්මා ච ඛො, භික්ඛු, එත්තකාපි සඞ්ඛාරා නත්ථි නිච්චා ධුවා සස්සතා අවිපරිණාමධම්මා, තස්මා බ්‍රහ්මචරියවාසො පඤ්ඤායති සම්මා දුක්ඛක්ඛයාය.

‘‘එත්තකම්පි ඛො, භික්ඛු, විඤ්ඤාණං නත්ථි නිච්චං ධුවං සස්සතං අවිපරිණාමධම්මං සස්සතිසමං තථෙව ඨස්සති. එත්තකම්පි ඛො, භික්ඛු, විඤ්ඤාණං අභවිස්ස නිච්චං ධුවං සස්සතං අවිපරිණාමධම්මං, න යිදං බ්‍රහ්මචරියවාසො පඤ්ඤායෙථ සම්මා දුක්ඛක්ඛයාය. යස්මා ච ඛො, භික්ඛු, එත්තකම්පි විඤ්ඤාණං නත්ථි නිච්චං ධුවං සස්සතං අවිපරිණාමධම්මං, තස්මා බ්‍රහ්මචරියවාසො පඤ්ඤායති සම්මා දුක්ඛක්ඛයාය.

‘‘තං කිං මඤ්ඤසි, භික්ඛු, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’. ‘‘වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං භන්තෙ’’…පෙ…. ‘‘තස්මාතිහ…පෙ…. එවං පස්සං… පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී’’ති. පඤ්චමං.

6. සුද්ධිකසුත්තං

98. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘අත්ථි නු ඛො, භන්තෙ, කිඤ්චි රූපං, යං රූපං නිච්චං ධුවං සස්සතං අවිපරිණාමධම්මං සස්සතිසමං තථෙව ඨස්සති? අත්ථි නු ඛො, භන්තෙ, කාචි වෙදනා…පෙ…. කාචි සඤ්ඤා… කෙචි සඞ්ඛාරා… කිඤ්චි විඤ්ඤාණං, යං විඤ්ඤාණං නිච්චං ධුවං සස්සතං අවිපරිණාමධම්මං සස්සතිසමං තථෙව ඨස්සතී’’ති? ‘‘නත්ථි ඛො, භික්ඛු, කිඤ්චි රූපං යං රූපං නිච්චං ධුවං සස්සතං අවිපරිණාමධම්මං සස්සතිසමං තථෙව ඨස්සති. නත්ථි ඛො, භික්ඛු, කාචි වෙදනා… කාචි සඤ්ඤා… කෙචි සඞ්ඛාරා… කිඤ්චි විඤ්ඤාණං, යං විඤ්ඤාණං නිච්චං ධුවං සස්සතං අවිපරිණාමධම්මං සස්සතිසමං තථෙව ඨස්සතී’’ති. ඡට්ඨං.

7. ගද්දූලබද්ධසුත්තං

99. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘අනමතග්ගොයං, භික්ඛවෙ, සංසාරො. පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජානීවරණානං සත්තානං තණ්හාසංයොජනානං සන්ධාවතං සංසරතං. හොති සො, භික්ඛවෙ, සමයො යං මහාසමුද්දො උස්සුස්සති විසුස්සති න භවති; න ත්වෙවාහං, භික්ඛවෙ, අවිජ්ජානීවරණානං සත්තානං තණ්හාසංයොජනානං සන්ධාවතං සංසරතං දුක්ඛස්ස අන්තකිරියං වදාමි. හොති සො, භික්ඛවෙ, සමයො යං සිනෙරු පබ්බතරාජා ඩය්හති විනස්සති න භවති; න ත්වෙවාහං, භික්ඛවෙ, අවිජ්ජානීවරණානං සත්තානං තණ්හාසංයොජනානං සන්ධාවතං සංසරතං දුක්ඛස්ස අන්තකිරියං වදාමි. හොති සො, භික්ඛවෙ, සමයො යං මහාපථවී ඩය්හති විනස්සති න භවති; න ත්වෙවාහං, භික්ඛවෙ, අවිජ්ජානීවරණානං සත්තානං තණ්හාසංයොජනානං සන්ධාවතං සංසරතං දුක්ඛස්ස අන්තකිරියං වදාමි’’.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, සා ගද්දූලබද්ධො [ගද්දූලබන්ධො (ස්‍යා. කං.)] දළ්හෙ ඛීලෙ වා ථම්භෙ වා උපනිබද්ධො තමෙව ඛීලං වා ථම්භං වා අනුපරිධාවති අනුපරිවත්තති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අස්සුතවා පුථුජ්ජනො අරියානං අදස්සාවී…පෙ…. සප්පුරිසධම්මෙ අවිනීතො රූපං අත්තතො සමනුපස්සති…පෙ…. වෙදනං අත්තතො සමනුපස්සති… සඤ්ඤං අත්තතො සමනුපස්සති… සඞ්ඛාරෙ අත්තතො සමනුපස්සති… විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති, විඤ්ඤාණවන්තං වා අත්තානං; අත්තනි වා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණස්මිං වා අත්තානං. සො රූපඤ්ඤෙව අනුපරිධාවති අනුපරිවත්තති, වෙදනඤ්ඤෙව…පෙ…. සඤ්ඤඤ්ඤෙව… සඞ්ඛාරෙයෙව… විඤ්ඤාණඤ්ඤෙව අනුපරිධාවති අනුපරිවත්තති. සො රූපං අනුපරිධාවං අනුපරිවත්තං, වෙදනං…පෙ…. සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ… විඤ්ඤාණං අනුපරිධාවං අනුපරිවත්තං, න පරිමුච්චති රූපම්හා, න පරිමුච්චති වෙදනාය, න පරිමුච්චති සඤ්ඤාය, න පරිමුච්චති සඞ්ඛාරෙහි, න පරිමුච්චති විඤ්ඤාණම්හා, න පරිමුච්චති ජාතියා ජරාමරණෙන සොකෙහි පරිදෙවෙහි දුක්ඛෙහි දොමනස්සෙහි උපායාසෙහි. ‘න පරිමුච්චති දුක්ඛස්මා’ති වදාමි’’.

‘‘සුතවා ච ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො අරියානං දස්සාවී…පෙ…. සප්පුරිසධම්මෙ සුවිනීතො, න රූපං අත්තතො සමනුපස්සති…පෙ…. න වෙදනං… න සඤ්ඤං… න සඞ්ඛාරෙ… න විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති, න විඤ්ඤාණවන්තං වා අත්තානං; න අත්තනි වා විඤ්ඤාණං, න විඤ්ඤාණස්මිං වා අත්තානං. සො රූපං නානුපරිධාවති නානුපරිවත්තති, වෙදනං… සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ… විඤ්ඤාණං නානුපරිධාවති නානුපරිවත්තති. සො රූපං අනනුපරිධාවං අනනුපරිවත්තං, වෙදනං… සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ… විඤ්ඤාණං අනනුපරිධාවං අනනුපරිවත්තං; පරිමුච්චති රූපම්හා, පරිමුච්චති වෙදනාය, පරිමුච්චති සඤ්ඤාය, පරිමුච්චති සඞ්ඛාරෙහි, පරිමුච්චති විඤ්ඤාණම්හා, පරිමුච්චති ජාතියා ජරාමරණෙන සොකෙහි පරිදෙවෙහි දුක්ඛෙහි දොමනස්සෙහි උපායාසෙහි. ‘පරිමුච්චති දුක්ඛස්මා’ති වදාමී’’ති. සත්තමං.

8. දුතියගද්දූලබද්ධසුත්තං

100. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘අනමතග්ගොයං, භික්ඛවෙ, සංසාරො. පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජානීවරණානං සත්තානං තණ්හාසංයොජනානං සන්ධාවතං සංසරතං. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, සා ගද්දූලබද්ධො දළ්හෙ ඛීලෙ වා ථම්භෙ වා උපනිබද්ධො. සො ගච්ඡති චෙපි තමෙව ඛීලං වා ථම්භං වා උපගච්ඡති; තිට්ඨති චෙපි තමෙව ඛීලං වා ථම්භං වා උපතිට්ඨති; නිසීදති චෙපි තමෙව ඛීලං වා ථම්භං වා උපනිසීදති; නිපජ්ජති චෙපි තමෙව ඛීලං වා ථම්භං වා උපනිපජ්ජති. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අස්සුතවා පුථුජ්ජනො රූපං ‘එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා’ති සමනුපස්සති. වෙදනං… සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ… විඤ්ඤාණං ‘එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා’ති සමනුපස්සති. සො ගච්ඡති චෙපි ඉමෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙ උපගච්ඡති; තිට්ඨති චෙපි ඉමෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙ උපතිට්ඨති; නිසීදති චෙපි ඉමෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙ උපනිසීදති; නිපජ්ජති චෙපි ඉමෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙ උපනිපජ්ජති. තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, අභික්ඛණං සකං චිත්තං පච්චවෙක්ඛිතබ්බං – ‘දීඝරත්තමිදං චිත්තං සංකිලිට්ඨං රාගෙන දොසෙන මොහෙනා’ති. චිත්තසංකිලෙසා, භික්ඛවෙ, සත්තා සංකිලිස්සන්ති; චිත්තවොදානා සත්තා විසුජ්ඣන්ති.

‘‘දිට්ඨං වො, භික්ඛවෙ, චරණං නාම චිත්ත’’න්ති? ‘‘එවං, භන්තෙ’’. ‘‘තම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, චරණං නාම චිත්තං චිත්තෙනෙව චිත්තිතං. තෙනපි ඛො, භික්ඛවෙ, චරණෙන චිත්තෙන චිත්තඤ්ඤෙව චිත්තතරං. තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, අභික්ඛණං සකං චිත්තං පච්චවෙක්ඛිතබ්බං – ‘දීඝරත්තමිදං චිත්තං සංකිලිට්ඨං රාගෙන දොසෙන මොහෙනා’ති. චිත්තසංකිලෙසා, භික්ඛවෙ, සත්තා සංකිලිස්සන්ති; චිත්තවොදානා සත්තා විසුජ්ඣන්ති.

‘‘නාහං , භික්ඛවෙ, අඤ්ඤං එකනිකායම්පි සමනුපස්සාමි එවං චිත්තං. යථයිදං, භික්ඛවෙ, තිරච්ඡානගතා පාණා, තෙපි ඛො, භික්ඛවෙ, තිරච්ඡානගතා පාණා චිත්තෙනෙව චිත්තිතා, තෙහිපි ඛො, භික්ඛවෙ, තිරච්ඡානගතෙහි පාණෙහි චිත්තඤ්ඤෙව චිත්තතරං. තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, අභික්ඛණං සකං චිත්තං පච්චවෙක්ඛිතබ්බං – ‘දීඝරත්තමිදං චිත්තං සංකිලිට්ඨං රාගෙන දොසෙන මොහෙනා’ති. චිත්තසංකිලෙසා, භික්ඛවෙ, සත්තා සංකිලිස්සන්ති; චිත්තවොදානා සත්තා විසුජ්ඣන්ති.

‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, රජකො වා චිත්තකාරකො වා රජනාය වා ලාඛාය වා හලිද්දියා වා නීලියා වා මඤ්ජිට්ඨාය [මඤ්ජෙට්ඨාය (සී. ස්‍යා. කං.), මඤ්ජෙට්ඨියා (පී.)] වා සුපරිමට්ඨෙ ඵලකෙ වා භිත්තියා වා දුස්සපට්ටෙ වා ඉත්ථිරූපං වා පුරිසරූපං වා අභිනිම්මිනෙය්‍ය සබ්බඞ්ගපච්චඞ්ගිං; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අස්සුතවා පුථුජ්ජනො රූපඤ්ඤෙව අභිනිබ්බත්තෙන්තො අභිනිබ්බත්තෙති, වෙදනඤ්ඤෙව…පෙ…. සඤ්ඤඤ්ඤෙව… සඞ්ඛාරෙ යෙව… විඤ්ඤාණඤ්ඤෙව අභිනිබ්බත්තෙන්තො අභිනිබ්බත්තෙති. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’. ‘‘වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං…පෙ…. ‘‘තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, එවං පස්සං…පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී’’ති. අට්ඨමං.

9. වාසිජටසුත්තං

101. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘ජානතො අහං, භික්ඛවෙ, පස්සතො ආසවානං ඛයං වදාමි, නො අජානතො නො අපස්සතො. කිඤ්ච, භික්ඛවෙ, ජානතො කිං පස්සතො ආසවානං ඛයො හොති? ‘ඉති රූපං, ඉති රූපස්ස සමුදයො, ඉති රූපස්ස අත්ථඞ්ගමො; ඉති වෙදනා… ඉති සඤ්ඤා… ඉති සඞ්ඛාරා… ඉති විඤ්ඤාණං, ඉති විඤ්ඤාණස්ස සමුදයො, ඉති විඤ්ඤාණස්ස අත්ථඞ්ගමො’ති – එවං ඛො, භික්ඛවෙ, ජානතො එවං පස්සතො ආසවානං ඛයො හොති’’.

‘‘භාවනානුයොගං අනනුයුත්තස්ස, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො විහරතො කිඤ්චාපි එවං ඉච්ඡා උප්පජ්ජෙය්‍ය – ‘අහො වත මෙ අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චෙය්‍යා’ති, අථ ඛ්වස්ස නෙව අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චති. තං කිස්ස හෙතු? ‘අභාවිතත්තා’ තිස්ස වචනීයං. කිස්ස අභාවිතත්තා? අභාවිතත්තා චතුන්නං සතිපට්ඨානානං, අභාවිතත්තා චතුන්නං සම්මප්පධානානං, අභාවිතත්තා චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං, අභාවිතත්තා පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං, අභාවිතත්තා පඤ්චන්නං බලානං, අභාවිතත්තා සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං, අභාවිතත්තා අරියස්ස අට්ඨඞ්ගිකස්ස මග්ගස්ස.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, කුක්කුටියා අණ්ඩානි අට්ඨ වා දස වා ද්වාදස වා. තානස්සු කුක්කුටියා න සම්මා අධිසයිතානි, න සම්මා පරිසෙදිතානි, න සම්මා පරිභාවිතානි. කිඤ්චාපි තස්සා කුක්කුටියා එවං ඉච්ඡා උප්පජ්ජෙය්‍ය – ‘අහො, වත මෙ කුක්කුටපොතකා පාදනඛසිඛාය වා මුඛතුණ්ඩකෙන වා අණ්ඩකොසං පදාලෙත්වා සොත්ථිනා අභිනිබ්භිජ්ජෙය්‍යු’න්ති, අථ ඛො අභබ්බාව තෙ කුක්කුටපොතකා පාදනඛසිඛාය වා මුඛතුණ්ඩකෙන වා අණ්ඩකොසං පදාලෙත්වා සොත්ථිනා අභිනිබ්භිජ්ජිතුං. තං කිස්ස හෙතු? තථා හි පන, භික්ඛවෙ, කුක්කුටියා අණ්ඩානි අට්ඨ වා දස වා ද්වාදස වා; තානි කුක්කුටියා න සම්මා අධිසයිතානි, න සම්මා පරිසෙදිතානි, න සම්මා පරිභාවිතානි. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භාවනානුයොගං අනනුයුත්තස්ස භික්ඛුනො විහරතො කිඤ්චාපි එවං ඉච්ඡා උප්පජ්ජෙය්‍ය – ‘අහො, වත මෙ අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චෙය්‍යා’ති, අථ ඛ්වස්ස නෙව අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චති. තං කිස්ස හෙතු? ‘අභාවිතත්තා’තිස්ස වචනීයං. කිස්ස අභාවිතත්තා? අභාවිතත්තා චතුන්නං සතිපට්ඨානානං…පෙ…. අට්ඨඞ්ගිකස්ස මග්ගස්ස.

‘‘භාවනානුයොගං අනුයුත්තස්ස, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො විහරතො කිඤ්චාපි න එවං ඉච්ඡා උප්පජ්ජෙය්‍ය – ‘අහො වත මෙ අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චෙය්‍යා’ති, අථ ඛ්වස්ස අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චති. තං කිස්ස හෙතු? ‘භාවිතත්තා’තිස්ස වචනීයං. කිස්ස භාවිතත්තා? භාවිතත්තා චතුන්නං සතිපට්ඨානානං, භාවිතත්තා චතුන්නං සම්මප්පධානානං, භාවිතත්තා චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං, භාවිතත්තා පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං, භාවිතත්තා පඤ්චන්නං බලානං, භාවිතත්තා සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං, භාවිතත්තා අරියස්ස අට්ඨඞ්ගිකස්ස මග්ගස්ස.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, කුක්කුටියා අණ්ඩානි අට්ඨ වා දස වා ද්වාදස වා. තානස්සු කුක්කුටියා සම්මා අධිසයිතානි, සම්මා පරිසෙදිතානි, සම්මා පරිභාවිතානි . කිඤ්චාපි තස්සා කුක්කුටියා න එවං ඉච්ඡා උප්පජ්ජෙය්‍ය – ‘අහො වත මෙ කුක්කුටපොතකා පාදනඛසිඛාය වා මුඛතුණ්ඩකෙන වා අණ්ඩකොසං පදාලෙත්වා සොත්ථිනා අභිනිබ්භිජ්ජෙය්‍යු’න්ති, අථ ඛො භබ්බාව තෙ කුක්කුටපොතකා පාදනඛසිඛාය වා මුඛතුණ්ඩකෙන වා අණ්ඩකොසං පදාලෙත්වා සොත්ථිනා අභිනිබ්භිජ්ජිතුං. තං කිස්ස හෙතු? තථා හි පන, භික්ඛවෙ, කුක්කුටියා අණ්ඩානි අට්ඨ වා දස වා ද්වාදස වා; තානස්සු කුක්කුටියා සම්මා අධිසයිතානි, සම්මා පරිසෙදිතානි, සම්මා පරිභාවිතානි. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භාවනානුයොගං අනුයුත්තස්ස භික්ඛුනො විහරතො කිඤ්චාපි න එවං ඉච්ඡා උප්පජ්ජෙය්‍ය – ‘අහො වත මෙ අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චෙය්‍යා’ති, අථ ඛ්වස්ස අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චති. තං කිස්ස හෙතු? ‘භාවිතත්තා’තිස්ස වචනීයං. කිස්ස භාවිතත්තා? භාවිතත්තා චතුන්නං සතිපට්ඨානානං…පෙ.… භාවිතත්තා අරියස්ස අට්ඨඞ්ගිකස්ස මග්ගස්ස.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, පලගණ්ඩස්ස වා පලගණ්ඩන්තෙවාසිස්ස වා වාසිජටෙ දිස්සන්තෙව අඞ්ගුලිපදානි දිස්සති අඞ්ගුට්ඨපදං. නො ච ඛ්වස්ස එවං ඤාණං හොති – ‘එත්තකං වත මෙ අජ්ජ වාසිජටස්ස ඛීණං, එත්තකං හිය්‍යො, එත්තකං පරෙ’ති. අථ ඛ්වස්ස ඛීණෙ ඛීණන්ත්වෙව ඤාණං හොති. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භාවනානුයොගං අනුයුත්තස්ස භික්ඛුනො විහරතො කිඤ්චාපි න එවං ඤාණං හොති – ‘එත්තකං වත මෙ අජ්ජ ආසවානං ඛීණං, එත්තකං හිය්‍යො, එත්තකං පරෙ’ති, අථ ඛ්වස්ස ඛීණෙ ඛීණන්ත්වෙව ඤාණං හොති. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, සාමුද්දිකාය නාවාය වෙත්තබන්ධනබද්ධාය වස්සමාසානි උදකෙ පරියාදාය හෙමන්තිකෙන ථලං උක්ඛිත්තාය වාතාතපපරෙතානි වෙත්තබන්ධනානි. තානි පාවුසකෙන මෙඝෙන අභිප්පවුට්ඨානි අප්පකසිරෙනෙව පටිප්පස්සම්භන්ති පූතිකානි භවන්ති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භාවනානුයොගං අනුයුත්තස්ස භික්ඛුනො විහරතො අප්පකසිරෙනෙව සංයොජනානි පටිප්පස්සම්භන්ති පූතිකානි භවන්ති’’ති. නවමං.

10. අනිච්චසඤ්ඤාසුත්තං

102. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘අනිච්චසඤ්ඤා, භික්ඛවෙ, භාවිතා බහුලීකතා සබ්බං කාමරාගං පරියාදියති, සබ්බං රූපරාගං පරියාදියති, සබ්බං භවරාගං පරියාදියති, සබ්බං අවිජ්ජං පරියාදියති, සබ්බං අස්මිමානං සමූහනති’’.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, සරදසමයෙ කස්සකො මහානඞ්ගලෙන කසන්තො සබ්බානි මූලසන්තානකානි සම්පදාලෙන්තො කසති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අනිච්චසඤ්ඤා භාවිතා බහුලීකතා සබ්බං කාමරාගං පරියාදියති, සබ්බං රූපරාගං පරියාදියති, සබ්බං භවරාගං පරියාදියති, සබ්බං අවිජ්ජං පරියාදියති, සබ්බං අස්මිමානං සමූහනති.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, පබ්බජලායකො පබ්බජං ලායිත්වා අග්ගෙ ගහෙත්වා ඔධුනාති නිද්ධුනාති නිච්ඡොටෙති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අනිච්චසඤ්ඤා භාවිතා බහුලීකතා සබ්බං කාමරාගං පරියාදියති…පෙ.… සබ්බං අස්මිමානං සමූහනති.

‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, අම්බපිණ්ඩියා වණ්ටච්ඡින්නාය යානි තත්ථ අම්බානි වණ්ටපටිබන්ධානි සබ්බානි තානි තදන්වයානි භවන්ති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අනිච්චසඤ්ඤා භාවිතා…පෙ.… සබ්බං අස්මිමානං සමූහනති.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, කූටාගාරස්ස යා කාචි ගොපානසියො සබ්බා තා කූටඞ්ගමා කූටනින්නා කූටසමොසරණා, කූටං තාසං අග්ගමක්ඛායති ; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අනිච්චසඤ්ඤා භාවිතා…පෙ.… සබ්බං අස්මිමානං සමූහනති.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි මූලගන්ධා කාළානුසාරිගන්ධො තෙසං අග්ගමක්ඛායති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අනිච්චසඤ්ඤා…පෙ.… සබ්බං අස්මිමානං සමූහනති.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි සාරගන්ධා, ලොහිතචන්දනං තෙසං අග්ගමක්ඛායති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අනිච්චසඤ්ඤා…පෙ.… සබ්බං අස්මිමානං සමූහනති.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි පුප්ඵගන්ධා, වස්සිකං තෙසං අග්ගමක්ඛායති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අනිච්චසඤ්ඤා…පෙ.… සබ්බං අස්මිමානං සමූහනති.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි කුට්ටරාජානො [කුඩ්ඩරාජානො (සී.)], සබ්බෙතෙ රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස අනුයන්තා භවන්ති, රාජා තෙසං චක්කවත්ති අග්ගමක්ඛායති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අනිච්චසඤ්ඤා…පෙ.… සබ්බං අස්මිමානං සමූහනති.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යා කාචි තාරකරූපානං පභා, සබ්බා තා චන්දිමප්පභාය කලං නාග්ඝන්ති සොළසිං, චන්දප්පභා තාසං අග්ගමක්ඛායති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අනිච්චසඤ්ඤා...පෙ.... සබ්බං අස්මිමානං සමූහනති.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, සරදසමයෙ විද්ධෙ විගතවලාහකෙ දෙවෙ ආදිච්චො නභං අබ්භුස්සක්කමානො, සබ්බං ආකාසගතං තමගතං අභිවිහච්ච භාසතෙ ච තපතෙ ච විරොචතෙ ච; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අනිච්චසඤ්ඤා භාවිතා බහුලීකතා සබ්බං කාමරාගං පරියාදියති, සබ්බං රූපරාගං පරියාදියති, සබ්බං භවරාගං පරියාදියති, සබ්බං අවිජ්ජං පරියාදියති, සබ්බං අස්මිමානං සමූහනති.

‘‘කථං භාවිතා ච, භික්ඛවෙ, අනිච්චසඤ්ඤා කථං බහුලීකතා සබ්බං කාමරාගං පරියාදියති...පෙ.... සබ්බං අස්මිමානං සමූහනති? ‘ඉති රූපං, ඉති රූපස්ස සමුදයො, ඉති රූපස්ස අත්ථඞ්ගමො; ඉති වෙදනා... ඉති සඤ්ඤා... ඉති සඞ්ඛාරා... ඉති විඤ්ඤාණං, ඉති විඤ්ඤාණස්ස සමුදයො, ඉති විඤ්ඤාණස්ස අත්ථඞ්ගමො’ති – එවං භාවිතා ඛො, භික්ඛවෙ, අනිච්චසඤ්ඤා එවං බහුලීකතා සබ්බං කාමරාගං පරියාදියති, සබ්බං රූපරාගං පරියාදියති, සබ්බං භවරාගං පරියාදියති, සබ්බං අවිජ්ජං පරියාදියති, සබ්බං අස්මිමානං සමූහනතී’’ති. දසමං.

පුප්ඵවග්ගො දසමො.

තස්සුද්දානං –

නදී පුප්ඵඤ්ච ඵෙණඤ්ච, ගොමයඤ්ච නඛාසිඛං;
සුද්ධිකං ද්වෙ ච ගද්දුලා, වාසිජටං අනිච්චතාති.

මජ්ඣිමපණ්ණාසකො සමත්තො.

තස්ස මජ්ඣිමපණ්ණාසකස්ස වග්ගුද්දානං –

උපයො අරහන්තො ච, ඛජ්ජනී ථෙරසව්හයං;
පුප්ඵවග්ගෙන පණ්ණාස, දුතියො තෙන වුච්චතීති.

11. අන්තවග්ගො

1. අන්තසුත්තං

103. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, අන්තා. කතමෙ චත්තාරො? සක්කායන්තො , සක්කායසමුදයන්තො, සක්කායනිරොධන්තො, සක්කායනිරොධගාමිනිප්පටිපදන්තො. කතමො ච, භික්ඛවෙ, සක්කායන්තො? පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධාතිස්ස වචනීයං. කතමෙ පඤ්ච? සෙය්‍යථිදං – රූපුපාදානක්ඛන්ධො, වෙදනුපාදානක්ඛන්ධො, සඤ්ඤුපාදානක්ඛන්ධො, සඞ්ඛාරුපාදානක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සක්කායන්තො’’.

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, සක්කායසමුදයන්තො? යායං තණ්හා පොනොභවිකා නන්දිරාගසහගතා තත්‍රතත්‍රාභිනන්දිනී, සෙය්‍යථිදං – කාමතණ්හා, භවතණ්හා, විභවතණ්හා. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සක්කායසමුදයන්තො.

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, සක්කායනිරොධන්තො? යො තස්සායෙව තණ්හාය අසෙසවිරාගනිරොධො චාගො පටිනිස්සග්ගො මුත්ති අනාලයො – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සක්කායනිරොධන්තො.

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, සක්කායනිරොධගාමිනිප්පටිපදන්තො? අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො. සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසඞ්කප්පො, සම්මාවාචා, සම්මාකම්මන්තො, සම්මාආජීවො, සම්මාවායාමො, සම්මාසති, සම්මාසමාධි. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සක්කායනිරොධගාමිනිප්පටිපදන්තො . ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො අන්තා’’ති. පඨමං.

2. දුක්ඛසුත්තං

104. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘දුක්ඛඤ්ච වො, භික්ඛවෙ, දෙසෙස්සාමි දුක්ඛසමුදයඤ්ච දුක්ඛනිරොධඤ්ච දුක්ඛනිරොධගාමිනිඤ්ච පටිපදං. තං සුණාථ. කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, දුක්ඛං? පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධාතිස්ස වචනීයං. කතමෙ පඤ්ච? සෙය්‍යථිදං – රූපුපාදානක්ඛන්ධො...පෙ.... විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො. ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, දුක්ඛං. කතමො ච, භික්ඛවෙ, දුක්ඛසමුදයො? යායං තණ්හා පොනොභවිකා...පෙ.... කාමතණ්හා, භවතණ්හා, විභවතණ්හා – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, දුක්ඛසමුදයො. කතමො ච, භික්ඛවෙ, දුක්ඛනිරොධො? යො තස්සායෙව තණ්හාය අසෙසවිරාගනිරොධො චාගො පටිනිස්සග්ගො මුත්ති අනාලයො – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, දුක්ඛනිරොධො.

කතමා ච, භික්ඛවෙ, දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා? අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො. සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’’ති. දුතියං.

3. සක්කායසුත්තං

105. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘සක්කායඤ්ච වො, භික්ඛවෙ, දෙසෙස්සාමි සක්කායසමුදයඤ්ච සක්කායනිරොධඤ්ච සක්කායනිරොධගාමිනිඤ්ච පටිපදං. තං සුණාථ. කතමො ච, භික්ඛවෙ, සක්කායො? පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධාතිස්ස වචනීයං . කතමෙ පඤ්ච? සෙය්‍යථිදං – රූපුපාදානක්ඛන්ධො, වෙදනුපාදානක්ඛන්ධො, සඤ්ඤුපාදානක්ඛන්ධො, සඞ්ඛාරුපාදානක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සක්කායො. කතමො ච, භික්ඛවෙ, සක්කායසමුදයො? යායං තණ්හා පොනොභවිකා…පෙ…. කාමතණ්හා, භවතණ්හා, විභවතණ්හා – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සක්කායසමුදයො. කතමො ච, භික්ඛවෙ, සක්කායනිරොධො? යො තස්සායෙව තණ්හාය…පෙ…. අයං වුච්චති , භික්ඛවෙ, සක්කායනිරොධො. කතමා ච, භික්ඛවෙ, සක්කායනිරොධගාමිනී පටිපදා? අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො. සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සක්කායනිරොධගාමිනී පටිපදා’’ති. තතියං.

4. පරිඤ්ඤෙය්‍යසුත්තං

106. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘පරිඤ්ඤෙය්‍යෙ ච, භික්ඛවෙ, ධම්මෙ දෙසෙස්සාමි පරිඤ්ඤඤ්ච පරිඤ්ඤාතාවිඤ්ච පුග්ගලං. තං සුණාථ. කතමෙ ච, භික්ඛවෙ, පරිඤ්ඤෙය්‍යා ධම්මා? රූපං, භික්ඛවෙ, පරිඤ්ඤෙය්‍යො ධම්මො. වෙදනා…පෙ…. සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං පරිඤ්ඤෙය්‍යො ධම්මො. ඉමෙ වුච්චන්ති, භික්ඛවෙ, පරිඤ්ඤෙය්‍යා ධම්මා. කතමා ච, භික්ඛවෙ, පරිඤ්ඤා? රාගක්ඛයො, දොසක්ඛයො, මොහක්ඛයො – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, පරිඤ්ඤා. කතමො ච, භික්ඛවෙ, පරිඤ්ඤාතාවී පුග්ගලො? අරහාතිස්ස වචනීයං. ය්වායං ආයස්මා එවංනාමො එවංගොත්තො – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, පරිඤ්ඤාතාවී පුග්ගලො’’ති. චතුත්ථං.

5. සමණසුත්තං

107. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘පඤ්චිමෙ, භික්ඛවෙ, උපාදානක්ඛන්ධා. කතමෙ පඤ්ච? සෙය්‍යථිදං – රූපුපාදානක්ඛන්ධො…පෙ…. විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ඉමෙසං පඤ්චන්නං උපාදානක්ඛන්ධානං අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං නප්පජානන්ති…පෙ…. පජානන්ති, සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්තී’’ති. පඤ්චමං.

6. දුතියසමණසුත්තං

108. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘පඤ්චිමෙ, භික්ඛවෙ, උපාදානක්ඛන්ධා. කතමෙ පඤ්ච? සෙය්‍යථිදං – රූපුපාදානක්ඛන්ධො, වෙදනුපාදානක්ඛන්ධො, සඤ්ඤුපාදානක්ඛන්ධො, සඞ්ඛාරුපාදානක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ඉමෙසං පඤ්චන්නං උපාදානක්ඛන්ධානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං නප්පජානන්ති…පෙ…. පජානන්ති, සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්තී’’ති. ඡට්ඨං.

7. සොතාපන්නසුත්තං

109. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘පඤ්චිමෙ, භික්ඛවෙ, උපාදානක්ඛන්ධා. කතමෙ පඤ්ච? සෙය්‍යථිදං – රූපුපාදානක්ඛන්ධො…පෙ…. විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො. යතො ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො ඉමෙසං පඤ්චන්නං උපාදානක්ඛන්ධානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං පජානාති. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො සොතාපන්නො අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායනො’’ති. සත්තමං.

8. අරහන්තසුත්තං

110. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘පඤ්චිමෙ, භික්ඛවෙ, උපාදානක්ඛන්ධා. කතමෙ පඤ්ච? සෙය්‍යථිදං – රූපුපාදානක්ඛන්ධො…පෙ…. විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො. යතො ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඉමෙසං පඤ්චන්නං උපාදානක්ඛන්ධානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං විදිත්වා අනුපාදාවිමුත්තො හොති. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරහං ඛීණාසවො වුසිතවා කතකරණීයො ඔහිතභාරො අනුප්පත්තසදත්ථො පරික්ඛීණභවසංයොජනො සම්මදඤ්ඤාවිමුත්තො’’ති. අට්ඨමං.

9. ඡන්දප්පහානසුත්තං

111. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘රූපෙ, භික්ඛවෙ, යො ඡන්දො යො රාගො යා නන්දී යා තණ්හා, තං පජහථ. එවං තං රූපං පහීනං භවිස්සති උච්ඡින්නමූලං තාලාවත්ථුකතං අනභාවංකතං ආයතිං අනුප්පාදධම්මං. වෙදනාය…පෙ…. සඤ්ඤාය… සඞ්ඛාරෙසු… විඤ්ඤාණෙ යො ඡන්දො යො රාගො යා නන්දී යා තණ්හා, තං පජහථ. එවං තං විඤ්ඤාණං පහීනං භවිස්සති උච්ඡින්නමූලං තාලාවත්ථුකතං අනභාවංකතං ආයතිං අනුප්පාදධම්ම’’න්ති. නවමං.

10. දුතියඡන්දප්පහානසුත්තං

112. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘රූපෙ, භික්ඛවෙ, යො ඡන්දො යො රාගො යා නන්දී යා තණ්හා යෙ උපයුපාදානා චෙතසො අධිට්ඨානාභිනිවෙසානුසයා, තෙ පජහථ . එවං තං රූපං පහීනං භවිස්සති උච්ඡින්නමූලං…පෙ…. වෙදනාය… සඤ්ඤාය… සඞ්ඛාරෙසු යො ඡන්දො…පෙ…. එවං තෙ සඞ්ඛාරා පහීනා භවිස්සන්ති උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මා. විඤ්ඤාණෙ යො ඡන්දො යො රාගො යා නන්දී යා තණ්හා යෙ උපයුපාදානා චෙතසො අධිට්ඨානාභිනිවෙසානුසයා, තෙ පජහථ. එවං තං විඤ්ඤාණං පහීනං භවිස්සති උච්ඡින්නමූලං තාලාවත්ථුකතං අනභාවංකතං ආයතිං අනුප්පාදධම්ම’’න්ති. දසමං.

අන්තවග්ගො එකාදසමො.

තස්සුද්දානං –

අන්තො දුක්ඛඤ්ච සක්කායො, පරිඤ්ඤෙය්‍යා සමණා දුවෙ;
සොතාපන්නො අරහා ච, දුවෙ ච ඡන්දප්පහානාති.

12. ධම්මකථිකවග්ගො

1. අවිජ්ජාසුත්තං

113. සාවත්ථිනිදානං . අථ ඛො අඤ්ඤතරො භික්ඛු යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි…පෙ…. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘‘අවිජ්ජා අවිජ්ජා’ති, භන්තෙ, වුච්චති. කතමා නු ඛො, භන්තෙ, අවිජ්ජා, කිත්තාවතා ච අවිජ්ජාගතො හොතී’’ති? ‘‘ඉධ, භික්ඛු, අස්සුතවා පුථුජ්ජනො රූපං නප්පජානාති, රූපසමුදයං නප්පජානාති, රූපනිරොධං නප්පජානාති, රූපනිරොධගාමිනිං පටිපදං නප්පජානාති; වෙදනං නප්පජානාති… සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ නප්පජානාති…පෙ…. විඤ්ඤාණනිරොධගාමිනිං පටිපදං නප්පජානාති. අයං වුච්චති, භික්ඛු, අවිජ්ජා. එත්තාවතා ච අවිජ්ජාගතො හොතී’’ති. පඨමං.

2. විජ්ජාසුත්තං

114. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘‘විජ්ජා විජ්ජා’ති, භන්තෙ, වුච්චති. කතමා නු ඛො, භන්තෙ, විජ්ජා, කිත්තාවතා ච විජ්ජාගතො හොතී’’ති? ‘‘ඉධ, භික්ඛු, සුතවා අරියසාවකො රූපං පජානාති, රූපසමුදයං පජානාති, රූපනිරොධං පජානාති, රූපනිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානාති. වෙදනං… සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ පජානාති…පෙ…. විඤ්ඤාණනිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානාති. අයං වුච්චති, භික්ඛු, විජ්ජා. එත්තාවතා ච විජ්ජාගතො හොතී’’ති. දුතියං.

3. ධම්මකථිකසුත්තං

115. සාවත්ථිනිදානං . එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘‘ධම්මකථිකො ධම්මකථිකො’ති, භන්තෙ, වුච්චති. කිත්තාවතා නු ඛො, භන්තෙ, ධම්මකථිකො හොතී’’ති ? ‘‘රූපස්ස චෙ, භික්ඛු, නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය ධම්මං දෙසෙති ‘ධම්මකථිකො භික්ඛූ’ති අලං වචනාය. රූපස්ස චෙ, භික්ඛු, නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නො හොති, ‘ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නො භික්ඛූ’ති අලං වචනාය. රූපස්ස චෙ, භික්ඛු, නිබ්බිදා විරාගා නිරොධා අනුපාදාවිමුත්තො හොති, ‘දිට්ඨධම්මනිබ්බානප්පත්තො භික්ඛූ’ති අලං වචනාය. වෙදනාය චෙ, භික්ඛු…පෙ…. සඤ්ඤාය චෙ, භික්ඛු… සඞ්ඛාරානං චෙ, භික්ඛු… විඤ්ඤාණස්ස චෙ, භික්ඛු, නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය ධම්මං දෙසෙති, ‘ධම්මකථිකො භික්ඛූ’ති අලං වචනාය. විඤ්ඤාණස්ස චෙ, භික්ඛු, නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නො හොති, ‘ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නො භික්ඛූ’ති අලං වචනාය. විඤ්ඤාණස්ස චෙ, භික්ඛු, නිබ්බිදා විරාගා නිරොධා අනුපාදාවිමුත්තො හොති, ‘දිට්ඨධම්මනිබ්බානප්පත්තො භික්ඛූ’ති අලං වචනායා’’ති. තතියං.

4. දුතියධම්මකථිකසුත්තං

116. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘‘ධම්මකථිකො ධම්මකථිකො’ති, භන්තෙ, වුච්චති. කිත්තාවතා නු ඛො, භන්තෙ, ධම්මකථිකො හොති, කිත්තාවතා ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නො හොති, කිත්තාවතා දිට්ඨධම්මනිබ්බානප්පත්තො හොතී’’ති? ‘‘රූපස්ස චෙ, භික්ඛු,

නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය ධම්මං දෙසෙති, 'ධම්මකථිකො භික්ඛූ'ති අලං වචනාය. රූපස්ස චෙ, භික්ඛු, නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නො හොති, 'ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නො භික්ඛූ'ති අලං වචනාය. රූපස්ස චෙ, භික්ඛු, නිබ්බිදා විරාගා නිරොධා අනුපාදාවිමුත්තො හොති, 'දිට්ඨධම්මනිබ්බානප්පත්තො භික්ඛූ'ති අලං වචනාය. වෙදනාය චෙ, භික්ඛු…පෙ…. සඤ්ඤාය චෙ, භික්ඛු… සඞ්ඛාරානං චෙ, භික්ඛු… විඤ්ඤාණස්ස චෙ, භික්ඛු, නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය ධම්මං දෙසෙති, 'ධම්මකථිකො භික්ඛූ'ති අලං වචනාය. විඤ්ඤාණස්ස චෙ, භික්ඛු, නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නො හොති, 'ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නො භික්ඛූ'ති අලං වචනාය. විඤ්ඤාණස්ස චෙ, භික්ඛු, නිබ්බිදා විරාගා නිරොධා අනුපාදාවිමුත්තො හොති, 'දිට්ඨධම්මනිබ්බානප්පත්තො භික්ඛූ'ති අලං වචනායා''ති. චතුත්ථං.

5. බන්ධනසුත්තං

117. සාවත්ථිනිදානං . ''ඉධ භික්ඛවෙ අස්සුතවා පුථුජ්ජනො අරියානං අදස්සාවී…පෙ…. සප්පුරිසධම්මෙ අවිනීතො රූපං අත්තතො සමනුපස්සති, රූපවන්තං වා අත්තානං; අත්තනි වා රූපං, රූපස්මිං වා අත්තානං. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අස්සුතවා පුථුජ්ජනො රූපබන්ධනබද්ධො සන්තරබාහිරබන්ධනබද්ධො අතීරදස්සී අපාරදස්සී, බද්ධො ජීයති [බද්ධො ජායති (සී. පී.) බද්ධො ජායති බද්ධො ජීයති (සී. අට්ඨ. සෘා. අට්ඨ.)] බද්ධො මීයති බද්ධො අස්මා ලොකා පරං ලොකං ගච්ඡති. වෙදනං අත්තතො සමනුපස්සති…පෙ…. වෙදනාය වා අත්තානං. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අස්සුතවා පුථුජ්ජනො වෙදනාබන්ධනබද්ධො සන්තරබාහිරබන්ධනබද්ධො අතීරදස්සී අපාරදස්සී, බද්ධො ජීයති බද්ධො මීයති බද්ධො අස්මා ලොකා පරං ලොකං ගච්ඡති. සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ… විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති…පෙ…. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අස්සුතවා පුථුජ්ජනො විඤ්ඤාණබන්ධනබද්ධො සන්තරබාහිරබන්ධනබද්ධො අතීරදස්සී අපාරදස්සී, බද්ධො ජීයති බද්ධො මීයති බද්ධො අස්මා ලොකා පරං ලොකං ගච්ඡති''.

''සුතවා ච ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො අරියානං දස්සාවී…පෙ…. සප්පුරිසධම්මෙ සුවිනීතො න රූපං අත්තතො සමනුපස්සති, න රූපවන්තං වා අත්තානං; න අත්තනි වා රූපං, න රූපස්මිං වා අත්තානං. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සුතවා අරියසාවකො න රූපබන්ධනබද්ධො, න සන්තරබාහිරබන්ධනබද්ධො, තීරදස්සී, පාරදස්සී; 'පරිමුත්තො සො දුක්ඛස්මා'ති වදාමි. න වෙදනං අත්තතො…පෙ…. න සඤ්ඤං අත්තතො…පෙ…. න සඞ්ඛාරෙ අත්තතො…පෙ…. න විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති…පෙ…. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සුතවා අරියසාවකො න විඤ්ඤාණබන්ධනබද්ධො, න සන්තරබාහිරබන්ධනබද්ධො, තීරදස්සී, පාරදස්සී, 'පරිමුත්තො සො දුක්ඛස්මා'ති වදාමී''ති. පඤ්චමං.

6. පරිපුච්ඡිතසුත්තං

118. සාවත්ථිනිදානං. ''තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං 'එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා'ති සමනුපස්සථා''ති? ''නො හෙතං, භන්තෙ''. ''සාධු, භික්ඛවෙ! රූපං, භික්ඛවෙ, 'නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා'ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං. ''වෙදනං… සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ… විඤ්ඤාණං 'එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා'ති සමනුපස්සථා''ති? ''නො හෙතං, භන්තෙ''. ''සාධු, භික්ඛවෙ! විඤ්ඤාණං, භික්ඛවෙ, 'නෙතං මම, නෙසොහමස්මි , න මෙසො අත්තා'ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං…පෙ…. එවං පස්සං…පෙ…. කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතීති. ඡට්ඨං.

7. දුතියපරිපුච්ඡිතසුත්තං

119. සාවත්ථිනිදානං. ''තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං 'නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා'ති සමනුපස්සථා''ති? ''එවං, භන්තෙ''. ''සාධු භික්ඛවෙ! රූපං, භික්ඛවෙ, 'නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා'ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං. වෙදනං… සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ… විඤ්ඤාණං 'නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා'ති සමනුපස්සථා''ති? ''එවං, භන්තෙ''. ''සාධු භික්ඛවෙ! විඤ්ඤාණං, භික්ඛවෙ, 'නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා'ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං…පෙ…. එවං…පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී''ති. සත්තමං.

8. සංයොජනියසුත්තං

120. සාවත්ථිනිදානං . ''සංයොජනියෙ ච, භික්ඛවෙ, ධම්මෙ දෙසෙස්සාමි සංයොජනඤ්ච. තං සුණාථ. කතමෙ ච, භික්ඛවෙ, සංයොජනියා ධම්මා, කතමං සංයොජනං? රූපං, භික්ඛවෙ, සංයොජනියො ධම්මො; යො තත්ථ ඡන්දරාගො, තං තත්ථ සංයොජනං. වෙදනා…පෙ…. සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං සංයොජනියො ධම්මො; යො තත්ථ ඡන්දරාගො, තං තත්ථ සංයොජනං. ඉමෙ වුච්චන්ති, භික්ඛවෙ, සංයොජනියා ධම්මා, ඉදං සංයොජන''න්ති. අට්ඨමං.

9. උපාදානියසුත්තං

121. සාවත්ථිනිදානං. ''උපාදානියෙ ච, භික්ඛවෙ, ධම්මෙ දෙසෙස්සාමි උපාදානඤ්ච . තං සුණාථ. කතමෙ ච, භික්ඛවෙ, උපාදානියා ධම්මා, කතමං උපාදානං? රූපං, භික්ඛවෙ, උපාදානියො ධම්මො, යො තත්ථ ඡන්දරාගො, තං තත්ථ උපාදානං. වෙදනා…පෙ…. සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං උපාදානියො ධම්මො; යො තත්ථ ඡන්දරාගො, තං තත්ථ උපාදානං. ඉමෙ වුච්චන්ති, භික්ඛවෙ, උපාදානියා ධම්මා, ඉදං උපාදාන''න්ති. නවමං.

10. සීලවන්තසුත්තං

122. එකං සමයං ආයස්මා ච සාරිපුත්තො ආයස්මා ච මහාකොට්ඨිකො [මහාකොට්ඨිතො (සී.ස්‍යා. කං. පී.)] බාරාණසියං විහරන්ති ඉසිපතනෙ මිගදායෙ. අථ ඛො ආයස්මා මහාකොට්ඨිකො සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො යෙනායස්මා සාරිපුත්තො තෙනුපසඞ්කමි…පෙ…. එතදවොච – ''සීලවතාවුසො, සාරිපුත්ත, භික්ඛුනා කතමෙ ධම්මා යොනිසො මනසිකාතබ්බා''ති? ''සීලවතාවුසො, කොට්ඨික, භික්ඛුනා පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා අනිච්චතො දුක්ඛතො රොගතො ගණ්ඩතො සල්ලතො අඝතො ආබාධතො පරතො පලොකතො සුඤ්ඤතො අනත්තතො යොනිසො මනසි කාතබ්බා. කතමෙ පඤ්ච? සෙය්‍යථිදං – රූපුපාදානක්ඛන්ධො, වෙදනුපාදානක්ඛන්ධො, සඤ්ඤුපාදානක්ඛන්ධො, සඞ්ඛාරුපාදානක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො. සීලවතාවුසො, කොට්ඨික, භික්ඛුනා ඉමෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා අනිච්චතො දුක්ඛතො රොගතො ගණ්ඩතො සල්ලතො අඝතො ආබාධතො පරතො පලොකතො සුඤ්ඤතො අනත්තතො යොනිසො මනසි කාතබ්බා. ඨානං ඛො පනෙතං, ආවුසො, විජ්ජති යං සීලවා භික්ඛු ඉමෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙ අනිච්චතො…පෙ…. අනත්තතො යොනිසො මනසි කරොන්තො සොතාපත්තිඵලං සච්ඡිකරෙය්‍යා''ති.

''සොතාපන්නෙන පනාවුසො සාරිපුත්ත, භික්ඛුනා කතමෙ ධම්මා යොනිසො මනසි කාතබ්බා''ති? ''සොතාපන්නෙනපි ඛො, ආවුසො කොට්ඨික, භික්ඛුනා ඉමෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා අනිච්චතො…පෙ…. අනත්තතො යොනිසො මනසි කාතබ්බා. ඨානං ඛො පනෙතං, ආවුසො, විජ්ජති යං සොතාපන්නො භික්ඛු ඉමෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙ අනිච්චතො…පෙ…. අනත්තතො යොනිසො මනසි කරොන්තො සකදාගාමිඵලං සච්ඡිකරෙය්‍යා''ති.

''සකදාගාමිනා පනාවුසො සාරිපුත්ත, භික්ඛුනා කතමෙ ධම්මා යොනිසො මනසි කාතබ්බා''ති? ''සකදාගාමිනාපි ඛො, ආවුසො කොට්ඨික, භික්ඛුනා ඉමෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා අනිච්චතො…පෙ…. අනත්තතො යොනිසො මනසි කාතබ්බා. ඨානං ඛො පනෙතං, ආවුසො, විජ්ජති යං සකදාගාමී භික්ඛු ඉමෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙ අනිච්චතො…පෙ…. අනත්තතො යොනිසො මනසි කරොන්තො අනාගාමිඵලං සච්ඡිකරෙය්‍යා''ති.

''අනාගාමිනා පනාවුසො සාරිපුත්ත, භික්ඛුනා කතමෙ ධම්මා යොනිසො මනසි කාතබ්බා''ති? ''අනාගාමිනාපි ඛො, ආවුසො කොට්ඨික, භික්ඛුනා ඉමෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා අනිච්චතො…පෙ…. අනත්තතො යොනිසො මනසි කාතබ්බා. ඨානං ඛො පනෙතං, ආවුසො, විජ්ජති යං අනාගාමී භික්ඛු ඉමෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙ අනිච්චතො…පෙ…. අනත්තතො යොනිසො මනසි කරොන්තො අරහත්තං සච්ඡිකරෙය්‍යා''ති.

''අරහතා පනාවුසො සාරිපුත්ත, කතමෙ ධම්මා යොනිසො මනසි කාතබ්බා''ති? ''අරහතාපි ඛො, ආවුසො කොට්ඨික, ඉමෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙ අනිච්චතො දුක්ඛතො රොගතො ගණ්ඩතො සල්ලතො අඝතො ආබාධතො පරතො පලොකතො සුඤ්ඤතො අනත්තතො යොනිසො මනසි කාතබ්බා. නත්ථි, ඛ්වාවුසො, අරහතො උත්තරි කරණීයං කතස්ස වා පතිචයො ; අපි ච ඉමෙ ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරා චෙව සංවත්තන්ති සතිසම්පජඤ්ඤා චා''ති. දසමං.

11. සුතවන්තසුත්තං

123. එකං සමයං ආයස්මා ච සාරිපුත්තො ආයස්මා ච මහාකොට්ඨිකො බාරාණසියං විහරන්ති ඉසිපතනෙ මිගදායෙ. අථ ඛො ආයස්මා මහාකොට්ඨිකො සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො යෙනායස්මා සාරිපුත්තො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා…පෙ…. එතදවොච –

''සුතවතාවුසො සාරිපුත්ත, භික්ඛුනා කතමෙ ධම්මා යොනිසො මනසි කාතබ්බා''ති? ''සුතවතාවුසො කොට්ඨික, භික්ඛුනා පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා අනිච්චතො…පෙ…. අනත්තතො යොනිසො මනසි කාතබ්බා. කතමෙ පඤ්ච? සෙය්‍යථිදං – රූපුපාදානක්ඛන්ධො…පෙ…. විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො. සුතවතාවුසො කොට්ඨික, භික්ඛුනා ඉමෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා අනිච්චතො…පෙ…. අනත්තතො යොනිසො මනසි කාතබ්බා. ඨානං ඛො පනෙතං, ආවුසො, විජ්ජති – යං සුතවා භික්ඛු ඉමෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙ අනිච්චතො…පෙ…. අනත්තතො යොනිසො මනසි කරොන්තො සොතාපත්තිඵලං සච්ඡිකරෙය්‍යා''ති.

''සොතාපන්නෙන පනාවුසො සාරිපුත්ත, භික්ඛුනා කතමෙ ධම්මා යොනිසො මනසි කාතබ්බා''ති? ''සොතාපන්නෙනපි ඛො ආවුසො කොට්ඨික , භික්ඛුනා ඉමෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා අනිච්චතො…පෙ…. අනත්තතො යොනිසො මනසි කාතබ්බා. ඨානං ඛො පනෙතං, ආවුසො, විජ්ජති – යං සොතාපන්නො භික්ඛු ඉමෙ

පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙ අනිච්චතො…පෙ…. අනත්තතො යොනිසො මනසි කරොන්තො සකදාගාමිඵලං…පෙ…. අනාගාමිඵලං…පෙ…. අරහත්තඵලං සච්ඡිකරෙය්‍යා’’ති.

‘‘අරහතා පනාවුසො සාරිපුත්ත, කතමෙ ධම්මා යොනිසො මනසි කාතබ්බා’’ති? ‘‘අරහතාපි ඛ්වාවුසො, කොට්ඨික, ඉමෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා අනිච්චතො දුක්ඛතො රොගතො ගණ්ඩතො සල්ලතො අඝතො ආබාධතො පරතො පලොකතො සුඤ්ඤතො අනත්තතො යොනිසො මනසි කාතබ්බා. නත්ථි, ඛ්වාවුසො, අරහතො උත්තරි කරණීයං, කතස්ස වා පතිචයො; අපි ච ඛො ඉමෙ ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරාය චෙව සංවත්තන්ති සතිසම්පජඤ්ඤා චා’’ති. එකාදසමං.

12. කප්පසුත්තං

124. සාවත්ථිනිදානං . අථ ඛො ආයස්මා කප්පො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි…පෙ…. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා කප්පො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කථං නු ඛො, භන්තෙ, ජානතො කථං පස්සතො ඉමස්මිඤ්ච සවිඤ්ඤාණකෙ කායෙ බහිද්ධා ච සබ්බනිමිත්තෙසු අහඞ්කාරමමඞ්කාරමානානුසයා න හොන්තී’’ති?

‘‘යං කිඤ්චි, කප්ප, රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බං රූපං ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සති. යා කාචි වෙදනා…පෙ…. යා කාචි සඤ්ඤා… යෙ කෙචි සඞ්ඛාරා… යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බං විඤ්ඤාණං ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සති. එවං ඛො, කප්ප, ජානතො එවං පස්සතො ඉමස්මිඤ්ච සවිඤ්ඤාණකෙ කායෙ බහිද්ධා ච සබ්බනිමිත්තෙසු අහඞ්කාරමමඞ්කාරමානානුසයා න හොන්තී’’ති. ද්වාදසමං.

13. දුතියකප්පසුත්තං

125. සාවත්ථිනිදානං . එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා කප්පො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කථං නු ඛො, භන්තෙ, ජානතො කථං පස්සතො ඉමස්මිඤ්ච සවිඤ්ඤාණකෙ කායෙ බහිද්ධා ච සබ්බනිමිත්තෙසු අහඞ්කාරමමඞ්කාරමානාපගතං මානසං හොති විධා සමතික්කන්තං සන්තං සුවිමුත්ත’’න්ති?

‘‘යං කිඤ්චි, කප්ප, රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං…පෙ…. සබ්බං රූපං ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දිස්වා අනුපාදාවිමුත්තො හොති. යා කාචි වෙදනා… යා කාචි සඤ්ඤා… යෙ කෙචි සඞ්ඛාරා… යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බං විඤ්ඤාණං ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දිස්වා අනුපාදාවිමුත්තො හොති. එවං ඛො, කප්ප, ජානතො එවං පස්සතො ඉමස්මිඤ්ච සවිඤ්ඤාණකෙ කායෙ බහිද්ධා ච සබ්බනිමිත්තෙසු අහඞ්කාරමමඞ්කාරමානාපගතං මානසං හොති විධා සමතික්කන්තං සන්තං සුවිමුත්ත’’න්ති. තෙරසමං.

ධම්මකථිකවග්ගො ද්වාදසමො.

තස්සුද්දානං –

අවිජ්ජා විජ්ජා ද්වෙ කථිකා, බන්ධනා පරිපුච්ඡිතා දුවෙ;
සංයොජනං උපාදානං, සීලං සුතවා ද්වෙ ච කප්පෙනාති.

13. අවිජ්ජාවග්ගො

1. සමුදයධම්මසුත්තං

126. සාවත්ථිනිදානං . අථ ඛො අඤ්ඤතරො භික්ඛු යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා…පෙ…. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘‘අවිජ්ජා අවිජ්ජා’ති, භන්තෙ, වුච්චති. කතමා නු ඛො, භන්තෙ, අවිජ්ජා, කිත්තාවතා ච අවිජ්ජාගතො හොතී’’ති?

‘‘ඉධ , භික්ඛු, අස්සුතවා පුථුජ්ජනො සමුදයධම්මං රූපං ‘සමුදයධම්මං රූප’න්ති යථාභූතං නප්පජානාති ; වයධම්මං රූපං ‘වයධම්මං රූප’න්ති යථාභූතං නප්පජානාති; සමුදයවයධම්මං රූපං ‘සමුදයවයධම්මං රූප’න්ති යථාභූතං නප්පජානාති. සමුදයධම්මං වෙදනං ‘සමුදයධම්මා වෙදනා’ති යථාභූතං නප්පජානාති; වයධම්මං වෙදනං ‘වයධම්මා වෙදනා’ති යථාභූතං නප්පජානාති; සමුදයවයධම්මං වෙදනං ‘සමුදයවයධම්මා වෙදනා’ති යථාභූතං නප්පජානාති. සමුදයධම්මං සඤ්ඤං…පෙ…. සමුදයධම්මෙ සඞ්ඛාරෙ ‘සමුදයධම්මා සඞ්ඛාරා’ති යථාභූතං

නප්පජානාති; වයධම්මෙ සඞ්ඛාරෙ ‘වයධම්මා සඞ්ඛාරා’ති යථාභූතං නප්පජානාති; සමුදයවයධම්මෙ සඞ්ඛාරෙ ‘සමුදයවයධම්මා සඞ්ඛාරා’ති යථාභූතං නප්පජානාති. සමුදයධම්මං විඤ්ඤාණං ‘සමුදයධම්මං විඤ්ඤාණ’න්ති යථාභූතං නප්පජානාති; වයධම්මං විඤ්ඤාණං ‘වයධම්මං විඤ්ඤාණ’න්ති යථාභූතං නප්පජානාති; සමුදයවයධම්මං විඤ්ඤාණං ‘සමුදයවයධම්මං විඤ්ඤාණ’න්ති යථාභූතං නප්පජානාති. අයං වුච්චති, භික්ඛු, අවිජ්ජා; එත්තාවතා ච අවිජ්ජාගතො හොතී’’ති.

එවං වුත්තෙ, සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘‘විජ්ජා විජ්ජා’ති, භන්තෙ, වුච්චති. කතමා නු ඛො, භන්තෙ, විජ්ජා, කිත්තාවතා ච විජ්ජාගතො හොතී’’ති?

‘‘ඉධ, භික්ඛු, සුතවා අරියසාවකො සමුදයධම්මං රූපං ‘සමුදයධම්මං රූප’න්ති යථාභූතං පජානාති; වයධම්මං රූපං ‘වයධම්මං රූප’න්ති යථාභූතං පජානාති ; සමුදයවයධම්මං රූපං ‘සමුදයවයධම්මං රූප’න්ති යථාභූතං පජානාති. සමුදයධම්මං වෙදනං ‘සමුදයධම්මා වෙදනා’ති යථාභූතං පජානාති; වයධම්මං වෙදනං ‘වයධම්මා වෙදනා’ති යථාභූතං පජානාති; සමුදයවයධම්මං වෙදනං ‘සමුදයවයධම්මා වෙදනා’ති යථාභූතං පජානාති. සමුදයධම්මං සඤ්ඤං… සමුදයධම්මෙ සඞ්ඛාරෙ ‘සමුදයධම්මා සඞ්ඛාරා’ති යථාභූතං පජානාති; වයධම්මෙ සඞ්ඛාරෙ ‘වයධම්මා සඞ්ඛාරා’ති යථාභූතං පජානාති; සමුදයවයධම්මෙ සඞ්ඛාරෙ ‘සමුදයවයධම්මා සඞ්ඛාරා’ති යථාභූතං පජානාති. සමුදයධම්මං විඤ්ඤාණං ‘සමුදයධම්මං විඤ්ඤාණ’න්ති යථාභූතං පජානාති; වයධම්මං විඤ්ඤාණං ‘වයධම්මං විඤ්ඤාණ’න්ති යථාභූතං පජානාති; සමුදයවයධම්මං විඤ්ඤාණං ‘සමුදයවයධම්මං විඤ්ඤාණ’න්ති යථාභූතං පජානාති. අයං වුච්චති, භික්ඛු, විජ්ජා; එත්තාවතා ච විජ්ජාගතො හොතී’’ති. පඨමං.

2. දුතියසමුදයධම්මසුත්තං

127. එකං සමයං ආයස්මා ච සාරිපුත්තො ආයස්මා ච මහාකොට්ඨිකො බාරාණසියං විහරන්ති ඉසිපතනෙ මිගදායෙ. අථ ඛො ආයස්මා මහාකොට්ඨිකො සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො…පෙ…. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා මහාකොට්ඨිකො ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං එතදවොච – ‘‘‘අවිජ්ජා, අවිජ්ජා’ති, ආවුසො සාරිපුත්ත, වුච්චති. කතමා නු ඛො, ආවුසො, අවිජ්ජා, කිත්තාවතා ච අවිජ්ජාගතො හොතී’’ති?

‘‘ඉධාවුසො අස්සුතවා පුථුජ්ජනො සමුදයධම්මං රූපං ‘සමුදයධම්මං රූප’න්ති යථාභූතං නප්පජානාති; වයධම්මං රූපං…පෙ…. ‘සමුදයවයධම්මං රූප’න්ති යථාභූතං නප්පජානාති. සමුදයධම්මං වෙදනං…පෙ…. වයධම්මං වෙදනං…පෙ…. ‘සමුදයවයධම්මා වෙදනා’ති යථාභූතං නප්පජානාති. සමුදයධම්මං සඤ්ඤං…පෙ…. සමුදයධම්මෙ සඞ්ඛාරෙ…පෙ…. වයධම්මෙ සඞ්ඛාරෙ…පෙ…. සමුදයවයධම්මෙ සඞ්ඛාරෙ ‘සමුදයවයධම්මා සඞ්ඛාරා’ති යථාභූතං නප්පජානාති. සමුදයධම්මං විඤ්ඤාණං…පෙ…. සමුදයවයධම්මං විඤ්ඤාණං ‘සමුදයවයධම්මං විඤ්ඤාණ’න්ති යථාභූතං නප්පජානාති. අයං වුච්චති, ආවුසො, අවිජ්ජා; එත්තාවතා ච අවිජ්ජාගතො හොතී’’ති. දුතියං.

3. තතියසමුදයධම්මසුත්තං

128. එකං සමයං ආයස්මා ච සාරිපුත්තො ආයස්මා ච මහාකොට්ඨිකො බාරාණසියං විහරන්ති ඉසිපතනෙ මිගදායෙ…පෙ…. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා මහාකොට්ඨිකො ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං එතදවොච – ‘‘‘විජ්ජා, විජ්ජා’ති, ආවුසො සාරිපුත්ත, වුච්චති. කතමා නු ඛො, ආවුසො, විජ්ජා, කිත්තාවතා ච විජ්ජාගතො හොතී’’ති?

‘‘ඉධාවුසො, සුතවා අරියසාවකො සමුදයධම්මං රූපං ‘සමුදයධම්මං රූප’න්ති යථාභූතං පජානාති; වයධම්මං රූපං…පෙ…. සමුදයවයධම්මං රූපං ‘සමුදයවයධම්මං රූප’න්ති යථාභූතං පජානාති; සමුදයධම්මං වෙදනං…පෙ…. සමුදයවයධම්මා වෙදනා … සමුදයධම්මං සඤ්ඤං…පෙ…. සමුදයධම්මෙ සඞ්ඛාරෙ… වයධම්මෙ සඞ්ඛාරෙ… සමුදයවයධම්මෙ සඞ්ඛාරෙ ‘සමුදයවයධම්මා සඞ්ඛාරා’ති යථාභූතං පජානාති. සමුදයධම්මං විඤ්ඤාණං… වයධම්මං විඤ්ඤාණං… සමුදයවයධම්මං විඤ්ඤාණං ‘සමුදයවයධම්මං විඤ්ඤාණ’න්ති යථාභූතං පජානාති. අයං වුච්චතාවුසො, විජ්ජා; එත්තාවතා ච විජ්ජාගතො හොතී’’ති. තතියං.

4. අස්සාදසුත්තං

129. බාරාණසියං විහරන්ති ඉසිපතනෙ මිගදායෙ…පෙ…. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා මහාකොට්ඨිකො ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං එතදවොච – ‘‘‘අවිජ්ජා, අවිජ්ජා’ති, ආවුසො සාරිපුත්ත, වුච්චති. කතමා නු ඛො, ආවුසො, අවිජ්ජා, කිත්තාවතා ච අවිජ්ජාගතො හොතී’’ති?

‘‘ඉධාවුසො අස්සුතවා පුථුජ්ජනො රූපස්ස අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං නප්පජානාති. වෙදනාය…පෙ…. සඤ්ඤාය… සඞ්ඛාරානං… විඤ්ඤාණස්ස අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං නප්පජානාති. අයං වුච්චතාවුසො, අවිජ්ජා; එත්තාවතා ච අවිජ්ජාගතො හොතී’’ති. චතුත්ථං.

5. දුතියඅස්සාදසුත්තං

130. බාරාණසියං විහරන්ති ඉසිපතනෙ මිගදායෙ…පෙ…. '''විජ්ජා, විජ්ජා'ති, ආවුසො සාරිපුත්ත, වුච්චති. කතමා නු බො, ආවුසො, විජ්ජා, කිත්තාවතා ච විජ්ජාගතො හොතී''ති?

''ඉධාවුසො, සුතවා අරියසාවකො රූපස්ස අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං පජානාති. වෙදනාය…පෙ…. සඤ්ඤාය… සඞ්ඛාරානං… විඤ්ඤාණස්ස අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං පජානාති. අයං වුච්චතාවුසො, විජ්ජා; එත්තාවතා ච විජ්ජාගතො හොතී''ති. පඤ්චමං.

6. සමුදයසුත්තං

131. බාරාණසියං විහරන්ති ඉසිපතනෙ මිගදායෙ…පෙ…. '''අවිජ්ජා, අවිජ්ජා'ති, ආවුසො සාරිපුත්ත, වුච්චති. කතමා නු බො, ආවුසො, අවිජ්ජා, කිත්තාවතා ච අවිජ්ජාගතො හොතී''ති?

''ඉධාවුසො, අස්සුතවා පුථුජ්ජනො රූපස්ස සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං නප්පජානාති. වෙදනාය…පෙ…. සඤ්ඤාය… සඞ්ඛාරානං… විඤ්ඤාණස්ස සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං නප්පජානාති. අයං වුච්චතාවුසො, අවිජ්ජා; එත්තාවතා ච අවිජ්ජාගතො හොතී''ති. ඡට්ඨං.

7. දුතියසමුදයසුත්තං

132. බාරාණසියං විහරන්ති ඉසිපතනෙ මිගදායෙ…පෙ…. එකමන්තං නිසින්නො බො ආයස්මා මහාකොට්ඨිකො ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං එතදවොච – '''විජ්ජා, විජ්ජා'ති, ආවුසො සාරිපුත්ත, වුච්චති. කතමා නු බො, ආවුසො, විජ්ජා, කිත්තාවතා ච විජ්ජාගතො හොතී''ති?

''ඉධාවුසො, සුතවා අරියසාවකො රූපස්ස සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං පජානාති. වෙදනාය…පෙ…. සඤ්ඤාය… සඞ්ඛාරානං… විඤ්ඤාණස්ස සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං පජානාති. අයං වුච්චතාවුසො, විජ්ජා; එත්තාවතා ච විජ්ජාගතො හොතී''ති. සත්තමං.

8. කොට්ඨිකසුත්තං

133. බාරාණසියං විහරන්ති ඉසිපතනෙ මිගදායෙ. අථ බො ආයස්මා සාරිපුත්තො සායන්හසමයං…පෙ…. එකමන්තං නිසින්නො බො ආයස්මා සාරිපුත්තො ආයස්මන්තං මහාකොට්ඨිකං එතදවොච – '''අවිජ්ජා, අවිජ්ජා'ති, ආවුසො කොට්ඨික, වුච්චති. කතමා නු බො, ආවුසො, අවිජ්ජා, කිත්තාවතා ච අවිජ්ජාගතො හොතී''ති?

''ඉධාවුසො, අස්සුතවා පුථුජ්ජනො රූපස්ස අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං නප්පජානාති. වෙදනාය…පෙ…. සඤ්ඤාය… සඞ්ඛාරානං… විඤ්ඤාණස්ස අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං නප්පජානාති. අයං වුච්චතාවුසො, අවිජ්ජා; එත්තාවතා ච අවිජ්ජාගතො හොතී''ති.

එවං වුත්තෙ, ආයස්මා සාරිපුත්තො ආයස්මන්තං මහාකොට්ඨිකං එතදවොච – '''විජ්ජා, විජ්ජා'ති, ආවුසො කොට්ඨික, වුච්චති. කතමා නු බො, ආවුසො, විජ්ජා, කිත්තාවතා ච විජ්ජාගතො හොතී''ති?

''ඉධාවුසො සුතවා අරියසාවකො රූපස්ස අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං පජානාති. වෙදනාය…පෙ…. සඤ්ඤාය… සඞ්ඛාරානං… විඤ්ඤාණස්ස අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං පජානාති. අයං වුච්චතාවුසො, විජ්ජා; එත්තාවතා ච විජ්ජාගතො හොතී''ති. අට්ඨමං.

9. දුතියකොට්ඨිකසුත්තං

134. බාරාණසියං විහරන්ති ඉසිපතනෙ මිගදායෙ…පෙ…. '''අවිජ්ජා, අවිජ්ජා'ති, ආවුසො කොට්ඨික, වුච්චති. කතමා නු බො, ආවුසො, අවිජ්ජා, කිත්තාවතා ච අවිජ්ජාගතො හොතී''ති?

''ඉධාවුසො, අස්සුතවා පුථුජ්ජනො රූපස්ස සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං නප්පජානාති. වෙදනාය…පෙ…. සඤ්ඤාය… සඞ්ඛාරානං… විඤ්ඤාණස්ස සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං නප්පජානාති. අයං වුච්චතාවුසො, අවිජ්ජා; එත්තාවතා ච අවිජ්ජාගතො හොතී''ති.

එවං වුත්තෙ, ආයස්මා සාරිපුත්තො ආයස්මන්තං මහාකොට්ඨිකං එතදවොච – '''විජ්ජා, විජ්ජා'ති, ආවුසො කොට්ඨික, වුච්චති. කතමා නු බො, ආවුසො, විජ්ජා, කිත්තාවතා ච විජ්ජාගතො හොතී''ති?

‘‘ඉධාවුසො, සුතවා අරියසාවකො රූපස්ස සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං පජානාති. වෙදනාය…පෙ…. සඤ්ඤාය… සඞ්ඛාරානං… විඤ්ඤාණස්ස සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං පජානාති. අයං වුච්චතාවුසො, විජ්ජා; එත්තාවතා ච විජ්ජාගතො හොතී’’ති. නවමං.

10. තතියකොට්ඨිකසුත්තං

135. තඤ්ඤෙව නිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො ආයස්මන්තං මහාකොට්ඨිකං එතදවොච – ‘‘‘අවිජ්ජා, අවිජ්ජා’ති, ආවුසො කොට්ඨික, වුච්චති. කතමා නු ඛො, ආවුසො, අවිජ්ජා, කිත්තාවතා ච අවිජ්ජාගතො හොතී’’ති?

‘‘ඉධාවුසො, අස්සුතවා පුථුජ්ජනො රූපං නප්පජානාති, රූපසමුදයං නප්පජානාති, රූපනිරොධං නප්පජානාති, රූපනිරොධගාමිනිං පටිපදං නප්පජානාති. වෙදනං නප්පජානාති…පෙ…. සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ… විඤ්ඤාණං නප්පජානාති, විඤ්ඤාණසමුදයං නප්පජානාති, විඤ්ඤාණනිරොධං නප්පජානාති, විඤ්ඤාණනිරොධගාමිනිං පටිපදං නප්පජානාති. අයං වුච්චතාවුසො, අවිජ්ජා; එත්තාවතා ච අවිජ්ජාගතො හොතී’’ති.

එවං වුත්තෙ, ආයස්මා සාරිපුත්තො ආයස්මන්තං මහාකොට්ඨිකං එතදවොච – ‘‘‘විජ්ජා, විජ්ජා’ති, ආවුසො කොට්ඨික, වුච්චති. කතමා නු ඛො, ආවුසො, විජ්ජා, කිත්තාවතා ච විජ්ජාගතො හොතී’’ති? ‘‘ඉධාවුසො, සුතවා අරියසාවකො රූපං පජානාති, රූපසමුදයං පජානාති, රූපනිරොධං පජානාති, රූපනිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානාති. වෙදනං… සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ… විඤ්ඤාණං පජානාති, විඤ්ඤාණසමුදයං පජානාති, විඤ්ඤාණනිරොධං පජානාති , විඤ්ඤාණනිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානාති. අයං වුච්චතාවුසො, විජ්ජා; එත්තාවතා ච විජ්ජාගතො හොතී’’ති. දසමං.

අවිජ්ජාවග්ගො තෙරසමො.

තස්සුද්දානං –

සමුදයධම්මෙ තීණි, අස්සාදො අපරෙ දුවෙ;
සමුදයෙ ච ද්වෙ වුත්තා, කොට්ඨිකෙ අපරෙ තයොති.

14. කුක්කුළවග්ගො

1. කුක්කුළසුත්තං

136. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘රූපං, භික්ඛවෙ, කුක්කුළං, වෙදනා කුක්කුළා, සඤ්ඤා කුක්කුළා, සඞ්ඛාරා කුක්කුළා, විඤ්ඤාණං කුක්කුළං. එවං පස්සං, භික්ඛවෙ, සුතවා අරියසාවකො රූපස්මිම්පි නිබ්බින්දති, වෙදනායපි නිබ්බින්දති, සඤ්ඤායපි නිබ්බින්දති, සඞ්ඛාරෙසුපි නිබ්බින්දති, විඤ්ඤාණස්මිම්පි නිබ්බින්දති. නිබ්බින්දං විරජ්ජති; විරාගා විමුච්චති. විමුත්තස්මිං විමුත්තමිති ඤාණං හොති. ‘ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා’ති පජානාතී’’ති. පඨමං.

2. අනිච්චසුත්තං

137. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘යං, භික්ඛවෙ, අනිච්චං; තත්‍ර වො ඡන්දො පහාතබ්බො. කිඤ්ච, භික්ඛවෙ, අනිච්චං? රූපං , භික්ඛවෙ, අනිච්චං; තත්‍ර වො ඡන්දො පහාතබ්බො. වෙදනා අනිච්චා…පෙ…. සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං අනිච්චං; තත්‍ර වො ඡන්දො පහාතබ්බො. යං, භික්ඛවෙ, අනිච්චං; තත්‍ර වො ඡන්දො පහාතබ්බො’’ති. දුතියං.

3. දුතියඅනිච්චසුත්තං

138. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘යං, භික්ඛවෙ, අනිච්චං; තත්‍ර වො රාගො පහාතබ්බො. කිඤ්ච, භික්ඛවෙ, අනිච්චං? රූපං, භික්ඛවෙ, අනිච්චං; තත්‍ර වො රාගො පහාතබ්බො. වෙදනා අනිච්චා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං අනිච්චං; තත්‍ර වො රාගො පහාතබ්බො. යං, භික්ඛවෙ, අනිච්චං; තත්‍ර වො රාගො පහාතබ්බො’’ති. තතියං.

4. තතියඅනිච්චසුත්තං

139. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘යං, භික්ඛවෙ, අනිච්චං; තත්‍ර වො ඡන්දරාගො පහාතබ්බො . කිඤ්ච, භික්ඛවෙ, අනිච්චං? රූපං, භික්ඛවෙ, අනිච්චං, තත්‍ර වො ඡන්දරාගො පහාතබ්බො. වෙදනා අනිච්චා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං අනිච්චං; තත්‍ර වො ඡන්දරාගො පහාතබ්බො. යං, භික්ඛවෙ, අනිච්චං; තත්‍ර වො ඡන්දරාගො පහාතබ්බො’’ති. චතුත්ථං.

5. දුක්ඛසුත්තං

140. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘යං, භික්ඛවෙ, දුක්ඛං; තත්‍ර වො ඡන්දො පහාතබ්බො…පෙ…. යං, භික්ඛවෙ, දුක්ඛං; තත්‍ර වො ඡන්දො පහාතබ්බො’’ති. පඤ්චමං.

6. දුතියදුක්ඛසුත්තං

141. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘යං, භික්ඛවෙ, දුක්ඛං; තත්‍ර වො රාගො පහාතබ්බො…පෙ…. යං, භික්ඛවෙ, දුක්ඛං; තත්‍ර වො රාගො පහාතබ්බො’’ති. ඡට්ඨං.

7. තතියදුක්ඛසුත්තං

142. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘යං, භික්ඛවෙ, දුක්ඛං; තත්‍ර වො ඡන්දරාගො පහාතබ්බො…පෙ…. යං, භික්ඛවෙ, දුක්ඛං; තත්‍ර වො ඡන්දරාගො පහාතබ්බො’’ති. සත්තමං.

8. අනත්තසුත්තං

143. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘යො, භික්ඛවෙ, අනත්තා; තත්‍ර වො ඡන්දො පහාතබ්බො. කො ච, භික්ඛවෙ, අනත්තා? රූපං, භික්ඛවෙ, අනත්තා; තත්‍ර වො ඡන්දො පහාතබ්බො. වෙදනා අනත්තා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං අනත්තා; තත්‍ර වො ඡන්දො පහාතබ්බො. යො, භික්ඛවෙ, අනත්තා; තත්‍ර වො ඡන්දො පහාතබ්බො’’ති. අට්ඨමං.

9. දුතියඅනත්තසුත්තං

144. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘යො, භික්ඛවෙ, අනත්තා; තත්‍ර වො රාගො පහාතබ්බො . කො ච, භික්ඛවෙ, අනත්තා? රූපං, භික්ඛවෙ, අනත්තා; තත්‍ර වො රාගො පහාතබ්බො. වෙදනා අනත්තා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං අනත්තා; තත්‍ර වො රාගො පහාතබ්බො. යො, භික්ඛවෙ, අනත්තා; තත්‍ර වො රාගො පහාතබ්බො’’ති. නවමං.

10. තතියඅනත්තසුත්තං

145. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘යො, භික්ඛවෙ, අනත්තා; තත්‍ර වො ඡන්දරාගො පහාතබ්බො. කො ච, භික්ඛවෙ, අනත්තා? රූපං, භික්ඛවෙ, අනත්තා; තත්‍ර වො ඡන්දරාගො පහාතබ්බො. වෙදනා අනත්තා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං අනත්තා; තත්‍ර වො ඡන්දරාගො පහාතබ්බො. යො , භික්ඛවෙ, අනත්තා; තත්‍ර වො ඡන්දරාගො පහාතබ්බො’’ති. දසමං.

11. නිබ්බිදාබහුලසුත්තං

146. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘සද්ධාපබ්බජිතස්ස, භික්ඛවෙ, කුලපුත්තස්ස අයමනුධම්මො හොති – යං රූපෙ නිබ්බිදාබහුලො [නිබ්බිදාබහුලං (සයා. කං. පී. ක.)] විහරෙය්‍ය. වෙදනාය…පෙ…. සඤ්ඤාය… සඞ්ඛාරෙසු… විඤ්ඤාණෙ නිබ්බිදාබහුලො විහරෙය්‍ය. යො රූපෙ නිබ්බිදාබහුලො විහරන්තො, වෙදනාය… සඤ්ඤාය… සඞ්ඛාරෙසු… විඤ්ඤාණෙ නිබ්බිදාබහුලො විහරන්තො රූපං පරිජානාති, වෙදනං… සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ… විඤ්ඤාණං පරිජානාති; සො රූපං පරිජානං වෙදනං පරිජානං සඤ්ඤං පරිජානං සඞ්ඛාරෙ පරිජානං විඤ්ඤාණං පරිජානං පරිමුච්චති රූපම්හා, පරිමුච්චති වෙදනාය, පරිමුච්චති සඤ්ඤාය, පරිමුච්චති සඞ්ඛාරෙහි, පරිමුච්චති විඤ්ඤාණම්හා, පරිමුච්චති ජාතියා ජරාය මරණෙන සොකෙහි පරිදෙවෙහි දුක්ඛෙහි දොමනස්සෙහි උපායාසෙහි; ‘පරිමුච්චති දුක්ඛස්මා’ති වදාමී’’ති. එකාදසමං.

12. අනිච්චානුපස්සීසුත්තං

147. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘සද්ධාපබ්බජිතස්ස, භික්ඛවෙ, කුලපුත්තස්ස අයමනුධම්මො හොති – යං රූපෙ අනිච්චානුපස්සී විහරෙය්‍ය. වෙදනාය… සඤ්ඤාය… සඞ්ඛාරෙසු… විඤ්ඤාණෙ අනිච්චානුපස්සී විහරෙය්‍ය…පෙ…. ‘පරිමුච්චති දුක්ඛස්මා’ති වදාමී’’ති. ද්වාදසමං.

13. දුක්ඛානුපස්සීසුත්තං

148. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘සද්ධාපබ්බජිතස්ස, භික්ඛවෙ, කුලපුත්තස්ස අයමනුධම්මො හොති – යං රූපෙ දුක්ඛානුපස්සී විහරෙය්‍ය. වෙදනාය… සඤ්ඤාය… සඞ්ඛාරෙසු… විඤ්ඤාණෙ දුක්ඛානුපස්සී විහරෙය්‍ය…පෙ…. ‘පරිමුච්චති දුක්ඛස්මා’ති වදාමී’’ති. තෙරසමං.

14. අනත්තානුපස්සීසුත්තං

149. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘සද්ධාපබ්බජිතස්ස, භික්ඛවෙ, කුලපුත්තස්ස අයමනුධම්මො හොති – යං රූපෙ අනත්තානුපස්සී විහරෙය්‍ය. වෙදනාය… සඤ්ඤාය… සඞ්ඛාරෙසු… විඤ්ඤාණෙ අනත්තානුපස්සී විහරෙය්‍ය. (සො රූපෙ) අනත්තානුපස්සී විහරන්තො, වෙදනාය… සඤ්ඤාය… සඞ්ඛාරෙසු… විඤ්ඤාණෙ අනත්තානුපස්සී විහරන්තො රූපං පරිජානාති, වෙදනං…පෙ…. සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ… විඤ්ඤාණං පරිජානාති. සො රූපං පරිජානං වෙදනං පරිජානං සඤ්ඤං පරිජානං සඞ්ඛාරෙ පරිජානං විඤ්ඤාණං පරිජානං පරිමුච්චති රූපම්හා, පරිමුච්චති වෙදනාය, පරිමුච්චති සඤ්ඤාය, පරිමුච්චති සඞ්ඛාරෙහි, පරිමුච්චති විඤ්ඤාණම්හා , පරිමුච්චති ජාතියා ජරාය මරණෙන සොකෙහි පරිදෙවෙහි දුක්ඛෙහි දොමනස්සෙහි උපායාසෙහි; ‘පරිමුච්චති දුක්ඛස්මා’ති වදාමී’’ති. චුද්දසමං.

කුක්කුළවග්ගො චුද්දසමො.

තස්සුද්දානං –

කුක්කුළා තයො අනිච්චෙන, දුක්ඛෙන අපරෙ තයො;
අනත්තෙන තයො වුත්තා, කුලපුත්තෙන ද්වෙ දුකාති.

15. දිට්ඨිවග්ගො

1. අජ්ඣත්තසුත්තං

150. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති, කිං උපාදාය උප්පජ්ජති අජ්ඣත්තං සුඛදුක්ඛ’’න්ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ…. ‘‘රූපෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සති රූපං උපාදාය උප්පජ්ජති අජ්ඣත්තං සුඛදුක්ඛං. වෙදනාය සති…පෙ…. සඤ්ඤාය සති… සඞ්ඛාරෙසු සති… විඤ්ඤාණෙ සති විඤ්ඤාණං උපාදාය උප්පජ්ජති අජ්ඣත්තං සුඛදුක්ඛං. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං වා තං සුඛං වා’’ති? ‘‘දුක්ඛං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, අපි නු තං අනුපාදාය උප්පජ්ජෙය්‍ය අජ්ඣත්තං සුඛදුක්ඛ’’න්ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘වෙදනා…පෙ…. සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං, දුක්ඛං වා තං සුඛං වා’’ති? ‘‘දුක්ඛං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, අපි නු තං අනුපාදාය උප්පජ්ජෙය්‍ය අජ්ඣත්තං සුඛදුක්ඛ’’න්ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘එවං පස්සං…පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී’’ති. පඨමං.

2. එතංමමසුත්තං

151. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති, කිං උපාදාය, කිං අභිනිවිස්ස – ‘එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා’ති සමනුපස්සතී’’ති ? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ…. ‘‘රූපෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සති, රූපං උපාදාය, රූපං අභිනිවිස්ස …පෙ…. විඤ්ඤාණෙ සති, විඤ්ඤාණං උපාදාය, විඤ්ඤාණං අභිනිවිස්ස – ‘එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා’ති සමනුපස්සති. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’…පෙ…. විපරිණාමධම්මං, අපි නු තං අනුපාදාය එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තාති සමනුපස්සෙය්‍යාති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං භන්තෙ’’…පෙ…. විපරිණාමධම්මං, අපි නු තං අනුපාදාය එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තාති සමනුපස්සෙය්‍යාති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘එවං පස්සං..පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී’’ති. දුතියං.

3. සොඅත්තාසුත්තං

152. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති, කිං උපාදාය, කිං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘සො අත්තා, සො ලොකො, සො පෙච්ච භවිස්සාමි නිච්චො ධුවො සස්සතො අවිපරිණාමධම්මො’’’ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ….. ‘‘රූපෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සති, රූපං උපාදාය, රූපං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘සො අත්තා, සො ලොකො, සො පෙච්ච භවිස්සාමි නිච්චො ධුවො සස්සතො අවිපරිණාමධම්මො’ති. වෙදනාය…පෙ…. සඤ්ඤාය… සඞ්ඛාරෙසු …පෙ…. විඤ්ඤාණෙ සති, විඤ්ඤාණං උපාදාය, විඤ්ඤාණං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘සො අත්තා, සො ලොකො, සො පෙච්ච භවිස්සාමි නිච්චො ධුවො සස්සතො අවිපරිණාමධම්මො’’’ති.

‘‘තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං, දුක්ඛං වා තං සුඛං වා’’ති? ‘‘දුක්ඛං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍ය – ‘සො අත්තා, සො ලොකො, සො පෙච්ච භවිස්සාමි නිච්චො ධුවො සස්සතො අවිපරිණාමධම්මො’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං වා තං සුඛං වා’’ති? ‘‘දුක්ඛං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, අපි නු තං

අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍යා – ‘සො අත්තා සො ලොකො, සො පෙච්ච භවිස්සාමි නිච්චො ධුවො සස්සතො අවිපරිණාමධම්මො’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. එවං පස්සං…පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතීති. තතියං.

4. නොචමෙසියාසුත්තං

153. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති, කිං උපාදාය, කිං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘නො චස්සං, නො ච මෙ සියා, නාභවිස්ස, න මෙ භවිස්සතී’’’ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ…. ‘‘රූපෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සති, රූපං උපාදාය, රූපං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘නො චස්සං, නො ච මෙ සියා, නාභවිස්ස, න මෙ භවිස්සතී’ති. වෙදනාය සති… සඤ්ඤාය සති… සඞ්ඛාරෙසු සති… විඤ්ඤාණෙ සති, විඤ්ඤාණං උපාදාය, විඤ්ඤාණං අභිනිවිස්ස, එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘නො චස්සං, නො ච මෙ සියා, නාභවිස්ස, න මෙ භවිස්සතී’ති. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං, දුක්ඛං වා තං සුඛං වා’’ති? ‘‘දුක්ඛං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍යා – ‘නො චස්සං, නො ච මෙ සියා, නාභවිස්ස, න මෙ භවිස්සතී’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං, දුක්ඛං වා තං සුඛං වා’’ති? ‘‘දුක්ඛං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍යා – ‘නො චස්සං, නො ච මෙ සියා, නාභවිස්ස, න මෙ භවිස්සතී’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘එවං පස්සං…පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී’’ති. චතුත්ථං.

5. මිච්ඡාදිට්ඨිසුත්තං

154. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති, කිං උපාදාය, කිං අභිනිවිස්ස මිච්ඡාදිට්ඨි උප්පජ්ජතී’’ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ…. ‘‘රූපෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සති, රූපං උපාදාය, රූපං අභිනිවිස්ස මිච්ඡාදිට්ඨි උප්පජ්ජති. වෙදනාය සති… මිච්ඡාදිට්ඨි උප්පජ්ජති. සඤ්ඤාය සති… සඞ්ඛාරෙසු සති… විඤ්ඤාණෙ සති, විඤ්ඤාණං උපාදාය, විඤ්ඤාණං අභිනිවිස්ස මිච්ඡාදිට්ඨි උප්පජ්ජති. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං , භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං…පෙ…. අපි නු තං අනුපාදාය මිච්ඡාදිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍යා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං, දුක්ඛං වා තං සුඛං වා’’ති? ‘‘දුක්ඛං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, අපි නු තං අනුපාදාය මිච්ඡාදිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍යා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘එවං පස්සං…පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී’’ති.‘පඤ්චමං.

6. සක්කායදිට්ඨිසුත්තං

155. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති, කිං උපාදාය, කිං අභිනිවිස්ස සක්කායදිට්ඨි උප්පජ්ජතී’’ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ…. ‘‘රූපෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සති, රූපං උපාදාය, රූපං අභිනිවිස්ස සක්කායදිට්ඨි උප්පජ්ජති. වෙදනාය සති… සඤ්ඤාය සති… සඞ්ඛාරෙසු සති… විඤ්ඤාණෙ සති, විඤ්ඤාණං උපාදාය, විඤ්ඤාණං අභිනිවිස්ස සක්කායදිට්ඨි උප්පජ්ජති. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’ . ‘‘යං පනානිච්චං…පෙ…. අපි නු තං අනුපාදාය සක්කායදිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍යා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං , භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං…පෙ…. අපි නු තං අනුපාදාය සක්කායදිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍යා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘එවං පස්සං…පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී’’ති. ඡට්ඨං.

7. අත්තානුදිට්ඨිසුත්තං

156. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති, කිං උපාදාය, කිං අභිනිවිස්ස අත්තානුදිට්ඨි උප්පජ්ජතී’’ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ…. ‘‘රූපෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සති, රූපං උපාදාය, රූපං අභිනිවිස්ස අත්තානුදිට්ඨි උප්පජ්ජති. වෙදනාය සති… සඤ්ඤාය සති… සඞ්ඛාරෙසු සති… විඤ්ඤාණෙ සති, විඤ්ඤාණං උපාදාය, විඤ්ඤාණං අභිනිවිස්ස අත්තානුදිට්ඨි උප්පජ්ජති . තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං…පෙ…. අපි නු තං අනුපාදාය අත්තානුදිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍යා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං…පෙ…. අපි නු තං අනුපාදාය අත්තානුදිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍යා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘එවං පස්සං…පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී’’ති. සත්තමං.

8. අභිනිවෙසසුත්තං

157. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති, කිං උපාදාය, කිං අභිනිවිස්ස උප්පජ්ජන්ති සංයොජනාභිනිවෙසවිනිබන්ධා’’ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ…. ‘‘රූපෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සති, රූපං උපාදාය, රූපං අභිනිවිස්ස උප්පජ්ජන්ති සංයොජනාභිනිවෙසවිනිබන්ධා. වෙදනාය සති… සඤ්ඤාය සති… සඞ්ඛාරෙසු

සති… විඤ්ඤාණෙ සති, විඤ්ඤාණං උපාදාය, විඤ්ඤාණං අභිනිවිස්ස උප්පජ්ජන්ති සංයොජනාභිනිවෙසවිනිබන්ධා. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා''ති? ''අනිච්චං, භන්තෙ''. ''යං පනානිච්චං…පෙ…. අපි නු තං අනුපාදාය උප්පජ්ජෙය්‍යුං සංයොජනාභිනිවෙසවිනිබන්ධා''ති? ''නො හෙතං, භන්තෙ''…පෙ…. ''එවං පස්සං…පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී''ති. අට්ඨමං.

9. දුතියඅභිනිවෙසසුත්තං

158. සාවත්ථිනිදානං . ''කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති, කිං උපාදාය, කිං අභිනිවිස්ස උප්පජ්ජන්ති සංයොජනාභිනිවෙසවිනිබන්ධාජ්ඣොසානා''ති? [විනිබන්ධා අජ්ඣොසානාති (සී. ක.)] භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ…. ''රූපෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සති, රූපං උපාදාය, රූපං අභිනිවිස්ස උප්පජ්ජන්ති සංයොජනාභිනිවෙසවිනිබන්ධාජ්ඣොසානා. වෙදනාය සති … සඤ්ඤාය සති… සඞ්ඛාරෙසු සති… විඤ්ඤාණෙ සති, විඤ්ඤාණං උපාදාය, විඤ්ඤාණං අභිනිවිස්ස උප්පජ්ජන්ති සංයොජනාභිනිවෙසවිනිබන්ධාජ්ඣොසානා. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා''ති ? ''අනිච්චං, භන්තෙ''. ''යං පනානිච්චං…පෙ…. අපි නු තං අනුපාදාය උප්පජ්ජෙය්‍යුං සංයොජනාභිනිවෙසවිනිබන්ධාජ්ඣොසානා''ති? ''නො හෙතං, භන්තෙ''…පෙ…. ''එවං පස්සං…පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී''ති. නවමං.

10. ආනන්දසුත්තං

159. සාවත්ථිනිදානං . අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා…පෙ…. භගවන්තං එතදවොච – ''සාධු මෙ, භන්තෙ, භගවා සංඛිත්තෙන ධම්මං දෙසෙතු, යමහං භගවතො ධම්මං සුත්වා එකො වූපකට්ඨො අප්පමත්තො ආතාපී පහිතත්තො විහරෙය්‍යා''න්ති.

''තං කිං මඤ්ඤසි, ආනන්ද, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා''ති? ''අනිච්චං, භන්තෙ''. ''යං පනානිච්චං, දුක්ඛං වා තං සුඛං වා''ති? ''දුක්ඛං, භන්තෙ''. ''යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, කල්ලං නු තං සමනුපස්සිතුං – 'එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා'''ති? ''නො හෙතං, භන්තෙ''. ''වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා''ති? ''අනිච්චං, භන්තෙ''. ''යං පනානිච්චං, දුක්ඛං වා තං සුඛං වා''ති? ''දුක්ඛං, භන්තෙ''. ''යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, කල්ලං නු තං සමනුපස්සිතුං – 'එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා'''ති? ''නො හෙතං, භන්තෙ'' [නො හෙතං භන්තෙ. තස්මාතිහානන්ද යං කිඤ්චි රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං…පෙ…. දට්ඨබ්බං. (සී. ස්‍යා. කං. පී.)]. ''එවං පස්සං…පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී''ති. දසමං.

දිට්ඨිවග්ගො පඤ්චදසමො.

තස්සුද්දානං –

අජ්ඣත්තිකං එතංමම, සොඅත්තා නොචමෙසියා;
මිච්ඡාසක්කායත්තානු ද්වෙ, අභිනිවෙසා ආනන්දෙනාති.

උපරිපණ්ණාසකො සමත්තො.

තස්ස උපරිපණ්ණාසකස්ස වග්ගුද්දානං –

අන්තො ධම්මකථිකා විජ්ජා, කුක්කුළං දිට්ඨිපඤ්චමං;
තතියො පණ්ණාසකො වුත්තො, නිපාතොති පවුච්චතීති [නිපාතො තෙන වුච්චතීති (සී. ස්‍යා. කං.)].

ඛන්ධසංයුත්තං සමත්තං.

2. රාධසංයුත්තං

1. පඨමවග්ගො

1. මාරසුත්තං

160. සාවත්ථිනිදානං . අථ ඛො ආයස්මා රාධො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි ; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා රාධො භගවන්තං එතදවොච –

‘‘‘මාරො, මාරො’ති, භන්තෙ, වුච්චති. කිත්තාවතා නු ඛො, භන්තෙ, මාරො’’ති? ‘‘රූපෙ ඛො, රාධ, සති මාරො වා අස්ස මාරෙතා වා යො වා පන මීයති. තස්මාතිහ ත්වං, රාධ, රූපං මාරොති පස්ස, මාරෙතාති පස්ස, මීයතීති පස්ස, රොගොති පස්ස, ගණ්ඩොති පස්ස, සල්ලන්ති පස්ස, අඝන්ති පස්ස, අඝභූතන්ති පස්ස. යෙ නං එවං පස්සන්ති තෙ සම්මා පස්සන්ති. වෙදනාය සති… සඤ්ඤාය සති… සඞ්ඛාරෙසු සති… විඤ්ඤාණෙ සති මාරො වා අස්ස මාරෙතා වා යො වා පන මීයති. තස්මාතිහ ත්වං, රාධ, විඤ්ඤාණං මාරොති පස්ස, මාරෙතාති පස්ස, මීයතීති පස්ස, රොගොති පස්ස, ගණ්ඩොති පස්ස, සල්ලන්ති පස්ස, අඝන්ති පස්ස, අඝභූතන්ති පස්ස. යෙ නං එවං පස්සන්ති, තෙ සම්මා පස්සන්තී’’ති.

‘‘සම්මාදස්සනං පන, භන්තෙ, කිමත්ථිය’’න්ති? ‘‘සම්මාදස්සනං ඛො, රාධ, නිබ්බිදත්ථං’’. ‘‘නිබ්බිදා පන, භන්තෙ, කිමත්ථියා’’ති? ‘‘නිබ්බිදා ඛො, රාධ, විරාගත්ථා’’. ‘‘විරාගො පන, භන්තෙ , කිමත්ථියො’’ති? ‘‘විරාගො ඛො, රාධ, විමුත්තත්ථො’’. ‘‘විමුත්ති පන, භන්තෙ, කිමත්ථියා’’ති? ‘‘විමුත්ති ඛො, රාධ, නිබ්බානත්ථා’’. ‘‘නිබ්බානං පන, භන්තෙ, කිමත්ථිය’’න්ති? ‘‘අච්චයාසි [අච්චසරා (සී. ස්‍යා. කං.), අස්ස (පී.), අච්චයා (ක.)], රාධ, පඤ්හං, නාසක්ඛි පඤ්හස්ස පරියන්තං ගහෙතුං. නිබ්බානොගධඤ්හි, රාධ, බ්‍රහ්මචරියං වුස්සති, නිබ්බානපරායනං නිබ්බානපරියොසාන’’න්ති. පඨමං.

2. සත්තසුත්තං

161. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා රාධො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘‘සත්තො, සත්තො’ති, භන්තෙ, වුච්චති. කිත්තාවතා නු ඛො, භන්තෙ , සත්තොති වුච්චතී’’ති? ‘‘රූපෙ ඛො, රාධ, යො ඡන්දො යො රාගො යා නන්දී යා තණ්හා, තත්‍ර සත්තො, තත්‍ර විසත්තො, තස්මා සත්තොති වුච්චති. වෙදනාය… සඤ්ඤාය… සඞ්ඛාරෙසු… විඤ්ඤාණෙ යො ඡන්දො යො රාගො යා නන්දී යා තණ්හා, තත්‍ර සත්තො, තත්‍ර විසත්තො, තස්මා සත්තොති වුච්චති’’.

‘‘සෙය්‍යථාපි, රාධ, කුමාරකා වා කුමාරිකායො වා පංසාගාරකෙහි කීළන්ති. යාවකීවඤ්ච තෙසු පංසාගාරකෙසු අවිගතරාගා හොන්ති අවිගතච්ඡන්දා අවිගතපෙමා අවිගතපිපාසා අවිගතපරිළාහා අවිගතතණ්හා, තාව තානි පංසාගාරකානි අල්ලීයන්ති කෙළායන්ති ධනායන්ති [මනායන්ති (සී. පී. ක.)] මමායන්ති. යතො ච ඛො, රාධ, කුමාරකා වා කුමාරිකායො වා තෙසු පංසාගාරකෙසු විගතරාගා හොන්ති විගතච්ඡන්දා විගතපෙමා විගතපිපාසා විගතපරිළාහා විගතතණ්හා, අථ ඛො තානි පංසාගාරකානි හත්ථෙහි ච පාදෙහි ච විකිරන්ති විධමන්ති විද්ධංසෙන්ති විකීළනියං [විකීළනිකං (සී. ස්‍යා. කං. පී.)] කරොන්ති. එවමෙව ඛො, රාධ, තුම්හෙපි රූපං විකිරථ විධමථ විද්ධංසෙථ විකීළනියං කරොථ තණ්හාක්ඛයාය පටිපජ්ජථ. වෙදනං විකිරථ විධමථ විද්ධංසෙථ විකීළනියං කරොථ තණ්හාක්ඛයාය පටිපජ්ජථ. සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ විකිරථ විධමථ විද්ධංසෙථ විකීළනියං කරොථ තණ්හාක්ඛයාය පටිපජ්ජථ. විඤ්ඤාණං විකිරථ විධමථ විද්ධංසෙථ විකීළනියං කරොථ තණ්හාක්ඛයාය පටිපජ්ජථ. තණ්හාක්ඛයො හි, රාධ, නිබ්බාන’’න්ති. දුතියං.

3. භවනෙත්තිසුත්තං

162. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා රාධො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘‘භවනෙත්තිනිරොධො [භවනෙත්ති (සී. ස්‍යා. කං. පී.)], භවනෙත්තිනිරොධො’ති [භවනෙත්තීති (සී. ස්‍යා. කං.)], භන්තෙ, වුච්චති. කතමා නු ඛො, භන්තෙ, භවනෙත්ති, කතමො භවනෙත්තිනිරොධො’’ති? ‘‘රූපෙ ඛො, රාධ, යො ඡන්දො යො රාගො යා නන්දී යා තණ්හා යෙ උපයුපාදානා චෙතසො අධිට්ඨානාභිනිවෙසානුසයා – අයං වුච්චති භවනෙත්ති. තෙසං නිරොධො [නිරොධා (සී. ස්‍යා. කං. පී.)] භවනෙත්තිනිරොධො. වෙදනාය… සඤ්ඤාය… සඞ්ඛාරෙසු … විඤ්ඤාණෙ යො ඡන්දො…පෙ…. අධිට්ඨානාභිනිවෙසානුසයා – අයං වුච්චති භවනෙත්ති. තෙසං නිරොධො භවනෙත්තිනිරොධො’’ති. තතියං.

4. පරිඤ්ඤෙය්‍යසුත්තං

163. සාවත්ථිනිදානං. ආයස්මා රාධො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො ආයස්මන්තං රාධං භගවා එතදවොච –

‘‘පරිඤ්ඤෙය්‍යෙ ච, රාධ, ධම්මෙ දෙසෙස්සාමි පරිඤ්ඤඤ්ච පරිඤ්ඤාතාවිං පුග්ගලඤ්ච. තං සුණාහි, සාධුකං මනසි කරොහි; භාසිස්සාමී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො ආයස්මා රාධො භගවතො පච්චස්සොසි. භගවා එතදවොච – ‘‘කතමෙ ච, රාධ, පරිඤ්ඤෙය්‍යා ධම්මා? රූපං ඛො, රාධ, පරිඤ්ඤෙය්‍යො ධම්මො, වෙදනා පරිඤ්ඤෙය්‍යො ධම්මො, සඤ්ඤා පරිඤ්ඤෙය්‍යො ධම්මො, සඞ්ඛාරා පරිඤ්ඤෙය්‍යො ධම්මො, විඤ්ඤාණං පරිඤ්ඤෙය්‍යො ධම්මො. ඉමෙ වුච්චන්ති, රාධ, පරිඤ්ඤෙය්‍යා ධම්මා. කතමා ච, රාධ, පරිඤ්ඤා? යො ඛො, රාධ, රාගක්ඛයො දොසක්ඛයො මොහක්ඛයො – අයං වුච්චති, රාධ, පරිඤ්ඤා. කතමො ච, රාධ, පරිඤ්ඤාතාවී පුග්ගලො? ‘අරහා’තිස්ස වචනීයං. ය්වායං ආයස්මා එවංනාමො එවංගොත්තො – අයං වුච්චති, රාධ, පරිඤ්ඤාතාවී පුග්ගලො’’ති. චතුත්ථං.

5. සමණසුත්තං

164. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නං ඛො ආයස්මන්තං රාධං භගවා එතදවොච – ‘‘පඤ්චිමෙ, රාධ, උපාදානක්ඛන්ධා. කතමෙ පඤ්ච? රූපුපාදානක්ඛන්ධො, වෙදනුපාදානක්ඛන්ධො, සඤ්ඤුපාදානක්ඛන්ධො , සඞ්ඛාරුපාදානක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො. යෙ හි කෙචි, රාධ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ඉමෙසං පඤ්චන්නං උපාදානක්ඛන්ධානං අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං නප්පජානන්ති; න මෙ තෙ, රාධ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමණෙසු වා සමණසම්මතා බ්‍රාහ්මණෙසු වා බ්‍රාහ්මණසම්මතා, න ච පන තෙ ආයස්මන්තො සාමඤ්ඤත්ථං වා බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථං වා දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්ති. යෙ ච ඛො කෙචි, රාධ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ඉමෙසං පඤ්චන්නං උපාදානක්ඛන්ධානං අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං පජානන්ති; තෙ ඛො මෙ, රාධ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමණෙසු චෙව සමණසම්මතා බ්‍රාහ්මණෙසු ච බ්‍රාහ්මණසම්මතා , තෙ ච පනායස්මන්තො සාමඤ්ඤත්ථඤ්ච බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථඤ්ච දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්තී’’ති. පඤ්චමං.

6. දුතියසමණසුත්තං

165. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නං ඛො ආයස්මන්තං රාධං භගවා එතදවොච – ‘‘පඤ්චිමෙ, රාධ, උපාදානක්ඛන්ධා. කතමෙ පඤ්ච? රූපුපාදානක්ඛන්ධො…පෙ…. විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො. යෙ හි කෙචි, රාධ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ඉමෙසං පඤ්චන්නං උපාදානක්ඛන්ධානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං නප්පජානන්ති…පෙ…. සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්තී’’ති. ඡට්ඨං.

7. සොතාපන්නසුත්තං

166. සාවත්ථිනිදානං . එකමන්තං නිසින්නං ඛො ආයස්මන්තං රාධං භගවා එතදවොච – ‘‘පඤ්චිමෙ, රාධ, උපාදානක්ඛන්ධා. කතමෙ පඤ්ච? රූපුපාදානක්ඛන්ධො…පෙ…. විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො. යතො ඛො, රාධ, අරියසාවකො ඉමෙසං පඤ්චන්නං උපාදානක්ඛන්ධානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං පජානාති – අයං වුච්චති, රාධ, අරියසාවකො සොතාපන්නො අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායනො’’ති. සත්තමං.

8. අරහන්තසුත්තං

167. සාවත්ථිනිදානං . එකමන්තං නිසින්නං ඛො ආයස්මන්තං රාධං භගවා එතදවොච – ‘‘පඤ්චිමෙ, රාධ, උපාදානක්ඛන්ධා. කතමෙ පඤ්ච? රූපුපාදානක්ඛන්ධො…පෙ…. විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො. යතො ඛො, රාධ, භික්ඛු ඉමෙසං පඤ්චන්නං උපාදානක්ඛන්ධානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං විදිත්වා අනුපාදාවිමුත්තො හොති – අයං වුච්චති, රාධ, අරහං ඛීණාසවො වුසිතවා කතකරණීයො ඔහිතභාරො අනුප්පත්තසදත්ථො පරික්ඛීණභවසංයොජනො සම්මදඤ්ඤාවිමුත්තො’’ති. අට්ඨමං.

9. ඡන්දරාගසුත්තං

168. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නං ඛො ආයස්මන්තං රාධං භගවා එතදවොච – ‘‘රූපෙ ඛො, රාධ, යො ඡන්දො යො රාගො යා නන්දී යා තණ්හා, තං පජහථ. එවං තං රූපං පහීනං භවිස්සති උච්ඡින්නමූලං තාලාවත්ථුකතං අනභාවංකතං ආයතිං අනුප්පාදධම්මං. වෙදනාය යො ඡන්දො යො රාගො යා නන්දී යා තණ්හා, තං පජහථ . එවං සා වෙදනා පහීනා භවිස්සති උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මා. සඤ්ඤාය… සඞ්ඛාරෙසු යො ඡන්දො යො රාගො යා නන්දී යා තණ්හා, තං පජහථ. එවං තෙ සඞ්ඛාරා පහීනා භවිස්සන්ති උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මා. විඤ්ඤාණෙ යො ඡන්දො යො රාගො යා නන්දී යා තණ්හා, තං පජහථ. එවං තං විඤ්ඤාණං පහීනං භවිස්සති…පෙ…. අනුප්පාදධම්ම’’න්ති. නවමං.

10. දුතියඡන්දරාගසුත්තං

169. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නං ඛො ආයස්මන්තං රාධං භගවා එතදවොච – ‘‘රූපෙ ඛො, රාධ, යො ඡන්දො යො රාගො යා නන්දී යා තණ්හා යෙ උපයුපාදානා චෙතසො අධිට්ඨානාභිනිවෙසානුසයා, තෙ පජහථ. එවං තං රූපං පහීනං භවිස්සති උච්ඡින්නමූලං තාලාවත්ථුකතං අනභාවංකතං ආයතිං අනුප්පාදධම්මං. වෙදනාය යො ඡන්දො යො රාගො යා නන්දී යා තණ්හා යෙ උපයුපාදානා චෙතසො අධිට්ඨානාභිනිවෙසානුසයා, තෙ පජහථ. එවං සා වෙදනා පහීනා භවිස්සති උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මා. සඤ්ඤාය… සඞ්ඛාරෙසු යො ඡන්දො යො රාගො යා නන්දී යා තණ්හා යෙ උපයුපාදානා චෙතසො අධිට්ඨානාභිනිවෙසානුසයා, තෙ පජහථ. එවං තෙ සඞ්ඛාරා පහීනා භවිස්සන්ති උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මා. විඤ්ඤාණෙ යො ඡන්දො යො රාගො යා නන්දී යා තණ්හා යෙ උපයුපාදානා චෙතසො අධිට්ඨානාභිනිවෙසානුසයා, තෙ පජහථ. එවං තං විඤ්ඤාණං පහීනං භවිස්සති උච්ඡින්නමූලං තාලාවත්ථුකතං අනභාවංකතං ආයතිං අනුප්පාදධම්ම’’න්ති. දසමං.

රාධසංයුත්තස්ස පඨමො වග්ගො.

තස්සුද්දානං –

මාරො සත්තො භවනෙත්ති, පරිඤ්ඤෙය්‍යා සමණා දුවෙ;
සොතාපන්නො අරහා ච, ඡන්දරාගාපරෙ දුවෙති.

2. දුතියවග්ගො

1. මාරසුත්තං

170. සාවත්ථිනිදානං . එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා රාධො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘‘මාරො, මාරො’ති, භන්තෙ, වුච්චති. කතමො නු ඛො, භන්තෙ, මාරො’’ති? ‘‘රූපං ඛො, රාධ, මාරො, වෙදනා මාරො, සඤ්ඤා මාරො, සඞ්ඛාරා මාරො, විඤ්ඤාණං මාරො. එවං පස්සං, රාධ, සුතවා අරියසාවකො රූපස්මිම්පි නිබ්බින්දති, වෙදනායපි නිබ්බින්දති, සඤ්ඤායපි නිබ්බින්දති, සඞ්ඛාරෙසුපි නිබ්බින්දති, විඤ්ඤාණස්මිම්පි නිබ්බින්දති. නිබ්බින්දං විරජ්ජති; විරාගා විමුච්චති. විමුත්තස්මිං විමුත්තමිති ඤාණං හොති. ‘ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා’ති පජානාතී’’ති. පඨමං.

2. මාරධම්මසුත්තං

171. සාවත්ථිනිදානං . එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා රාධො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘‘මාරධම්මො, මාරධම්මො’ති, භන්තෙ, වුච්චති. කතමො නු ඛො, භන්තෙ, මාරධම්මො’’ති? ‘‘රූපං ඛො, රාධ, මාරධම්මො, වෙදනා මාරධම්මො, සඤ්ඤා මාරධම්මො, සඞ්ඛාරා මාරධම්මො, විඤ්ඤාණං මාරධම්මො. එවං පස්සං…පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී’’ති. දුතියං.

3. අනිච්චසුත්තං

172. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා රාධො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘‘අනිච්චං, අනිච්ච’න්ති, භන්තෙ, වුච්චති. කතමං නු ඛො, භන්තෙ, අනිච්ච’’න්ති? ‘‘රූපං ඛො, රාධ, අනිච්චං, වෙදනා අනිච්චා, සඤ්ඤා අනිච්චා, සඞ්ඛාරා අනිච්චා, විඤ්ඤාණං අනිච්චං. එවං පස්සං…පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී’’ති. තතියං.

4. අනිච්චධම්මසුත්තං

173. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා රාධො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘‘අනිච්චධම්මො, අනිච්චධම්මො’ති, භන්තෙ, වුච්චති. කතමො නු ඛො, භන්තෙ, අනිච්චධම්මො’’ති? ‘‘රූපං ඛො, රාධ, අනිච්චධම්මො, වෙදනා අනිච්චධම්මො , සඤ්ඤා අනිච්චධම්මො, සඞ්ඛාරා අනිච්චධම්මො, විඤ්ඤාණං අනිච්චධම්මො. එවං පස්සං…පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී’’ති. චතුත්ථං.

5. දුක්ඛසුත්තං

174. සාවත්ථිනිදානං . එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා රාධො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘‘දුක්ඛං, දුක්ඛ’න්ති, භන්තෙ, වුච්චති. කතමං නු ඛො, භන්තෙ, දුක්ඛ’’න්ති? ‘‘රූපං ඛො, රාධ, දුක්ඛං, වෙදනා දුක්ඛා, සඤ්ඤා දුක්ඛා, සඞ්ඛාරා දුක්ඛා, විඤ්ඤාණං දුක්ඛං. එවං පස්සං…පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී’’ති. පඤ්චමං.

6. දුක්ඛධම්මසුත්තං

175. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා රාධො භගවන්තං එතදවොච – "'දුක්ඛධම්මො, දුක්ඛධම්මො'ති, භන්තෙ, වුච්චති. කතමො නු ඛො, භන්තෙ, දුක්ඛධම්මො"ති? "රූපං ඛො, රාධ, දුක්ඛධම්මො, වෙදනා දුක්ඛධම්මො, සඤ්ඤා දුක්ඛධම්මො, සඞ්ඛාරා දුක්ඛධම්මො, විඤ්ඤාණං දුක්ඛධම්මො. එවං පස්සං…පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී"ති. ඡට්ඨං.

7. අනත්තසුත්තං

176. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා රාධො භගවන්තං එතදවොච – "'අනත්තා, අනත්තා'ති, භන්තෙ, වුච්චති. කතමො නු ඛො, භන්තෙ, අනත්තා"ති? "රූපං ඛො, රාධ, අනත්තා, වෙදනා අනත්තා, සඤ්ඤා අනත්තා, සඞ්ඛාරා අනත්තා, විඤ්ඤාණං අනත්තා. එවං පස්සං…පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී"ති. සත්තමං.

8. අනත්තධම්මසුත්තං

177. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා රාධො භගවන්තං එතදවොච – "'අනත්තධම්මො, අනත්තධම්මො'ති, භන්තෙ, වුච්චති. කතමො නු ඛො, භන්තෙ, අනත්තධම්මො"ති? "රූපං ඛො, රාධ, අනත්තධම්මො, වෙදනා අනත්තධම්මො , සඤ්ඤා අනත්තධම්මො, සඞ්ඛාරා අනත්තධම්මො, විඤ්ඤාණං අනත්තධම්මො. එවං පස්සං…පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී"ති. අට්ඨමං.

9.ඛයධම්මසුත්තං

178. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා රාධො භගවන්තං එතදවොච – "'ඛයධම්මො, ඛයධම්මො'ති, භන්තෙ, වුච්චති. කතමො නු ඛො, භන්තෙ, ඛයධම්මො"ති? "රූපං ඛො, රාධ, ඛයධම්මො, වෙදනා ඛයධම්මො, සඤ්ඤා ඛයධම්මො, සඞ්ඛාරා ඛයධම්මො, විඤ්ඤාණං ඛයධම්මො. එවං පස්සං…පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී"ති. නවමං.

10. වයධම්මසුත්තං

179. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා රාධො භගවන්තං එතදවොච – "'වයධම්මො, වයධම්මො'ති, භන්තෙ, වුච්චති. කතමො නු ඛො, භන්තෙ, වයධම්මො"ති? "රූපං ඛො, රාධ, වයධම්මො, වෙදනා වයධම්මො, සඤ්ඤා වයධම්මො, සඞ්ඛාරා වයධම්මො, විඤ්ඤාණං වයධම්මො . එවං පස්සං…පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී"ති. දසමං.

11. සමුදයධම්මසුත්තං

180. සාවත්ථිනිදානං . එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා රාධො භගවන්තං එතදවොච – "'සමුදයධම්මො, සමුදයධම්මො'ති, භන්තෙ, වුච්චති. කතමො නු ඛො, භන්තෙ, සමුදයධම්මො"ති? "රූපං ඛො, රාධ, සමුදයධම්මො, වෙදනා සමුදයධම්මො, සඤ්ඤා සමුදයධම්මො, සඞ්ඛාරා සමුදයධම්මො, විඤ්ඤාණං සමුදයධම්මො. එවං පස්සං…පෙ. … නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී"ති. එකාදසමං.

12. නිරොධධම්මසුත්තං

181. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා රාධො භගවන්තං එතදවොච – "'නිරොධධම්මො, නිරොධධම්මො'ති , භන්තෙ, වුච්චති. කතමො නු ඛො, භන්තෙ, නිරොධධම්මො"ති? "රූපං ඛො, රාධ, නිරොධධම්මො, වෙදනා නිරොධධම්මො, සඤ්ඤා නිරොධධම්මො, සඞ්ඛාරා නිරොධධම්මො, විඤ්ඤාණං නිරොධධම්මො. එවං පස්සං…පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී"ති. ද්වාදසමං.

රාධසංයුත්තස්ස දුතියො වග්ගො.

තස්සුද්දානං –

මාරො ච මාරධම්මො ච, අනිච්චෙන අපරෙ දුවෙ;
දුක්ඛෙන ච දුවෙ වුත්තා, අනත්තෙන [අනත්තෙහි (සී. ස්‍යා. කං.)] තථෙව ච;
ඛයවයසමුදයං, නිරොධධම්මෙන ද්වාදසාති.

3. ආයාචනවග්ගො

1-11. මාරාදිසුත්තඑකාදසකං

182. සාවත්ථිනිදානං . එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා රාධො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘සාධු මෙ, භන්තෙ, භගවා සංඛිත්තෙන ධම්මං දෙසෙතු, යමහං භගවතො ධම්මං සුත්වා එකො වූපකට්ඨො අප්පමත්තො ආතාපී පහිතත්තො විහරෙය්‍ය’’න්ති.

‘‘යො ඛො, රාධ, මාරො; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො, රාගො පහාතබ්බො, ඡන්දරාගො පහාතබ්බො [සීහළපොත්ථකෙ පන ‘‘තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බොති එකං සුත්තං, තත්‍ර තෙ රාගො පහාතබ්බොති එකං සුත්තං, තත්‍ර තෙ ඡන්දරාගො පහාතබ්බොති එකං සුත්ත’’න්ති එවං විසුං විසුං තීණි සුත්තානි විභජිත්වා දස්සිතානි. එවමුපරිසුත්තෙසුපි]. කො ච, රාධ, මාරො? රූපං ඛො, රාධ, මාරො; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො, රාගො පහාතබ්බො, ඡන්දරාගො පහාතබ්බො [සීහළපොත්ථකෙ පන ‘‘තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බොති එකං සුත්තං, තත්‍ර තෙ රාගො පහාතබ්බොති එකං සුත්තං, තත්‍ර තෙ ඡන්දරාගො පහාතබ්බොති එකං සුත්ත’’න්ති එවං විසුං විසුං තීණි සුත්තානි විභජිත්වා දස්සිතානි. එවමුපරිසුත්තෙසුපි]. වෙදනා මාරො; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො…පෙ.… සඤ්ඤා මාරො; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො…පෙ.… සඞ්ඛාරා මාරො; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො…පෙ.… විඤ්ඤාණං මාරො; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො…පෙ.… යො ඛො, රාධ, මාරො; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො, රාගො පහාතබ්බො, ඡන්දරාගො පහාතබ්බො’’ති.

183. යො ඛො, රාධ, මාරධම්මො; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො, රාගො පහාතබ්බො, ඡන්දරාගො පහාතබ්බො…පෙ.….

184. යං ඛො, රාධ, අනිච්චං…පෙ.….

185. යො ඛො, රාධ, අනිච්චධම්මො…පෙ.….

186. යං ඛො, රාධ, දුක්ඛං…පෙ.….

187. යො ඛො, රාධ, දුක්ඛධම්මො…පෙ.….

188. යො ඛො, රාධ, අනත්තා…පෙ.….

189. යො ඛො, රාධ, අනත්තධම්මො…පෙ.….

190. යො ඛො, රාධ, ඛයධම්මො…පෙ.….

191. යො ඛො, රාධ, වයධම්මො…පෙ.….

192. යො ඛො, රාධ, සමුදයධම්මො; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො, රාගො පහාතබ්බො, ඡන්දරාගො පහාතබ්බො…පෙ.….

12. නිරොධධම්මසුත්තං

193. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා රාධො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘සාධු මෙ, භන්තෙ, භගවා සංඛිත්තෙන ධම්මං දෙසෙතු, යමහං භගවතො ධම්මං සුත්වා එකො වූපකට්ඨො අප්පමත්තො ආතාපී පහිතත්තො විහරෙය්‍ය’’න්ති.

‘‘යො ඛො, රාධ, නිරොධධම්මො; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො, රාගො පහාතබ්බො, ඡන්දරාගො පහාතබ්බො. කො ච, රාධ, නිරොධධම්මො? රූපං ඛො, රාධ, නිරොධධම්මො; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො…පෙ.… වෙදනා නිරොධධම්මො; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො…පෙ.… සඤ්ඤා නිරොධධම්මො; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො…පෙ.… සඞ්ඛාරා නිරොධධම්මො; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො…පෙ.… විඤ්ඤාණං නිරොධධම්මො; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො…පෙ.… යො ඛො, රාධ, නිරොධධම්මො; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො, රාගො පහාතබ්බො, ඡන්දරාගො පහාතබ්බො’’ති [සීහළපොත්ථකෙ පන ඉමස්මිං වග්ගෙ ඡත්තිංස සුත්තානි විභත්තානි එකෙකං සුත්තං තීණි තීණි කත්වා, එවං චතුත්ථවග්ගෙපි].

ආයාචනවග්ගො තතියො.

තස්සුද්දානං –

මාරො ච මාරධම්මො ච, අනිච්චෙන අපරෙ දුවෙ;
දුක්ඛෙන ච දුවෙ වුත්තා, අනත්තෙන තථෙව ච;
ඛයවයසමුදයං, නිරොධධම්මෙන ද්වාදසාති.

4. උපනිසින්නවග්ගො

1-11. මාරාදිසුත්තඑකාදසකං

194. සාවත්ථිනිදානං . එකමන්තං නිසින්නං ඛො ආයස්මන්තං රාධං භගවා එතදවොච – ‘‘යො ඛො, රාධ, මාරො; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො, රාගො පහාතබ්බො, ඡන්දරාගො පහාතබ්බො. කො ච, රාධ, මාරො? රූපං ඛො, රාධ, මාරො; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො…පෙ.… විඤ්ඤාණං මාරො; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො…පෙ.… යො ඛො, රාධ, මාරො; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො, රාගො පහාතබ්බො, ඡන්දරාගො පහාතබ්බො’’ති.

195. යො ඛො, රාධ, මාරධම්මො; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො, රාගො පහාතබ්බො, ඡන්දරාගො පහාතබ්බො…පෙ.….

196. යං ඛො, රාධ, අනිච්චං…පෙ.….

197. යො ඛො, රාධ, අනිච්චධම්මො…පෙ.….

198. යං ඛො, රාධ, දුක්ඛං…පෙ.….

199. යො ඛො, රාධ, දුක්ඛධම්මො…පෙ.….

200. යො ඛො, රාධ, අනත්තා…පෙ.….

201. යො ඛො, රාධ, අනත්තධම්මො…පෙ.….

202. යො ඛො, රාධ, ඛයධම්මො…පෙ.….

203. යො ඛො, රාධ, වයධම්මො…පෙ.….

204. යො ඛො, රාධ, සමුදයධම්මො; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො, රාගො පහාතබ්බො, ඡන්දරාගො පහාතබ්බො…පෙ.….

12. නිරොධධම්මසුත්තං

205. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නං ඛො ආයස්මන්තං රාධං භගවා එතදවොච – ‘‘යො ඛො, රාධ, නිරොධධම්මො; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො, රාගො පහාතබ්බො, ඡන්දරාගො පහාතබ්බො. කො ච, රාධ, නිරොධධම්මො? රූපං ඛො, රාධ, නිරොධධම්මො; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො, රාගො පහාතබ්බො, ඡන්දරාගො පහාතබ්බො. වෙදනා…පෙ.… සඤ්ඤා…පෙ.… සඞ්ඛාරා…පෙ.… විඤ්ඤාණං නිරොධධම්මො; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො, රාගො පහාතබ්බො, ඡන්දරාගො පහාතබ්බො. යො ඛො, රාධ, නිරොධධම්මො; තත්‍ර තෙ ඡන්දො පහාතබ්බො, රාගො පහාතබ්බො, ඡන්දරාගො පහාතබ්බො’’ති.

උපනිසින්නවග්ගො චතුත්ථො.

තස්සුද්දානං –

මාරො ච මාරධම්මො ච, අනිච්චෙන අපරෙ දුවෙ;
දුක්ඛෙන ච දුවෙ වුත්තා, අනත්තෙන තථෙව ච;
ඛයවයසමුදයං, නිරොධධම්මෙන ද්වාදසාති.

රාධසංයුත්තං සමත්තං.

3. දිට්ඨිසංයුත්තං

1. සොතාපත්තිවග්ගො

1. වාතසුත්තං

206. එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. භගවා එතදවොච – ‘‘කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති, කිං උපාදාය, කිං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘න වාතා වායන්ති, න නජ්ජො සන්දන්ති, න ගබ්භිනියො විජායන්ති, න චන්දිමසූරියා උදෙන්ති වා අපෙන්ති වා එසිකට්ඨායිට්ඨිතා’’’ති?

‘‘භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා භගවංනෙත්තිකා භගවංපටිසරණා. සාධු වත, භන්තෙ, භගවන්තඤ්ඤෙව පටිභාතු එතස්ස භාසිතස්ස අත්ථො. භගවතො සුත්වා භික්ඛූ ධාරෙස්සන්තී’’ති. ‘‘තෙන හි, භික්ඛවෙ, සුණාථ, සාධුකං මනසි කරොථ; භාසිස්සාමී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

‘‘රූපෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සති, රූපං උපාදාය, රූපං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘න වාතා වායන්ති, න නජ්ජො සන්දන්ති, න ගබ්භිනියො විජායන්ති, න චන්දිමසූරියා උදෙන්ති වා අපෙන්ති වා එසිකට්ඨායිට්ඨිතා’ති. වෙදනාය සති…පෙ.… සඤ්ඤාය සති… සඞ්ඛාරෙසු සති… විඤ්ඤාණෙ සති, විඤ්ඤාණං උපාදාය, විඤ්ඤාණං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘න වාතා වායන්ති, න නජ්ජො සන්දන්ති, න ගබ්භිනියො විජායන්ති, න චන්දිමසූරියා උදෙන්ති වා අපෙන්ති වා එසිකට්ඨායිට්ඨිතා’ති. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං, දුක්ඛං වා තං සුඛං වා’’ති? ‘‘දුක්ඛං, භන්තෙ’’ . ‘‘යං පනානිච්චං, දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍ය – ‘න වාතා වායන්ති, න නජ්ජො සන්දන්ති, න ගබ්භිනියො විජායන්ති, න චන්දිමසූරියා උදෙන්ති වා අපෙන්ති වා එසිකට්ඨායිට්ඨිතා’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘වෙදනා නිච්චා වා අනිච්චා වා’’ති… ‘‘සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං වා තං සුඛං වා’’ති? ‘‘දුක්ඛං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍ය – ‘න වාතා වායන්ති, න නජ්ජො සන්දන්ති, න ගබ්භිනියො විජායන්ති, න චන්දිමසූරියා උදෙන්ති වා අපෙන්ති වා එසිකට්ඨායිට්ඨිතා’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘යම්පිදං [යමිදං (අඤ්ඤත්ථ)] දිට්ඨං සුතං මුතං විඤ්ඤාතං පත්තං පරියෙසිතං අනුවිචරිතං මනසා තම්පි නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං වා තං සුඛං වා’’ති? ‘‘දුක්ඛං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍ය – ‘න වාතා වායන්ති, න නජ්ජො සන්දන්ති, න ගබ්භිනියො විජායන්ති, න චන්දිමසූරියා උදෙන්ති වා අපෙන්ති වා එසිකට්ඨායිට්ඨිතා’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘යතො ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස ඉමෙසු ච [ඉමෙසු ඡසු (සී. ස්‍යා. කං. පී.) එවමුපරිපි] ඨානෙසු කඞ්ඛා පහීනා හොති, දුක්ඛෙපිස්ස කඞ්ඛා පහීනා හොති, දුක්ඛසමුදයෙපිස්ස කඞ්ඛා පහීනා හොති, දුක්ඛනිරොධෙපිස්ස කඞ්ඛා පහීනා හොති, දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදායපිස්ස කඞ්ඛා පහීනා හොති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො සොතාපන්නො අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායනො’’ති. පඨමං.

2. එතංමමසුත්තං

207. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති, කිං උපාදාය, කිං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා’’’ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ.… ‘‘රූපෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සති, රූපං උපාදාය, රූපං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා’ති. වෙදනාය සති…පෙ.… සඤ්ඤාය සති … සඞ්ඛාරෙසු සති… විඤ්ඤාණෙ සති, විඤ්ඤාණං උපාදාය, විඤ්ඤාණං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා’’’ති.

‘‘තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’…පෙ.… ‘‘වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’…පෙ.… අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍ය – ‘එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘යම්පිදං දිට්ඨං සුතං මුතං විඤ්ඤාතං පත්තං පරියෙසිතං අනුවිචරිතං මනසා තම්පි නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං වා තං සුඛං වා’’ති? ‘‘දුක්ඛං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍ය – ‘එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘යතො ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස ඉමෙසු ච ඨානෙසු කඞ්ඛා පහීනා හොති, දුක්ඛෙපිස්ස කඞ්ඛා පහීනා හොති…පෙ.… දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදායපිස්ස කඞ්ඛා පහීනා හොති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො සොතාපන්නො අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායනො’’ති. දුතියං.

3. සොඅත්තාසුත්තං

208. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති, කිං උපාදාය, කිං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨී උප්පජ්ජති – ‘සො අත්තා, සො ලොකො, සො පෙච්ච භවිස්සාමි නිච්චො ධුවො සස්සතො අවිපරිණාමධම්මො’’’ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ.….

‘‘රූපෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සති, රූපං උපාදාය, රූපං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨී උප්පජ්ජති – ‘සො අත්තා, සො ලොකො, සො පෙච්ච භවිස්සාමි නිච්චො ධුවො සස්සතො අවිපරිණාමධම්මො’ති . වෙදනාය සති…පෙ.… සඤ්ඤාය සති… සඞ්ඛාරෙසු සති… විඤ්ඤාණෙ සති, විඤ්ඤාණං උපාදාය, විඤ්ඤාණං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨී උප්පජ්ජති – ‘සො අත්තා, සො ලොකො, සො පෙච්ච භවිස්සාමි නිච්චො ධුවො සස්සතො අවිපරිණාමධම්මො’’’ති.

‘‘තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං භන්තෙ’’…පෙ.… අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨී උප්පජ්ජෙය්‍ය – ‘සො අත්තා…පෙ.… අවිපරිණාමධම්මො’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං භන්තෙ…පෙ.… අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨී උප්පජ්ජෙය්‍ය – ‘සො අත්තා…පෙ.… අවිපරිණාමධම්මො’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘යම්පිදං දිට්ඨං සුතං මුතං විඤ්ඤාතං පත්තං පරියෙසිතං අනුවිචරිතං මනසා තම්පි නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ…පෙ.… අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨී උප්පජ්ජෙය්‍ය – ‘සො අත්තා, සො ලොකො, සො පෙච්ච භවිස්සාමි නිච්චො ධුවො සස්සතො අවිපරිණාමධම්මො’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘යතො ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස ඉමෙසු ච ඨානෙසු කඞ්ඛා පහීනා හොති, දුක්ඛෙපිස්ස කඞ්ඛා පහීනා හොති…පෙ.… දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදායපිස්ස කඞ්ඛා පහීනා හොති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො සොතාපන්නො අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායනො’’ති. තතියං.

4. නොචමෙසියාසුත්තං

209. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති, කිං උපාදාය, කිං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨී උප්පජ්ජති – ‘නො චස්සං, නො ච මෙ සියා, නාභවිස්ස, න මෙ භවිස්සතී’’’ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ.….

‘‘රූපෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සති, රූපං උපාදාය, රූපං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨී උප්පජ්ජති – ‘නො චස්සං, නො ච මෙ සියා, නාභවිස්ස, න මෙ භවිස්සතී’ති. වෙදනාය සති… සඤ්ඤාය සති… සඞ්ඛාරෙසු සති… විඤ්ඤාණෙ සති, විඤ්ඤාණං උපාදාය, විඤ්ඤාණං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨී උප්පජ්ජති – ‘නො චස්සං, නො ච මෙ සියා, නාභවිස්ස, න මෙ භවිස්සතී’’’ති.

‘‘තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’…පෙ.… අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨී උප්පජ්ජෙය්‍ය – ‘නො චස්සං, නො ච මෙ සියා, නාභවිස්ස, න මෙ භවිස්සතී’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ…පෙ.… අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨී උප්පජ්ජෙය්‍ය – ‘නො චස්සං, නො ච මෙ සියා, නාභවිස්ස, න මෙ භවිස්සතී’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘යම්පිදං දිට්ඨං සුතං මුතං විඤ්ඤාතං පත්තං පරියෙසිතං අනුවිචරිතං මනසා තම්පි නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ…පෙ.… අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨී උප්පජ්ජෙය්‍ය – ‘නො චස්සං, නො ච මෙ සියා, නාභවිස්ස, න මෙ භවිස්සතී’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘යතො ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස ඉමෙසු ච ඨානෙසු කඞ්ඛා පහීනා හොති, දුක්ඛෙපිස්ස කඞ්ඛා පහීනා හොති…පෙ.… දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදායපිස්ස කඞ්ඛා පහීනා හොති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො සොතාපන්නො අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායනො’’ති. චතුත්ථං.

5. නත්ථිදින්නසුත්තං

210. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති කිං උපාදාය, කිං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨී උප්පජ්ජති – ‘නත්ථි දින්නං, නත්ථි යිට්ඨං, නත්ථි හුතං, නත්ථි සුකතදුක්කටානං [සුක්කටදුක්කටානං (සී. පී.)] කම්මානං ඵලං විපාකො; නත්ථි අයං ලොකො, නත්ථි පරො ලොකො, නත්ථි මාතා, නත්ථි පිතා, නත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා; නත්ථි ලොකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සම්මග්ගතා [සමග්ගතා (ක.)] සම්මාපටිපන්නා යෙ ඉමඤ්ච ලොකං පරඤ්ච ලොකං සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා පවෙදෙන්ති. චාතුමහාභූතිකො [චාතුම්මහාභූතිකො (සී. ස්‍යා. කං. පී.)] අයං පුරිසො යදා කාලඞ්කරොති පථවී පථවීකායං අනුපෙති අනුපගච්ඡති, ආපො ආපොකායං අනුපෙති අනුපගච්ඡති, තෙජො තෙජොකායං අනුපෙති අනුපගච්ඡති, වායො වායොකායං අනුපෙති අනුපගච්ඡති. ආකාසං ඉන්ද්‍රියානි සඞ්කමන්ති. ආසන්දිපඤ්චමා පුරිසා මතං ආදාය ගච්ඡන්ති. යාව ආළාහනා පදානි පඤ්ඤායන්ති. කාපොතකානි අට්ඨීනි භවන්ති. භස්සන්තා ආහුතියො. දත්තුපඤ්ඤත්තං යදිදං දානං [දත්තුපඤ්ඤත්තමිදං දානං නාම (සබ්බත්ථ)]. තෙසං තුච්ඡං මුසා විලාපො යෙ කෙචි අත්ථිකවාදං වදන්ති. බාලෙ ච පණ්ඩිතෙ ච කායස්ස භෙදා උච්ඡිජ්ජන්ති විනස්සන්ති න හොන්ති

පරං මරණා’’’ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ…. ‘‘රූපෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සති, රූපං උපාදාය, රූපං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘නත්ථි දින්නං, නත්ථි යිට්ඨං…පෙ…. කායස්ස භෙදා උච්ඡිජ්ජන්ති විනස්සන්ති න හොන්ති පරං මරණා’ති. වෙදනාය සති…පෙ…. සඤ්ඤාය සති… සඞ්ඛාරෙසු සති… විඤ්ඤාණෙ සති , විඤ්ඤාණං උපාදාය, විඤ්ඤාණං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘නත්ථි දින්නං, නත්ථි යිට්ඨං…පෙ…. කායස්ස භෙදා උච්ඡිජ්ජන්ති විනස්සන්ති න හොන්ති පරං මරණා’’’ති.

‘‘තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ…පෙ…. අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍යා – ‘නත්ථි දින්නං, නත්ථි යිට්ඨං…පෙ…. කායස්ස භෙදා උච්ඡිජ්ජන්ති විනස්සන්ති න හොන්ති පරං මරණා’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ…පෙ…. අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍යා – ‘නත්ථි දින්නං, නත්ථි යිට්ඨං…පෙ…. කායස්ස භෙදා උච්ඡිජ්ජන්ති විනස්සන්ති න හොන්ති පරං මරණා’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘යම්පිදං දිට්ඨං සුතං මුතං විඤ්ඤාතං පත්තං පරියෙසිතං අනුවිචරිතං මනසා තම්පි නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ…පෙ…. අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍යා – ‘නත්ථි දින්නං, නත්ථි යිට්ඨං…පෙ…. යෙ කෙචි අත්ථිකවාදං වදන්ති; බාලෙ ච පණ්ඩිතෙ ච කායස්ස භෙදා උච්ඡිජ්ජන්ති විනස්සන්ති න හොන්ති පරං මරණා’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘යතො ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස ඉමෙසු ච ඨානෙසු කඞ්ඛා පහීනා හොති, දුක්ඛෙපිස්ස කඞ්ඛා පහීනා හොති…පෙ…. දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදායපිස්ස කඞ්ඛා පහීනා හොති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ , අරියසාවකො සොතාපන්නො අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායනො’’ති. පඤ්චමං.

6. කරොතොසුත්තං

211. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති, කිං උපාදාය, කිං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘කරොතො කාරයතො ඡින්දතො ඡෙදාපයතො පචතො පාචාපයතො සොචතො සොචාපයතො කිලමතො කිලමාපයතො ඵන්දතො ඵන්දාපයතො පාණමතිපාතයතො අදින්නං ආදියතො සන්ධිං ඡින්දතො නිල්ලොපං හරතො එකාගාරිකං කරොතො පරිපන්ථෙ තිට්ඨතො පරදාරං ගච්ඡතො මුසා භණතො කරොතො න කරීයති පාපං. ඛුරපරියන්තෙන චෙපි චක්කෙන යො ඉමිස්සා පථවියා පාණෙ එකමංසඛලං එකමංසපුඤ්ජං කරෙය්‍ය, නත්ථි තතොනිදානං පාපං, නත්ථි පාපස්ස ආගමො. දක්ඛිණං චෙපි ගඞ්ගාය තීරං ගච්ඡෙය්‍ය; හනන්තො ඝාතෙන්තො ඡින්දන්තො ඡෙදාපෙන්තො පචන්තො පාචෙන්තො, නත්ථි තතොනිදානං පාපං, නත්ථි පාපස්ස ආගමො. උත්තරං චෙපි ගඞ්ගාය තීරං ගච්ඡෙය්‍ය; දදන්තො දාපෙන්තො යජන්තො යජාපෙන්තො, නත්ථි තතොනිදානං පුඤ්ඤං, නත්ථි පුඤ්ඤස්ස ආගමො. දානෙන දමෙන සංයමෙන සච්චවජ්ජෙන නත්ථි පුඤ්ඤං නත්ථි පුඤ්ඤස්ස ආගමො’’’ති. භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ…. ‘‘රූපෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සති, රූපං උපාදාය, රූපං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘කරොතො කාරයතො…පෙ…. නත්ථි පුඤ්ඤං නත්ථි පුඤ්ඤස්ස ආගමො’ති. වෙදනාය සති…පෙ…. සඤ්ඤාය සති… සඞ්ඛාරෙසු සති… විඤ්ඤාණෙ සති, විඤ්ඤාණං උපාදාය, විඤ්ඤාණං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘කරොතො කාරයතො…පෙ…. නත්ථි පුඤ්ඤං නත්ථි පුඤ්ඤස්ස ආගමො’’’ති.

‘‘තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’…පෙ…. අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍යා – ‘කරොතො…පෙ…. නත්ථි පුඤ්ඤං නත්ථි පුඤ්ඤස්ස ආගමො’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ…පෙ…. අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍යා – ‘කරොතො කාරයතො …පෙ…. නත්ථි පුඤ්ඤං නත්ථි පුඤ්ඤස්ස ආගමො’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘යම්පිදං දිට්ඨං සුතං මුතං විඤ්ඤාතං පත්තං පරියෙසිතං අනුවිචරිතං මනසා තම්පි නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ…පෙ…. අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍යා – ‘කරොතො කාරයතො…පෙ…. නත්ථි පුඤ්ඤං නත්ථි පුඤ්ඤස්ස ආගමො’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘යතො ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස ඉමෙසු ච ඨානෙසු කඞ්ඛා පහීනා හොති, දුක්ඛෙපිස්ස කඞ්ඛා පහීනා හොති…පෙ…. දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදායපිස්ස කඞ්ඛා පහීනා හොති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො සොතාපන්නො අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායනො’’ති. ඡට්ඨං.

7. හෙතුසුත්තං

212. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති, කිං උපාදාය, කිං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘නත්ථි හෙතු, නත්ථි පච්චයො සත්තානං සංකිලෙසාය. අහෙතූ අප්පච්චයා සත්තා සංකිලිස්සන්ති. නත්ථි හෙතු, නත්ථි පච්චයො සත්තානං විසුද්ධියා. අහෙතූ අප්පච්චයා සත්තා විසුජ්ඣන්ති. නත්ථි බලං නත්ථි වීරියං නත්ථි පුරිසථාමො නත්ථි පුරිසපරක්කමො. සබ්බෙ සත්තා සබ්බෙ පාණා සබ්බෙ භූතා සබ්බෙ ජීවා අවසා අබලා අවීරියා නියතිසඞ්ගතිභාවපරිණතා ඡස්වෙවාභිජාතීසු සුඛදුක්ඛං පටිසංවෙදෙන්තී’’’ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ. … ‘‘රූපෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සති, රූපං උපාදාය, රූපං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘නත්ථි හෙතු, නත්ථි පච්චයො…පෙ…. සුඛදුක්ඛං පටිසංවෙදෙන්තී’ති . වෙදනාය සති…පෙ…. සඤ්ඤාය සති… සඞ්ඛාරෙසු සති…

විඤ්ඤාණෙ සති, විඤ්ඤාණං උපාදාය, විඤ්ඤාණං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘නත්ථි හෙතු, නත්ථි පච්චයො…පෙ…. සුඛදුක්ඛං පටිසංවෙදෙන්තී’’’ති.

‘‘තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ…පෙ…. විපරිණාමධම්මං, අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍ය – ‘නත්ථි හෙතු, නත්ථි පච්චයො…පෙ…. සුඛදුක්ඛං පටිසංවෙදෙන්තී’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ…පෙ…. අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍ය – ‘නත්ථි හෙතු, නත්ථි පච්චයො…පෙ…. සුඛදුක්ඛං පටිසංවෙදෙන්තී’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘යම්පිදං දිට්ඨං සුතං මුතං විඤ්ඤාතං පත්තං පරියෙසිතං අනුවිචරිතං මනසා තම්පි නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ…පෙ…. අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍ය – ‘නත්ථි හෙතු නත්ථි පච්චයො…පෙ…. සුඛදුක්ඛං පටිසංවෙදෙන්තී’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘යතො ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස ඉමෙසු ච ඨානෙසු කඞ්ඛා පහීනා හොති, දුක්ඛෙපිස්ස කඞ්ඛා පහීනා හොති …පෙ…. දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදායපිස්ස කඞ්ඛා පහීනා හොති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො සොතාපන්නො අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායනො’’ති. සත්තමං.

8. මහාදිට්ඨිසුත්තං

213. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති, කිං උපාදාය, කිං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘සත්තිමෙ කායා අකටා, අකටවිධා, අනිම්මිතා, අනිම්මාතා, වඤ්ඣා, කූටට්ඨා, එසිකට්ඨායිට්ඨිතා; තෙ න ඉඤ්ජන්ති, න විපරිණමන්ති [න විපරිණාමෙන්ති (පී. ක.)], න අඤ්ඤමඤ්ඤං බ්‍යාබාධෙන්ති; නාලං අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස සුඛාය වා දුක්ඛාය වා සුඛදුක්ඛාය වා. කතමෙ සත්ත? පථවීකායො, ආපොකායො, තෙජොකායො, වායොකායො, සුඛෙ, දුක්ඛෙ, ජීවෙ සත්තමෙ. ඉමෙ සත්ත [ජීවෙ. සත්තිමෙ (බහූසු)] කායා අකටා, අකටවිධා, අනිම්මිතා, අනිම්මාතා, වඤ්ඣා, කූටට්ඨා එසිකට්ඨායිට්ඨිතා; තෙ න ඉඤ්ජන්ති, න විපරිණමන්ති, න අඤ්ඤමඤ්ඤං බ්‍යාබාධෙන්ති; නාලං අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස සුඛාය වා දුක්ඛාය වා සුඛදුක්ඛාය වා. යොපි තිණ්හෙන සත්ථෙන සීසං ඡින්දති, න සොපි කඤ්චි [න කොචි කඤ්චි (සී. ස්‍යා. කං.), න කොචි තං (පී. ක.)] ජීවිතා වොරොපෙති; සත්තන්නංත්වෙව කායානමන්තරෙන සත්ථං විවරමනුපවිසති [විවරමනුපතති (කත්ථචි) දීඝමජ්ඣිමෙසුපි]. චුද්දස ඛො පනිමානි යොනිපමුඛසතසහස්සානි සට්ඨි ච සතානි ඡ ච සතානි පඤ්ච ච කම්මුනො සතානි පඤ්ච ච කම්මානි, තීණි ච කම්මානි , කම්මෙ ච අඩ්ඪකම්මෙ ච ද්වට්ඨිපටිපදා, ද්වට්ඨන්තරකප්පා, ඡළාභිජාතියො, අට්ඨපුරිසභූමියො, එකූනපඤ්ඤාස ආජීවකසතෙ, එකූනපඤ්ඤාස පරිබ්බාජකසතෙ, එකූනපඤ්ඤාස නාගවාසසතෙ, වීසෙ ඉන්ද්‍රියසතෙ, තිංසෙ නිරයසතෙ, ඡත්තිංසරජොධාතුයො, සත්ත සඤ්ඤීගබ්භා, සත්ත අසඤ්ඤීගබ්භා, සත්ත නිගණ්ඨිගබ්භා, සත්ත දෙවා , සත්ත මානුසා, සත්ත පෙසාචා, සත්ත සරා, සත්ත පවුටා [සපුටා (ක.), පවුධා (පී.)], සත්ත පපාතා, සත්ත ච පපාතසතානි, සත්ත සුපිනා, සත්ත සුපිනසතානි, චුල්ලාසීති මහාකප්පිනො [මහාකප්පුනො (සී. පී.)] සතසහස්සානි, යානි බාලෙ ච පණ්ඩිතෙ ච සන්ධාවිත්වා සංසරිත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සන්ති. තත්ථ නත්ථි ඉමිනාහං සීලෙන වා වතෙන වා තපෙන වා බ්‍රහ්මචරියෙන වා අපරිපක්කං වා කම්මං පරිපාචෙස්සාමි; පරිපක්කං වා කම්මං ඵුස්ස ඵුස්ස බ්‍යන්තීකරිස්සාමීති හෙවං නත්ථි දොණමිතෙ සුඛදුක්ඛෙ පරියන්තකතෙ සංසාරෙ, නත්ථි හායනවඩ්ඪනෙ, නත්ථි උක්කංසාවකංසෙ. සෙය්‍යථාපි නාම සුත්තගුළෙ ඛිත්තෙ නිබ්බෙඨියමානමෙව පලෙති; එවමෙව බාලෙ ච පණ්ඩිතෙ ච නිබ්බෙඨියමානා සුඛදුක්ඛං පලෙන්තී’’’ති?

භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ…. ‘‘රූපෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සති, රූපං උපාදාය, රූපං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘සත්තිමෙ කායා අකටා, අකටවිධා…පෙ…. සුඛදුක්ඛං පලෙන්තී’ති. වෙදනාය සති…පෙ…. සඤ්ඤාය සති… සඞ්ඛාරෙසු සති… විඤ්ඤාණෙ සති, විඤ්ඤාණං උපාදාය, විඤ්ඤාණං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘සත්තිමෙ කායා අකටා, අකටවිධා…පෙ…. සුඛදුක්ඛං පලෙන්තී’’’ති. ‘‘තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’…පෙ…. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍ය – ‘සත්තිමෙ කායා අකටා අකටවිධා…පෙ…. සුඛදුක්ඛං පලෙන්තී’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘යම්පිදං දිට්ඨං සුතං මුතං විඤ්ඤාතං පත්තං පරියෙසිතං අනුවිචරිතං මනසා තම්පි නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ…පෙ…. අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍ය – ‘සත්තිමෙ කායා අකටා අකටවිධා…පෙ…. නිබ්බෙඨියමානා සුඛදුක්ඛං පලෙන්තී’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘යතො ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස ඉමෙසු ච ඨානෙසු කඞ්ඛා පහීනා හොති, දුක්ඛෙපිස්ස කඞ්ඛා පහීනා හොති…පෙ…. දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදායපිස්ස කඞ්ඛා පහීනා හොති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො සොතාපන්නො අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායනො’’ති. අට්ඨමං.

9. සස්සතදිට්ඨිසුත්තං

214. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති, කිං උපාදාය, කිං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘සස්සතො ලොකො’’’ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ…. ‘‘රූපෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සති, රූපං උපාදාය, රූපං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘සස්සතො ලොකො’ති. වෙදනාය සති…පෙ…. සඤ්ඤාය සති… සඞ්ඛාරෙසු සති… විඤ්ඤාණෙ සති, විඤ්ඤාණං උපාදාය, විඤ්ඤාණං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘සස්සතො ලොකො’’’ති.

‘‘තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’…පෙ…. විපරිණාමධම්මං, අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍ය – ‘සස්සතො ලොකො’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘වෙදනා … සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ…පෙ…. අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍ය – ‘සස්සතො ලොකො’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘යම්පිදං දිට්ඨං සුතං මුතං විඤ්ඤාතං පත්තං පරියෙසිතං අනුවිචරිතං මනසා තම්පි නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං වා තං සුඛං වා’’ති? ‘‘දුක්ඛං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍ය – ‘සස්සතො ලොකො’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘යතො ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස ඉමෙසු ච ඨානෙසු කඞ්ඛා පහීනා හොති, දුක්ඛෙපිස්ස කඞ්ඛා පහීනා හොති…පෙ…. දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදායපිස්ස කඞ්ඛා පහීනා හොති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො සොතාපන්නො අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායනො’’ති. නවමං.

10. අසස්සතදිට්ඨිසුත්තං

215. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති, කිං උපාදාය, කිං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘අසස්සතො ලොකො’’’ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ…. ‘‘රූපෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සති…පෙ…. විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’…පෙ…. අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍ය – අසස්සතො ලොකොති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘යම්පිදං දිට්ඨං සුතං මුතං විඤ්ඤාතං පත්තං පරියෙසිතං අනුවිචරිතං මනසා තම්පි නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ…පෙ…. අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍ය – ‘අසස්සතො ලොකො’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘යතො ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස ඉමෙසු ච ඨානෙසු කඞ්ඛා පහීනා හොති, දුක්ඛෙපිස්ස කඞ්ඛා පහීනා හොති…පෙ…. දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදායපිස්ස කඞ්ඛා පහීනා හොති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො සොතාපන්නො අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායනො’’ති. දසමං.

11. අන්තවාසුත්තං

216. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති, කිං උපාදාය, කිං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘අන්තවා ලොකො’’’ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ…. නියතො සම්බොධිපරායනො’’ති. එකාදසමං.

12. අනන්තවාසුත්තං

217. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති, කිං උපාදාය, කිං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘අනන්තවා ලොකො’’’ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ…. නියතො සම්බොධිපරායනො’’ති. ද්වාදසමං.

13. තංජීවංතංසරීරංසුත්තං

218. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති, කිං උපාදාය, කිං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘තං ජීවං තං සරීර’’’න්ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ…. නියතො සම්බොධිපරායනො’’ති. තෙරසමං.

14. අඤ්ඤංජීවංඅඤ්ඤංසරීරංසුත්තං

219. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති, කිං උපාදාය, කිං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීර’’’න්ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ…. නියතො සම්බොධිපරායනො’’ති. චුද්දසමං.

15. හොතිතථාගතොසුත්තං

220. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘කිස්මිං නු ඛො භික්ඛවෙ, සති, කිං උපාදාය, කිං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘හොති තථාගතො පරං මරණා’’’ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ…. නියතො සම්බොධිපරායනො’’ති. පන්නරසමං.

16. නහොතිතථාගතොසුත්තං

221. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති, කිං උපාදාය, කිං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘න හොති තථාගතො පරං මරණා’’’ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ…. නියතො සම්බොධිපරායනො’’ති.

සොළසමං.

17. හොතිචනචහොතිතථාගතොසුත්තං

222. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති, කිං උපාදාය , කිං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘හොති ච න ච හොති තථාගතො පරං මරණා’’’ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ…. නියතො සම්බොධිපරායනො’’ති. සත්තරසමං.

18. නෙවහොතිනනහොතිතථාගතොසුත්තං

223. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති, කිං උපාදාය, කිං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘නෙව හොති, න න හොති තථාගතො පරං මරණා’’’ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ…. ‘‘රූපෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සති, රූපං උපාදාය, රූපං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘නෙව හොති, න න හොති තථාගතො පරං මරණා’ති…පෙ…..

‘‘තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’…පෙ…. විපරිණාමධම්මං, අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍ය – ‘නෙව හොති, න න හොති තථාගතො පරං මරණා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘යම්පිදං දිට්ඨං සුතං මුතං විඤ්ඤාතං පත්තං පරියෙසිතං අනුවිචරිතං මනසා තම්පි නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං වා තං සුඛං වා’’ති? ‘‘දුක්ඛං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍ය – ‘නෙව හොති, න න හොති තථාගතො පරං මරණා’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘යතො ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස ඉමෙසු ච ඨානෙසු කඞ්ඛා පහීනා හොති, දුක්ඛෙපිස්ස කඞ්ඛා පහීනා හොති, දුක්ඛසමුදයෙපිස්ස කඞ්ඛා පහීනා හොති, දුක්ඛනිරොධෙපිස්ස කඞ්ඛා පහීනා හොති, දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදායපිස්ස කඞ්ඛා පහීනා හොති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො සොතාපන්නො අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායනො’’ති. අට්ඨාරසමං .

සොතාපත්තිවග්ගො.

අට්ඨාරසවෙය්‍යාකරණං නිට්ඨිතං.

තස්සුද්දානං –

වාතං එතං මම, සො අත්තා නො ච මෙ සියා;
නත්ථි කරොතො හෙතු ච, මහාදිට්ඨියෙන අට්ඨමං.

සස්සතො ලොකො ච, අසස්සතො ච අන්තවා ච;
අනන්තවා ච තං ජීවං තං සරීරන්ති;
අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරන්ති ච.

හොති තථාගතො පරං මරණාති;
න හොති තථාගතො පරං මරණාති;
නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණාති.

2. දුතියගමනවග්ගො

1. වාතසුත්තං

224. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති, කිං උපාදාය, කිං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘න වාතා වායන්ති, න නජ්ජො සන්දන්ති, න ගබ්භිනියො විජායන්ති, න චන්දිමසූරියා උදෙන්ති වා අපෙන්ති වා, එසිකට්ඨායිට්ඨිතා’’’ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ…. ‘‘රූපෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සති, රූපං උපාදාය, රූපං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘න වාතා වායන්ති…පෙ…. එසිකට්ඨායිට්ඨිතා’ති. වෙදනාය සති…පෙ…. සඤ්ඤාය සති…පෙ…. සඞ්ඛාරෙසු සති… විඤ්ඤාණෙ සති, විඤ්ඤාණං උපාදාය, විඤ්ඤාණං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘න වාතා වායන්ති…පෙ…. එසිකට්ඨායිට්ඨිතා’’’ති.

‘‘තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං , භන්තෙ’’…පෙ…. විපරිණාමධම්මං, අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍ය – න වාතා වායන්ති…පෙ…. එසිකට්ඨායිට්ඨිතා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, දුක්ඛෙ සති, දුක්ඛං උපාදාය, දුක්ඛං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘න වාතා වායන්ති…පෙ.… එසිකට්ඨායිට්ඨිතා’’’ති. ‘‘වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’…පෙ.… විපරිණාමධම්මං, අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍ය ‘න වාතා වායන්ති…පෙ.… එසිකට්ඨායිට්ඨිතා’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, දුක්ඛෙ සති, දුක්ඛං උපාදාය, දුක්ඛං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍ය – ‘න වාතා වායන්ති, න නජ්ජො සන්දන්ති, න ගබ්භිනියො විජායන්ති, න චන්දිමසූරියා උදෙන්ති වා අපෙන්ති වා, එසිකට්ඨායිට්ඨිතා’’’ති. පඨමං.

225-240. (පුරිමවග්ගෙ විය අට්ඨාරස වෙය්‍යාකරණානි විත්ථාරෙතබ්බානීති .) සත්තරසමං.

18. නෙවහොතිනනහොතිසුත්තං

241. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති, කිං උපාදාය, කිං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා’’’ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ.… ‘‘රූපෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සති, රූපං උපාදාය, රූපං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘නෙව හොති, න න හොති තථාගතො පරං මරණා’ති. වෙදනාය සති… සඤ්ඤාය සති… සඞ්ඛාරෙසු සති… විඤ්ඤාණෙ සති, විඤ්ඤාණං උපාදාය, විඤ්ඤාණං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘නෙව හොති, න න හොති තථාගතො පරං මරණා’’’ති.

‘‘තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’…පෙ.… විපරිණාමධම්මං, අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍ය – ‘නෙව හොති, න න හොති තථාගතො පරං මරණා’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, දුක්ඛෙ සති, දුක්ඛං උපාදාය, දුක්ඛං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘නෙව හොති, න න හොති තථාගතො පරං මරණා’’’ති. ‘‘වෙදනා… සඤ්ඤා … සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’…පෙ.… විපරිණාමධම්මං, අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍ය – ‘නෙව හොති, න න හොති තථාගතො පරං මරණා’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, දුක්ඛෙ සති, දුක්ඛං උපාදාය දුක්ඛං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘නෙව හොති, න න හොති තථාගතො පරං මරණා’’’ති. අට්ඨාරසමං.

19. රූපීඅත්තාසුත්තං

242. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති, කිං උපාදාය , කිං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘රූපී අත්තා හොති, අරොගො පරං මරණා’’’ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ.… ‘‘රූපෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සති, රූපං උපාදාය, රූපං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘රූපී අත්තා හොති, අරොගො පරං මරණා’ති. වෙදනාය සති…පෙ.… සඤ්ඤාය සති… සඞ්ඛාරෙසු සති… විඤ්ඤාණෙ සති, විඤ්ඤාණං උපාදාය, විඤ්ඤාණං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘රූපී අත්තා හොති, අරොගො පරං මරණා’’’ති.

‘‘තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’…පෙ.… විපරිණාමධම්මං, අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍ය – ‘රූපී අත්තා හොති, අරොගො පරං මරණා’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, දුක්ඛෙ සති, දුක්ඛං උපාදාය, දුක්ඛං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘රූපී අත්තා හොති, අරොගො පරං මරණා’’’ති? ‘‘වෙදනා…පෙ.… ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, දුක්ඛෙ සති, දුක්ඛං උපාදාය, දුක්ඛං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘රූපී අත්තා හොති, අරොගො පරං මරණා’’’ති. එකූනවීසතිමං.

20. අරූපීඅත්තාසුත්තං

243. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති, කිං උපාදාය, කිං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘අරූපී අත්තා හොති අරොගො පරං මරණා’’’ති? (පෙය්‍යාලො) වීසතිමං.

21. රූපීචඅරූපීචඅත්තාසුත්තං

244. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘රූපී ච අරූපී ච අත්තා හොති අරොගො පරං මරණා’’ති…පෙ.…. එකවීසතිමං.

22. නෙවරූපීනාරූපීඅත්තාසුත්තං

245. ‘‘නෙව රූපී නාරූපී අත්තා හොති අරොගො පරං මරණා’’ති…පෙ.…. බාවීසතිමං.

23. එකන්තසුඛීසුත්තං

246. ‘‘එකන්තසුඛී අත්තා හොති අරොගො පරං මරණා’’ති…පෙ.…. තෙවීසතිමං.

24. එකන්තදුක්ඛීසුත්තං

247. ‘‘එකන්තදුක්ඛී අත්තා හොති අරොගො පරං මරණා’’ති…පෙ….. චතුවීසතිමං.

25. සුඛදුක්ඛීසුත්තං

248. ‘‘සුඛදුක්ඛී අත්තා හොති අරොගො පරං මරණා’’ති…පෙ….. පඤ්චවීසතිමං.

26. අදුක්ඛමසුඛීසුත්තං

249. ‘‘අදුක්ඛමසුඛී අත්තා හොති අරොගො පරං මරණා’’ති? හගවංමූලකා නො, හන්තෙ, ධම්මා…පෙ…. ‘‘රූපෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සති, රූපං උපාදාය, රූපං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘අදුක්ඛමසුඛී අත්තා හොති අරොගො පරං මරණා’ති. වෙදනාය සති… සඤ්ඤාය සති… සඞ්ඛාරෙසු සති… විඤ්ඤාණෙ සති, විඤ්ඤාණං උපාදාය, විඤ්ඤාණං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘අදුක්ඛමසුඛී අත්තා හොති අරොගො පරං මරණා’’’ති.

‘‘තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’…පෙ…. විපරිණාමධම්මං, අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍යා – ‘අදුක්ඛමසුඛී අත්තා හොති අරොගො පරං මරණා’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, දුක්ඛෙ සති, දුක්ඛං උපාදාය, දුක්ඛං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘අදුක්ඛමසුඛී අත්තා හොති අරොගො පරං මරණා’’’ති. ‘‘වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’…පෙ…. විපරිණාමධම්මං, අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍යා – ‘අදුක්ඛමසුඛී අත්තා හොති අරොගො පරං මරණා’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘ඉති ඛො, භික්ඛවෙ , දුක්ඛෙ සති, දුක්ඛං උපාදාය, දුක්ඛං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘අදුක්ඛමසුඛී අත්තා හොති අරොගො පරං මරණා’’’ති. ඡබ්බීසතිමං.

දුතියපෙය්‍යාලො.

තස්සුද්දානං –

වාතං එතං මම සො, අත්තා නො ච මෙ සියා;
නත්ථි කරොතො හෙතු ච, මහාදිට්ඨෙන අට්ඨමං.

සස්සතො අසස්සතො චෙව, අන්තානන්තවා ච වුච්චති;
තං ජීවං අඤ්ඤං ජීවඤ්ච, තථාගතෙන චත්තාරො.

රූපී අත්තා හොති, අරූපී ච අත්තා හොති;
රූපී ච අරූපී ච අත්තා හොති;
නෙව රූපී නාරූපී අත්තා හොති, එකන්තසුඛී අත්තා හොති.

එකන්තදුක්ඛී අත්තා හොති, සුඛදුක්ඛී අත්තා හොති;
අදුක්ඛමසුඛී අත්තා හොති, අරොගො පරං මරණාති;
ඉමෙ ඡබ්බීසති සුත්තා, දුතියවාරෙන දෙසිතා.

3. තතියගමනවග්ගො

1. නවාතසුත්තං

250. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති, කිං උපාදාය, කිං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘න වාතා වායන්ති, න නජ්ජො සන්දන්ති, න ගබ්භිනියො විජායන්ති, න චන්දිමසූරියා උදෙන්ති වා අපෙන්ති වා එසිකට්ඨායිට්ඨිතා’’’ති? හගවංමූලකා නො, හන්තෙ, ධම්මා…පෙ…..

‘‘රූපෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සති, රූපං උපාදාය, රූපං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – න වාතා වායන්ති…පෙ…. වෙදනාය සති… සඤ්ඤාය සති… සඞ්ඛාරෙසු සති… විඤ්ඤාණෙ සති, විඤ්ඤාණං උපාදාය, විඤ්ඤාණං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘න වාතා වායන්ති…පෙ…. එසිකට්ඨායිට්ඨිතා’’’ති.

‘‘තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’…පෙ…. විපරිණාමධම්මං, අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍යා – ‘න වාතා වායන්ති…පෙ…. එසිකට්ඨායිට්ඨිතා’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, යදනිච්චං තං දුක්ඛං. තස්මිං සති, තදුපාදාය, එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ‘න වාතා වායන්ති,

න නජ්ජො සන්දන්ති, න ගබ්භිනියො විජායන්ති, න චන්දිමසූරියා උදෙන්ති වා අපෙන්ති වා එසිකට්ඨායිට්ඨිතා'''ති. ''වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා''ති? ''අනිච්චං , භන්තෙ''…පෙ…. විපරිණාමධම්මං, අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍ය – 'න වාතා වායන්ති…පෙ…. එසිකට්ඨායිට්ඨිතා'''ති? ''නො හෙතං, භන්තෙ''. ''ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, යදනිච්චං තං දුක්ඛං. තස්මිං සති, තදුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – 'න වාතා වායන්ති…පෙ…. එසිකට්ඨායිට්ඨිතා'''ති. පඨමං.

251-274. (දුතියවග්ගෙ විය චතුවීසති සුත්තානි පූරෙතබ්බානි.) පඤ්චවීසතිමං.

26. අදුක්ඛමසුඛීසුත්තං

275. සාවත්ථිනිදානං . ''කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති, කිං උපාදාය, කිං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – 'අදුක්ඛමසුඛී අත්තා හොති අරොගො පරං මරණා'''ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ…..

''රූපෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සති, රූපං උපාදාය, රූපං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – 'අදුක්ඛමසුඛී අත්තා හොති අරොගො පරං මරණා'ති. වෙදනාය සති …පෙ…. සඤ්ඤාය සති… සඞ්ඛාරෙසු සති… විඤ්ඤාණෙ සති, විඤ්ඤාණං උපාදාය, විඤ්ඤාණං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – 'අදුක්ඛමසුඛී අත්තා හොති, අරොගො පරං මරණා'''ති.

''තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා''ති? ''අනිච්චං, භන්තෙ''…පෙ…. විපරිණාමධම්මං, අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍ය – 'අදුක්ඛමසුඛී අත්තා හොති අරොගො පරං මරණා'''ති? ''නො හෙතං, භන්තෙ''. ''ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, යදනිච්චං තං දුක්ඛං. තස්මිං සති, තදුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – 'අදුක්ඛමසුඛී අත්තා හොති අරොගො පරං මරණා'''ති. ''වෙදනා…පෙ…. සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා''ති? ''අනිච්චං, භන්තෙ''…පෙ…. විපරිණාමධම්මං , අපි නු තං අනුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජෙය්‍ය – 'අදුක්ඛමසුඛී අත්තා හොති, අරොගො පරං මරණා'''ති? ''නො හෙතං, භන්තෙ''. ''ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, යදනිච්චං තං දුක්ඛං. තස්මිං සති, තදුපාදාය එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – 'අදුක්ඛමසුඛී අත්තා හොති අරොගො පරං මරණා'''ති. ඡබ්බීසතිමං.

තතියපෙය්‍යාලො.

4. චතුත්ථගමනවග්ගො

1. නවාතසුත්තං

276. සාවත්ථිනිදානං . ''කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති කිං උපාදාය, කිං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – 'න වාතා වායන්ති, න නජ්ජො සන්දන්ති , න ගබ්භිනියො විජායන්ති, න චන්දිමසූරියා උදෙන්ති වා අපෙන්ති වා එසිකට්ඨායිට්ඨිතා'''ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා…පෙ…..

''රූපෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සති, රූපං උපාදාය, රූපං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – 'න වාතා වායන්ති…පෙ…. එසිකට්ඨායිට්ඨිතා'ති. වෙදනාය සති…පෙ…. සඤ්ඤාය සති… සඞ්ඛාරෙසු සති… විඤ්ඤාණෙ සති, විඤ්ඤාණං උපාදාය, විඤ්ඤාණං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – 'න වාතා වායන්ති…පෙ…. එසිකට්ඨායිට්ඨිතා'''ති. ''තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා''ති? ''අනිච්චං, භන්තෙ''. ''යං පනානිච්චං, දුක්ඛං වා තං සුඛං වා''ති? ''දුක්ඛං, භන්තෙ''. ''යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, කල්ලං නු තං සමනුපස්සිතුං – 'එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා'''ති? ''නො හෙතං, භන්තෙ''. ''වෙදනා … සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා''ති? ''අනිච්චං, භන්තෙ''. ''යං පනානිච්චං, දුක්ඛං වා තං සුඛං වා''ති? ''දුක්ඛං, භන්තෙ''. ''යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, කල්ලං නු තං සමනුපස්සිතුං – 'එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා'''ති? ''නො හෙතං, භන්තෙ''.

''තස්මාතිහ , භික්ඛවෙ, යං කිඤ්චි රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා, ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බං රූපං – 'නෙතං මම , නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා'ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං. යා කාචි වෙදනා… යා කාචි සඤ්ඤා… යෙ කෙචි සඞ්ඛාරා… යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බං විඤ්ඤාණං – 'නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා'ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං.

''එවං පස්සං…පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී''ති. පඨමං.

277-300. (දුතියවග්ගෙ විය චතුවීසති සුත්තානි පූරෙතබ්බානි.) පඤ්චවීසතිමං.

26. අදුක්ඛමසුඛීසුත්තං

301. සාවත්ථිනිදානං. ''කිස්මිං නු ඛො, භික්ඛවෙ, සති, කිං උපාදාය, කිං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – 'අදුක්ඛමසුඛී අත්තා හොති, අරොගො පරං මරණා'''ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා...පෙ.....

''රූපෙ ඛො, භික්ඛවෙ, සති, රූපං උපාදාය, රූපං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – 'අදුක්ඛමසුඛී අත්තා හොති, අරොගො පරං මරණා'ති. වෙදනාය සති... සඤ්ඤාය සති... සඞ්ඛාරෙසු සති... විඤ්ඤාණෙ සති, විඤ්ඤාණං උපාදාය, විඤ්ඤාණං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති – 'අදුක්ඛමසුඛී අත්තා හොති, අරොගො පරං මරණා'''ති.

''තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා''ති? ''අනිච්චං, භන්තෙ'' . ''යං පනානිච්චං, දුක්ඛං වා තං සුඛං වා''ති? ''දුක්ඛං, භන්තෙ ''. ''යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, කල්ලං නු තං සමනුපස්සිතුං – 'එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා'''ති? ''නො හෙතං, භන්තෙ''. ''වෙදනා... සඤ්ඤා... සඞ්ඛාරා... විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා''ති? ''අනිච්චං, භන්තෙ''. ''යං පනානිච්චං දුක්ඛං වා තං සුඛං වා''ති? ''දුක්ඛං, භන්තෙ''. ''යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, කල්ලං නු තං සමනුපස්සිතුං – 'එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා'''ති? ''නො හෙතං, භන්තෙ''.

''තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, යං කිඤ්චි රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බං රූපං – 'නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා'ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං. යා කාචි වෙදනා... යා කාචි සඤ්ඤා... යෙ කෙචි සඞ්ඛාරා... යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා, ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බං විඤ්ඤාණං – 'නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා'''ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං.

''එවං පස්සං, භික්ඛවෙ, සුතවා අරියසාවකො රූපස්මිම්පි නිබ්බින්දති, වෙදනායපි නිබ්බින්දති, සඤ්ඤායපි නිබ්බින්දති, සඞ්ඛාරෙසුපි නිබ්බින්දති, විඤ්ඤාණස්මිම්පි නිබ්බින්දති. නිබ්බින්දං විරජ්ජති; විරාගා විමුච්චති. විමුත්තස්මිං විමුත්තමිති ඤාණං හොති. 'ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං , නාපරං ඉත්ථත්තායා'ති පජානාතී''ති. ඡබ්බීසතිමං.

තස්සුද්දානං –

පුරිමගමනෙ අට්ඨාරස වෙය්‍යාකරණා;
දුතියගමනෙ ඡබ්බීසං විත්ථාරෙතබ්බානි.

තතියගමනෙ ඡබ්බීසං විත්ථාරෙතබ්බානි;
චතුත්ථගමනෙ ඡබ්බීසං විත්ථාරෙතබ්බානි.

දිට්ඨිසංයුත්තං සමත්තං.

4. ඔක්කන්තසංයුත්තං

1. චක්ඛුසුත්තං

302. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘චක්ඛුං, භික්ඛවෙ, අනිච්චං විපරිණාමි අඤ්ඤථාභාවි; සොතං අනිච්චං විපරිණාමි අඤ්ඤථාභාවි; ඝානං අනිච්චං විපරිණාමි අඤ්ඤථාභාවි; ජිව්හා අනිච්චා විපරිණාමී අඤ්ඤථාභාවී [විපරිණාමිනී අඤ්ඤථාභාවිනී (?)]; කායො අනිච්චො විපරිණාමී අඤ්ඤථාභාවී; මනො අනිච්චො විපරිණාමී අඤ්ඤථාභාවී. යො, භික්ඛවෙ, ඉමෙ ධම්මෙ එවං සද්දහති අධිමුච්චති – අයං වුච්චති සද්ධානුසාරී, ඔක්කන්තො සම්මත්තනියාමං, සප්පුරිසභූමිං ඔක්කන්තො, වීතිවත්තො පුථුජ්ජනභූමිං; අභබ්බො තං කම්මං කාතුං, යං කම්මං කත්වා නිරයං වා තිරච්ඡානයොනිං වා පෙත්තිවිසයං වා උපපජ්ජෙය්‍ය; අභබ්බො ච [අභබ්බොව (සී. ස්‍යා. කං.)] තාව කාලං කාතුං යාව න සොතාපත්තිඵලං සච්ඡිකරොති’’.

‘‘යස්ස ඛො, භික්ඛවෙ, ඉමෙ ධම්මා එවං පඤ්ඤාය මත්තසො නිජ්ඣානං ඛමන්ති, අයං වුච්චති – ‘ධම්මානුසාරී, ඔක්කන්තො සම්මත්තනියාමං, සප්පුරිසභූමිං ඔක්කන්තො, වීතිවත්තො පුථුජ්ජනභූමිං; අභබ්බො තං කම්මං කාතුං, යං කම්මං කත්වා නිරයං වා තිරච්ඡානයොනිං වා පෙත්තිවිසයං වා උපපජ්ජෙය්‍ය; අභබ්බො ච තාව කාලං කාතුං යාව න සොතාපත්තිඵලං සච්ඡිකරොති’. යො, භික්ඛවෙ, ඉමෙ ධම්මෙ එවං පජානාති එවං පස්සති, අයං වුච්චති – ‘සොතාපන්නො අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායනො’’’ති. පඨමං.

2. රූපසුත්තං

303. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘රූපා, භික්ඛවෙ, අනිච්චා විපරිණාමිනො අඤ්ඤථාභාවිනො; සද්දා අනිච්චා විපරිණාමිනො අඤ්ඤථාභාවිනො; ගන්ධා අනිච්චා විපරිණාමිනො අඤ්ඤථාභාවිනො ; රසා අනිච්චා විපරිණාමිනො අඤ්ඤථාභාවිනො; ඵොට්ඨබ්බා අනිච්චා විපරිණාමිනො අඤ්ඤථාභාවිනො; ධම්මා අනිච්චා විපරිණාමිනො අඤ්ඤථාභාවිනො. යො , භික්ඛවෙ, ඉමෙ ධම්මෙ එවං සද්දහති අධිමුච්චති, අයං වුච්චති සද්ධානුසාරී, ඔක්කන්තො සම්මත්තනියාමං, සප්පුරිසභූමිං ඔක්කන්තො, වීතිවත්තො පුථුජ්ජනභූමිං; අභබ්බො තං කම්මං කාතුං, යං කම්මං කත්වා නිරයං වා තිරච්ඡානයොනිං වා පෙත්තිවිසයං වා උපපජ්ජෙය්‍ය; අභබ්බො ච තාව කාලං කාතුං යාව න සොතාපත්තිඵලං සච්ඡිකරොති’’.

‘‘යස්ස ඛො, භික්ඛවෙ, ඉමෙ ධම්මා එවං පඤ්ඤාය මත්තසො නිජ්ඣානං ඛමන්ති, අයං වුච්චති – ‘ධම්මානුසාරී, ඔක්කන්තො සම්මත්තනියාමං, සප්පුරිසභූමිං ඔක්කන්තො, වීතිවත්තො පුථුජ්ජනභූමිං; අභබ්බො තං කම්මං කාතුං, යං කම්මං කත්වා නිරයං වා තිරච්ඡානයොනිං වා පෙත්තිවිසයං වා උපපජ්ජෙය්‍ය; අභබ්බො ච තාව කාලං කාතුං යාව න සොතාපත්තිඵලං සච්ඡිකරොති’. යො, භික්ඛවෙ, ඉමෙ ධම්මෙ එවං පජානාති එවං පස්සති, අයං වුච්චති – ‘සොතාපන්නො අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායනො’’’ති. දුතියං.

3. විඤ්ඤාණසුත්තං

304. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, භික්ඛවෙ, අනිච්චං විපරිණාමි අඤ්ඤථාභාවි; සොතවිඤ්ඤාණං... ඝානවිඤ්ඤාණං... ජිව්හාවිඤ්ඤාණං... කායවිඤ්ඤාණං... මනොවිඤ්ඤාණං අනිච්චං විපරිණාමි අඤ්ඤථාභාවි. යො භික්ඛවෙ...පෙ.... සම්බොධිපරායනො’’ති. තතියං.

4. සම්ඵස්සසුත්තං

305. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘චක්ඛුසම්ඵස්සො, භික්ඛවෙ, අනිච්චො විපරිණාමී අඤ්ඤථාභාවී ; සොතසම්ඵස්සො... ඝානසම්ඵස්සො... ජිව්හාසම්ඵස්සො... කායසම්ඵස්සො... මනොසම්ඵස්සො අනිච්චො විපරිණාමී අඤ්ඤථාභාවී. යො, භික්ඛවෙ, ඉමෙ ධම්මෙ එවං සද්දහති අධිමුච්චති, අයං වුච්චති ‘සද්ධානුසාරී...පෙ.... සම්බොධිපරායනො’’’ති. චතුත්ථං.

5. සම්ඵස්සජාසුත්තං

306. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘චක්ඛුසම්ඵස්සජා, භික්ඛවෙ, වෙදනා අනිච්චා විපරිණාමී අඤ්ඤථාභාවී; සොතසම්ඵස්සජා වෙදනා...පෙ.... ඝානසම්ඵස්සජා වෙදනා...පෙ.... ජිව්හාසම්ඵස්සජා වෙදනා...පෙ.... කායසම්ඵස්සජා වෙදනා...පෙ.... මනොසම්ඵස්සජා වෙදනා අනිච්චා විපරිණාමී අඤ්ඤථාභාවී. යො, භික්ඛවෙ, ඉමෙ ධම්මෙ එවං සද්දහති අධිමුච්චති, අයං වුච්චති ‘සද්ධානුසාරී...පෙ.... සම්බොධිපරායනො’’’ති. පඤ්චමං.

6. රූපසඤ්ඤාසුත්තං

307. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘රූපසඤ්ඤා, භික්ඛවෙ, අනිච්චා විපරිණාමී අඤ්ඤථාභාවී; සද්දසඤ්ඤා... ගන්ධසඤ්ඤා... රසසඤ්ඤා... ඵොට්ඨබ්බසඤ්ඤා... ධම්මසඤ්ඤා අනිච්චා විපරිණාමී අඤ්ඤථාභාවී. යො, භික්ඛවෙ, ඉමෙ ධම්මෙ එවං සද්දහති අධිමුච්චති, අයං වුච්චති ‘සද්ධානුසාරී...පෙ.... සම්බොධිපරායනො’’’ති. ඡට්ඨං.

7. රූපසඤ්චෙතනාසුත්තං

308. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘රූපසඤ්චෙතනා, භික්ඛවෙ, අනිච්චා විපරිණාමී අඤ්ඤථාභාවී; සද්දසඤ්චෙතනා... ගන්ධසඤ්චෙතනා... රසසඤ්චෙතනා... ඵොට්ඨබ්බසඤ්චෙතනා... ධම්මසඤ්චෙතනා අනිච්චා විපරිණාමී අඤ්ඤථාභාවී. යො, භික්ඛවෙ, ඉමෙ ධම්මෙ එවං සද්දහති අධිමුච්චති, අයං වුච්චති ‘සද්ධානුසාරී...පෙ.... සම්බොධිපරායනො’’’ති. සත්තමං.

8. රූපතණ්හාසුත්තං

309. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘රූපතණ්හා, භික්ඛවෙ, අනිච්චා විපරිණාමී අඤ්ඤථාභාවී; සද්දතණ්හා... ගන්ධතණ්හා... රසතණ්හා... ඵොට්ඨබ්බතණ්හා... ධම්මතණ්හා අනිච්චා විපරිණාමී අඤ්ඤථාභාවී . යො, භික්ඛවෙ, ඉමෙ ධම්මෙ එවං සද්දහති අධිමුච්චති, අයං වුච්චති ‘සද්ධානුසාරී...පෙ.... සම්බොධිපරායනො’’’ති. අට්ඨමං.

9. පථවීධාතුසුත්තං

310. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘පථවීධාතු, භික්ඛවෙ, අනිච්චා විපරිණාමී අඤ්ඤථාභාවී; ආපොධාතු... තෙජොධාතු... වායොධාතු... ආකාසධාතු... විඤ්ඤාණධාතු අනිච්චා විපරිණාමී අඤ්ඤථාභාවී. යො, භික්ඛවෙ, ඉමෙ ධම්මෙ එවං සද්දහති අධිමුච්චති, අයං වුච්චති ‘සද්ධානුසාරී...පෙ.... සම්බොධිපරායනො’’’ති. නවමං.

10. ඛන්ධසුත්තං

311. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘රූපං, භික්ඛවෙ, අනිච්චං විපරිණාමි අඤ්ඤථාභාවි; වෙදනා අනිච්චා විපරිණාමී අඤ්ඤථාභාවී; සඤ්ඤා... සඞ්ඛාරා අනිච්චා විපරිණාමිනො අඤ්ඤථාභාවිනො; විඤ්ඤාණං අනිච්චං විපරිණාමි අඤ්ඤථාභාවි . යො, භික්ඛවෙ, ඉමෙ ධම්මෙ එවං සද්දහති අධිමුච්චති, අයං වුච්චති සද්ධානුසාරී, ඔක්කන්තො සම්මත්තනියාමං , සප්පුරිසභූමිං ඔක්කන්තො, වීතිවත්තො පුථුජ්ජනභූමිං; අභබ්බො තං කම්මං කාතුං, යං කම්මං කත්වා නිරයං වා තිරච්ඡානයොනිං වා පෙත්තිවිසයං වා උපපජ්ජෙය්‍ය; අභබ්බො ච තාව කාලං කාතුං යාව න සොතාපත්තිඵලං සච්ඡිකරොති’’.

‘‘යස්ස ඛො, භික්ඛවෙ, ඉමෙ ධම්මා එවං පඤ්ඤාය මත්තසො නිජ්ඣානං ඛමන්ති, අයං වුච්චති – ‘ධම්මානුසාරී, ඔක්කන්තො සම්මත්තනියාමං, සප්පුරිසභූමිං ඔක්කන්තො, වීතිවත්තො පුථුජ්ජනභූමිං; අභබ්බො තං කම්මං කාතුං, යං කම්මං කත්වා නිරයං වා තිරච්ඡානයොනිං වා පෙත්තිවිසයං වා උපපජ්ජෙය්‍ය; අභබ්බො ච තාව කාලං කාතුං යාව න සොතාපත්තිඵලං සච්ඡිකරොති’. යො, භික්ඛවෙ, ඉමෙ ධම්මෙ එවං පජානාති එවං පස්සති, අයං වුච්චති – ‘සොතාපන්නො අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායනො’’’ති. දසමං.

ඔක්කන්තසංයුත්තං [ඔක්කන්තිකසංයුත්තං (පී. ක.)] සමත්තං.

තස්සුද්දානං –

චක්ඛු රූපඤ්ච විඤ්ඤාණං, ඵස්සො ච වෙදනාය ච;
සඤ්ඤා ච චෙතනා තණ්හා, ධාතු ඛන්ධෙන තෙ දසාති.

5. උප්පාදසංයුත්තං

1. චක්ඛුසුත්තං

312. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘යො ඛො, භික්ඛවෙ, චක්ඛුස්ස උප්පාදො ඨිති අභිනිබ්බත්ති පාතුභාවො, දුක්ඛස්සෙසො උප්පාදො, රොගානං ඨිති, ජරාමරණස්ස පාතුභාවො. යො සොතස්ස උප්පාදො ඨිති…පෙ…. යො ඝානස්ස උප්පාදො ඨිති… යො ජිව්හාය උප්පාදො ඨිති… යො කායස්ස උප්පාදො ඨිති… යො මනස්ස උප්පාදො ඨිති අභිනිබ්බත්ති පාතුභාවො, දුක්ඛස්සෙසො උප්පාදො, රොගානං ඨිති, ජරාමරණස්ස පාතුභාවො. යො ච, භික්ඛවෙ, චක්ඛුස්ස නිරොධො වූපසමො අත්ථඞ්ගමො, දුක්ඛස්සෙසො නිරොධො, රොගානං වූපසමො, ජරාමරණස්ස අත්ථඞ්ගමො. යො සොතස්ස නිරොධො…පෙ…. යො ඝානස්ස නිරොධො… යො ජිව්හාය නිරොධො… යො කායස්ස නිරොධො… යො මනස්ස නිරොධො වූපසමො අත්ථඞ්ගමො, දුක්ඛස්සෙසො නිරොධො, රොගානං වූපසමො, ජරාමරණස්ස අත්ථඞ්ගමො’’ති. පඨමං.

2. රූපසුත්තං

313. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘යො ඛො, භික්ඛවෙ, රූපානං උප්පාදො ඨිති අභිනිබ්බත්ති පාතුභාවො, දුක්ඛස්සෙසො උප්පාදො, රොගානං ඨිති, ජරාමරණස්ස පාතුභාවො. යො සද්දානං… යො ගන්ධානං… යො රසානං… යො ඵොට්ඨබ්බානං… යො ධම්මානං උප්පාදො ඨිති අභිනිබ්බත්ති පාතුභාවො, දුක්ඛස්සෙසො උප්පාදො, රොගානං ඨිති, ජරාමරණස්ස පාතුභාවො. යො ච ඛො, භික්ඛවෙ, රූපානං නිරොධො වූපසමො අත්ථඞ්ගමො, දුක්ඛස්සෙසො නිරොධො, රොගානං වූපසමො, ජරාමරණස්ස අත්ථඞ්ගමො. යො සද්දානං… යො ගන්ධානං… යො රසානං… යො ඵොට්ඨබ්බානං… යො ධම්මානං නිරොධො වූපසමො අත්ථඞ්ගමො, දුක්ඛස්සෙසො නිරොධො, රොගානං වූපසමො, ජරාමරණස්ස අත්ථඞ්ගමො’’ති. දුතියං.

3. විඤ්ඤාණසුත්තං

314. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘යො ඛො, භික්ඛවෙ, චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්ස උප්පාදො ඨිති…පෙ…. ජරාමරණස්ස පාතුභාවො…පෙ…. යො මනොවිඤ්ඤාණස්ස උප්පාදො ඨිති…පෙ…. ජරාමරණස්ස පාතුභාවො. යො ච ඛො, භික්ඛවෙ, චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්ස නිරොධො…පෙ…. ජරාමරණස්ස අත්ථඞ්ගමො…පෙ…. යො මනොවිඤ්ඤාණස්ස නිරොධො…පෙ…. ජරාමරණස්ස අත්ථඞ්ගමො’’ති. තතියං.

4. සම්ඵස්සසුත්තං

315. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘යො ඛො, භික්ඛවෙ, චක්ඛුසම්ඵස්සස්ස උප්පාදො ඨිති…පෙ…. ජරාමරණස්ස පාතුභාවො…පෙ…. යො මනොසම්ඵස්සස්ස උප්පාදො ඨිති…පෙ…. ජරාමරණස්ස පාතුභාවො. යො ච ඛො, භික්ඛවෙ, චක්ඛුසම්ඵස්සස්ස නිරොධො…පෙ…. ජරාමරණස්ස අත්ථඞ්ගමො…පෙ…. යො මනොසම්ඵස්සස්ස නිරොධො…පෙ. … ජරාමරණස්ස අත්ථඞ්ගමො’’ති. චතුත්ථං.

5. සම්ඵස්සජසුත්තං

316. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘යො ඛො, භික්ඛවෙ, චක්ඛුසම්ඵස්සජාය වෙදනාය උප්පාදො ඨිති…පෙ…. ජරාමරණස්ස පාතුභාවො…පෙ…..

යො මනොසම්ඵස්සජාය වෙදනාය උප්පාදො ඨිති…පෙ…. ජරාමරණස්ස පාතුභාවො. යො ච ඛො, භික්ඛවෙ, චක්ඛුසම්ඵස්සජාය වෙදනාය නිරොධො වූපසමො…පෙ…. ජරාමරණස්ස අත්ථඞ්ගමො…පෙ…. යො මනොසම්ඵස්සජාය වෙදනාය නිරොධො වූපසමො අත්ථඞ්ගමො, දුක්ඛස්සෙසො නිරොධො, රොගානං වූපසමො, ජරාමරණස්ස අත්ථඞ්ගමො’’ති. පඤ්චමං.

6. සඤ්ඤාසුත්තං

317. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘යො ඛො, භික්ඛවෙ, රූපසඤ්ඤාය උප්පාදො ඨිති…පෙ…. ජරාමරණස්ස පාතුභාවො…පෙ…. යො ධම්මසඤ්ඤාය උප්පාදො ඨිති අභිනිබ්බත්ති පාතුභාවො, දුක්ඛස්සෙසො උප්පාදො, රොගානං ඨිති, ජරාමරණස්ස පාතුභාවො. යො ච ඛො, භික්ඛවෙ, රූපසඤ්ඤාය නිරොධො…පෙ…. ජරාමරණස්ස අත්ථඞ්ගමො…පෙ. … යො ධම්මසඤ්ඤාය නිරොධො වූපසමො අත්ථඞ්ගමො, දුක්ඛස්සෙසො නිරොධො, රොගානං වූපසමො, ජරාමරණස්ස අත්ථඞ්ගමො’’ති. ඡට්ඨං.

7. සඤ්චෙතනාසුත්තං

318. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘යො ඛො, භික්ඛවෙ, රූපසඤ්චෙතනාය උප්පාදො ඨිති…පෙ…. ජරාමරණස්ස පාතුභාවො…පෙ…. යො ධම්මසඤ්චෙතනාය උප්පාදො ඨිති අභිනිබ්බත්ති පාතුභාවො, දුක්ඛස්සෙසො උප්පාදො, රොගානං ඨිති, ජරාමරණස්ස පාතුභාවො. යො ච ඛො, භික්ඛවෙ, රූපසඤ්චෙතනාය නිරොධො…පෙ…. ජරාමරණස්ස අත්ථඞ්ගමො…පෙ…. යො ධම්මසඤ්චෙතනාය නිරොධො වූපසමො අත්ථඞ්ගමො, දුක්ඛස්සෙසො නිරොධො, රොගානං වූපසමො, ජරාමරණස්ස අත්ථඞ්ගමො’’ති. සත්තමං.

8. තණ්හාසුත්තං

319. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘යො ඛො, භික්ඛවෙ, රූපතණ්හාය උප්පාදො ඨිති…පෙ…. ජරාමරණස්ස පාතුභාවො…පෙ…. යො ධම්මතණ්හාය උප්පාදො ඨිති අභිනිබ්බත්ති පාතුභාවො, දුක්ඛස්සෙසො උප්පාදො, රොගානං ඨිති, ජරාමරණස්ස පාතුභාවො. යො ච ඛො, භික්ඛවෙ, රූපතණ්හාය නිරොධො…පෙ…. ජරාමරණස්ස අත්ථඞ්ගමො…පෙ.… යො ධම්මතණ්හාය නිරොධො වූපසමො අත්ථඞ්ගමො, දුක්ඛස්සෙසො නිරොධො, රොගානං වූපසමො, ජරාමරණස්ස අත්ථඞ්ගමො’’ති. අට්ඨමං.

9. ධාතුසුත්තං

320. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘යො ඛො, භික්ඛවෙ, පථවීධාතුයා උප්පාදො ඨිති අභිනිබ්බත්ති පාතුභාවො…පෙ…. ජරාමරණස්ස පාතුභාවො; යො ආපොධාතුයා… යො තෙජොධාතුයා… යො වායොධාතුයා… යො ආකාසධාතුයා… යො විඤ්ඤාණධාතුයා උප්පාදො ඨිති අභිනිබ්බත්ති පාතුභාවො, දුක්ඛස්සෙසො උප්පාදො, රොගානං ඨිති, ජරාමරණස්ස පාතුභාවො. යො ච ඛො, භික්ඛවෙ, පථවීධාතුයා නිරොධො…පෙ…. ජරාමරණස්ස අත්ථඞ්ගමො; යො ආපොධාතුයා නිරොධො… යො තෙජොධාතුයා නිරොධො… යො වායොධාතුයා නිරොධො… යො ආකාසධාතුයා නිරොධො… යො විඤ්ඤාණධාතුයා නිරොධො වූපසමො අත්ථඞ්ගමො, දුක්ඛස්සෙසො නිරොධො, රොගානං වූපසමො, ජරාමරණස්ස අත්ථඞ්ගමො’’ති. නවමං.

10. ඛන්ධසුත්තං

321. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘යො ඛො, භික්ඛවෙ, රූපස්ස උප්පාදො ඨිති අභිනිබ්බත්ති පාතුභාවො, දුක්ඛස්සෙසො උප්පාදො, රොගානං ඨිති, ජරාමරණස්ස පාතුභාවො. යො වෙදනාය… යො සඤ්ඤාය… යො සඞ්ඛාරානං… යො විඤ්ඤාණස්ස උප්පාදො ඨිති අභිනිබ්බත්ති පාතුභාවො, දුක්ඛස්සෙසො උප්පාදො, රොගානං ඨිති, ජරාමරණස්ස පාතුභාවො. යො ච ඛො, භික්ඛවෙ, රූපස්ස නිරොධො වූපසමො අත්ථඞ්ගමො, දුක්ඛස්සෙසො නිරොධො, රොගානං වූපසමො, ජරාමරණස්ස අත්ථඞ්ගමො. යො වෙදනාය… යො සඤ්ඤාය… යො සඞ්ඛාරානං… යො විඤ්ඤාණස්ස නිරොධො වූපසමො අත්ථඞ්ගමො, දුක්ඛස්සෙසො නිරොධො, රොගානං වූපසමො, ජරාමරණස්ස අත්ථඞ්ගමො’’ති. දසමං.

උප්පාදසංයුත්තං සමත්තං.

තස්සුද්දානං –

චක්ඛු රූපඤ්ච විඤ්ඤාණං, ඵස්සො ච වෙදනාය ච;
සඤ්ඤා ච චෙතනා තණ්හා, ධාතු ඛන්ධෙන තෙ දසාති.

6. කිලෙසසංයුත්තං

1. චක්ඛුසුත්තං

322. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘යො, භික්ඛවෙ, චක්ඛුස්මිං ඡන්දරාගො, චිත්තස්සෙසො උපක්කිලෙසො. යො සොතස්මිං ඡන්දරාගො, චිත්තස්සෙසො උපක්කිලෙසො. යො ඝානස්මිං ඡන්දරාගො, චිත්තස්සෙසො උපක්කිලෙසො. යො ජිව්හාය ඡන්දරාගො, චිත්තස්සෙසො උපක්කිලෙසො. යො කායස්මිං ඡන්දරාගො, චිත්තස්සෙසො උපක්කිලෙසො. යො මනස්මිං ඡන්දරාගො, චිත්තස්සෙසො උපක්කිලෙසො. යතො ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො ඉමෙසු ඡසු ඨානෙසු චෙතසො උපක්කිලෙසො පහීනො හොති, නෙක්ඛම්මනින්නඤ්චස්ස චිත්තං හොති. නෙක්ඛම්මපරිභාවිතං චිත්තං කම්මනියං ඛායති, අභිඤ්ඤා සච්ඡිකරණීයෙසු ධම්මෙසූ’’ති. පඨමං.

2. රූපසුත්තං

323. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘යො, භික්ඛවෙ, රූපෙසු ඡන්දරාගො, චිත්තස්සෙසො උපක්කිලෙසො. යො සද්දෙසු… යො ගන්ධෙසු… යො රසෙසු… යො ඵොට්ඨබ්බෙසු… යො ධම්මෙසු ඡන්දරාගො, චිත්තස්සෙසො උපක්කිලෙසො. යතො ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො ඉමෙසු ඡසු ඨානෙසු චෙතසො උපක්කිලෙසො පහීනො හොති, නෙක්ඛම්මනින්නඤ්චස්ස චිත්තං හොති. නෙක්ඛම්මපරිභාවිතං චිත්තං කම්මනියං ඛායති, අභිඤ්ඤා සච්ඡිකරණීයෙසු ධම්මෙසූ’’ති. දුතියං.

3. විඤ්ඤාණසුත්තං

324. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘යො, භික්ඛවෙ, චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්මිං ඡන්දරාගො, චිත්තස්සෙසො උපක්කිලෙසො. යො සොතවිඤ්ඤාණස්මිං… යො ඝානවිඤ්ඤාණස්මිං… යො ජිව්හාවිඤ්ඤාණස්මිං… යො කායවිඤ්ඤාණස්මිං… යො මනොවිඤ්ඤාණස්මිං ඡන්දරාගො, චිත්තස්සෙසො උපක්කිලෙසො. යතො ඛො , භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො ඉමෙසු ඡසු ඨානෙසු චෙතසො උපක්කිලෙසො පහීනො හොති, නෙක්ඛම්මනින්නඤ්චස්ස චිත්තං හොති. නෙක්ඛම්මපරිභාවිතං චිත්තං කම්මනියං ඛායති, අභිඤ්ඤා සච්ඡිකරණීයෙසු ධම්මෙසූ’’ති. තතියං.

4. සම්ඵස්සසුත්තං

325. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘යො, භික්ඛවෙ, චක්ඛුසම්ඵස්සස්මිං ඡන්දරාගො, චිත්තස්සෙසො උපක්කිලෙසො. යො සොතසම්ඵස්සස්මිං… යො ඝානසම්ඵස්සස්මිං… යො ජිව්හාසම්ඵස්සස්මිං… යො කායසම්ඵස්සස්මිං… යො මනොසම්ඵස්සස්මිං ඡන්දරාගො, චිත්තස්සෙසො උපක්කිලෙසො. යතො ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො…පෙ…. අභිඤ්ඤා සච්ඡිකරණීයෙසු ධම්මෙසූ’’ති. චතුත්ථං.

5. සම්ඵස්සජසුත්තං

326. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘යො, භික්ඛවෙ, චක්ඛුසම්ඵස්සජාය වෙදනාය ඡන්දරාගො, චිත්තස්සෙසො උපක්කිලෙසො. යො සොතසම්ඵස්සජාය වෙදනාය… යො ඝානසම්ඵස්සජාය වෙදනාය… යො ජිව්හාසම්ඵස්සජාය වෙදනාය… යො කායසම්ඵස්සජාය වෙදනාය… යො මනොසම්ඵස්සජාය වෙදනාය ඡන්දරාගො, චිත්තස්සෙසො උපක්කිලෙසො. යතො ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො…පෙ…. අභිඤ්ඤා සච්ඡිකරණීයෙසු ධම්මෙසූ’’ති. පඤ්චමං.

6. සඤ්ඤාසුත්තං

327. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘යො, භික්ඛවෙ, රූපසඤ්ඤාය ඡන්දරාගො, චිත්තස්සෙසො උපක්කිලෙසො. යො සද්දසඤ්ඤාය… යො ගන්ධසඤ්ඤාය… යො රසසඤ්ඤාය… යො ඵොට්ඨබ්බසඤ්ඤාය… යො ධම්මසඤ්ඤාය ඡන්දරාගො, චිත්තස්සෙසො උපක්කිලෙසො . යතො ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො…පෙ…. අභිඤ්ඤා සච්ඡිකරණීයෙසු ධම්මෙසූ’’ති. ඡට්ඨං.

7. සඤ්චෙතනාසුත්තං

328. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘යො, භික්ඛවෙ, රූපසඤ්චෙතනාය ඡන්දරාගො, චිත්තස්සෙසො උපක්කිලෙසො. යො සද්දසඤ්චෙතනාය… යො ගන්ධසඤ්චෙතනාය… යො රසසඤ්චෙතනාය… යො ඵොට්ඨබ්බසඤ්චෙතනාය… යො ධම්මසඤ්චෙතනාය ඡන්දරාගො, චිත්තස්සෙසො උපක්කිලෙසො. යතො ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො…පෙ…. අභිඤ්ඤා සච්ඡිකරණීයෙසු ධම්මෙසූ’’ති. සත්තමං.

8. තණ්හාසුත්තං

329. සාවත්ථිනිදානං . ''යො, භික්ඛවෙ, රූපතණ්හාය ඡන්දරාගො, චිත්තස්සෙසො උපක්කිලෙසො. යො සද්දතණ්හාය... යො ගන්ධතණ්හාය... යො රසතණ්හාය... යො ඵොට්ඨබ්බතණ්හාය... යො ධම්මතණ්හාය ඡන්දරාගො , චිත්තස්සෙසො උපක්කිලෙසො. යතො ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො...පෙ.... අභිඤ්ඤා සච්ඡිකරණීයෙසු ධම්මෙසූ''ති. අට්ඨමං.

9. ධාතුසුත්තං

330. සාවත්ථිනිදානං. ''යො, භික්ඛවෙ, පථවීධාතුයා ඡන්දරාගො, චිත්තස්සෙසො උපක්කිලෙසො. යො ආපොධාතුයා... යො තෙජොධාතුයා... යො වායොධාතුයා... යො ආකාසධාතුයා... යො විඤ්ඤාණධාතුයා ඡන්දරාගො, චිත්තස්සෙසො උපක්කිලෙසො. යතො ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො ඉමෙසු ඡසු ඨානෙසු චෙතසො උපක්කිලෙසො පහීනො හොති, නෙක්ඛම්මනින්නඤ්චස්ස චිත්තං හොති. නෙක්ඛම්මපරිභාවිතං චිත්තං කම්මනියං ඛායති, අභිඤ්ඤා සච්ඡිකරණීයෙසු ධම්මෙසූ''ති. නවමං.

10. ඛන්ධසුත්තං

331. සාවත්ථිනිදානං. ''යො, භික්ඛවෙ, රූපස්මිං ඡන්දරාගො, චිත්තස්සෙසො උපක්කිලෙසො...පෙ.... යො විඤ්ඤාණස්මිං ඡන්දරාගො, චිත්තස්සෙසො උපක්කිලෙසො. යතො ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො ඉමෙසු පඤ්චසු ඨානෙසු චෙතසො උපක්කිලෙසො පහීනො හොති, නෙක්ඛම්මනින්නඤ්චස්ස චිත්තං හොති. නෙක්ඛම්මපරිභාවිතං චිත්තං කම්මනියං ඛායති, අභිඤ්ඤා සච්ඡිකරණීයෙසු ධම්මෙසූ''ති. දසමං.

කිලෙසසංයුත්තං සමත්තං.

තස්සුද්දානං –

චක්ඛු රූපඤ්ච විඤ්ඤාණං, ඵස්සො ච වෙදනාය ච;
සඤ්ඤා ච චෙතනා තණ්හා, ධාතු ඛන්ධෙන තෙ දසාති.

7. සාරිපුත්තසංයුත්තං

1. විවෙකජසුත්තං

332. එකං සමයං ආයස්මා සාරිපුත්තො සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. අථ ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය සාවත්ථිං පිණ්ඩාය පාවිසි. සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො යෙන අන්ධවනං තෙනුපසඞ්කමි දිවාවිහාරාය. අන්ධවනං අජ්ඣොගාහෙත්වා අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ දිවාවිහාරං නිසීදි.

අථ ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො යෙන ජෙතවනං අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමො තෙනුපසඞ්කමි. අද්දසා ඛො ආයස්මා ආනන්දො ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං දූරතොව ආගච්ඡන්තං. දිස්වාන ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං එතදවොච – ''විප්පසන්නානි ඛො තෙ, ආවුසො සාරිපුත්ත, ඉන්ද්‍රියානි; පරිසුද්ධො මුඛවණ්ණො පරියොදාතො. කතමෙනායස්මා සාරිපුත්තො අජ්ජ විහාරෙන විහාසී''ති?

''ඉධාහං, ආවුසො, විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සවිචාරං විවෙකජං පීතිසුඛං පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරාමි. තස්ස මය්හං, ආවුසො, න එවං හොති – 'අහං පඨමං ඣානං සමාපජ්ජාමී'ති වා 'අහං පඨමං ඣානං සමාපන්නො'ති වා 'අහං පඨමා ඣානා වුට්ඨිතො'ති වා''ති. ''තථා හි පනායස්මතො සාරිපුත්තස්ස දීඝරත්තං අහඞ්කාරමමඞ්කාරමානානුසයා සුසමූහතා. තස්මා ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස න එවං හොති – 'අහං පඨමං ඣානං සමාපජ්ජාමී'ති වා 'අහං පඨමං ඣානං සමාපන්නො'ති වා 'අහං පඨමා ඣානා වුට්ඨිතො'ති වා''ති. පඨමං.

2. අවිතක්කසුත්තං

333. සාවත්ථිනිදානං . අද්දසා ඛො ආයස්මා ආනන්දො…පෙ…. ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං එතදවොච – ''විප්පසන්නානි ඛො තෙ, ආවුසො සාරිපුත්ත, ඉන්ද්‍රියානි; පරිසුද්ධො මුඛවණ්ණො පරියොදාතො. කතමෙනායස්මා සාරිපුත්තො අජ්ජ විහාරෙන විහාසී''ති?

''ඉධාහං , ආවුසො, විතක්කවිචාරානං වූපසමා අජ්ඣත්තං සම්පසාදනං චෙතසො එකොදිභාවං අවිතක්කං අවිචාරං සමාධිජං පීතිසුඛං දුතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරාමි. තස්ස මය්හං, ආවුසො, න එවං හොති – 'අහං දුතියං ඣානං සමාපජ්ජාමී'ති වා 'අහං දුතියං ඣානං සමාපන්නො'ති වා 'අහං දුතියා ඣානා වුට්ඨිතො'ති වා''ති. ''තථා හි පනායස්මතො සාරිපුත්තස්ස දීඝරත්තං අහඞ්කාරමමඞ්කාරමානානුසයා සුසමූහතා. තස්මා ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස න එවං හොති – 'අහං දුතියං ඣානං සමාපජ්ජාමී'ති වා 'අහං දුතියං ඣානං සමාපන්නො'ති වා 'අහං දුතියා ඣානා වුට්ඨිතො'ති වා''ති. දුතියං.

3. පීතිසුත්තං

334. සාවත්ථිනිදානං. අද්දසා ඛො ආයස්මා ආනන්දො…පෙ…. ''විප්පසන්නානි ඛො තෙ, ආවුසො සාරිපුත්ත, ඉන්ද්‍රියානි; පරිසුද්ධො මුඛවණ්ණො පරියොදාතො. කතමෙනායස්මා සාරිපුත්තො අජ්ජ විහාරෙන විහාසී''ති?

''ඉධාහං, ආවුසො, පීතියා ච විරාගා උපෙක්ඛකො ච විහාසිං සතො ච සම්පජානො සුඛඤ්ච කායෙන පටිසංවෙදෙමි; යං තං අරියා ආචික්ඛන්ති 'උපෙක්ඛකො සතිමා සුඛවිහාරී'ති තතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරාමි. තස්ස මය්හං, ආවුසො, න එවං හොති – 'අහං තතියං ඣානං සමාපජ්ජාමී'ති වා 'අහං තතියං ඣානං සමාපන්නො'ති වා 'අහං තතියා ඣානා වුට්ඨිතො'ති වා''ති. ''තථා හි පනායස්මතො සාරිපුත්තස්ස දීඝරත්තං අහඞ්කාරමමඞ්කාරමානානුසයා සුසමූහතා. තස්මා ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස න එවං හොති – 'අහං තතියං ඣානං සමාපජ්ජාමී'ති වා 'අහං තතියං ඣානං සමාපන්නො'ති වා 'අහං තතියා ඣානා වුට්ඨිතො'ති වා''ති. තතියං.

4. උපෙක්ඛාසුත්තං

335. සාවත්ථිනිදානං . අද්දසා ඛො ආයස්මා ආනන්දො…පෙ…. ''විප්පසන්නානි ඛො තෙ, ආවුසො සාරිපුත්ත, ඉන්ද්‍රියානි; පරිසුද්ධො මුඛවණ්ණො පරියොදාතො. කතමෙනායස්මා සාරිපුත්තො අජ්ජ විහාරෙන විහාසී''ති?

''ඉධාහං, ආවුසො, සුඛස්ස ච පහානා දුක්ඛස්ස ච පහානා පුබ්බෙව සොමනස්සදොමනස්සානං අත්ථඞ්ගමා අදුක්ඛමසුඛං උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධිං චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරාමි. තස්ස මය්හං, ආවුසො, න එවං හොති – 'අහං චතුත්ථං ඣානං සමාපජ්ජාමී'ති වා 'අහං චතුත්ථං ඣානං සමාපන්නො'ති වා 'අහං චතුත්ථා ඣානා වුට්ඨිතො'ති වා''ති. ''තථා හි පනායස්මතො සාරිපුත්තස්ස දීඝරත්තං අහඞ්කාරමමඞ්කාරමානානුසයා සුසමූහතා. තස්මා ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස න එවං හොති – 'අහං චතුත්ථං ඣානං සමාපජ්ජාමී'ති වා 'අහං චතුත්ථං ඣානං සමාපන්නො'ති වා 'අහං චතුත්ථා ඣානා වුට්ඨිතො'ති වා''ති. චතුත්ථං.

5. ආකාසානඤ්චායතනසුත්තං

336. සාවත්ථිනිදානං . අද්දසා ඛො ආයස්මා ආනන්දො…පෙ…. ‘‘ඉධාහං, ආවුසො, සබ්බසො රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමා පටිඝසඤ්ඤානං අත්ථඞ්ගමා නානත්තසඤ්ඤානං අමනසිකාරා අනන්තො ආකාසොති ආකාසානඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජ විහරාමි…පෙ…. වුට්ඨිතොති වා’’ති. පඤ්චමං.

6. විඤ්ඤාණඤ්චායතනසුත්තං

337. සාවත්ථිනිදානං. අද්දසා ඛො ආයස්මා ආනන්දො…පෙ…. ‘‘ඉධාහං, ආවුසො, සබ්බසො ආකාසානඤ්චායතනං සමතික්කම්ම අනන්තං විඤ්ඤාණන්ති විඤ්ඤාණඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජ විහරාමි…පෙ…. වුට්ඨිතොති වා’’ති. ඡට්ඨං.

7. ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසුත්තං

338. සාවත්ථිනිදානං. අථ ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො…පෙ…. ‘‘ඉධාහං, ආවුසො, සබ්බසො විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමතික්කම්ම, නත්ථි කිඤ්චීති ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරාමි…පෙ…. වුට්ඨිතොති වා’’ති. සත්තමං.

8. නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසුත්තං

339. සාවත්ථිනිදානං . අථ ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො…පෙ…. ‘‘ඉධාහං, ආවුසො, ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරාමි…පෙ…. වුට්ඨිතොති වා’’ති. අට්ඨමං.

9. නිරොධසමාපත්තිසුත්තං

340. සාවත්ථිනිදානං. අථ ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො…පෙ…. . ‘‘ඉධාහං, ආවුසො, සබ්බසො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධං උපසම්පජ්ජ විහරාමි. තස්ස මය්හං, ආවුසො, න එවං හොති – ‘අහං සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධං සමාපජ්ජාමී’ති වා ‘අහං සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධං සමාපන්නො’ති වා ‘අහං සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධා වුට්ඨිතො’ති වා’’ති. ‘‘තථා හි පනායස්මතො සාරිපුත්තස්ස දීඝරත්තං අහඞ්කාරමමඞ්කාරමානානුසයා සුසමූහතා. තස්මා ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස න එවං හොති – ‘අහං සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධං සමාපජ්ජාමී’ති වා ‘අහං සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධං සමාපන්නො’ති වා ‘අහං සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධා වුට්ඨිතො’ති වා’’ති. නවමං.

10. සූචිමුඛීසුත්තං

341. එකං සමයං ආයස්මා සාරිපුත්තො රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ. අථ ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය රාජගහෙ පිණ්ඩාය පාවිසි. රාජගහෙ සපදානං පිණ්ඩාය චරිත්වා තං පිණ්ඩපාතං අඤ්ඤතරං කුට්ටමූලං [කුඩ්ඩමූලං (සී. ස්‍යා. කං.), කුඩ්ඩං (පී.)] නිස්සාය පරිභුඤ්ජති. අථ ඛො සූචිමුඛී පරිබ්බාජිකා යෙනායස්මා සාරිපුත්තො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං එතදවොච –

‘‘කිං නු ඛො, සමණ, අධොමුඛො භුඤ්ජසී’’ති? ‘‘න ඛ්වාහං, භගිනි, අධොමුඛො භුඤ්ජාමී’’ති. ‘‘තෙන හි, සමණ, උබ්භමුඛො [උද්ධංමුඛො (සී. අට්ඨ.)] භුඤ්ජසී’’ති? ‘‘න ඛ්වාහං, භගිනි, උබ්භමුඛො භුඤ්ජාමී’’ති. ‘‘තෙන හි, සමණ, දිසාමුඛො භුඤ්ජසී’’ති? ‘‘න ඛ්වාහං, භගිනි, දිසාමුඛො භුඤ්ජාමී’’ති. ‘‘තෙන හි, සමණ, විදිසාමුඛො භුඤ්ජසී’’ති? ‘‘න ඛ්වාහං, භගිනි, විදිසාමුඛො භුඤ්ජාමී’’ති.

‘‘‘කිං නු, සමණ, අධොමුඛො භුඤ්ජසී’ති ඉති පුට්ඨො සමානො ‘න ඛ්වාහං, භගිනි, අධොමුඛො භුඤ්ජාමී’ති වදෙසි. ‘තෙන හි, සමණ, උබ්භමුඛො භුඤ්ජසී’ති ඉති පුට්ඨො සමානො ‘න ඛ්වාහං, භගිනි, උබ්භමුඛො භුඤ්ජාමී’ති වදෙසි. ‘තෙන හි, සමණ, දිසාමුඛො භුඤ්ජසී’ති ඉති පුට්ඨො සමානො ‘න ඛ්වාහං, භගිනි, දිසාමුඛො භුඤ්ජාමී’ති වදෙසි. ‘තෙන හි, සමණ, විදිසාමුඛො භුඤ්ජසී’ති ඉති පුට්ඨො සමානො ‘න ඛ්වාහං, භගිනි, විදිසාමුඛො භුඤ්ජාමී’ති වදෙසි’’.

‘‘කථඤ්චරහි , සමණ, භුඤ්ජසී’’ති? ‘‘යෙ හි කෙචි, භගිනි, සමණබ්‍රාහ්මණා [සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා (සී.) නිගමනවාක්‍යෙ පන සබ්බත්ථාපි සමාසොයෙව දිස්සති] වත්ථුවිජ්ජාතිරච්ඡානවිජ්ජාය මිච්ඡාජීවෙන ජීවිකං [ජීවිතං (ක.)] කප්පෙන්ති, ඉමෙ වුච්චන්ති, භගිනි, සමණබ්‍රාහ්මණා ‘අධොමුඛා භුඤ්ජන්තී’ති. යෙ හි කෙචි, භගිනි, සමණබ්‍රාහ්මණා නක්ඛත්තවිජ්ජාතිරච්ඡානවිජ්ජාය මිච්ඡාජීවෙන ජීවිකං කප්පෙන්ති, ඉමෙ වුච්චන්ති, භගිනි, සමණබ්‍රාහ්මණා ‘උබ්භමුඛා භුඤ්ජන්තී’ති. යෙ හි කෙචි, භගිනි, සමණබ්‍රාහ්මණා දූතෙය්‍යපහිණගමනානුයොගාය […නුයොගා (සී. ස්‍යා. කං. පී.), … නුයොගෙන (?)] මිච්ඡාජීවෙන ජීවිකං කප්පෙන්ති, ඉමෙ වුච්චන්ති, භගිනි,

සමණබ්‍රාහ්මණා ‘දිසාමුඛා භුඤ්ජන්ති’ති. යෙ හි කෙචි, භගිනි, සමණබ්‍රාහ්මණා අඞ්ගවිජ්ජාතිරච්ඡානවිජ්ජාය මිච්ඡාජීවෙන ජීවිකං කප්පෙන්ති, ඉමෙ වුච්චන්ති, භගිනි, සමණබ්‍රාහ්මණා ‘විදිසාමුඛා භුඤ්ජන්තී’’’ති.

‘‘සො ඛ්වාහං, භගිනි, න වත්ථුවිජ්ජාතිරච්ඡානවිජ්ජාය මිච්ඡාජීවෙන ජීවිකං කප්පෙමි, න නක්ඛත්තවිජ්ජාතිරච්ඡානවිජ්ජාය මිච්ඡාජීවෙන ජීවිකං කප්පෙමි, න දූතෙය්‍යපහිණගමනානුයොගාය මිච්ඡාජීවෙන ජීවිකං කප්පෙමි, න අඞ්ගවිජ්ජාතිරච්ඡානවිජ්ජාය මිච්ඡාජීවෙන ජීවිකං කප්පෙමි. ධම්මෙන භික්ඛං පරියෙසාමි; ධම්මෙන භික්ඛං පරියෙසිත්වා භුඤ්ජාමී’’ති.

අථ ඛො සූචිමුඛී පරිබ්බාජිකා රාජගහෙ රථියාය රථියං, සිඞ්ඝාටකෙන සිඞ්ඝාටකං උපසඞ්කමිත්වා එවමාරොචෙසි – ‘‘ධම්මිකං සමණා සක්‍යපුත්තියා ආහාරං ආහාරෙන්ති; අනවජ්ජං [අනවජ්ජෙන (ක.)] සමණා සක්‍යපුත්තියා ආහාරං ආහාරෙන්ති. දෙථ සමණානං සක්‍යපුත්තියානං පිණ්ඩ’’න්ති. දසමං.

සාරිපුත්තසංයුත්තං සමත්තං.

තස්සුද්දානං –

විවෙකජං අවිතක්කං, පීති උපෙක්ඛා චතුත්ථකං;
ආකාසඤ්චෙව විඤ්ඤාණං, ආකිඤ්චං නෙවසඤ්ඤිනා;
නිරොධො නවමො වුත්තො, දසමං සූචිමුඛී චාති.

8. නාගසංයුත්තං

1. සුද්ධිකසුත්තං

342. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘චතස්සො ඉමා, භික්ඛවෙ, නාගයොනියො. කතමා චතස්සො? අණ්ඩජා නාගා, ජලාබුජා නාගා, සංසෙදජා නාගා, ඔපපාතිකා නාගා – ඉමා ඛො, භික්ඛවෙ, චතස්සො නාගයොනියො’’ති. පඨමං.

2. පණීතතරසුත්තං

343. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘චතස්සො ඉමා, භික්ඛවෙ, නාගයොනියො. කතමා චතස්සො? අණ්ඩජා නාගා, ජලාබුජා නාගා, සංසෙදජා නාගා, ඔපපාතිකා නාගා. තත්‍ර , භික්ඛවෙ, අණ්ඩජෙහි නාගෙහි ජලාබුජා ච සංසෙදජා ච ඔපපාතිකා ච නාගා පණීතතරා. තත්‍ර, භික්ඛවෙ, අණ්ඩජෙහි ච ජලාබුජෙහි ච නාගෙහි සංසෙදජා ච ඔපපාතිකා ච නාගා පණීතතරා. තත්‍ර, භික්ඛවෙ, අණ්ඩජෙහි ච ජලාබුජෙහි ච සංසෙදජෙහි ච නාගෙහි ඔපපාතිකා නාගා පණීතතරා. ඉමා ඛො, භික්ඛවෙ, චතස්සො නාගයොනියො’’ති. දුතියං.

3. උපොසථසුත්තං

344. එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. අථ ඛො අඤ්ඤතරො භික්ඛු යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, හෙතු, කො පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චෙ අණ්ඩජා නාගා උපොසථං උපවසන්ති වොස්සට්ඨකායා ච භවන්තී’’ති?

‘‘ඉධ , භික්ඛු, එකච්චානං අණ්ඩජානං නාගානං එවං හොති – ‘මයං ඛො පුබ්බෙ කායෙන ද්වයකාරිනො අහුම්හ, වාචාය ද්වයකාරිනො, මනසා ද්වයකාරිනො. තෙ මයං කායෙන ද්වයකාරිනො, වාචාය ද්වයකාරිනො, මනසා ද්වයකාරිනො, කායස්ස භෙදා පරං මරණා අණ්ඩජානං නාගානං සහබ්‍යතං උපපන්නා. සචජ්ජ මයං කායෙන සුචරිතං චරෙය්‍යාම, වාචාය සුචරිතං චරෙය්‍යාම, මනසා සුචරිතං චරෙය්‍යාම, එවං මයං කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජෙය්‍යාම. හන්ද, මයං එතරහි කායෙන සුචරිතං චරාම, වාචාය සුචරිතං චරාම, මනසා සුචරිතං චරාමා’ති. අයං ඛො, භික්ඛු, හෙතු, අයං පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චෙ අණ්ඩජා නාගා උපොසථං උපවසන්ති වොස්සට්ඨකායා ච භවන්තී’’ති. තතියං.

4. දුතියඋපොසථසුත්තං

345. සාවත්ථිනිදානං . අථ ඛො අඤ්ඤතරො භික්ඛු යෙන භගවා…පෙ…. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, හෙතු, කො පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චෙ ජලාබුජා නාගා උපොසථං උපවසන්ති වොස්සට්ඨකායා ච භවන්තී’’ති? ‘‘ඉධ, භික්ඛු…පෙ…. අයං ඛො, භික්ඛු, හෙතු, අයං පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චෙ ජලාබුජා නාගා උපොසථං උපවසන්ති වොස්සට්ඨකායා ච භවන්තී’’ති. චතුත්ථං.

5. තතියඋපොසථසුත්තං

346. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, හෙතු, කො පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චෙ සංසෙදජා නාගා උපොසථං උපවසන්ති වොස්සට්ඨකායා ච භවන්තී’’ති? ‘‘ඉධ, භික්ඛු…පෙ…. අයං ඛො, භික්ඛු, හෙතු, අයං පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චෙ සංසෙදජා නාගා උපොසථං උපවසන්ති වොස්සට්ඨකායා ච භවන්තී’’ති. පඤ්චමං.

6. චතුත්ථඋපොසථසුත්තං

347. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, හෙතු, කො පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චෙ ඔපපාතිකා නාගා උපොසථං උපවසන්ති වොස්සට්ඨකායා ච භවන්තී’’ති?

‘‘ඉධ, භික්ඛු, එකච්චානං ඔපපාතිකානං නාගානං එවං හොති – ‘මයං ඛො පුබ්බෙ කායෙන ද්වයකාරිනො අහුම්හ, වාචාය ද්වයකාරිනො, මනසා ද්වයකාරිනො. තෙ මයං කායෙන ද්වයකාරිනො, වාචාය ද්වයකාරිනො, මනසා ද්වයකාරිනො, කායස්ස භෙදා පරං මරණා ඔපපාතිකානං නාගානං සහබ්‍යතං උපපන්නා. සචජ්ජ මයං කායෙන සුචරිතං චරෙය්‍යාම , වාචාය… මනසා සුචරිතං චරෙය්‍යාම, එවං මයං කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජෙය්‍යාම. හන්ද, මයං එතරහි කායෙන සුචරිතං චරාම, වාචාය… මනසා සුචරිතං චරාමා’ති. අයං ඛො, භික්ඛු, හෙතු, අයං පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චෙ ඔපපාතිකා නාගා උපොසථං උපවසන්ති වොස්සට්ඨකායා ච භවන්තී’’ති. ඡට්ඨං.

7. සුතසුත්තං

348. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, හෙතු, කො පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අණ්ඩජානං නාගානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති ?

‘‘ඉධ, භික්ඛු, එකච්චො කායෙන ද්වයකාරී හොති, වාචාය ද්වයකාරී හොති, මනසා ද්වයකාරී හොති. තස්ස සුතං හොති – ‘අණ්ඩජා නාගා දීඝායුකා වණ්ණවන්තො සුඛබහුලා’ති. තස්ස එවං හොති – ‘අහො වතාහං කායස්ස භෙදා පරං මරණා අණ්ඩජානං නාගානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජෙය්‍ය’න්ති. සො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අණ්ඩජානං නාගානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජති. අයං ඛො, භික්ඛු, හෙතු, අයං පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අණ්ඩජානං නාගානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති. සත්තමං.

8. දුතියසුතසුත්තං

349. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, හෙතු, කො පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා ජලාබුජානං නාගානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති?…පෙ…. අයං ඛො, භික්ඛු, හෙතු, අයං පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා ජලාබුජානං නාගානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතීති. අට්ඨමං.

9. තතියසුතසුත්තං

350. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, හෙතු, කො පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා සංසෙදජානං නාගානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති?…පෙ…. අයං ඛො, භික්ඛු, හෙතු, අයං පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා සංසෙදජානං නාගානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතීති. නවමං.

10. චතුත්ථසුතසුත්තං

351. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, හෙතු, කො පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා ඔපපාතිකානං නාගානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති?

‘‘ඉධ, භික්ඛු, එකච්චො කායෙන ද්වයකාරී හොති, වාචාය ද්වයකාරී, මනසා ද්වයකාරී. තස්ස සුතං හොති – ‘ඔපපාතිකා නාගා දීඝායුකා වණ්ණවන්තො සුඛබහුලා’ති. තස්ස එවං හොති – ‘අහො වතාහං කායස්ස භෙදා පරං මරණා ඔපපාතිකානං නාගානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජෙය්‍ය’න්ති. සො කායස්ස භෙදා පරං මරණා ඔපපාතිකානං නාගානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජති. අයං ඛො, භික්ඛු, හෙතු, අයං පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා ඔපපාතිකානං නාගානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති. දසමං.

11-20. අණ්ඩජදානූපකාරසුත්තදසකං

352-361. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, හෙතු, කො පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අණ්ඩජානං නාගානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති?

‘‘ඉධ, භික්ඛු, එකච්චො කායෙන ද්වයකාරී හොති, වාචාය ද්වයකාරී, මනසා ද්වයකාරී. තස්ස සුතං හොති – ‘අණ්ඩජා නාගා දීඝායුකා වණ්ණවන්තො සුඛබහුලා’ති. තස්ස එවං හොති – ‘අහො වතාහං කායස්ස භෙදා පරං මරණා අණ්ඩජානං නාගානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජෙය්‍ය’න්ති. සො අන්නං දෙති. සො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අණ්ඩජානං නාගානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජති. අයං ඛො, භික්ඛු, හෙතු…පෙ…. උපපජ්ජතීති…පෙ…. සො පානං දෙති…පෙ…. වත්ථං දෙති…පෙ…. යානං දෙති…පෙ…. මාලං දෙති…පෙ…. ගන්ධං දෙති…පෙ…. විලෙපනං දෙති…පෙ…. සෙය්‍යං දෙති…පෙ…. ආවසථං දෙති…පෙ…. පදීපෙය්‍යං දෙති. සො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අණ්ඩජානං නාගානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජති. අයං ඛො, භික්ඛු, හෙතු, අයං පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අණ්ඩජානං නාගානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති. වීසතිමං.

21-50. ජලාබුජාදිදානූපකාරසුත්තතිංසකං

362-391. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, හෙතු, කො පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා ජලාබුජානං නාගානං…පෙ…. සංසෙදජානං නාගානං…පෙ…. ඔපපාතිකානං නාගානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති?

‘‘ඉධ, භික්ඛු, එකච්චො කායෙන ද්වයකාරී හොති, වාචාය ද්වයකාරී, මනසා ද්වයකාරී. තස්ස සුතං හොති – ‘ඔපපාතිකා නාගා දීඝායුකා වණ්ණවන්තො සුඛබහුලා’ති. තස්ස එවං හොති – ‘අහො වතාහං කායස්ස භෙදා පරං මරණා ඔපපාතිකානං නාගානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජෙය්‍යා’න්ති. සො අන්නං දෙති…පෙ…. පානං දෙති…පෙ…. පදීපෙය්‍යං දෙති. සො කායස්ස භෙදා පරං මරණා ඔපපාතිකානං නාගානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජති. අයං ඛො, භික්ඛු, හෙතු, අයං පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා ඔපපාතිකානං නාගානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති.

(ඉමිනා පෙය්‍යාලෙන දස දස සුත්තන්තා කාතබ්බා. එවං චතූසු යොනීසු චත්තාලීසං වෙය්‍යාකරණා හොන්ති. පුරිමෙහි පන දසහි සුත්තන්තෙහි සහ හොන්ති පණ්ණාසසුත්තන්තානීති.)

නාගසංයුත්තං සමත්තං.

තස්සුද්දානං –

සුද්ධිකං පණීතතරං, චතුරො ච උපොසථා;
තස්ස සුතං චතුරො ච, දානූපකාරා ච තාලීසං;
පණ්ණාස පිණ්ඩතො සුත්තා, නාගම්හි සුප්පකාසිතාති.

9. සුපණ්ණසංයුත්තං

1. සුද්ධිකසුත්තං

392. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘චතස්සො ඉමා, භික්ඛවෙ, සුපණ්ණයොනියො. කතමා චතස්සො? අණ්ඩජා සුපණ්ණා, ජලාබුජා සුපණ්ණා, සංසෙදජා සුපණ්ණා, ඔපපාතිකා සුපණ්ණා – ඉමා ඛො, භික්ඛවෙ, චතස්සො සුපණ්ණයොනියො’’ති. පඨමං.

2. හරන්තිසුත්තං

393. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘චතස්සො ඉමා, භික්ඛවෙ, සුපණ්ණයොනියො. කතමා චතස්සො? අණ්ඩජා…පෙ…. ඉමා ඛො, භික්ඛවෙ, චතස්සො සුපණ්ණයොනියො. තත්‍ර, භික්ඛවෙ, අණ්ඩජා සුපණ්ණා අණ්ඩජෙව නාගෙ හරන්ති, න ජලාබුජෙ, න සංසෙදජෙ, න ඔපපාතිකෙ. තත්‍ර, භික්ඛවෙ, ජලාබුජා සුපණ්ණා අණ්ඩජෙ ච ජලාබුජෙ ච නාගෙ හරන්ති, න සංසෙදජෙ, න ඔපපාතිකෙ. තත්‍ර, භික්ඛවෙ, සංසෙදජා සුපණ්ණා අණ්ඩජෙ ච ජලාබුජෙ ච සංසෙදජෙ ච නාගෙ හරන්ති, න ඔපපාතිකෙ. තත්‍ර, භික්ඛවෙ, ඔපපාතිකා සුපණ්ණා අණ්ඩජෙ ච ජලාබුජෙ ච සංසෙදජෙ ච ඔපපාතිකෙ ච නාගෙ හරන්ති. ඉමා ඛො, භික්ඛවෙ, චතස්සො සුපණ්ණයොනියො’’ති. දුතියං.

3. ද්වයකාරීසුත්තං

394. සාවත්ථිනිදානං. අඤ්ඤතරො භික්ඛු යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, හෙතු, කො පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අණ්ඩජානං සුපණ්ණානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති? ‘‘ඉධ, භික්ඛු, එකච්චො කායෙන ද්වයකාරී හොති, වාචාය ද්වයකාරී, මනසා ද්වයකාරී. තස්ස සුතං හොති – ‘අණ්ඩජා සුපණ්ණා දීඝායුකා වණ්ණවන්තො සුඛබහුලා’ති. තස්ස එවං හොති – ‘අහො වතාහං කායස්ස භෙදා පරං මරණා අණ්ඩජානං සුපණ්ණානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජෙය්‍යා’න්ති. සො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අණ්ඩජානං සුපණ්ණානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජති. අයං ඛො, භික්ඛු, හෙතු, අයං පච්චයො , යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අණ්ඩජානං සුපණ්ණානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති. තතියං.

4-6. දුතියාදිද්වයකාරීසුත්තත්තිකං

395-397. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, හෙතු, කො පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා ජලාබුජානං සුපණ්ණානං…පෙ…. සංසෙදජානං සුපණ්ණානං…පෙ…. ඔපපාතිකානං සුපණ්ණානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති? ‘‘ඉධ, භික්ඛු, එකච්චො කායෙන ද්වයකාරී හොති, වාචාය ද්වයකාරී, මනසා ද්වයකාරී. තස්ස සුතං හොති – ‘ඔපපාතිකා සුපණ්ණා දීඝායුකා වණ්ණවන්තො සුඛබහුලා’ති. තස්ස එවං හොති – ‘අහො වතාහං කායස්ස භෙදා පරං මරණා ඔපපාතිකානං සුපණ්ණානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජෙය්‍යා’න්ති. සො කායස්ස භෙදා පරං මරණා ඔපපාතිකානං සුපණ්ණානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජති. අයං ඛො, භික්ඛු, හෙතු, අයං පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා ඔපපාතිකානං සුපණ්ණානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති. ඡට්ඨං.

7-16. අණ්ඩජදානූපකාරසුත්තදසකං

398-407. සාවත්ථිනිදානං . එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, හෙතු, කො පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අණ්ඩජානං සුපණ්ණානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති? ‘‘ඉධ, භික්ඛු, එකච්චො කායෙන ද්වයකාරී හොති, වාචාය ද්වයකාරී, මනසා ද්වයකාරී. තස්ස සුතං හොති – ‘අණ්ඩජා සුපණ්ණා දීඝායුකා වණ්ණවන්තො සුඛබහුලා’ති. තස්ස එවං හොති – ‘අහො වතාහං කායස්ස භෙදා පරං මරණා අණ්ඩජානං සුපණ්ණානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජෙය්‍යා’න්ති. සො අන්නං දෙති…පෙ…. පානං දෙති… වත්ථං දෙති… යානං දෙති… මාලං දෙති… ගන්ධං දෙති… විලෙපනං දෙති… සෙය්‍යං දෙති… ආවසථං දෙති… පදීපෙය්‍යං දෙති. සො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අණ්ඩජානං සුපණ්ණානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජති. අයං ඛො, භික්ඛු, හෙතු, අයං පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා අණ්ඩජානං සුපණ්ණානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති. සොළසමං.

17-46. ජලාබුජාදිදානූපකාරසුත්තතිංසකං

408-437. සාවත්ථිනිදානං . එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, හෙතු, කො පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා ජලාබුජානං සුපණ්ණානං…පෙ…. සංසෙදජානං සුපණ්ණානං…පෙ…. ඔපපාතිකානං සුපණ්ණානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති? ‘‘ඉධ, භික්ඛු, එකච්චො

කායෙන ද්වයකාරී හොති, වාචාය ද්වයකාරී, මනසා ද්වයකාරී. තස්ස සුතං හොති – ‘ඕපපාතිකා සුපණ්ණා දීඝායුකා වණ්ණවන්තො සුඛබහුලා’ති. තස්ස එවං හොති – ‘අහො වතාහං කායස්ස භෙදා පරං මරණා ඕපපාතිකානං සුපණ්ණානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජෙය්‍යා’න්ති. සො අන්නං දෙති…පෙ…. පානං දෙති…පෙ…. පදීපෙය්‍යං දෙති. සො කායස්ස භෙදා පරං මරණා ඕපපාතිකානං සුපණ්ණානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජති. අයං ඛො, භික්ඛු, හෙතු, අයං පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා ඕපපාතිකානං සුපණ්ණානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති. ඡචත්තාලීසමං.

(එවං පිණ්ඩකෙන ඡචත්තාලීසං සුත්තන්තා හොන්ති.)

සුපණ්ණසංයුත්තං සමත්තං.

තස්සුද්දානං –

සුද්ධිකං හරන්ති චෙව, ද්වයකාරී ච චතුරො;
දානූපකාරා තාලීසං, සුපණ්ණෙ සුප්පකාසිතාති.

10. ගන්ධබ්බකායසංයුත්තං

1. සුද්ධිකසුත්තං

438. එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ …පෙ…. භගවා එතදවොච – ‘‘ගන්ධබ්බකායිකෙ වො, භික්ඛවෙ, දෙවෙ දෙසෙස්සාමි. තං සුණාථ. කතමා ච, භික්ඛවෙ, ගන්ධබ්බකායිකා දෙවා? සන්ති, භික්ඛවෙ, මූලගන්ධෙ අධිවත්ථා දෙවා. සන්ති, භික්ඛවෙ, සාරගන්ධෙ අධිවත්ථා දෙවා. සන්ති, භික්ඛවෙ, ඵෙග්ගුගන්ධෙ අධිවත්ථා දෙවා. සන්ති, භික්ඛවෙ, තචගන්ධෙ අධිවත්ථා දෙවා. සන්ති, භික්ඛවෙ, පපටිකගන්ධෙ අධිවත්ථා දෙවා. සන්ති, භික්ඛවෙ, පත්තගන්ධෙ අධිවත්ථා දෙවා. සන්ති, භික්ඛවෙ, පුප්ඵගන්ධෙ අධිවත්ථා දෙවා. සන්ති, භික්ඛවෙ, ඵලගන්ධෙ අධිවත්ථා දෙවා. සන්ති, භික්ඛවෙ, රසගන්ධෙ අධිවත්ථා දෙවා. සන්ති, භික්ඛවෙ, ගන්ධගන්ධෙ අධිවත්ථා දෙවා. ඉමෙ වුච්චන්ති, භික්ඛවෙ, ගන්ධබ්බකායිකා දෙවා’’ති. පඨමං.

2. සුචරිතසුත්තං

439. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, හෙතු, කො පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා ගන්ධබ්බකායිකානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති? ‘‘ඉධ, භික්ඛු, එකච්චො කායෙන සුචරිතං චරති, වාචාය සුචරිතං චරති, මනසා සුචරිතං චරති. තස්ස සුතං හොති – ‘ගන්ධබ්බකායිකා දෙවා දීඝායුකා වණ්ණවන්තො සුඛබහුලා’ති. තස්ස එවං හොති – ‘අහො වතාහං කායස්ස භෙදා පරං මරණා ගන්ධබ්බකායිකානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජෙය්‍යා’න්ති. සො කායස්ස භෙදා පරං මරණා ගන්ධබ්බකායිකානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජති. අයං ඛො, භික්ඛු , හෙතු, අයං පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා ගන්ධබ්බකායිකානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති. දුතියං.

3. මූලගන්ධදාතාසුත්තං

440. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, හෙතු, කො පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා මූලගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති ? ‘‘ඉධ, භික්ඛු, එකච්චො කායෙන සුචරිතං චරති, වාචාය සුචරිතං චරති, මනසා සුචරිතං චරති. තස්ස සුතං හොති – ‘මූලගන්ධෙ අධිවත්ථා දෙවා දීඝායුකා වණ්ණවන්තො සුඛබහුලා’ති. තස්ස එවං හොති – ‘අහො වතාහං කායස්ස භෙදා පරං මරණා මූලගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජෙය්‍යා’න්ති. සො දාතා හොති මූලගන්ධානං. සො කායස්ස භෙදා පරං මරණා මූලගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජති. අයං ඛො, භික්ඛු, හෙතු…පෙ…. යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා මූලගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති. තතියං.

4-12. සාරගන්ධාදිදාතාසුත්තනවකං

441-449. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, හෙතු, කො පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා සාරගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං… පෙ…. ඵෙග්ගුගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං… තචගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං… පපටිකගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං… පත්තගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං… පුප්ඵගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං… ඵලගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං… රසගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං… ගන්ධගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති? ‘‘ඉධ, භික්ඛු, එකච්චො කායෙන සුචරිතං චරති, වාචාය සුචරිතං චරති, මනසා සුචරිතං චරති. තස්ස සුතං හොති – ‘සාරගන්ධෙ අධිවත්ථා දෙවා දීඝායුකා වණ්ණවන්තො සුඛබහුලා’ති. තස්ස එවං හොති – ‘අහො වතාහං කායස්ස භෙදා පරං මරණා සාරගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං…පෙ…. ඵෙග්ගුගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං… තචගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං… පපටිකගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං… පත්තගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං… පුප්ඵගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං… ඵලගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං… රසගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං… ගන්ධගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජෙය්‍යා’න්ති. සො දාතා හොති සාරගන්ධානං…පෙ…. සො දාතා හොති ඵෙග්ගුගන්ධානං… සො දාතා හොති තචගන්ධානං… සො දාතා හොති පපටිකගන්ධානං… සො දාතා හොති පත්තගන්ධානං… සො දාතා හොති පුප්ඵගන්ධානං… සො දාතා හොති ඵලගන්ධානං… සො දාතා හොති රසගන්ධානං… සො දාතා හොති ගන්ධගන්ධානං. සො කායස්ස භෙදා පරං මරණා ගන්ධගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජති. අයං ඛො, භික්ඛු, හෙතු, අයං පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා ගන්ධගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති. ද්වාදසමං.

13-22. මූලගන්ධදානූපකාරසුත්තදසකං

450-459. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, හෙතු, කො පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා මූලගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං

සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති? ‘‘ඉධ, භික්ඛු, එකච්චො කායෙන සුචරිතං චරති, වාචාය සුචරිතං චරති, මනසා සුචරිතං චරති. තස්ස සුතං හොති – ‘මූලගන්ධෙ අධිවත්ථා දෙවා දීඝායුකා වණ්ණවන්තො සුඛබහුලා’ති. තස්ස එවං හොති – ‘අහො වතාහං කායස්ස භෙදා පරං මරණා මූලගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජෙය්‍යා’න්ති. සො අන්නං දෙති…පෙ…. පානං දෙති… වත්ථං දෙති… යානං දෙති… මාලං දෙති… ගන්ධං දෙති… විලෙපනං දෙති… සෙය්‍යං දෙති… ආවසථං දෙති… පදීපෙය්‍යං දෙති. සො කායස්ස භෙදා පරං මරණා මූලගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජති. අයං ඛො, භික්ඛු, හෙතු, අයං පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා මූලගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති. බාවීසතිමං.

23-112. සාරගන්ධාදිදානූපකාරසුත්තනවුතිකං

460-549. සාවත්ථිනිදානං . එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, හෙතු, කො පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා සාරගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං… පෙ…. ඵෙග්ගුගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං… තචගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං … පපටිකගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං… පත්තගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං… පුප්ඵගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං… ඵලගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං… රසගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං… ගන්ධගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති? ‘‘ඉධ, භික්ඛු, එකච්චො කායෙන සුචරිතං චරති, වාචාය සුචරිතං චරති, මනසා සුචරිතං චරති. තස්ස සුතං හොති – ‘ගන්ධගන්ධෙ අධිවත්ථා දෙවා දීඝායුකා වණ්ණවන්තො සුඛබහුලා’ති. තස්ස එවං හොති – ‘අහො වතාහං කායස්ස භෙදා පරං මරණා ගන්ධගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජෙය්‍යා’න්ති. සො අන්නං දෙති…පෙ…. පානං දෙති… වත්ථං දෙති… යානං දෙති… මාලං දෙති… ගන්ධං දෙති… විලෙපනං දෙති… සෙය්‍යං දෙති… ආවසථං දෙති… පදීපෙය්‍යං දෙති. සො කායස්ස භෙදා පරං මරණා ගන්ධගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජති. අයං ඛො, භික්ඛු, හෙතු, අයං පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා ගන්ධගන්ධෙ අධිවත්ථානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති. ද්වාදසසතිමං.

(එවං පිණ්ඩකෙන එකසතඤ්ච ද්වාදස ච සුත්තන්තා හොන්ති.)

ගන්ධබ්බකායසංයුත්තං සමත්තං.

තස්සුද්දානං –

සුද්ධිකඤ්ච සුචරිතං, දාතා හි අපරෙ දස;
දානූපකාරා සතධා, ගන්ධබ්බෙ සුප්පකාසිතාති.

11. වලාහකසංයුත්තං

1. සුද්ධිකසුත්තං

550. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘වලාහකකායිකෙ වො, භික්ඛවෙ, දෙවෙ දෙසෙස්සාමි. තං සුණාථ. කතමෙ ච, භික්ඛවෙ, වලාහකකායිකා දෙවා? සන්ති, භික්ඛවෙ, සීතවලාහකා දෙවා; සන්ති උණ්හවලාහකා දෙවා; සන්ති අබ්භවලාහකා දෙවා; සන්ති වාතවලාහකා දෙවා; සන්ති වස්සවලාහකා දෙවා – ඉමෙ වුච්චන්ති, භික්ඛවෙ, ‘වලාහකකායිකා දෙවා’’’ති. පඨමං.

2. සුචරිතසුත්තං

551. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, හෙතු, කො පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා වලාහකකායිකානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති? ‘‘ඉධ, භික්ඛු, එකච්චො කායෙන සුචරිතං චරති, වාචාය සුචරිතං චරති, මනසා සුචරිතං චරති. තස්ස සුතං හොති – ‘වලාහකකායිකා දෙවා දීඝායුකා වණ්ණවන්තො සුඛබහුලා’ති. තස්ස එවං හොති – ‘අහො වතාහං කායස්ස භෙදා පරං මරණා වලාහකකායිකානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජෙය්‍ය’න්ති. සො කායස්ස භෙදා පරං මරණා වලාහකකායිකානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජති. අයං ඛො, භික්ඛු, හෙතු, අයං පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා වලාහකකායිකානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති. දුතියං.

3-12. සීතවලාහකදානූපකාරසුත්තදසකං

552-561. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, හෙතු, කො පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා සීතවලාහකානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති? ‘‘ඉධ භික්ඛු, එකච්චො කායෙන සුචරිතං චරති, වාචාය සුචරිතං චරති, මනසා සුචරිතං චරති. තස්ස සුතං හොති – ‘සීතවලාහකා දෙවා දීඝායුකා වණ්ණවන්තො සුඛබහුලා’ති. තස්ස එවං හොති – ‘අහො වතාහං කායස්ස භෙදා පරං මරණා සීතවලාහකානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජෙය්‍ය’න්ති. සො අන්නං දෙති…පෙ…. පදීපෙය්‍යං දෙති. සො කායස්ස භෙදා පරං මරණා සීතවලාහකානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජති. අයං ඛො, භික්ඛු, හෙතු, අයං පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා සීතවලාහකානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති. ද්වාදසමං.

13-52. උණ්හවලාහකදානූපකාරසුත්තචාලීසකං

562-601. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, හෙතු, කො පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා උණ්හවලාහකානං දෙවානං…පෙ…. අබ්භවලාහකානං දෙවානං…පෙ…. වාතවලාහකානං දෙවානං…පෙ…. වස්සවලාහකානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති? ‘‘ඉධ, භික්ඛු, එකච්චො කායෙන සුචරිතං චරති, වාචාය සුචරිතං චරති, මනසා සුචරිතං චරති. තස්ස සුතං හොති – ‘වස්සවලාහකා දෙවා දීඝායුකා වණ්ණවන්තො සුඛබහුලා’ති. තස්ස එවං හොති – ‘අහො වතාහං කායස්ස භෙදා පරං මරණා වස්සවලාහකානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජෙය්‍ය’න්ති. සො අන්නං දෙති…පෙ…. පදීපෙය්‍යං දෙති. සො කායස්ස භෙදා පරං මරණා වස්සවලාහකානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජති. අයං ඛො, භික්ඛු, හෙතු, අයං පච්චයො, යෙන මිධෙකච්චො කායස්ස භෙදා පරං මරණා වස්සවලාහකානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතී’’ති. ද්වෙපඤ්ඤාසමං.

53. සීතවලාහකසුත්තං

602. සාවත්ථිනිදානං . එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, හෙතු, කො පච්චයො, යෙනෙකදා සීතං හොතී’’ති? ‘‘සන්ති, භික්ඛු, සීතවලාහකා නාම දෙවා. තෙසං යදා එවං හොති – ‘යංනූන මයං සකාය රතියා වසෙය්‍යාමා’ති [රමෙය්‍යාමාති (සී. ස්‍යා. කං. පී.) එවමුපරිපි], තෙසං තං චෙතොපණිධිමන්වාය සීතං හොති. අයං ඛො, භික්ඛු, හෙතු, අයං පච්චයො, යෙනෙකදා සීතං හොතී’’ති. තෙපඤ්ඤාසමං.

54. උණ්හවලාහකසුත්තං

603. සාවත්ථිනිදානං . එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, හෙතු, කො පච්චයො, යෙනෙකදා උණ්හං හොතී’’ති? ‘‘සන්ති, භික්ඛු, උණ්හවලාහකා නාම දෙවා. තෙසං යදා එවං හොති – ‘යංනූන මයං සකාය රතියා වසෙය්‍යාමා’ති, තෙසං තං චෙතොපණිධිමන්වාය උණ්හං හොති. අයං ඛො, භික්ඛු, හෙතු, අයං පච්චයො, යෙනෙකදා උණ්හං හොතී’’ති. චතුපඤ්ඤාසමං.

55. අබ්භවලාහකසුත්තං

604. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, හෙතු, කො පච්චයො, යෙනෙකදා අබ්භං හොතී’’ති? ‘‘සන්ති, භික්ඛු, අබ්භවලාහකා නාම දෙවා. තෙසං යදා එවං හොති – ‘යංනූන මයං සකාය රතියා වසෙය්‍යාමා’ති, තෙසං තං චෙතොපණිධිමන්වාය අබ්භං හොති. අයං ඛො, භික්ඛු, හෙතු, අයං පච්චයො, යෙනෙකදා අබ්භං හොතී’’ති. පඤ්චපඤ්ඤාසමං.

56. වාතවලාහකසුත්තං

605. සාවත්ථිනිදානං . එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, හෙතු, කො පච්චයො, යෙනෙකදා වාතො හොතී’’ති? ‘‘සන්ති, භික්ඛු, වාතවලාහකා නාම දෙවා. තෙසං යදා එවං හොති – ‘යංනූන මයං සකාය රතියා වසෙය්‍යාමා’ති, තෙසං තං චෙතොපණිධිමන්වාය වාතො හොති. අයං ඛො, භික්ඛු, හෙතු, අයං පච්චයො, යෙනෙකදා වාතො හොතී’’ති. ඡප්පඤ්ඤාසමං.

57. වස්සවලාහකසුත්තං

606. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, හෙතු, කො පච්චයො, යෙනෙකදා දෙවො වස්සතී’’ති? ‘‘සන්ති, භික්ඛු, වස්සවලාහකා නාම දෙවා. තෙසං යදා එවං හොති – ‘යංනූන මයං සකාය රතියා වසෙය්‍යාමා’ති, තෙසං තං චෙතොපණිධිමන්වාය දෙවො වස්සති. අයං ඛො, භික්ඛු, හෙතු, අයං පච්චයො, යෙනෙකදා දෙවො වස්සතී’’ති. සත්තපඤ්ඤාසමං.

සත්තපඤ්ඤාසසුත්තන්තං නිට්ඨිතං.

වලාහකසංයුත්තං සමත්තං.

තස්සුද්දානං –

සුද්ධිකං සුචරිතඤ්ච දානූපකාරපඤ්ඤාසං;
සීතං උණ්හඤ්ච අබ්භඤ්ච වාතවස්සවලාහකාති.

12. වච්ඡගොත්තසංයුත්තං

1. රූපඅඤ්ඤාණසුත්තං

607. එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. අථ ඛො වච්ඡගොත්තො පරිබ්බාජකො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවතා සද්ධිං සම්මොදි. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො වච්ඡගොත්තො පරිබ්බාජකො භගවන්තං එතදවොච – ''කො නු ඛො, භො ගොතම, හෙතු, කො පච්චයො, යානිමානි [යෙනිමානි (?)] අනෙකවිහිතානි දිට්ඨිගතානි ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති – සස්සතො ලොකොති වා, අසස්සතො ලොකොති වා, අන්තවා ලොකොති වා, අනන්තවා ලොකොති වා, තං ජීවං තං සරීරන්ති වා, අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරන්ති වා, හොති තථාගතො පරං මරණාති වා, න හොති තථාගතො පරං මරණාති වා, හොති ච න ච හොති තථාගතො පරං මරණාති වා, නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණාති වා''ති? ''රූපෙ ඛො, වච්ඡ, අඤ්ඤාණා, රූපසමුදයෙ අඤ්ඤාණා, රූපනිරොධෙ අඤ්ඤාණා, රූපනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අඤ්ඤාණා; එවමිමානි අනෙකවිහිතානි දිට්ඨිගතානි ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති – සස්සතො ලොකොති වා…පෙ…. නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණාති වාති. අයං ඛො, වච්ඡ, හෙතු, අයං පච්චයො, යානිමානි [යෙන (සී.), යෙනිමානි (?)] අනෙකවිහිතානි දිට්ඨිගතානි ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති – සස්සතො ලොකොති වා, අසස්සතො ලොකොති වා…පෙ…. නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණාති වා''ති. පඨමං.

2. වෙදනාඅඤ්ඤාණසුත්තං

608. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො වච්ඡගොත්තො පරිබ්බාජකො භගවන්තං එතදවොච – ''කො නු ඛො, භො ගොතම, හෙතු, කො පච්චයො, යානිමානි අනෙකවිහිතානි දිට්ඨිගතානි ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති – සස්සතො ලොකොති වා, අසස්සතො ලොකොති වා…පෙ…. නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණාති වා''ති? ''වෙදනාය ඛො, වච්ඡ, අඤ්ඤාණා, වෙදනාසමුදයෙ අඤ්ඤාණා, වෙදනානිරොධෙ අඤ්ඤාණා, වෙදනානිරොධගාමිනියා පටිපදාය අඤ්ඤාණා; එවමිමානි අනෙකවිහිතානි දිට්ඨිගතානි ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති – සස්සතො ලොකොති වා, අසස්සතො ලොකොති වා…පෙ…. නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණාති වාති. අයං ඛො, වච්ඡ, හෙතු, අයං පච්චයො, යානිමානි අනෙකවිහිතානි දිට්ඨිගතානි ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති – සස්සතො ලොකොති වා, අසස්සතො ලොකොති වා…පෙ…. නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණාති වා''ති. දුතියං.

3. සඤ්ඤාඅඤ්ඤාණසුත්තං

609. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො වච්ඡගොත්තො පරිබ්බාජකො භගවන්තං එතදවොච – ''කො නු ඛො, භො ගොතම, හෙතු, කො පච්චයො, යානිමානි අනෙකවිහිතානි දිට්ඨිගතානි ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති – සස්සතො ලොකොති වා, අසස්සතො ලොකොති වා…පෙ…. නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණාති වා''ති? ''සඤ්ඤාය ඛො, වච්ඡ, අඤ්ඤාණා, සඤ්ඤාසමුදයෙ අඤ්ඤාණා, සඤ්ඤානිරොධෙ අඤ්ඤාණා, සඤ්ඤානිරොධගාමිනියා පටිපදාය අඤ්ඤාණා; එවමිමානි අනෙකවිහිතානි දිට්ඨිගතානි ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති – සස්සතො ලොකොති වා, අසස්සතො ලොකොති වා…පෙ…. නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණාති වාති. අයං ඛො, වච්ඡ, හෙතු, අයං පච්චයො, යානිමානි අනෙකවිහිතානි දිට්ඨිගතානි ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති – සස්සතො ලොකොති වා, අසස්සතො ලොකොති වා…පෙ…. නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණාති වා''ති. තතියං.

4. සඞ්ඛාරඅඤ්ඤාණසුත්තං

610. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො වච්ඡගොත්තො පරිබ්බාජකො භගවන්තං එතදවොච – ''කො නු ඛො, භො ගොතම, හෙතු, කො පච්චයො, යානිමානි අනෙකවිහිතානි දිට්ඨිගතානි ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති – සස්සතො ලොකොති වා, අසස්සතො ලොකොති වා…පෙ…. නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණාති වා''ති? ''සඞ්ඛාරෙසු ඛො, වච්ඡ, අඤ්ඤාණා, සඞ්ඛාරසමුදයෙ අඤ්ඤාණා, සඞ්ඛාරනිරොධෙ අඤ්ඤාණා, සඞ්ඛාරනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අඤ්ඤාණා; එවමිමානි අනෙකවිහිතානි දිට්ඨිගතානි ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති – සස්සතො ලොකොති වා, අසස්සතො ලොකොති වා…පෙ…. නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණාති වාති. අයං ඛො, වච්ඡ, හෙතු, අයං පච්චයො, යානිමානි අනෙකවිහිතානි දිට්ඨිගතානි ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති – සස්සතො ලොකොති වා, අසස්සතො ලොකොති වා…පෙ…. නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණාති වා''ති. චතුත්ථං.

5. විඤ්ඤාණඅඤ්ඤාණසුත්තං

611. සාවත්ථිනිදානං . එකමන්තං නිසින්නො ඛො වච්ඡගොත්තො පරිබ්බාජකො භගවන්තං එතදවොච – ''කො නු ඛො, භො ගොතම, හෙතු, කො පච්චයො, යානිමානි අනෙකවිහිතානි දිට්ඨිගතානි ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති – සස්සතො ලොකොති වා, අසස්සතො ලොකොති වා …පෙ…. නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණාති වා''ති?

‘‘විඤ්ඤාණෙ ඛො, වච්ඡ, අඤ්ඤාණා, විඤ්ඤාණසමුදයෙ අඤ්ඤාණා, විඤ්ඤාණනිරොධෙ අඤ්ඤාණා, විඤ්ඤාණනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අඤ්ඤාණා; එවමිමානි අනෙකවිහිතානි දිට්ඨිගතානි ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති – සස්සතො ලොකොති වා, අසස්සතො ලොකොති වා…පෙ…. නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණාති වාති. අයං ඛො, වච්ඡ, හෙතු, අයං පච්චයො, යානිමානි අනෙකවිහිතානි දිට්ඨිගතානි ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති – සස්සතො ලොකොති වා, අසස්සතො ලොකොති වා…පෙ…. නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණාති වා’’ති. පඤ්චමං.

6-10. රූපඅදස්සනාදිසුත්තපඤ්චකං

612-616. සාවත්ථිනිදානං. එකමන්තං නිසින්නො ඛො වච්ඡගොත්තො පරිබ්බාජකො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, භො ගොතම, හෙතු, කො පච්චයො, යානිමානි අනෙකවිහිතානි දිට්ඨිගතානි ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති – සස්සතො ලොකොති වා, අසස්සතො ලොකොති වා…පෙ…. නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණාති වා’’ති? රූපෙ ඛො, වච්ඡ, අදස්සනා…පෙ…. රූපනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අදස්සනා…පෙ…. වෙදනාය … සඤ්ඤාය … සඞ්ඛාරෙසු ඛො, වච්ඡ, අදස්සනා…පෙ…. විඤ්ඤාණෙ ඛො, වච්ඡ, අදස්සනා…පෙ…. විඤ්ඤාණනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අදස්සනා…පෙ….. දසමං.

11-15. රූපඅනභිසමයාදිසුත්තපඤ්චකං

617-621. සාවත්ථිනිදානං . රූපෙ ඛො, වච්ඡ, අනභිසමයා…පෙ…. රූපනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අනභිසමයා…පෙ…..

සාවත්ථිනිදානං. වෙදනාය ඛො, වච්ඡ, අනභිසමයා…පෙ…..

සාවත්ථිනිදානං . සඤ්ඤාය ඛො, වච්ඡ, අනභිසමයා…පෙ…..

සාවත්ථිනිදානං. සඞ්ඛාරෙසු ඛො, වච්ඡ, අනභිසමයා…පෙ…..

සාවත්ථිනිදානං. විඤ්ඤාණෙ ඛො, වච්ඡ, අනභිසමයා…පෙ….. පන්නරසමං.

16-20. රූපඅනනුබොධාදිසුත්තපඤ්චකං

622-626. සාවත්ථිනිදානං . එකමන්තං නිසින්නො ඛො වච්ඡගොත්තො පරිබ්බාජකො භගවන්තං එතදවොච – කො නු ඛො, භො ගොතම, හෙතු, කො පච්චයො…පෙ…. රූපෙ ඛො, වච්ඡ, අනනුබොධා…පෙ…. රූපනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අනනුබොධා…පෙ…..

සාවත්ථිනිදානං. වෙදනාය ඛො, වච්ඡ…පෙ…..

සාවත්ථිනිදානං. සඤ්ඤාය ඛො, වච්ඡ…පෙ…..

සාවත්ථිනිදානං. සඞ්ඛාරෙසු ඛො, වච්ඡ…පෙ…..

සාවත්ථිනිදානං. විඤ්ඤාණෙ ඛො, වච්ඡ අනනුබොධා…පෙ…. විඤ්ඤාණනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අනනුබොධා. වීසතිමං.

21-25. රූපඅප්පටිවෙධාදිසුත්තපඤ්චකං

627-631. සාවත්ථිනිදානං. කො නු ඛො, භො ගොතම, හෙතු, කො පච්චයො…පෙ…. . රූපෙ ඛො, වච්ඡ, අප්පටිවෙධා…පෙ…. විඤ්ඤාණෙ ඛො, වච්ඡ, අප්පටිවෙධා…පෙ….. පඤ්චවීසතිමං.

26-30. රූපඅසල්ලක්ඛණාදිසුත්තපඤ්චකං

632-636. සාවත්ථිනිදානං. රූපෙ ඛො, වච්ඡ, අසල්ලක්ඛණා…පෙ…. විඤ්ඤාණෙ ඛො, වච්ඡ, අසල්ලක්ඛණා…පෙ….. තිංසතිමං.

31-35. රූපඅනුපලක්ඛණාදිසුත්තපඤ්චකං

637-641. සාවත්ථිනිදානං . රූපෙ ඛො, වච්ඡ, අනුපලක්ඛණා…පෙ…. විඤ්ඤාණෙ ඛො, වච්ඡ, අනුපලක්ඛණා…පෙ….. පඤ්චතිංසතිමං.

36-40. රූපඅප්පච්චුපලක්ඛණාදිසුත්තපඤ්චකං

642-646. සාවත්ථිනිදානං . රූපෙ ඛො, වච්ඡ, අප්පච්චුපලක්ඛණා…පෙ…. විඤ්ඤාණෙ ඛො, වච්ඡ, අප්පච්චුපලක්ඛණා…පෙ….. චත්තාලීසමං.

41-45. රූපඅසමපෙක්ඛණාදිසුත්තපඤ්චකං

647-651. සාවත්ථිනිදානං. රූපෙ ඛො, වච්ඡ, අසමපෙක්ඛණා…පෙ…. විඤ්ඤාණෙ ඛො, වච්ඡ, අසමපෙක්ඛණා…පෙ….. පඤ්චචත්තාලීසමං.

46-50. රූපඅප්පච්චුපෙක්ඛණාදිසුත්තපඤ්චකං

652-656. සාවත්ථිනිදානං . රූපෙ ඛො, වච්ඡ, අප්පච්චුපෙක්ඛණා…පෙ…. විඤ්ඤාණෙ ඛො, වච්ඡ, අප්පච්චුපෙක්ඛණා…පෙ….. පඤ්ඤාසමං.

51-54. රූපඅප්පච්චක්ඛකම්මාදිසුත්තචතුක්කං

657-660. සාවත්ථිනිදානං. අථ ඛො වච්ඡගොත්තො පරිබ්බාජකො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවතා සද්ධිං සම්මොදි. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො වච්ඡගොත්තො පරිබ්බාජකො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, භො ගොතම, හෙතු, කො පච්චයො, යානිමානි අනෙකවිහිතානි දිට්ඨිගතානි ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති – සස්සතො ලොකොති වා…පෙ…. නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණාති වා’’ති? රූපෙ ඛො, වච්ඡ, අප්පච්චක්ඛකම්මා, රූපසමුදයෙ අප්පච්චක්ඛකම්මා , රූපනිරොධෙ අප්පච්චක්ඛකම්මා, රූපනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අප්පච්චක්ඛකම්මා…පෙ…..

සාවත්ථිනිදානං . වෙදනාය ඛො, වච්ඡ, අප්පච්චක්ඛකම්මා…පෙ…. වෙදනානිරොධගාමිනියා පටිපදාය අප්පච්චක්ඛකම්මා…පෙ…..

සාවත්ථිනිදානං. සඤ්ඤාය ඛො, වච්ඡ, අප්පච්චක්ඛකම්මා…පෙ…. සඤ්ඤානිරොධගාමිනියා පටිපදාය අප්පච්චක්ඛකම්මා…පෙ…..

සාවත්ථිනිදානං . සඞ්ඛාරෙසු ඛො, වච්ඡ, අප්පච්චක්ඛකම්මා…පෙ…. සඞ්ඛාරනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අප්පච්චක්ඛකම්මා…පෙ….. චතුපඤ්ඤාසමං.

55. විඤ්ඤාණඅප්පච්චක්ඛකම්මසුත්තං

661. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘විඤ්ඤාණෙ ඛො, වච්ඡ, අප්පච්චක්ඛකම්මා, විඤ්ඤාණසමුදයෙ අප්පච්චක්ඛකම්මා, විඤ්ඤාණනිරොධෙ අප්පච්චක්ඛකම්මා, විඤ්ඤාණනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අප්පච්චක්ඛකම්මා; එවමිමානි අනෙකවිහිතානි දිට්ඨිගතානි ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති – සස්සතො ලොකොති වා, අසස්සතො ලොකොති වා…පෙ…. නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණාති වාති. අයං ඛො, වච්ඡ, හෙතු, අයං පච්චයො , යානිමානි අනෙකවිහිතානි දිට්ඨිගතානි ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති – සස්සතො ලොකොති වා, අසස්සතො ලොකොති වා, අන්තවා ලොකොති වා, අනන්තවා ලොකොති වා, තං ජීවං තං සරීරන්ති වා, අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරන්ති වා, හොති තථාගතො පරං මරණාති වා, න හොති තථාගතො පරං මරණාති වා, හොති ච න ච හොති තථාගතො පරං මරණාති වා, නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණාති වා’’ති. පඤ්චපඤ්ඤාසමං.

වච්ඡගොත්තසංයුත්තං සමත්තං.

තස්සුද්දානං –

අඤ්ඤාණා අදස්සනා චෙව, අනභිසමයා අනනුබොධා;
අප්පටිවෙධා අසල්ලක්ඛණා, අනුපලක්ඛණෙන අප්පච්චුපලක්ඛණා;
අසමපෙක්ඛණා අප්පච්චුපෙක්ඛණා, අප්පච්චක්ඛකම්මන්ති.

13. ඣානසංයුත්තං

1. සමාධිමූලකසමාපත්තිසුත්තං

662. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, ඣායී. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ , භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී නෙව සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො හොති, න ච සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො ච හොති, සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො ච. තත්‍ර, භික්ඛවෙ, ය්වායං ඣායී සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො ච හොති සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො ච අයං ඉමෙසං චතුන්නං ඣායීනං අග්ගො ච සෙට්ඨො ච මොක්ඛො [පාමොක්ඛො (ස්‍යා. කං.) එවමුපරිපි] ච උත්තමො ච පවරො ච. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ගවා ඛීරං, ඛීරම්හා දධි, දධිම්හා නවනීතං, නවනීතම්හා සප්පි, සප්පිම්හා සප්පිමණ්ඩො තත්‍ර අග්ගමක්ඛායති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, ය්වායං ඣායී සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො ච හොති සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො ච අයං ඉමෙසං චතුන්නං ඣායීනං අග්ගො ච සෙට්ඨො ච මොක්ඛො ච උත්තමො ච පවරො චා’’ති. පඨමං.

2. සමාධිමූලකඨිතිසුත්තං

663. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, ඣායී. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං ඨිතිකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං ඨිතිකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී නෙව සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො හොති, න ච සමාධිස්මිං ඨිතිකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො ච හොති , සමාධිස්මිං ඨිතිකුසලො ච. තත්‍ර, භික්ඛවෙ, ය්වායං ඣායී සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො ච හොති සමාධිස්මිං ඨිතිකුසලො ච අයං ඉමෙසං චතුන්නං ඣායීනං අග්ගො ච සෙට්ඨො ච මොක්ඛො ච උත්තමො ච පවරො ච. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ගවා ඛීරං, ඛීරම්හා දධි, දධිම්හා නවනීතං, නවනීතම්හා සප්පි, සප්පිම්හා සප්පිමණ්ඩො තත්‍ර අග්ගමක්ඛායති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, ය්වායං ඣායී සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො ච හොති සමාධිස්මිං ඨිතිකුසලො ච අයං ඉමෙසං චතුන්නං ඣායීනං අග්ගො ච සෙට්ඨො ච මොක්ඛො ච උත්තමො ච පවරො චා’’ති. දුතියං.

3. සමාධිමූලකවුට්ඨානසුත්තං

664. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, ඣායී. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං වුට්ඨානකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං වුට්ඨානකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී නෙව සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො හොති, න ච සමාධිස්මිං වුට්ඨානකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො ච හොති, සමාධිස්මිං වුට්ඨානකුසලො ච. තත්‍ර, භික්ඛවෙ, ය්වායං ඣායී සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො ච හොති සමාධිස්මිං වුට්ඨානකුසලො ච අයං ඉමෙසං චතුන්නං ඣායීනං අග්ගො ච සෙට්ඨො ච මොක්ඛො ච උත්තමො ච පවරො ච. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ගවා ඛීරං…පෙ.… පවරො චා’’ති. තතියං.

4. සමාධිමූලකකල්ලිතසුත්තං

665. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, ඣායී. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං කල්ලිතකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං කල්ලිතකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී නෙව සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො හොති, න ච සමාධිස්මිං කල්ලිතකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො ච හොති, සමාධිස්මිං කල්ලිතකුසලො ච. තත්‍ර, භික්ඛවෙ, ය්වායං ඣායී සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො ච හොති සමාධිස්මිං කල්ලිතකුසලො ච අයං ඉමෙසං චතුන්නං ඣායීනං අග්ගො ච සෙට්ඨො ච මොක්ඛො ච උත්තමො ච පවරො ච. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ගවා ඛීරං…පෙ.… පවරො චා’’ති. චතුත්ථං.

5. සමාධිමූලකආරම්මණසුත්තං

666. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, ඣායී. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං ආරම්මණකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං ආරම්මණකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී නෙව සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො හොති, න ච සමාධිස්මිං ආරම්මණකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො ච හොති, සමාධිස්මිං ආරම්මණකුසලො ච. තත්‍ර, භික්ඛවෙ, ය්වායං ඣායී සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො ච හොති සමාධිස්මිං ආරම්මණකුසලො ච අයං ඉමෙසං චතුන්නං ඣායීනං අග්ගො ච සෙට්ඨො ච මොක්ඛො ච උත්තමො ච පවරො ච. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ගවා ඛීරං…පෙ.… පවරො චා’’ති. පඤ්චමං.

6. සමාධිමූලකගොචරසුත්තං

667. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, ඣායී. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං ගොචරකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං ගොචරකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී නෙව සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො හොති, න ච සමාධිස්මිං ගොචරකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො ච හොති, සමාධිස්මිං ගොචරකුසලො ච. තත්‍ර, භික්ඛවෙ, ය්වායං ඣායී සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො ච හොති සමාධිස්මිං ගොචරකුසලො ච අයං ඉමෙසං චතුන්නං ඣායීනං අග්ගො ච සෙට්ඨො ච මොක්ඛො ච උත්තමො ච පවරො ච. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ගවා ඛීරං…පෙ…. පවරො චා’’ති. ඡට්ඨං.

7. සමාධිමූලකඅභිනීහාරසුත්තං

668. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, ඣායී. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං අභිනීහාරකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං අභිනීහාරකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී නෙව සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො හොති, න ච සමාධිස්මිං අභිනීහාරකුසලො . ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො ච හොති, සමාධිස්මිං අභිනීහාරකුසලො ච. තත්‍ර, භික්ඛවෙ, ය්වායං ඣායී සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො ච හොති සමාධිස්මිං අභිනීහාරකුසලො ච අයං ඉමෙසං චතුන්නං ඣායීනං අග්ගො ච සෙට්ඨො ච මොක්ඛො ච උත්තමො ච පවරො ච. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ගවා ඛීරං…පෙ…. පවරො චා’’ති. සත්තමං.

8. සමාධිමූලකසක්කච්චකාරීසුත්තං

669. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, ඣායී. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං සක්කච්චකාරී. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සක්කච්චකාරී හොති, න සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී නෙව සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො හොති, න ච සමාධිස්මිං සක්කච්චකාරී. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො ච හොති, සමාධිස්මිං සක්කච්චකාරී ච. තත්‍ර, භික්ඛවෙ, ය්වායං ඣායී සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො ච හොති සමාධිස්මිං සක්කච්චකාරී ච අයං ඉමෙසං චතුන්නං ඣායීනං අග්ගො ච සෙට්ඨො ච මොක්ඛො ච උත්තමො ච පවරො ච. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ගවා ඛීරං…පෙ…. පවරො චා’’ති. අට්ඨමං.

9. සමාධිමූලකසාතච්චකාරීසුත්තං

670. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, ඣායී. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං සාතච්චකාරී. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සාතච්චකාරී හොති, න සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො. ඉධ පන , භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී නෙව සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො හොති, න ච සමාධිස්මිං සාතච්චකාරී. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො ච හොති, සමාධිස්මිං සාතච්චකාරී ච. තත්‍ර, භික්ඛවෙ, ය්වායං ඣායී සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො ච හොති, සමාධිස්මිං සාතච්චකාරී ච අයං ඉමෙසං චතුන්නං ඣායීනං අග්ගො ච සෙට්ඨො ච මොක්ඛො ච උත්තමො ච පවරො ච. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ගවා ඛීරං…පෙ…. පවරො චා’’ති. නවමං.

10. සමාධිමූලකසප්පායකාරීසුත්තං

671. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, ඣායී. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං සප්පායකාරී. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සප්පායකාරී හොති, න සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී නෙව සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො හොති, න ච සමාධිස්මිං සප්පායකාරී. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො ච හොති, සමාධිස්මිං සප්පායකාරී ච. තත්‍ර, භික්ඛවෙ, ය්වායං ඣායී සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො ච හොති සමාධිස්මිං සප්පායකාරී ච අයං ඉමෙසං චතුන්නං ඣායීනං අග්ගො ච සෙට්ඨො ච මොක්ඛො ච උත්තමො ච පවරො ච. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ගවා ඛීරං…පෙ…. පවරො චා’’ති. දසමං. (සමාධිමූලකං.)

11. සමාපත්තිමූලකඨිතිසුත්තං

672. සාවත්ථිනිදානං. ‘‘චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, ඣායී. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං ඨිතිකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං ඨිතිකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී නෙව සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො හොති, න ච සමාධිස්මිං ඨිතිකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො ච හොති, සමාධිස්මිං ඨිතිකුසලො ච. තත්‍ර, භික්ඛවෙ, ය්වායං ඣායී සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො ච

හොති, සමාධිස්මිං ඨිතිකුසලො ච අයං ඉමෙසං චතුන්නං ඣායීනං අග්ගො ච සෙට්ඨො ච මොක්ඛො ච උත්තමො ච පවරො ච. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ගවා ඛීරං…පෙ…. පවරො චා''ති. එකාදසමං.

12. සමාපත්තිමූලකවුට්ඨානසුත්තං

673. සාවත්ථිනිදානං . ''චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, ඣායී. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං වුට්ඨානකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං වුට්ඨානකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී නෙව සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො හොති, න ච සමාධිස්මිං වුට්ඨානකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො ච හොති, සමාධිස්මිං වුට්ඨානකුසලො ච. තත්‍ර, භික්ඛවෙ, ය්වායං ඣායී …පෙ…. පවරො චා''ති. ද්වාදසමං.

13. සමාපත්තිමූලකකල්ලිතසුත්තං

674. සාවත්ථිනිදානං. ''චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, ඣායී. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං කල්ලිතකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං කල්ලිතකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී නෙව සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො හොති, න ච සමාධිස්මිං කල්ලිතකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො ච හොති, සමාධිස්මිං කල්ලිතකුසලො ච. තත්‍ර…පෙ…. පවරො චා''ති. තෙරසමං.

14. සමාපත්තිමූලකආරම්මණසුත්තං

675. සාවත්ථිනිදානං. ''චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, ඣායී. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං ආරම්මණකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං ආරම්මණකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී නෙව සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො හොති, න ච සමාධිස්මිං ආරම්මණකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො ච හොති, සමාධිස්මිං ආරම්මණකුසලො ච. තත්‍ර…පෙ…. පවරො චා''ති. චුද්දසමං.

15. සමාපත්තිමූලකගොචරසුත්තං

676. සාවත්ථිනිදානං . ''චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, ඣායී. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං ගොචරකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං ගොචරකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී නෙව සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො හොති, න ච සමාධිස්මිං ගොචරකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො ච හොති, සමාධිස්මිං ගොචරකුසලො ච. තත්‍ර…පෙ…. පවරො චා''ති. පන්නරසමං.

16. සමාපත්තිමූලකඅභිනීහාරසුත්තං

677. සාවත්ථිනිදානං. ''චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, ඣායී. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං අභිනීහාරකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං අභිනීහාරකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී නෙව සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො හොති, න ච සමාධිස්මිං අභිනීහාරකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො ච හොති, සමාධිස්මිං අභිනීහාරකුසලො ච. තත්‍ර…පෙ…. පවරො චා''ති. සොළසමං.

17. සමාපත්තිමූලකසක්කච්චසුත්තං

678. සාවත්ථිනිදානං. ''චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, ඣායී. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං සක්කච්චකාරී. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සක්කච්චකාරී හොති, න සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී නෙව සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො හොති, න ච සමාධිස්මිං සක්කච්චකාරී. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො ච හොති, සමාධිස්මිං සක්කච්චකාරී ච. තත්‍ර…පෙ…. පවරො චා''ති. සත්තරසමං.

18. සමාපත්තිමූලකසාතච්චසුත්තං

679. සාවත්ථිනිදානං . ''චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, ඣායී. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං සාතච්චකාරී. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සාතච්චකාරී හොති, න සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී නෙව සමාධිස්මිං

සමාපත්තිකුසලො හොති, න ච සමාධිස්මිං සාතච්චකාරී. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො ච හොති, සමාධිස්මිං සාතච්චකාරී ච. තත්‍ර…පෙ…. පවරො චා''ති. අට්ඨාරසමං.

19. සමාපත්තිමූලකසප්පායකාරීසුත්තං

680. සාවත්ථිනිදානං . ''චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, ඣායී. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ , භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං සප්පායකාරී. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සප්පායකාරී හොති, න සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී නෙව සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො හොති, න ච සමාධිස්මිං සප්පායකාරී. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො ච හොති, සමාධිස්මිං සප්පායකාරී ච. තත්‍ර, භික්ඛවෙ, ය්වායං ඣායී සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො ච හොති සමාධිස්මිං සප්පායකාරී ච අයං ඉමෙසං චතුන්නං ඣායීනං අග්ගො ච සෙට්ඨො ච මොක්ඛො ච උත්තමො ච පවරො ච. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ගවා ඛීරං, ඛීරම්හා දධි, දධිම්හා නවනීතං, නවනීතම්හා සප්පි, සප්පිම්හා සප්පිමණ්ඩො තත්‍ර අග්ගමක්ඛායති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, ය්වායං ඣායී සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො ච හොති සමාධිස්මිං සප්පායකාරී ච අයං ඉමෙසං චතුන්නං ඣායීනං අග්ගො ච සෙට්ඨො ච මොක්ඛො ච උත්තමො ච පවරො චා''ති. එකූනවීසතිමං. (සමාපත්තිමූලකං.)

20-27. ඨිතිමූලකවුට්ඨානසුත්තාදිඅට්ඨකං

681-688. සාවත්ථිනිදානං. ''චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, ඣායී. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ , එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං ඨිතිකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං වුට්ඨානකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං වුට්ඨානකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං ඨිතිකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී නෙව සමාධිස්මිං ඨිතිකුසලො හොති, න ච සමාධිස්මිං වුට්ඨානකුසලො. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං ඨිතිකුසලො ච හොති, සමාධිස්මිං වුට්ඨානකුසලො ච. තත්‍ර, භික්ඛවෙ, ය්වායං ඣායී…පෙ…. උත්තමො ච පවරො චා''ති. වීසතිමං. (පුරිමමූලකානි විය යාව සත්තවීසතිමා ඨිතිමූලකසප්පායකාරීසුත්තා අට්ඨ සුත්තානි පූරෙතබ්බානි. ඨිතිමූලකං .)

28-34. වුට්ඨානමූලකකල්ලිතසුත්තාදිසත්තකං

689-695. සාවත්ථිනිදානං. ''චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, ඣායී. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං වුට්ඨානකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං කල්ලිතකුසලො… සමාධිස්මිං කල්ලිතකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං වුට්ඨානකුසලො… නෙව සමාධිස්මිං වුට්ඨානකුසලො හොති, න ච සමාධිස්මිං කල්ලිතකුසලො… සමාධිස්මිං වුට්ඨානකුසලො ච හොති සමාධිස්මිං කල්ලිතකුසලො ච. තත්‍ර, භික්ඛවෙ, ය්වායං ඣායී…පෙ…. උත්තමො ච පවරො චා''ති. අට්ඨවීසතිමං. (පුරිමමූලකානි විය යාව චතුත්තිංසතිමා වුට්ඨානමූලකසප්පායකාරීසුත්තා සත්ත සුත්තානි පූරෙතබ්බානි. වුට්ඨානමූලකං.)

35-40. කල්ලිතමූලකආරම්මණසුත්තාදිඡක්කං

696-701. සාවත්ථිනිදානං … ''සමාධිස්මිං කල්ලිතකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං ආරම්මණකුසලො… සමාධිස්මිං ආරම්මණකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං කල්ලිතකුසලො… නෙව සමාධිස්මිං කල්ලිතකුසලො හොති, න ච සමාධිස්මිං ආරම්මණකුසලො… සමාධිස්මිං කල්ලිතකුසලො ච හොති, සමාධිස්මිං ආරම්මණකුසලො ච. තත්‍ර, භික්ඛවෙ, ය්වායං ඣායී…පෙ…. උත්තමො ච පවරො චා''ති. පඤ්චතිංසතිමං. (පුරිමමූලකානි විය යාව චත්තාලීසමා කල්ලිතමූලකසප්පායකාරීසුත්තා ඡ සුත්තානි පූරෙතබ්බානි. කල්ලිතමූලකං.)

41-45. ආරම්මණමූලකගොචරසුත්තාදිපඤ්චකං

702-706. සාවත්ථිනිදානං … ''සමාධිස්මිං ආරම්මණකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං ගොචරකුසලො… සමාධිස්මිං ගොචරකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං ආරම්මණකුසලො… නෙව සමාධිස්මිං ආරම්මණකුසලො හොති, න ච සමාධිස්මිං ගොචරකුසලො… සමාධිස්මිං ආරම්මණකුසලො ච හොති, සමාධිස්මිං ගොචරකුසලො ච. තත්‍ර, භික්ඛවෙ, ය්වායං ඣායී…පෙ…. උත්තමො ච පවරො චා''ති. එකචත්තාලීසමං. (පුරිමමූලකානි විය යාව පඤ්චචත්තාලීසමා ආරම්මණමූලකසප්පායකාරීසුත්තා පඤ්ච සුත්තානි පූරෙතබ්බානි. ආරම්මණමූලකං .)

46-49. ගොචරමූලකඅභිනීහාරසුත්තාදිචතුක්කං

707. සාවත්ථිනිදානං… ''සමාධිස්මිං ගොචරකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං අභිනීහාරකුසලො… සමාධිස්මිං අභිනීහාරකුසලො හොති , න සමාධිස්මිං ගොචරකුසලො… නෙව සමාධිස්මිං ගොචරකුසලො හොති, න ච සමාධිස්මිං අභිනීහාරකුසලො… සමාධිස්මිං ගොචරකුසලො ච හොති, සමාධිස්මිං අභිනීහාරකුසලො ච… සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ගවා ඛීරං, ඛීරම්හා දධි, දධිම්හා නවනීතං, නවනීතම්හා සප්පි, සප්පිම්හා සප්පිමණ්ඩො තත්‍ර අග්ගමක්ඛායති; එවමෙව

බො, භික්ඛවෙ, ය්වායං ඣායී සමාධිස්මිං ගොචරකුසලො ච හොති සමාධිස්මිං අභිනීහාරකුසලො ච අයං ඉමෙසං චතුන්නං ඣායීනං...පෙ.... උත්තමො ච පවරො චා''ති. ඡචත්තාලීසමං.

708. සමාධිස්මිං ගොචරකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං සක්කච්චකාරී...පෙ..... විත්ථාරෙතබ්බං. සත්තචත්තාලීසමං.

709. සමාධිස්මිං ගොචරකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං සාතච්චකාරී...පෙ..... අට්ඨචත්තාලීසමං.

710. සමාධිස්මිං ගොචරකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං සප්පායකාරී...පෙ..... එකූනපඤ්ඤාසමං. (ගොචරමූලකං.)

50-52. අභිනීහාරමූලකසක්කච්චසුත්තාදිතිකං

711. සාවත්ථිනිදානං ... ''සමාධිස්මිං අභිනීහාරකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං සක්කච්චකාරී... සමාධිස්මිං සක්කච්චකාරී හොති, න සමාධිස්මිං අභිනීහාරකුසලො... නෙව සමාධිස්මිං අභිනීහාරකුසලො හොති, න ච සමාධිස්මිං සක්කච්චකාරී... සමාධිස්මිං අභිනීහාරකුසලො ච හොති, සමාධිස්මිං සක්කච්චකාරී ච. තත්‍ර, භික්ඛවෙ, ය්වායං ඣායී... පෙ.... උත්තමො ච පවරො චා''ති. පඤ්ඤාසමං.

712. සමාධිස්මිං අභිනීහාරකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං සාතච්චකාරී...පෙ..... එකපඤ්ඤාසමං.

713. සමාධිස්මිං අභිනීහාරකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං සප්පායකාරී...පෙ..... ද්වෙපඤ්ඤාසමං. (අභිනීහාරමූලකං.)

53-54. සක්කච්චමූලකසාතච්චකාරීසුත්තාදිදුකං

714. සාවත්ථිනිදානං ... ''සමාධිස්මිං සක්කච්චකාරී හොති, න සමාධිස්මිං සාතච්චකාරී... සමාධිස්මිං සාතච්චකාරී හොති, න සමාධිස්මිං සක්කච්චකාරී ... නෙව සමාධිස්මිං සක්කච්චකාරී හොති, න ච සමාධිස්මිං සාතච්චකාරී... සමාධිස්මිං සක්කච්චකාරී ච හොති, සමාධිස්මිං සාතච්චකාරී ච. තත්‍ර, භික්ඛවෙ, ය්වායං...පෙ.... උත්තමො ච පවරො චා''ති. තෙපඤ්ඤාසමං.

715. සමාධිස්මිං සක්කච්චකාරී හොති, න සමාධිස්මිං සප්පායකාරී...පෙ..... චතුපඤ්ඤාසමං.

55. සාතච්චමූලකසප්පායකාරීසුත්තං

716. සාවත්ථිනිදානං. ''චතාරොමෙ, භික්ඛවෙ, ඣායී. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ , එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සාතච්චකාරී හොති, න සමාධිස්මිං සප්පායකාරී. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සප්පායකාරී හොති, න සමාධිස්මිං සාතච්චකාරී. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී නෙව සමාධිස්මිං සාතච්චකාරී හොති, න ච සමාධිස්මිං සප්පායකාරී. ඉධ පන, භික්ඛවෙ, එකච්චො ඣායී සමාධිස්මිං සාතච්චකාරී ච හොති, සමාධිස්මිං සප්පායකාරී ච. තත්‍ර, භික්ඛවෙ, ය්වායං ඣායී සමාධිස්මිං සාතච්චකාරී ච හොති සමාධිස්මිං සප්පායකාරී ච අයං ඉමෙසං චතුන්නං ඣායීනං අග්ගො ච සෙට්ඨො ච මොක්ඛො ච උත්තමො ච පවරො ච. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ගවා ඛීරං, ඛීරම්හා දධි, දධිම්හා නවනීතං, නවනීතම්හා සප්පි, සප්පිම්හා සප්පිමණ්ඩො තත්‍ර අග්ගමක්ඛායති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, ය්වායං ඣායී සමාධිස්මිං සාතච්චකාරී ච හොති, සමාධිස්මිං සප්පායකාරී අයං ඉමෙසං චතුන්නං ඣායීනං අග්ගො ච සෙට්ඨො ච මොක්ඛො ච උත්තමො ච පවරො චා''ති. ඉදමවොච භගවා. අත්තමනා තෙ භික්ඛූ භගවතො භාසිතං අභිනන්දුන්ති. පඤ්චපඤ්ඤාසමං. (යථා පඤ්චපඤ්ඤාසං වෙය්‍යාකරණානි හොන්ති තථා විත්ථාරෙතබ්බානි.)

ඣානසංයුත්තං [සමාධිසංයුත්තං (ස්‍යා. කං.)] සමත්තං.

තස්සුද්දානං –

සමාධි සමාපත්ති ඨිති ච, වුට්ඨානං කල්ලිතාරම්මණෙන ච;
ගොචරා අභිනීහාරො සක්කච්ච, සාතච්ච අථොපි සප්පායන්ති.

ඛන්ධවග්ගො තතියො.

තස්සුද්දානං –

ඛන්ධ රාධසංයුත්තඤ්ච, දිට්ඨිඔක්කන්ත [ඔක්කන්ති (සබ්බත්ථ)] උප්පාදා;

කිලෙස සාරිපුත්තා ච, නාගා සුපණ්ණ ගන්ධබ්බා;
වලාහ වච්ඡඣානන්ති , ඛන්ධවග්ගම්හි තෙරසාති.

ඛන්ධවග්ගසංයුත්තපාළි නිට්ඨිතා.